Biekorf. Jaargang 31

bron
Biekorf. Jaargang 31. A. Van Poelvoorde, Brugge 1925

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_bie001192501_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. BIEKORF

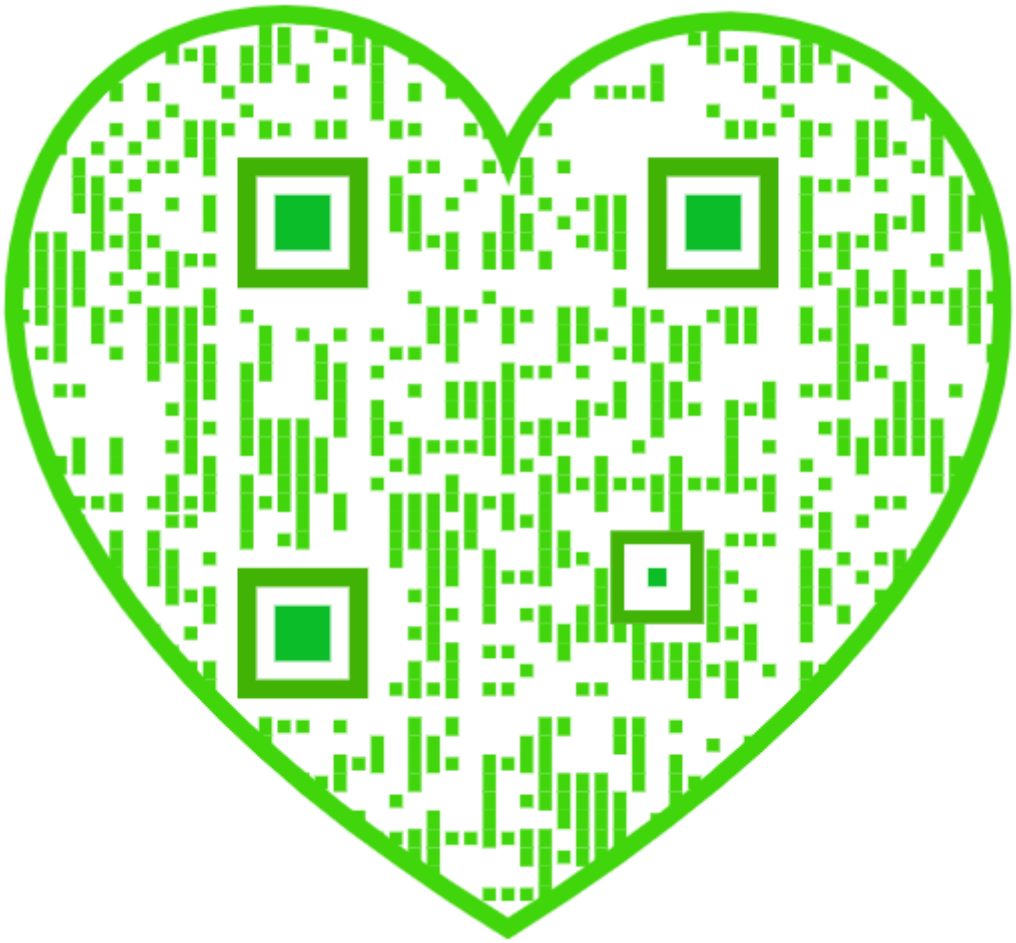

(Bijblad van Biekorf, 1926, t[k] 1).

Bladwijzer van Biekorf
- 1925 -

A. Opstelwijzer[(1)]

- Om te weten wat vlaamsch is		1, 25, 49, 73, 97, 121, 144, 169, 193, 217, 241, 265
'n Toogdag van Brugsche 'Stadsgezichten'	L.D.W.	1-6
* Nieuwjaarbrief uit Kongoland	BR. FRANS	6-7
Van de zes Zwaantjes. (Vervolg uit 1924)	J. LEROY	7-12
* Hadt gij gewild	C. GEZELLE	12-13
Nog een boekje van Guido Gezelle?	C. GEZELLE - P. ALLOSSERY - A. WALGRAVE	13-14, 37
* Een onbekend liedje van Guido Gezelle ter eere van O.L.V. (15). - Onbekend en toch bekend (37)	C. GEZELLE - P. ALLOSSERY - A. WALGRAVE - J. SIMONS - BIEKORF	15, 37
- [Wantaal]. Lr. Geert Brom: Hollanders en Vlamingen (16-18). - Tragische Figuren! (65). - Twee Maren (88-93). - Weêr wa' zoogezeid 'Algemeen Ndl.' (112). - We gaan't nog een keer zeggen (137). Vanlangs-om erger (150). - Nog altijd koekuit-een-zang (188). - Zal 't nooit gebeteren? (208-209). - Knkl. Vl. Akademie! Davids- en Willemsfonds, enz. (234).	BROM	16-18, 65, 88-93, 112, 137, 150, 188, 208-209, 234, 259 (274), 272

(1) UITLEG DER TEEKENS:
* = duidt aan dat 't aangewezen opstel een geschald of gedicht is;
[] = omvat een hoofdinge die niet uitgedrukt staat in 't gemeld opstel;
- = wijst op een mengelmare of tusschen woordeken.

- We gaan naar den diepen
(259), vgl.: Zoo, van dat
Verwarmvlaamsch. (274).
- En nu? (272).

* Aan Heer G. De Mets-De Caluwé	A. MERVILLIE	18-23

- ‘Drieboemende’ (= driekantende? Vgl. Biek. 1924)	[ERIN]	23-24
- Op S. Maarten's Lichtjes (- Lantaarn = globus... Vgl. Biek. 1924)	J. VE.	24
- Morinkelkuip, morinkelaar [wie weet...?]	J. VE.	24
- 't Stuite(n)muziek (= Schooiing met gedeun)	KEIBERGNARE	24
- 'n Tienjarige bladwijzer: XXI-XXX [aanstaande]	't BEREK	24
'n Mirakelboekje van Lombardzyde	L. DE WOLF	25-34, 59-61, 78-87, 130-136
- [G. Smolders, 1635, pastor van Mannekensvere]		29
- [J. Moens, 1654, onderpastor te Nieuwpoort]		33
* Verloren	C. GEZELLE	34-35
Hoe men verdronkenen wederzoekt	K.D.F.	36-37
- [Hoe beter... slecht, hoe slechter... (diepte)]	T.R.	37
Keurgedichten van Guido Gezelle	AL. WALGRAVE	38-41, 65-67, 108-111
- Geen doekskes eraan (*DWB*. en *Biek*.)	BIEKORF	41-44
De oorlog in Dickebusch en omstreken. (Vervolg uit 1922-1924). VII. Aankomst van de Engelschen (44-45, 67-69). - VIII. Thuiszettinge van de Engelschen (137-141, 159-161, 209-211). - IX. De eerste slagen van de Engelschen (235-236, 257-259, 284-285).	[A.V.W.]	44-45, 67-69, 137-141, 159-161, 209-211, 235-236, 257-259, 284-285...
- [‘Elkendeen woont op s. Gillis]’ (zin)	[K.D.F.] - L.D.W.	45, 72

- Boekennieuws.	BIEKORF, - A.M. - T. RAEPAERT. - L.D.W. - B. - K.D.W. - T.R. - CL. S. - AL. WALGRAVE.	46-47, 48, 120, 142-144, 162-166, 262-264, 286-287
- Verkoren maandag (Rotersbetaling; 'zwingelaars').	KEIBERGNARE	47-48
- * [De vier vrienden: 'Grafmaker...']	E.B. - L.D.W. - DR. BLANCKE	48, 71, 167
- Volkskunde (Vragenreeks over 'Bezweerders')	[F.M. OLBRECHTS]	48

* Witten Donderdag (49-51). - Paschen (51-52)	C. GEZELLE	49-52
- ['n Binnenbeurze = geheime fondsen]	VAN KEYENBERGHE	52
Op zoek naar 't eeuwig geluk	J. LEROY	53-59
* Ouden bolaard	A. MERVILLIE	62-65
- Z.E.H. Ad. Duclos †	BIEKORF	69-71
Bloemperken te wenschen in Brugge? 'n Uithooringe.	DE BEER	71, 93-94, 141-142, 161-162, 189-190, 212-213, 236-237, 260-262
- * De drie procureurs. (Vgl. Biek. 1920)	L.D.W.	72
* [Arma Virumque cano]. Een onvoltooide eeredicht van Guido Gezelle (op Domin. Verdeghem)	AL. WALGRAVE	73-77, 285
*Korte reken	ES. CULAP	77-78
- [Over Algemeenetalerij: twistsprake]	A. BOON - BROM	88-93
- Een Blootacker-boekmerk	[O.V.S.] - L.D.W. - J. L'HERMITTE	95, 192
- * Verouderde opvoedingsbeginselen	[PIETER GOOSSENS]. - J. L'HERMITTE	95-96
- 'Grauwrok en Blauwrok' (Spreuke)	[K.D.F.] - T.R.	96
Het Hakenkruis. (Swastika)	J. CLAERHOUT	97-103
* 't Wordt Avond...	MELCHIOR	103-105
Het Afrikaansch-Dietsch, benevens het Engelsch, door Leeg- en Hoograad als ambtstaal erkend	T. RAEPAERT	105-108
Tabacologia!	K. DE WOLF	112-119, 201-208, 274-282
- [Overspanning in Biekorf]	['t BEREK]	120
De Moorsledemeulen	M.J. VAN DEN WEGHE	121-125
De Abdijhoeven te Loo. (Koeikwaalgenezing).	CYR. DE VUYST	125-126

* O mijn oude lindeboomen!	A. MERVILLIE	126-129
* Wie is er die...?	MELCHIOR	129-130
* Den 11^{den}-Juli-avond...	EEN VREEMDE BEWONDERAAR	145-146
Hans zonder vrees	J. LEROY	146-150, 173-182

Een paar losse bladjes uit Guido Gezelle's dichterlijke nalatenschap. (Op ‘Kleengedichtjes’).	MELCHIOR	151-153
*Aan U, o God.	A. MERVILLIE	153-155
't Mirakelboekje van Gulleghem	L. DE WOLF	155-159, 184-188, 199-201, (215), 231-234, 248 256, (288)
- Doodendingen (kistekraking)	K.D.W.	167
- Vuil = tooverijachtig	L.N.	167
- Biekorf! ('n Bie = oud egyptensch stelteeken en klank)	J. CAERHOUT	167-168
- [Sinksenwater = tegen donder]	J.C. - L.D.W.	168
- [God boef-je!] (zin en oorsprong)	K.D.F. - BIEKORF. - A. DASSONVILLE	168, 287
Op de verzevenhonderdjaring van 't Brugsche Begijnhof	BIEKORF	169-173, 193-195
*Ons Mietje	MELCHIOR	182-183
- Heb'je geen man's gewin... (Spreuke)	K.D.F.	188
- O.L.V.-Kapellen in 't Ypersche (190). - O.L. Vr. van den Frezenberg (237-240)	[BIEKORF]. - REMY DUFLOU	190, 237-240
- [Onzen Heeren's beestjes] = (vogels die wonen in kapellen, en zwaluws)	BECELAERENARE	190
- Een zonderlinge ontmoeting. (Pier van 't Iephof).	CYR. DE VUYST	190-191
- *Een oud raadselrijm (191-192). - 't Capoenraadsel (213).	J. L'HERMITTE. - FDW. - T.R.	191-192, 213
- Volkswijsheid en -deugd (àl dat de dag mag zien)	J. VT.	192

- Volksschets (op dood-‘gaan’)	T.R.	192
- Zeispreuk. (Vgl. Biek. 1923)	J. VT.	192
*Wondere macht.	A. MERVILLIE	196-198
- [Toebakommegang, erpelfeeste]	K.D.W.	206
- Weerdschappen	T.R.	213-214
- [Die je niet 'n wil zien te werke gaan...] (Spreuke)	KDF	214
- De Opliepoop? (Oordnaam)	FDW.	215
- De Luvie? (Oordnaam)	FDW.	215
- Den ‘Evendriesch’	KDF.	215
- Blauwhuizen en Blauw-kasteelen(naamzin?)	J. CL. - L.V. - EEN GEZELLEVRIEND. - T.R.	215, 287-288

- Heulebeulen (= moosschen)	J. CL.	215
- 'nen Teiti (= vader)	J. CL.	215
- ‘Adam en Eva’ spelen	K.D.W.	216
- Palster = ruiker.	[E.H.] - A. DASSONVILLE	216, 287
Stichting der abdij van Duinen bij Veurne	J. DE CUYPER	217-221
* Advesperascit: het wordt avond.	MELCHIOR	222-223
Een roomsch kamp te Brugge weleer	L. DE WOLF	223-230
- [‘Dialectstudie’, ‘Toponymie’, ‘Letterkunde’] (achtergedaan van de West-Vlamingen).	Zoo!	240
De inteekeningen vernieuwen	't BEREK	241-242
*(Onuitgegeven verzen van G.G.) Het rood en 't zwarte mutsje	† G.G.	242-244
Zarren	A. DASSONVILLE	244-246
*Wilde ranke	A. MERVILLIE	246-248
*Ter gelegenheid der Vriendenvergaring voor het vieren onzer Zilveren Bruifoft	X.	256-257
- [Hoe gezeid: les arts précieux...?]	[BROM]	260
*Pimm's Kerstlied	EMILE E. LAUWERS	265-266
Moen	A. DASSONVILLE	266-268
De Ganzenwachtster. ('t Vervolgt).	J. LEROY	268-272...
*De laatste sprong	MELCHIOR	272-274
- Zoo, van dat verwarmvlaamsch! (Verdietschingen)	[BROM]	274
*De Dood spreekt	A. MERVILLIE	282-283

- Nog een woord over den H. Eydrop.	G. CELIS 288
Blok.	24, 48, 72, 96, 120, 144, 168, 192, 216, 240, 264, 288.

B. Zakenwijzer

I. Boekstelwezen

A. Scheppingen

1. *Geschald en gezang*: Bl, 6, 12, 15, 18, 34, 49, 51, 62, 73, 77, 95, 103, 126, 129, 145, 153, 182, 191, 196, 222, 242, 246, 256, 265, 272, 282.
2. *Verhaalwerk*: 7, 53, 121, 146, 268.

B. Schouwingen

1. *Boekzaken*:

Bittremieux L. - Van een... Hoofdman	144.
Boas J.H. - Israel's uur	165.
Brom G. - Katholiek	165.
Cauwe Fr. - Pelgrimagie... Jesus	166.
Cuppens A.; Gezelle G. - H. Elisabeth	143.
De Craene R. - Erfenisrechten	164.
De Ridder E. - Oud-vl. liederen... school	164.
Ghesquiere R.; Lambrechts L. - Zingende Harten	120.
Havermans A. - ... Dierkundige waarnemingen	164.
Hildebrand EV. - Ieperen... Kapucijnen	47.
Huysman O. - Father Lazar	166.
Lessius Leonard. - Hygiasticon	166.
Linnebank H. - Huldigingen	46.
Mac Leod J.; Staes G. - Flora... België	163.
Monstrey O. - Gezelle-uurtjes	286.
Mortier R.V. - Grafrijmpjes, 4e uitg	165.
Mortier R.V. - Yzerstichting... dankbaarheid	46.
Mortier R.V. - Yzerstichting, volksuitgaaf	164.

	Olbrechts F.M. - Vragenreeks... bezweerders	48.
	Teirlinck I. - Flora Diabolica	162.
	Timmermans F. - Feestgroet [Breughel]	164.
	Tisje-Tasje's - Almanak 1925	47.
	Van den Oever K. - Geestelijke peilingen	165.
	Van den Oever K. - ‘Hollandsche Natie’	262.
	Van de Velde A.J.J. - Over Melk	164.
	Vermeulen E. - Pee Vlaminck, I en II	142.
	Walgrave A. - Leven van G. Gezelle	263.
2.	*Bekeringen*:	13, 37, 38-65-108, 73-285, 151.

II. Oorgeschiedenis
Algemeene

Bl. 97, 167.

III. Geschiedenis

1. *Geschiedgronden*: 25-59-78-130, 48, 72, 125, 155-184-199-215-231-248-288, 191-213.
2. *Geschiedkundige aangelegenheden*.
    - Gebeurtenissen: 44-67-137-159-209-235-257-284.
    - Inrichtingen: 124, 125, 190-237, 217.

3. *Onthoudensweerdige mannen*: Duclos A., 69.

IV. Geestelijk leven

1. *Heiligen*: 190-237, 288.
2. *Wijdienstelijkheden*: 168.

V. Kunst en wetenschap
A. Kunstwerken

1. *Groot werk*: 1.
2. *Klein werk*: 95-192.
3. *Géén werk*: 71-262, 169-193.

B. Bedrijf en Wetenschap

Wetenis: 112-201-274.

VI. Volkskunde
A. Beleering

Bl. 36, 45-72. 48-71-167.

B. Daadzaken

1. *Meening*.
    - Volkswetendheid: 37, 48-71-167, 72, 95, 214.
    - Volksgeloof: 97, 168, 190, 192.
    - Volksverbeelding; 167.

2. *Zegging*.
    - Volksspraakveerdigheid: 45-72, 96, 192.
    - Volkszegsels: 37, 188, 191-213, 192, 214; Zeispreuk: 192.
    - Volksvertelsels: 7, 53, 146-173, 190, 268.

3. *Doening*.
    - Volkskunst: 190-237.
    - Volksgeplogenheden: 24, 36, 47, 125, 206, 216.

4. *Zaken*: 48.

VII. Taalkunde
A. Leerstellingen

Taalkunst: 105.

B. Woordkennis

1. *Oordnamen*: 215, 287, 248, 266.
2. *Eenling- en eigennamen*: 96.
3. *Zaaknamen*.
    - Tweelingwoorden; *Boeie en bergstal, 160; Grauwrok én Blauwrok, 96; *Helsch en hevig, 172; *Slak en slunse, 206; *Tinten en tasten, 204; Wech ende gheleede, 187.
    - Streektaal: 105.
    - Huis- en Buurttaal: 96, 215.
    - Oud vlaamsch: 23-24, 24, 215.

4. *Taaluitleg*.
    - Algemeene beleering: 105.
    - Bijzondere; van wendingen: 96; van woorden en klanken: 52, 62, 63, 168-287, 215, 216.

5. *Wantaal*: 16...-274.

VIII. Verdietschingen

1. *Bespreking*: 213, 260, 274.
2. *Woorden alhier voorgesleld of gaandeweg gebezigd*.

A. Eenszins

Abri = duik hol, 139.

Accent circonflexe = samenhaalteeken, 185.

Acéré (*En un langage* -) = scherptalig, 262.

Achèveinent de ligne = aanvulteeken, 231.

Agent (*Nacht*-) = nachtwaker, 208.

Album (*Programme- - du cortège*) = stoetboek, 171.

Albuminoïde = eiwitinhoudend, 280.

Amulet = schutgoed, 196; verschuwingsteeken, 100.

Analytiquement = ontledenderwijze, 48.

Andivie = kroesloof, 214.

Angle (*Faire un - de*) = genoescht zijn op..., 227.

Antique = oudwijsde, 185.

Antiquité romaine = roomschheid, 225.

Appareils = gekraam, 274.

Art du livie = boekbetooiing, 260.

Artillerie (*Pièce d*' -) = schietstuk, 210.

B. Anderszins

Aangevinge = declaratie, 135.

Aanglazing = émaillage, 260.

Aanglimming = émaillage, 260.

Aangroeien = se développer, 259.

Aanklappen = rekommandeeren, 163.

Aanvulteeken = achèvement de ligne, 231.

Aanwijs = tableau, tafel, 163.

Afbrake = critique malveillante, 42.

Afglans = rayonnement, 12.

Aflos = relève, 160.

Afspanningsstand = halte, 227.

Afspanningsvlek = halte, 226.

Aldadig = pratique, 69.

Alweerdige = Eminence, 44.

Beberdelen = couvrir de planches, 160.

Bedeeling (*Maal*-) = menu, 213.

Bedooiing = vrieswerend dispositief, 274.

Bedriebooming = triangulatie, 226.

Beenderlint = molletière, 68.

Behandteekenen = signer, 249.

Beleeraren = doceeren, 166.

Artilleurs = geschut(s)liên, 160.
Artiste = kunstziel, 161.
Arts précieux = kleintooi, tooiwerkkunst, 260.
Asse = wielboom, 211.
Attaque (*Lancer une* -) = een aanval uitsteken, 285.
Attestatie = getuigblad, 136.
Autogeen = thuislasscher, 274.
Avidement = zoekgierig, 143.
Avion = vlieggetouwe, 67.
Banquet = vreugdemaal, 214.
Barakke = vluchtkot, 160.
Baraquement = schuilwoonste, 235; vluchttimmer, 259.
Barrière. (Vgl. 'Palis').
Berglâ = éerin, 2.
Bergstal = débarras, 160.
Beroerte (*Vlaamsche* -) = Vlaamsche Beweging, 70.
Betrauwenesse = confientie, 156.
Bewijsstuk = document, 155.
Bindteeken = trait d'union, 184.
Binnenbeurze = fonds secret, geheime fondsen, 52.
Blauwstaalde buis = tube bleu, 274.
Bleve = relikwie, 140.
Blijverwig = colorié, 263.
Boeie = hangar, 160.
Boeiinge (*De* -) = le captivant, 143.

Base = steunwerk, 224.
Beauté = schoonte, 170.
Beweging (*Vlaamsche* -) = Vlaamsche Beroerte, 70.
Bibliographique (*Liste* -) = werkenreeks, 37.
Bleu (*Tube* -) = blauwstaalde buis, 274.
Bombardement = gesmijt, smijting, 159; smijtvlage, 258.
Bouquet = palster, 216.
Brièvement = bondigheidshalve, 26.
Buée = vloedschuim, 196.
Cache-radiateur = scherm, 274.
Canalisatie = trekgrippe, 284.
Captivant (*Le* -) = deboeiinge, 143.
Cataloog = zakenaanwijzer, 5.
Chaud-froid = koud-en-warm, 274.
Chaudière = vuringvat, 274.
Chauffage central = één vuur, 274.
Chef d' Elat-major = Grootoverste van den Staf, 140.
Chevron = steker, 95.
Chirurgien = snijheer, 258.
Ci-devant = eermalig, 34.
Circulatie = doorlatinge, 45; weg- en weeregeloopsel, 258.
Cilation de noms de témoins = getuigenaanwijzing, 253.
Col = halslobbe, 119.
Boekbetooiing = art du livre, 260.
Boekmansverslag = rapport de clerc, 135.
Boektalig = littéraire, 255.
Bondigheidshalve = brièvement, 26.
Brâtonge = soles au gratin, 214.
Broeistaan = radiateur, 274.
Buitendienstestuk = pièce de rebut, 249.
Deungeluid = son, 197.
Deunvinder = compositeur de musique, 120.
Diener (*Deelmans*-) = notarisklerk, 249.
Dingelare = radiateur, 274.
Doelzuchtig = intéressé, 133.
Domdoen = se démener, 171.
Doordrukken = souligner, 250.
Doorlatinge = circulation, 45.
Doorschouwen = observer, 258.
Dope (*Ter roode* -) = sauce madère, 214.
Doppe (*Stel*-) = inkt, 130.
Droomkunde = lyrisme, 165.
Duikhol = abri, 139.
Eendeunig = eentonig, sur un même ton, 45.
Eénvuur = chauffage central, 274.
Eenwijzigheid = uniformité, 133.
Eerbetuigend = panégyrique,

Colère = gramte, 152.
Collectie = verzamelwerk, 25.
Colorié = blijverwig, 263.
Combativité = strijdmoedigheid, 255.
Compositeur de musique = deunvinder, 120.
Conception = gevatting, 25.
Confientie = 'betrauwenesse', 156.
Conformation = sneê, 236.
Constatatie = waarneming, 135.
Constructie = gemaak, 274.
Contemporain = meetijdig, 135.
Cortège = vreugdegestoet, 170.
254.
Eermalig = ci-devant, 34.
Eigen = personnel, 255.
Eiwitinhoudend = albuminoïde, 280.
Gang van Eustachius = trompe d'Eustache, 277.
Geboekschap = oeuvres (littéraires), 70.
Gebuurschap = voisins, 171.
Geest (*Mannen met* -) = hommes d'esprit, 217.
Geestesgehandel = travail intellectuel, 42.
Geijver = zèle, 136.

Côtés (*Les* -) = zijzaken, 171.
Couvrir de planches = beberdelen, 160.
Créme-taarte = roomvla, 214.
Critique malveillante = afbrake, 42.
Crochet = insluitteeken, 33.
Dallage = vloervlak, 21.
Dates (*Indication des* -) = tijdenaangevinge, 253.
Débarras = bergstal, 160.
Déclaralion = aangevinge, 135.
Dédicace = toekenning, 250.
Démener (*Se* -) = domdoen, 171.
Démontrer = goedmaken, 26.
Désoeuvrement = leeggangerij, 43.
Détails = kleinigheden, 6.
Développer (*Se* -) = aangroeien, 259.
Dialectisch = streeksch, 16.
Dispute = gestrijdsel, 43.
Divisie = splitsingsteeken, 27.
Doceeren = beleeraren, 166.
Document = bewijsstuk, 155; getuigstuk, 230.
Don de soi = zelfverpanding, 42.
Donation = gunstverleening, 135.
Dubbelpunt = tweestip, 27.
Ductilité = leuzendheid, 49.
Gekraam = appareils, 274.
Geleer = studie, 43.
Gelegingen = distributions territoriales, 229.
Geleuter = festoiement, 171.
Geloofswerk ('*t* -) = l'oeuvre de la foi, 165.
Gemaak = constructie, 274.
Gemets = maçonnerie, 160.
Geneesleer = thérapeutique, 166.
Genoescht zijn op... = faire un angle de..., 227.
Geschut(*s*)*liên* = artilleurs, 160.
Gesmijt = bombardement, 159.
Gespeel, gespel = festivités, 171.
Gestook = excitation, 43.
Gestrijdsel = dispute, 43.
Getuigblad = attestatie, 136.
Getuigenaanwijzing = citation de noms de témoins, 253.
Getuigstuk = document, 230.
Geule (*Trek*-) = trou de filière, 49.
Gevatting = conception, 25.
Gevoeligerwijsde = sentimental, 253.
Gewaswezen = règne végétal, 107.
Gewestblad = feuille locale, 41.
Gezwier (*Oudheids*-) = étalage de choses antiques, 170.
Gietglim = émail translucide, 260.

Echiquier (*En* -) = ruit- en rechthoeksgewijze, 228.
Ecourter = inminderen, 253.
Ecrin = berglâ, 2.
Edition = stukovername, 155.
Eentonig = eendeunig, 45.
Email champlevé = steekglim, 260.
Email cloisonné = zetglim, 260.
Email translucide = gietglim, 260.
Emaillage = aanglazing, aanglimming, verbrandverving, 260.
Emaux = glimsteentooi, 260.
Emboîtement = inschuiving, 274.
Glasraam = venster, 21.
Glimsteentooi = émaux, 260.
Godschouwend = mystique, 166.
Godsdienstmatig = de nature théologique, 26.
Goedmaken = démontrer, 26.
Gramte = colère, 152.
Groeistake = plantstake, plançon, 62.
Groenselman = groenselier, 258.
Grondstake = grondpaal, pilotis, 224.
Groot's (*Iemand van* -) = hooggeplaatste, 46.
Grooloverste van den Staf = Chef d'Etat-major, 140.

Eminence = alweerdige, 44.
Enluminure = kleinschildering, 260.
Enquête = uithooring, 161.
Entièrement = over-top, 140.
Espionnage = uitloererij, 258.
Esthétiquement = schoonheidsgewijze, 3.
Etalage de choses antiques = oudheidsgezwier, 170.
Etape (*Station d'* -) = verstappingsoord, 225.
Etirage (*Banc d'* -) = trekbank, 49.
Exactement. (Vgl. '*Platoniquement*').
Examinateur = waarkenner, 234.
Excitation = gestook, 43.
Exercice (*Champ d'* -) = oefeningsveld, 228.
Expansion (*Vase d'* -) - zwelger, 274.
Familier (*Style* -) = klapvoerige (trant), 255.
Festivités = gespeel, gespel, 171.
Festoiement = geleuter, 171.
Filtre = verzijpsteen, 204.
Foi (*L'oeuvre de la* -) = 't geloofswerk, 165.
Fondsen (*Geheime* -) . Vgl. '*Secret* (*Fonds* -').
Formule (*En style de* -) = in-
Gunstverleening = donation, 135.
Halfdagreke = méridien, 226.
Halslobbe = col, 119
Handstel = écriture, 25.
Heetlandsch = tropical, 202.
Heftig = intensif, 5.
Herkeuren = repasser, 250.
Hert (*Mannen met* -) = hommes de coeur, 217.
Hertbarig = vigoureux, 206.
Hindergetouw = barrière, palis, 137.
Hinderstaan = palis, 210.
Hinderstuk = palis, 211.
Hittemeter = thermometer, 274.
Hittestrekie = surface de chauffe, 274.
Houtleg. (Vgl. '*Houtlegtooi*').
Houtlegtooi = parquetage, 260.
Houtvloer = plancher, 69.
Inhebben (*Den timmer* -) = manie de la construction, 160.
Inkijk = introspection, 165.
Inminderen = écourter, 253.
Inschuiving = emboîtement, 274.
Instuitteeken = crochet, 33.
Invultrantte = en style de formule, 133.
Invulwijsde = en style de formule, 255.
Inzet = mise en train, 256.

vultrantte, 133; invulwijsde, 256.
Fruit (*Un* -) = opbrengst, 247.
Fusaïole = spilschijf, 100.
Geschrift = handstel, 25.
Glacis = uiterve, voorgrond, 228; voorveld, 229.
Graphie = stelwijze, 27.
Groenselier = groenselman, 258.
Grondpaal. (Vgl. '*Pilotis*').
Guerre (*Hommes de* -) = oorlogsgasten, 139; strijdsvolk, 160; vechtvolk, 140.
Hachure = stopreke, -schreve, 234.
Kijk = intuition, 163.
Kijk (*Uit op den* -) = en tournée d'inspection, 210.
Klankblad = klavier, 197.
Klapvoerig = familier, 255.
Keinigheden = détails, 6.
Kleinschildering = enluminure, 260.
Kleinteekening = miniature, 260.
Kleintooi = arts précieux, 260.
Knip = komma, 27.
Knip-en-stip = komma-punt, 27.
Knolleke = patat, 214.
Koud-en-warm = chaud-froid, 274.

Halte = afspanningsstand, 227; afspanningsvlek, 226.
Hangar = boeie, 160.
Hébergement = thuislegginge, 45.
Hommes de coeur = mannen met hert, 217.
Hommes d'esprit = mannen met geest, 217.
Hooggeplaatste = iemand van groot's, 46.
Hydrometer = waterstandmeter, 274.
Imprévu (*A l'* -) verraads, 174.
Inamical = onhertelijk, 173.
Incorrection = onhebbelijkheid, 249.
Incrustations = tooilegkunst, 260.
Infaillible = ondoolbaar, 166.
Ingénieur = werkschepper, 284.
Inkt = (stel)doppe, 130; stelvocht, 78.
Inoculer = zetten, 210.
Installation = thuiszettinge, 137.
Intellectuel (*Travail* -) = geestesgehandel, 42.
Intens(*if*) = heftig, 5.
Intéressé = doelzuchtig, 133,
Interpréter (*Mal* -) = verkwalijken, 172.
Introspection = inkijk, 165.
Kroesloof = andivie, 214.
Kroploof = kropsala, 214.
Kuischdienst = service de la voirie, 45.
Kunstziel = artiste, 161.
Land ('*t* -) = la Province, 208.
Leefstoffelijk = organisch, 204.
Leeggangerij = désoeuvrement, 43.
Leeraarsgevonnis = jugement littéraire, 263.
Leerluiheid = paresse intellectuelle, 16.
Leesteeken = signe de ponctuation, 33.
Legeren = logeeren, 138.
Legerstand-Overste = plaatskommandant, 45.
Leuzendheid = ductilité, souplesse, 49.
Lichtstaak = lanteern, 212.
Loskrane = robinet de vidange, 274.
Losser (*Lucht*-) = purgeur, 274.
Meelevenderwijze = d'une façon vécue, 252.
Meetijdig = contemporain, 135.
Moering = suppuration, 259.
Moerstip = point de triangulation, 227.
Mondspel = menu, 213.
Nachtwaker = nachtagent, 208.

Intuition = kijk, 163.
Irréparable (*Perte* -) = schadelijke dood, 145.
Jardinage = tuintooi, 161.
Jugement littéraire = leeraarsgevonnis, 263.
Kaart (*Speel*-) = speelblad, 43.
Klavier = klankblad, 197.
Klerk (*Notaris*-) = deelmansdiener, 249.
Komma. (Vgl. 'Virgule').
Komma-punt. (Vgl. '*Point et virgule*').
Kropsala = kroploof, 214.
Nood (*Drom ter* -) = bataillon de réserve, 140.
Nood (*Mannen ter* -) = reservemannen, 138.
Oefeningsveld = champ d'exercice, 228.
Ommezijn = faire sa tournée, 139.
Ondoolbaar = infaillible, 166.
Ongebeterderwijze = exactement, platoniquement, 250.
Onhebbelijkheid = incorrection, 249.
Onhertelijk = inamical, 173.
Ontledenderwijze = analytiquement, 48.

Kruising = vierweg, 45.
Lanteern = lichtstaak, 212.
Lettergreep = stafgreep, 27, 87.
Littéraire = boektalig, 255.
Locale (*Feuille* -) = gewestblad, 41.
Logeeren = legeren, 138.
Lyrisme = droomkunde, 165.
Maçonnerie = gemets, 160.
Manie de la construction = den timmer inhebben, 160.
Matériel de guerre - strijdgerief, 137.
Menu = bedeeling, mondspel, weerdschap, 213.
Méridien = halfdagreke, 226.
Miniature = kleinteekening, 260.
Miraculeux (*Côté* -) = wonderdrachtigheid, 27.
Mise en train = inzet, 256.
Mitrailleuse = schrootroer, 285.
Molletière = beenderlint, 68.
Mosaïque = steenlegtooi, steenleg, 260.
Mystique = Godschouwend, 166.
Noblesse (*Lettres de* -) = stamblad, 256.
Obliquer = schuinschen, 226.
Observer = doorschouwen, 258.
OEuvres (*littéraires*) = geboekschap, 70.
Organisch = leefstoffelijk, 204.
Oordroomerig = romantique, 5.
Oorlogsgast = hom me de guerre, 139.
Ooropstel = texte original, 250.
Opbrengst = un fruit, 247.
Opsprake = reclamatie, 45.
Oudwijsde = antique, 185.
Overname (*Stuk*-) = édition, 155.
Overschik = virement de compte-chèques, 242.
Over-top = entièrement, 140.
Overzeg = tradition, 134.
Palster = bouquet, 216.
Plaagwoord = scie, 41.
Pronkerig = poseur, 3.
Rechtgelooven = avoir une foi orthodoxe, 165.
Rookhoorn = pijp, 279.
Roomschheid = antiquité romaine, 225.
Roomvla = crême-taarte, 214.
Ruit- en rechthoeksgewijze = en échiquier, 228.
Samenhaalteeken = accent circonflexe, 185.
Schadelijke dood = perte irréparable, 145.
Scheidschreefke = virgula, 250.
Scheidteeken = signe de ponctuation, 27.
Scherm = cache-radiateur, 274.
Scherptalig = en un langage

Original (*Texte* -) = ooropstel, 250.
Orthodoxe (*Avoir une foi* -) = rechtgelooven, 165.
Pacifiste = man van den vrede, 225.
Palis = hindergetouw, 137; hinderstaan, 210; hinderstuk, 211.
Panégyrique = eerbetuigend, 254.
Pantte (*Dubbel*-) = tweescheutte, 69.
Paresse intellectuelle - leerluiheid, 16.
acéré, 262.
Schielstuk = pièce d'artillerie, 210.
Schokske = strophe, 53.
Schoonheidsgewijze = esthétiquement, 3.
Schouderkleedsel = schapulier, 196.
Schreefke = virgula, 27.
Schrootroer = mitrailleuse, 285.
Schuilwoonste = baraquement, 235.
Schuinschen = obliquer, 226.
Schutgoed = amulet, 196.

Parquetage = houtlegtooi, houtleg, 260.
Patat = knolleke, 214.
Pavillon (*de trompette*) = muile, 207.
Personnel = eigen, 255.
Philosophisme = wijsgeerachtigheid, 165.
Pijp = rookhoorn, 279.
Pilotis = grondstake, 224.
Plaatskommandant = Legerstand-Overste, 45.
Plancher = houtvloer, 69.
Plançon. (Vgl. '*Plantstake*').
Plantstake = groeistake, 62.
Plat van een verbinding = slager, 249.
Platoniquement = ongebeterderwijze, 250.
Point de triangulation = moerstip, uitgangsstip, 227.
Point et virgule = knip-en-stip, 27.
Poncluation (*Signe de* -) = leesteeken, 33; scheidteeken, 27.
Poseur = pronkerig, 3.
Pratique = aldadig, 69.
Préface = voorzeg, 250.
Proces-verbaal = verslagstuk, 27, 157.
Province (*La* -) = 't Land, 208.
Puisque = uitdien dat..., 171.
Punt = stipke, 27.
Slager = plat van een verbinding, 249.
Smijting = bombardement, 159.
Smijting (*Brokske* -) = shrapnell, 140.
Smijtvlage = bombardement, 258.
Sneê = conformation, 236.
Snijheer = chirurgien, 258.
Speelblad = speelkaart, 43.
Spilschijf = fusaïole, 100.
Splitsingsteeken = divisie, 27.
Staan. (Vgl. '*Broeistaan*').
Stafgreep = lettergreep, 27, 87.
Stamblad = lettres de noblesse, 256.
Steekglim = émail champlevé, 260.
Steenleg. (Vgl. '*Steenlegtooi*').
Steenlegtooi = mosaïque, 260.
Steker = chevron, 95.
Stel = réseau, 228.
Stelvocht = inkt, 78.
Stelwijze = graphie, 27.
Steunwerk = base, 224.
Stipke = punt, 27.
Stoetboek = programme-album de cortège, 171.
Slookgetuig = ustensiles de chauffe, 274.
Stopreke = hachure, 234.
Stopschreve = hachure, 234.
Stouthals = téméraire, 149.

Purgeur = (lucht)losser, 274.
Radiateur = broeistaan, staan, dingelare, 274.
Rapport de clerc = boekmansverslag, 135.
Rapport (*Zee*-) = zeemansververhaal, 135.
Rayonnement = afglans, 12.
Rebut (*Pièce de* -) = buitendienstestuk, 249.
Recommandeeren = aanklappen, 163.
Réflexion = voordacht, 107.
Réglage = zetting, 274.
Reklamatie = opsprake, 45.
Streeksch = dialectisch, 16.
Strijdgerief = matériel de guerre, 137.
Strijdmoedigheid = combativité, 255.
Strijdsvolk = hommes de guerre, 160.
Thuislasscher = autogeen, 274.
Thuislegging = hébergement, 45.
Thuiszettinge = installation, 137.
Tijdenaangevinge = indication des dates, 253.
Timmer. (Vgl. '*Inhebben*').

Relève = aflos, 160.
Relikwie = Bleve, 140.
Rengaine = zage, 112.
Repasser = herkeuren, 250.
Réseau = stel, 228.
Réserve (*Bataillon de* -) = drom ter nood, 140.
Reservemannen = mannen ter nood, 138.
Résidence = verblijfsteê, 47.
Robinet à cadran = (uit)wijskraantje, 274.
Robinet de vidange = loskrane, uitleek, 274.
Romantique = oordroomerig, 5.
Sauce madère (*Filet* -) = ossenharst ter roode wijndope, 214.
Schapulier = schouderkleedsel, 196.
Scie = plaagwoord, 41.
Secret (*Fonds* -) = binnenbeurze, 52.
Sentiers (*Mettre en* -) = verwegelen, 160.
Sentimental = gevoeligerwijsde, 253.
Shrapnell = brokske smijting, 140.
Signer = behandteekenen, 249.
Sla = tuinloof, kroploof, kroesloof, 214.
Soles au gratin = brâtonge, 214.
Toekenning = dédicace, 250.
Toogspel = tooneel, 188.
Tooilegkunst = incrustations, 260.
Tooiwerkkunst = arts précieux, 260.
Trekbank = banc d'étirage, 49.
Trekgrippe = canalisatie, 284.
Tuinloof = sla, 214.
Tuintooi = jardinage, 161.
Tweescheutte = dubbelpantte, 69.
Tweestip = dubbelpunt, 27.
Uitdien dat... = puisque, 171.
Uiterve = glacis, 228.
Uitgangsstip = point de triangulation, 227.
Uithooring = enquête, 161.
Uitleek = robinet de vidange, 274.
Uitloererij = espionnage, 258.
Uitsteken = lancer (une attaque), 285.
Uitwijskraantje = robinet à cadran, 274.
Vastervoegen = systématiquement, 135.
Vechtgrachtgebied = zône des tranchées, 210.
Vechtvolk = hommes de guerre, 140.
Veldverblijf = tente, 160.
Verblijfsteê = résidence, 47.

Son = deungeluid, 197.
Souligner = doordrukken, 250.
Soupe = welling, 214.
Souplesse. (Vgl. '*Ductilité*').
Speciaal = vereischt, 274.
Strophe = schokske, 253.
Studie = geleer, 43.
Suppuration = moering, 259.
Surface de chauffe = hittestrekte, 274.
Systématiquement = vastervoegen, 135.
Taart = vla, 214.
Tableau = aanwijs, 163.
Tafel. (Vgl. '*Tableau*').
Verbrandverving = émaillage, 260.
Vereischt = speciaal, 274.
Verkwalijken = mal interpréter, 172.
Verraads = à l'imprévu, 174.
Verschuwingsteeken = amulet, 100.
Verslagsluk = proces-verbaal, 27, 157.
Verstappingsoord = station d'étape, 225.
Verwegelen = mettre en sentiers, 160.
Verzamelwerk = collectie, 25.

Téméraire = stouthals, 149.
Tente = veldverblijf, 160.
Territoriales (*Distiibutions* -) = gelegingen, 229.
Théologique (*De nature* -) = godsdienstmatig, 26.
Thérapeutique = geneesleer, 166.
Thermometer = hittemeter, 274.
Tomaatsoep = roô wellinge, 214.
Ton (*Sur un même* -) . (Vgl. '*Eentonig*').
Tooneel = toogspel, 188.
Tournée d'inspection (*En* -) = uit op den kijk, 210.
Tournée (*Faire sa* -) = ommezijn, 139.
Tradition = overzeg, 134.
Triangulatie = bedriebooming, 226.
Trompe d' Eustache = Gang van Eustachius, 277.
Tropical = heetlandsch, 202.
Trou de filière = (trek)geule, 49.
Uniformité = eenwijzigheid, 133.
Union (*Trait d*' -) = bindteeken, 184.
Ustensiles de chauffe = stookgetuig, 274.
Vacciner = zetten, 259.
Vécue (*D'une façon* -) = meelevenderwijze, 252.
Végélal (*Règne* -) = gewaswe-
Verzijpsteen = filtre, 204.
Vierweg = kruising, 45.
Virement de compte-chèques = overschik, 242.
Vla = taart, 214.
Vleeschgebak = vol-au-vent, 214.
Vlieggetouwe = avion, 67.
Vloedschuim = buée, 196.
Vloervlak = dallage, 20.
Vluchtkol = barakke, 160.
Vluchtlimmer = baraquement, 259.
Voordacht = réflexion, 107.
Voorgrond = glacis, 228.
Voorveld = glacis, 229.
Voorzeg = préface, 250.
Vorstbreking = vrieswerend dispositief, 274.
Vrede (*Man van de* -) = pacifiste, 225.
Vreugdegestoet = cortège, 170.
Vreugdemaal = banquet, 214.
Vuringvat = chaudière, 274.
Waarkenner = examinateur, 234.
Waarkenning = visa, 131.
Waarkeuren = viser, 249.
Waarneming = constatatie, 135.
Waterstandmeter = hydrometer, 274.
Weerdschap = menu, 213.
Weg- en weergeloopsel = circu-

zen, 107.
Venster = glasraam, 21.
Vigoureux = hertbarig, 206.
Virgula = scheidschreefke, 250; schreefke, 27.
Virgule, Komma = knipje, 27.
Visa = waarkenning, 131.
Viser = waarkeuren, 249.
Voirie (*Service de la* -) = kuischdienst, 45.
Voisins = gebuurschap, 171.
Vol-au-vent = vleeschgebak, 214.
Vrieswerend dispositief = bedooiing, vorstbreking, 274.
latie, 258.
Welling = soupe, 214.
Wellinge (*Roô* -) = tomaatsoep, 214.
Werkenreeks = liste bibliographique, 37.
Werkschepper = ingénieur, 284.
Wielboom = asse, 210.
Wijsgeerachtigheid = philosophisme, 165.
Wijskraantje. (Vgl. '*Uitwijskraantje*').
Wondendrachtigheid = côté miraculeux, 27.
Zage = rengaine, 112.

Zèle = geijver, 136.
Zône des tranchées = vecht-grachtgebied, 210.
Zakenaanwijzer = cataloog, 5.
Zeemansverhaal = zee-rapport, 135.
Zelfverpanding = don de soi, 42.
Zetglim = émail cloisonné, 260.
Zetten = inoculer, 210; vacciner, 259.
Zetting = réglage, 274.
Zijzaken = les côtés, 171.
Zoekgierig = avidement, 143.
Zwelger = vase d'expansion, 274.

IX. Vlaamsche belangen
A. Toestanden

Van heden: 105, 240.

B. Wenken

1. *Op 't vlaamsch*: 1-265, 16, 88.
2. *Op Vlaanderen*: 16, 41, 88.

X. Vragen en antwoorden

Bl. 23-24, 24, 48, 72, 95-192, 215.

XI. Huishouden

Bl. 24, 120, 241. Blok: 24...-288.

Vergissingen
Te verbeteren

BLADZ.	REEK:	INSTEÊ VAN:	STELT:
2	12	zou om	zou, om
4	5	dat	'dat
6	22	verwerkt	verwekt
16	43	dan al	dan: al
40	24-26	Nog... verbeterde.	
44	5	niet	niets
72	15	Oo stvleter	Oostvleter
105	15	me als,	me, als
117	32	zelf	zelfs
139	7	lijken	lijk en
139	35	gestek en	gesteken
156	24	**1**	**i**
157	31	over.	over. Vgl. mir. 7, bl. 185, opm. 1.

166	12	Vlaams che	Vlaamsche
167	21	*mia-*	*mid-*
169	17	volstaan.	vol staan.
175	10	Daarom	Daarna
175	18	een	één
180	37	zei	zij
184	4	ende	ende-
187	12	ghe	ghe-
189	27	omzoomd met	omzoomd
192	24	96)	96; 1923, XXIX, 96)
197	8	oor	voor
199	33	waar	maar
214	27	ten rooden	ter roode
217	7	zijn naar den eisch van de grooten	naar den eisch van de grooten zijn
235	24	Dinsdag	Maandag
235	34	Woensdag	Dinsdag
250	21	dan	maar
250	38	o. 1	opm. 1.
274	16	*vuringval*	*vuringvat*

[Nummer 1]

Om te weten wat Vlaamsch is.

Een groot verschil tusschen vlaamsch en fransch, is dat het fransch geren uitkomt met ‘abstrakte’ d.i. afdrachtelijke begrippen, 't vlaamsch integendeel met ‘konkrete’, toedrachtelijke. Dit gaat zoover dat we zouden durven aanwijzen als een zeer goê oefening, in 't leeren van vlaamsch, *alle afdrachtelijke gezegden stelselmatig te weren om ze door toedrachtelijke te vervangen*, al was het maar een tijd lang, om daartoe den lust en daarvan de knepe te krijgen; 't ware 't tegenovergestelde voor 't fransch. B.v:

J'ai l'honneur de...
La quantité est souvent ennemie de la qualité.
Quelle trouvaille!
Souhaits de Nouvel An.

Ben vereerd te...
Veel en goed gaan zelden te gare.
Nu hebben ze 't gevonden.
'n ZALIG NIEUWJAAR.

'n Toogdag van Brugsche ‘Stadsgezichten’

EEN eerste goê gedacht is die Toogdag te Brugge, van alle land- en huisteekeningen, schilderijen en schetsen, waar er iets van de ‘oude’ stad op te vinden staat.

Die toogdag is begost op 2^{n} Kerstdag 11., en gaat voort nog een tijd, onder de Halle op den Pand.

't Is de Stad die dat doet; en de menschen zijn er ‘zot’ van.

... We zijn hier trouwens te Brugge... 'k Wil zeggen: geen wonder! Met een stad lijk Brugge kan men inderdaad entwat doen; en de Bruggelingen, zij, gelukkiglijk ze zijn toch-ook eendelijk aan hun schoone verblijfsteê. Rijk en arm, iedereen is er op de' beene en derbij, vanzoohaast dat er spraak is, al was 't van maar een keer de stad op heur beste te zetten, of van heur een keer - lijk uit heur berglâ - te halen evenals men met goudewerk doen zou om ze op een nieuw en met moete weer onderhanden te nemen en te bekijken.

Nu; de bedoeling van de toogdaghouders was dees. Iedereen zal 't bekennen, 't en is niet genoeg zijn stad geren te zien om daardoor aanstonds de man te wezen die, in 'n verbouwing entwaar, er geen dwazigheid doen zou. Zoo, me' gevoelt allicht op den toogdag hier, hoedat er de Stad eens op uit is, de menschen meer en meer op hun weerhouden te hebben. Om de menschen almeer op hun steê weiger te maken, en om door hen deze steê te doen achten met diepere kennis van heur eigenlijke schoonheid, heeft men er hun laten toonen hoe Brugge nog schooner voordien dan op heden geweest is, al tevens hun opgevende hoe ditzelve Brugge voortaan nògal schooner kan worden.

In de Wet immers heerschen hier mannen die hebben bewezen alreeds dat ze met Brugge's verschoonering inzitten, en dat overigens zij er waarlijk een handje toe hebben. Onderander een beginsel bij hen, is het volgende: *alles wat schoon is aan stad, eender in welken trant het ook weze, verdient te worden bewaard*. Nog een: *moet er iets ‘hersteld’ aan de stad, m' herstelle 't zoo het eens ten schoonste geweest is*. En ook nog: *in 't maken van nieuws, verzuime men niet, eerst en meest naar de omligging te zien opdat het nieuwegewenschte meewerke*. Die en dergelijke gedachten zijn redelijk: zulke meening moet deugen, en inderdaad veel is er al van goê werk uit gekomen.

't Verheugendste van àl, is dat men onlangs heeft bevonden in de stedelijke handvesten, dat, al van eeuwen voordezen, die eigenste gedachten in Brugge als verplichtend hebben gegolden, nl. b.v. dat men er alleen mochte bouwen als het voor een kunstmatige verbetering was, bestaaktelijk als het schoonheidsgewijze met zijn omgeving overeenkwam. Dan ja naderde de XIXe eeuw, met heur smakeloosheid. In dien tijd is er te Brugge vele verhakkeld. Op het laatste nochtans heeft men er op een nieuw die vermoosching ‘hersteld’, - wis verdienstelijk gewrocht -, ongelukkiglijk echter verward tusschen 'tgene vermoord was, en 'tgene er alleenlijk vervuild was geworden; men heeft almaarop ‘alles’ hersteld.., ookal 'tgene het niet en moest worden,... ookal bezonderlijk zelfs, zonder eens maar te zien of men, met één gebouw eens of anders te ‘herstellen’, niet een heele straat of een heele markt 'n bedierf. Had men toen de bovenstaande gedachten in d'zin gehad, men 'n ging - om maar één voorbeeld te geven - heel onze Groote Markt niet hebben laten vermooschen, door immers heel die wreê reke vreemde en onevenwichtige bouwsels, te weten het Gouwhuis en 't aanbehoor, allemale tevele van ‘kijk' naar, me’ en medeen van ‘'k wil en 'k en kan niet’; allemale nl. te overtollig van tooi, te scherp en te hooge van steke, te doodsch van te danig berekend te zijn, te stijf en te blauw van... de koude zou 'k zeggen; allemale te heerachtig pronkerig. Den sturen Halletoren wordt erdoor lijk in 't hoekske gedogen: hij en heel de Markt mee - die toch Brugge zelve verbeelden - verminderen erdoor, en toogen nu versnuisterd en ou'bakken!... Gelukkiglijk sedert een tijd gaan we naar betere dagen. Men 'n herstelt thans nietmeer een trant, noch altijd denzelfden, men herstelt nu de zaken, uit gelijkwelken trant; en men doet het, zooveel voor de schilderachtigheid alswel voor de echtheid van 't vroegere.

Eer aan die 't alreeds zooverre gebracht hebben dat het volk daarin meewilt. Eer, in 't bezonder aan die, weerom daartoe, onderander dien toogdag-hier inrichtten. Eer hun temeer omdat die inrichters, voelend dat

bij een herstelling, in 't streven naar samen het echte en het schilderachtige, dit laatste wel soms mocht het eerste verdringen en de herstellers tot grilligheid aanzetten - wat weerom voor Brugge een gevaar zou gaan worden, - dat die inrichters, zeg ik, even nog meest dan dien toogdag verzonnen, ten einde voor elk er het schoone, van wat er voordien was, meer ken- en herwenschbaar te maken.

Inderdaad, met dat pogen naar schilderachtigheid hoeft men voorzichtig te wezen: dat is teveel elk zijn meuge; en stijf is er te vreezen voor snof. En daarom (als het zijn mag) late m'ons aanmerken hier, dat er in den toogdag een weinig teveel is gewezen naar Brugge uit de latere en zwakkere tijden, nl. uit de XVIII^{e}en XIXe eeuwen, en dat er - enthoe, eender hoe - moest gezorgd geweest zijn, om de kijkers te dwingen uit hun oogen te zien dat er nog een schooner Brugge geweest is dan dat uit vooral-die-XVIIIe en die XIXe eeuwen, ja dat er een was in de XIVe eeuw, en een in de XVe, en een in de XVIe en de XVIIe e., met 'n schoonheid eigen aan elk van die tijden maar toch altijd een schoonheid die brugsch was.

Nu komt men eenigzins weer uit den toogdag, met een beetje een gedacht, een algemeen gedacht, van een Brugge dat eertijds lijk eerder verpuind en vervuild en verarmoed scheen, en dat hedentendage toch ‘properder’ is. Hoe jammer is dat, als we anderszins weten dat er zooveel afzonderlijke dingen, 't zij gevels, 't zij deuren, 't zij vensters, 't zij kappen, 't zij schouwen, ofwel ja mindere toebehoorten, waren ze uit hout of uit steen of uit ijzer, in voldoende getal nog bestaan, en, bij reeksen geschikt naar den tijd of den trant, wedergegeven in schets of bij lichtbeeld, ookal even getoond konden worden, waaruit Brugge genietbaar zou blijken aldoorheen ieder tijdvak van zijn heerlijk verleden. Verder: er zijn werken gemaakt geweest, b.v. in den aard van Verschelde zijn ontwerp ter herstelling van de Ezelpoort, of van Duclos' of van Hoste's beschouwingen over wat men waarlijk mag noemen een brugschen trant, waaruit

konden teekeningen opgesteld worden, om duidelijk onder-oogen te brengen wat altijd, te Brugge, het wezenlijk eigen gedoen was daar het onuitputbaar zijn schoonheid uit opkreeg. Puin en gewas en oordroomerig genevel mochten bij de veelte van schetsen betoond (er was daar ook méér van ten anderen), maar heldere en vaste onderwijzing (waartoe trouwens velemin voorbeelden over waren) moest aan een anderen kant op een destemeer heftige wijze verneembaar gemaakt, en steviger gebracht aan 't verstand van de menschen.

'k Weet wel: men kon alleenmaar toogdag houden van de schilderijen die bestonden, of ten minste van deze die naast in 't bereik waren; zoo, het 'n is de schuld van de inrichters niet dat deze meestal dagteekenen uit de jongere tijden. Vaneigen dit is voor hen een verweer. Maar, eerst en vooral, insteê van bestaande stukken die echter niet-krijgelijk waren - neemt bijvoorbeeld met den toren erop en den timmer van Onze-Lieve-Vrouwen' -, daar konden ook lichtbeelden en schetsen volstaan. Daarbij dan, ten tweede, wat bedoelde men hier? Tòch niet een uitstal van enkele gedenkenissen, meen ik, of niet uitsluitelijk noch hoofdzakelijk dàt? Eerder wel een aanschouwelijk gewijs van Brugge's gemaaksel voorheen?... Bijgevolge: met nader en sterker betoog van nòg-oudere zichten uit Brugge's verleden - hoe dit òòk moest geschieden -, ging het doel van de inrichters zelf, en de voldoening ongetwijfeld van 't volk, meer nog gediend zijn.

Om dezelfde reden was het misschien insgelijks best, den cataloog of zakenaanwijzer hier en daar nog een keer te overzien. Deze, wel meer dan de toogdag zelf, zal noodzakelijk overblijven als een overschouwing van gronden voor Brugge's geschiedenis: en hij is er oprecht een kostelijke tewege; geschiedkundig dus, hoefde hij onberispelijk te wezen. Dat hij dit nièt is, 'n gaan we niet zeggen; maar toch... hier en daar... had men er mogelijks beter gedaan, in algemeene aangevingen van geschiedkundige daadzaken, de gissingen gissingen te heeten, en dat was vaste was, vaste. B.v. - vermits we spraken

hierboven van Onze-Lieve-Vrouwen' -, wat er staat (op bl. 31) van dien ‘onderbouw’ van den toren uit 1270-1340, en die ‘eerste’ spits van omstreeks 1440, is, meenen we, verre van bewezen, en meer-dan-waarschijnlijk geen waar.

Zulks zijn kleinigheden echter, we geven dat toe. Nog een meerdere kleinigheid zelfs, is b.v. het bezigen van onbrugsche benamingen, als ‘den Oudenburg’ en ‘de boulevard Conscience’ (bl. 56)... Niettemin om te helpen Brugge immer Brugge te blijven, op zijn schoonste vaneigen, was 't soms niet beter, ook in het minste, den toogdag, totzelfs in zijn aanwijzer, echtst-mogelijk brugsch te doen zijn?

Ons laatste woord evenwel, eenmaal dit alles nu eens van ons tong en ook van ons hert is, zal zijn een des te oprechter gelukwensch aan de inrichters. Al zulke speelkens, als een dergelijke toogdag, 'n gaan niet vanzelfs. En, wie er meest nog voor doet, wordt er doorgaans minst voor aanzien. Eendelijk-veel last zullen die heeren aan den toogdag beleefd hebben. Doch ook eendelijkvele voldoeninge zullen ze uit zijn onzeggelijken bijval reeds hebben verworven. En 't goed dat verwerkt werd - is t'hopen - zal volgen.

L.D.W.

Niewjaarbrief uit Kongoland

DE jaren zijn gelijk de rook,
... Die opstijgt uit mijn pijpe
En vlug verdwijnt, of men er ook
Met open hand naar grijpe!
En zóó gaan al de jaren heen,
Men kan ze niet herwinnen;
Ze zijn eens nieuw, eens oud, maar geen'
Die weer opnieuw beginnen.
Ze vliegen mét en als de wind:
Ze zijn zoo gauw vervlogen!

Wat heeft hun vlugheid 't menschenkind
Reeds menigmaal bedrogen!
Want evenals de jaren, vaart
Ook heen het menschenleven,
En, of ge Paus of Koning waart,
Slechts één is u gegeven:
Eén leven, goed of kwaad, doch één
Dat ge eens zult moeten derven,
Want alle sterfling, groot of kleen,
Komt eindelijk... te sterven!
Ik wensch daarom het beste deel
Aan Nichten en aan Neven,
En 'k bid voor hen om: goed en veel,
Om 't eeuwig hemelleven.
Voor 't komend jaar, intusschen: moed
Dat wensch ik u bij dezen!
Hoe vlug het ook vervliegen moet,
Het moge U ZALIG wezen.

BR. FRANS.

Dan de zes Zwaantjes

(Vervolg van B. 1924, bl. 272)

Nu dat haar ongelukkige broeders weg waren, viel het meisje op hare kniënen bad om sterkte en hulpe. Zij sloot haar gebed met de volgende woorden: och God! helpt mij, al moest ik sterven, ik wil mijn broeders verlossen.

Daarop, gesterkt en zelfs opgeruimd om de blijde hoop die haar gouden hertje vervulde, verliet zij dat roovershol, en ging diepe diepe in het woud, kroop op eenen boom en sliep in; en droomde dat haar broeders verlost met haar naar het vaderlijk slot terugkeerden.

's Morgens als de zon opstond schoot zij wakker, en na een vurig gebed, daalde zij neder en zocht sterreblommen. Dan klom zij weder op den boom en zette haar aan 't naaien en naaien. Zij was alleen, dus geen

gevaar een woord te spreken, en tot lachen en hadde zij ook geen lust.

Dat geduurde nu al een geheelen tijd en zij naaide maar altijd naaien, toen op zekeren dag de koning van die streek in den bosch kwam jagen met een groot gevolg van mannen en honden.

Ten allen kante doorkruisten zij den bosch, toen al met eenen keer de honden het meisje bemerkten op den boom en aan 't bassen gingen dat het helmde. De jagers kwamen toegeloopen met hoop eenig wild te ontdekken. Wat keken zij verwonderd, als zij dat meisje daar hoog in de takken bemerkten.

- Wie zijt gij! riepen zij. Maar 't meisje en sprak niet. Komt af, kind, komt af, wij en zullen u geen kwaad doen. Weest niet bevreesd; wij zijn goede lieden en willen u helpen.

Zij schudde haar kopke; maar sprak geen woord. Zij hielden aan; en 't meisje, meenende met roovers te doen te hebben, smeet haar gouden halsketen beneden. 't En hielp al niet, zij moest afkomen, riepen zij. Dan wierp zij hare gouden armbanden omleeg. Te vergeefs. Zij wilden dat ze beneden kwam, en zelfs een der mannen kroop op den boom, en bracht haar met zacht geweld mede.

Intusschen was de koning ook bij gekomen, en hij vroeg met veel goedheid wie zij was? wat zij daar deed en van waar zij kwam? Hij vroeg dat in al de talen die hij kende; maarhij kreeg ook geen woordu it haren mond.

Daar het meisje zoo schoon en zoo zedig was als een heiligenbeeld, voelde hij in zijn herte eene groote genegenheid voor dat wonder schepselke. Hij deed zijnen koninklijken mantel af en wond haar er in, zette ze op zijn peerd en trok met geheel zijn gevolg huiswaard.

Als hij t'huis kwam deed hij haar kleeden met de kostelijkste kleederen, en zij scheen zoo schoon in zijn oogen dat hij geen ander meer wilde als vrouw.

't Meisje en sprak geen woord; en liet gedoen, zoodat zij in korte dagen koninginne wierd te midden ongehoorde feesten.

De moeder van den koning had een boos herte, en ze kon die stomme koninginne noch zien noch geluchten: wie weet wat voor meisje dat is, meende zij, daarbij zij is stom en altijd even drooge; te midden al die pracht van haar huwelijksfeesten, te midden al het gejuich en het gezang en heeft zij nooit haren mond scheef getrokken; en sedert dien en heb ik ze nooit zien glimlachen, 'k late varen van lachen. 'k En weet niet waar de koning zijn hoofd stond als hij dat schepsel tot vrouwe nam en koninginne miek; en ik, zijne moeder, ik moet dat zien en verdragen... maar... wacht.

De koninginne intusschen op hare kamer naaide en naaide aan de zes hemdekes; 't werk was moeilijk en ging traag vooruit; maar ze verloos noch tijd noch moed.

Een jaar was verstreken sedert haar huwelijk, en zij kreeg een zoontje binst den nacht. De wraakgierige moeder begon haar helsch plan uit te werken. Zij nam het kind weg en deed het door trouwe mannen verre ontvoeren, waar het op haar kosten gekweekt wierd. Zij nam wat bloed van dieren, bestreek de koninginne's mond, en ging den koning wijsmaken met veel gemaakt geschrei en wanhopige gebaren, dat die stomme een menscheneetster was, dat zij, o gruwel! haar eigen kind verslonden had. Maar de koning weigerde dat te gelooven. Zij is veel te goed om zulk een schelmstuk te bedrijven, antwoordde hij. Kon zij maar spreken, zij zou wel hare onschuld bewijzen.

De booze moeder vol spijt moest hare woede verkroppen, maar zij en gaf het niet op.

Nog een jaar vloog voorbij in naaien en naaien, en naarmate zij vooruitging groeide haar hoop aan; zij beviel nog eens en kreeg wederom nu een zoontje. De helsche moeder speelde haar zelfste spel, en ging dat schrikkelijk nieuws met veel meer droefheid nog eens aan den koning melden; maar wat zij weende of zwoer bij hooge en bij leege dat zijne vrouw eene menscheneetster was, de koning en wilde noch en kon het gelooven. Haar herte was daarvoor te goed, zei hij. En wederom moest

de wraakgierige haren spijt verkroppen; maar zij en gaf het nog niet op.

't Geduurde nu wel drie jaar eer de koninginne nog een derde kindje kreeg, en 't was- wederom een zoontje. Nu zou de oude gelukken, kost wat kost; zij miek al de hovelingen op, en allen kwamen de waarheid getuigen; zij hadden bewijzen, daar was geen twijfel meer aan: de koninginne had voor de derde maal haar eigen kind opgeëten. 't Was een ongehoorde schande. De straf moeste volgen, de wet was klaar en duidelijk, of 't volk zou opstaan tegen den koning en het ergste was te vreezen.

Dien keer gaf de koning toe: zijn lieve gemalin moest sterven. Zijne moeder borst bijna van verkropte vreugde; zij zegevierde en zij moest droefheid gebaren.

De onnoozele onplichtige koninginne naaide en naaide binst de dagen die zij nog te leven had. De zes jaar waren voorbij, dag voor dag, en de laatste dag was juist de dag dat ze moeste verbrand worden. De zes hemdekes waren opgemaakt, uitgenomen dat er aan het zesde eene mouw ontbrak.

Met zonopstand kwamen de mannen van 't gerecht haar halen uit den kamer waar zij opgesloten zat. Altijd sprakeloos maar vol hoop stond zij op, nam de zes hemdekes op haren arm en ging mede.

't Volk huilde en tierde gelijk wilde dieren, en de mannen van 't gerecht moesten met de wapens het volk afhouden. Men wilde die stomme menscheneetster in stukken trekken, zoo groot was de razernij.

De koninginne, ging kalm en ingetogen naar de plaatse waar zij moest levende verbrand zijn. Zij had zooveel gewrocht, zooveel geleden en zoo vurig gebeden, God had zijn tijd. Hij zou haar niet verlaten.

Toen de beulen haar wilden binden aan den paal, hoorde men al met eens in de lucht een geschreeuw zoo vreemd, zoo benauwelijk, dat het volk als van de hand Gods geslegen, ophield van huilen en tieren, en verschrikt ten hemel keek. Daar kwamen zes zwanen met breede vlerken die in groote krinkels neerdaalden. De

koninginne draaide haar hoofd naar de lieve zwaantjes. Zij herkende ze wel, hare verlossing was nakend. Een voor een vlogen zij naar de hemdekes die zij nog altijd op haren arm droeg, namen elk een, en staken hun kopken er in, en stonden aanstonds in menschengedaante te midden de verschrikte beulen. De jongste, omdat er eene mouwe ontbrak aan zijn hemde, had maar één arm en te midden zijnen rug bleef een zwanenvlerk hangen.

Zij waren verlost. Wat eene blijdschap! Welk een schouwspel! Alle zes omarmden en kusten hunne lieve zuster, hunne verloster.

Eindelijk richtte de koninginne haar in al de pracht van hare onplichtigheid, zegevierend op, en begon te spreken. Het volk, getuige van dat wonder, geloofde aan haar onschuld, en trok nu juichend met de koninginne weder naar het koninklijk paleis.

Als de koning het jubelend volk hoorde wederkeeren, meende hij eerst dat het blijdschap was over de dood van zijne lieve vrouwe, want nooit had hij geloof gehecht aan die wreede beschuldiging. Maar welhaast verstond hij dat men schreeuwde: ‘Leve de koninginne! leve hare zes verloste broeders!’ Hij sprong op, liep naar den venster, en als hij zijne vrouwe te midden haar broeders zag klappen en lachen en alle teekens geven van onzeggelijke vreugde, stormde hij naar beneden en viel in hare armen, weenende van blijdschap.

Dan begon de koninginne, in de tegenwoordigheid van geheel het hof, het schandig bedrog der booze moeder bloot te leggen en waar te bewijzen; en zij eindigde met de geschiedenis van hare broeders, en wat zij al gedaan en geleden had om ze te verlossen.

Nu om kort te maken, de koning deed zijne moeder straffen volgens de wet, 't is te zeggen levende verbranden. Deze rampzalige als zij zag dat het haar laatste uur was bekende alles. Hare medeplichtigen ondergingen dezelfste straffe. De kindertjes wierden gezocht en gevonden, en 't was feeste in 't hof en in geheel het land. De vader van de koninginne en van de zes broeders wierd ook verwittigd en kwam deel nemen in de alge-

meene blijdschap. Eindelijk met zijne zes zonen trok hij weder naar zijn land; en, thuisgekomen, wierd zijne hekse-van-eene-vrouwe om hare heksestreken ter dood verwezen.

En nog lange leefden zij gelukkig te gader al het verleden leed vergetende.

Zoo ziet gij nog eens bewaarheid: wie een put maakt voor een ander valt er dikwijls zelve in.

JUUL LEROY.

Hadt gij gewild...

ER was een tijd weleer, toen in mijn stille ziel
een afglans van uw trotsch vervoerlijk wezen viel
lijk 't stralen van een zon die met heur goudgeklater
zinkt tot den diepsten schoot van 't eenzaam wachtend
't Was uit met 't stilzijn, uit met kalm genieten, [water,
ik voelde mijne borst met eenen brand doorschieten
die zwaarte dempen, die nooit zou te blusschen zijn,
ik voelde, en bleef gewond en knerzend van de pijn.
Er was een tijd toen, argeloos, ik meende
mijn leven zonder u zou strekken wild en woest:
een trits van looden dagen dien ik schamel' slepen moest!
Er was een tijd toen ik, om u, mijnzelf beweende:
mijn wezen lag versmoord in eindloos bitter wee
gelijk een woestenij van wilde bajerdlanden
verschroeid door 't zengen van het zuiderzonnebranden,
te midden de eenzaamheid van eene doode zee.
Weleer was zulk een tijd, nu is hij lang vervlogen,
hadt gij gewild, gij waart het dierbaarst mij naast God.
Als tot mijn eenig goed op aarde, neigend tot
de goedheid van uw ziel had zich mijn ziel gebogen.
Hadt gij gewild, gij deedt aan uwen gouden draad
mij volgen overal, zooals bij 't zonnelichten
uw schaduwbeeld geen voet van u zal zwichten,
u volgen als een slaaf getrouw alwaar gij gaat.
Hadt gij gewild, gij waart de zaligste der menschen,

uw kleinste gril was mij een stalen wet,
de gansche wereld had ik op haar kop gezet
om te voldoen alwas 't den minsten van uw' wenschen.
Nu gij zoudt willen, is 't zoo eeuwig veel te laat!
Uw last zou zoet mij zijn, uw juk mij licht om dragen. -
Maar 'k wil geen lasten meer: gij, gaat geen bloemen vragen
aan doodgewinterd hout dat naakt en dor daar staat.
Nu, gaat uw beeld, uw schaduwbeeld aan mij
- en 't laat mijn koude ziel onaangeroerd - voorbij,
en, van zijn overtocht geen dieper spoor en laat er
dan 't vluchtig beeld van wolken over land en water!

CAES. GEZELLE.

Nog een boekje van Guido Gezelle?

4^{en} Juli 1874, schrijft Z.E.H. Ernest Rembry aan Guido Gezelle:

IK verneem dat Gij een boekje aan 't gereedmaken zijt voor de broederschap van den H. Benedictus, te Sint-Louis (Deerlijk) broederschap die heur voornaamsten feestdag moet vieren op den 11^{en} Juli, verjaardag van het overbrengen der relikwiën van den Heiligen Abt en ook van den Groeningeslag. Weet gij dat de Beenhouwers (Macekliers) van Brugge die, aangevoerd door hun dapperen hoofdman Jan Breidel zulk een roemrijk aandeel in de zege hadden verworven, juist om dit samenvallen van die dubbele verjaring den H. Benedictus tot tweeden patroon hadden verkoren? Ik lees op bladz. 8, 9 van het allerzeldzaamste boekje:

> KLoeCke DaeDen beWezen In Den nIeUW-Jaer WensCh, door de edelmoedigheyd der geslagten van den Vleeschen Ambachte der stad Brugge in den glorieusen veldslag tegen Philippus den IV Koning van Vrankrijk - Brugge, bij Joseph van Praet, 1788:

> ‘De Geslagten van onzen Ambagte, hebben om die reden den H. Benedictus voor hunnen tweeden Patroon verkozen, en synen Feestdag is lange jaeren naer dien zeer solemneel bij hun geviert geweest’.

Het opstellen van dit boekje deed, zooals altijd bij Guido, zijn speurende zinnen op zoek uitvliegen lijk een nest vlugge patrijsen:

1. Hij schreef naar Maredsous en bekwam van Hoogeerw. Abt Hildebrand de Hemptinne, in een geschrift als van een middeneeuwsch perkament, de kostelijkste inlichtingen over den H. Benedictus, zijnen regel en zijne stichtingen, zijne medaljel over het overbrengen zijner relikwiën uit Italje: met eene monografie over den heilige.
2. Hij schreef naar Deerlijk zelf en ontving inlichtingen over de aldaar gestichte confrerie van den H. Benedictus patroon van de goede dood, over bijeenkomsten, processien, stoeten en wat dies meer.
3. Hij zocht en vond oorkondschap over de gewezen proosten van den Pladyshoek te Deerlijk, onder pastor Karel-Louis Van Slambrouck en door zijnen iever ingericht als succursale Kerk onder den naam van Sint Louis, in de jaren 1850-60 - hij vond er tot 't jaar 1833.
4. Hij vraagt te Brugge goedkeuring voor zijn boekje en ontvangt van Mgr Wemaer Grootvicaris, op 9 Juli 1874, volgend antwoord:
   Wij keuren zeer geerne goed ‘HET PELGRIMSBOEKJE VAN SINT-LOUIS BIJ DEERLIJK’. *Wij wenschen dat dit werkske, door den Eerweerden Heer Gezelle, onderpastor te Kortrijk, opgesteld, de godvruchtigheid tot Sint Benedictus in geheel het bisdom van Brugge verspreide*.
5. Het werkje werd dus geschreven. - Gedrukt? Bestaat het nog? Waar?

C. GEZELLE.

Een onbekend liedje van G. Gezelle ter eere van O.L.V.

Ik voele alsdat mijn tong herleeft, viva,
En dat mijn hert weer blijdschap heeft, viva;
Het is Maria, zuivre Maagd,
Die boven al mij wel behaagt:
Ave Maria!

De locht is als een groot casteel, viva,
Bewoond door vogels vlugge en veel, viva;
De wolken liggen als een baan,
Bedekt met duizend rozenblaân,
Viva Maria!

De vruchten rijpen goed en schoon, viva,
Na langen arbeid valt de loon, viva;
Wij werken geern, wij zingen klaar,
Want blij zijn is een deugd, voorwaar,
Ave Maria!

Maria's kindren altemaal, viva,
Wij doen gelijk den nachtegaal, viva:
Van 's morgens vroeg, al voor den dag,
Herhaalt hij voor die 't hooren mag:
Viva Maria!

Wees wellekom, Gods Engel zoet, viva,
Die onze Moeder hebt gegroet, viva,
En die ons dagelijks, menigmaal,
Doet zeggen, in uwe eigen taal:
Ave Maria!

Lofweerde Maged, onbevlekt, viva
Op mij uw milde hand uitstrekt, viva;
Bevrijdt ons al, zoo kleen als groot,
Van helsch gespuis en kwade dood!
Viva Maria!

G.G.

Lr. Geert Brom,

op 9^{n} 11., te Leuven in ‘Met Tijd en Vlijt’, sprekende van *Hollanders en Vlamingen*, zei onderander (volgens ‘De Standaard’ 21-1-25):

> ‘[Wij Hollanders,] stonden we vroeger een beetje wantrouwig tegenover al dat geschreeuw en gevecht van de Vlamingen, zie b.v. wat een Bakhuyzen, Van den Brink, een Multatuli, een Van Deyssel al niet voor leelijks van de Vlamingen hebben gezeid, zoo valt er toch stilaan een kentering te bespeuren. De Hollander heeft lang den ernst der Vlaamsche Beweging niet begrepen. Hij amuseerde zich ten koste van den Vlaming. *De omkeer is gekomen*, een twintig jaar geleden, niet door de politiek, den strijd, de wetenschap of de taalkunde, maar *door de Vlaamsche Kunst met Guido Gezelle*. Het was een veropenbaring. Toen daarna *Stijn Streuvels* en *Hugo Verriest* naar Holland kwamen, stond men verbaasd, en... men verviel in het ander uiterste. Vlaanderen leek nu een sprookjesland. Het begint in te werken op Holland door zijn poëzie en mystiek... wetenschap... verjongde frissche kracht. *Er komt wederkeerigheid, doch zij mag niet worden tot eenvormigheid. Er moet een verschil blijven bestaan* als van man en vrouw, van stad en dorp, van ernst en blijheid...’. Enz.

Dat en is hoogstwaarschijnlijk de taal niet van Brom, de woorden en zinnen niet door hem uitgehaald - deze klinken immers te vlaamsch-nieuwsbladachtig, ttz. te zoogezeid-algemeen-nederlandsch! -, doch we mogen 't wel voor zijn stelling aanzien.

Welaan: zijn 't mijn gedachten, of... die Guido Gezelle en die Stijn Streuvels en die Hugo Verriest, 'n waren die niet entwaar uit West-Vlaanderen da'? En hun zoogezeid ‘westvlaamsch’ of liever ‘volksch vlaamsch’ 'n wierd het niet herhaaldelijk uitgescholden voor streeksch, en verachterd, ondeftig, en doodend? Het 'n was dus niet zoo slecht, dan? Hunne tale was kunst, verjongde frissche kracht, met éénwoord-uit was ‘vlaamsch’!

En zeggen dat er nog Vlamingen zijn, de ‘Degelijken’ t.w., die liever aan hunne ‘Vlaamschheid’ verzaken! Vlamingen ja, die 't alles (wellicht uit besef van hun eigene onkunde en eigene leerluiheid, en tevens uit een hoogmoedig verlangen ‘voornamer’ dan anderen te schijnen) die 't alles, zeg ik, van Holland verwachten, en best-nog van dàt-wat aan 't Hollandsch het slechtste is, nl. ondermeer van zijn ijsstijve franschheden (voor hen het gemakkelijkste om na te doen)! De sterksten daarin zijn veel onzer nieuwsbladstellers; zijn mede dan al die hen achterlaten (dit doende waarom? omdat deze uit hun eigen oogen niet kijken 'n durven, noch uit hun eigen kop keuren wat hun de eerste-de-gereedste stout voorhoudt).

Doch 't keert. Meer en meer Vlamingen krijgen 'n walg van dat kwalijkbegrepen zoogezeid ‘algemeen nederlandsch’, of zoo-

als het iemand hier heette van dat ‘betergenoemd algemeenfransch’,... alleszins ‘al’ dat ‘gemeen’ is. Allenstappe komen ons maren toe van verre en van bij, mededeelingen vanwege meer en meer menschen die 't rechtzinniglijk moê zijn. Een dezer maren onlangs was van een Antwerpschen Lezer. Heer KDV., die buiten aan Biekorf wellicht niet 'n wist aan welk een vlaamsch blad hij zijn verkijsdheid mocht uiten. Een heele reeks zendt hij ons, van woorden geraapt goed-kome-'t uit, uit een aanwijzer van een vlaamsche boekhalle: deze wijzer, zegt hij, behelst een twaalftal beknopte levensberichten, allemale doorspekt met zegsels als ‘*inspireeren, inspecteur, humor, initiale* merkteekens, *sublieme* vondst, *sereene* geloofslicht, *expressionistische* verzekens, *etherische* gevoelens, *geestelijke miseries, culminanten, abnormaal, grotesk* en *caricaturaal, visionnair* en *luguber, poëtische charme, produceeren, obsedeeren, energie* en *carrière, pleiade* en *metamorfoze*, als een *ekwinoks* vloed’!... Mijn dagblad zou dat smakelijk vinden, en daarop zeggen ‘een *amusant* praatje’ (alsof ten anderen ‘verzettelijk, vermakelijk’ enz. nietmeer dietsch of ‘nederlandsch’ waren); alsof het vlaamsch nietmeer van Vlaanderen was, maar eerder van overal-elders, van *Florence* b.v., zoo mijn blad al meer dan eens zei (insteê van Firenze, omhettoch altijd en enkel maar te zeggen als in 't fransch)!

Hoe bedroevend en dwaas toch dit alles... en de dood teweeg onzer eigene taal! En deze zijn nu nog maar woorden, het lijf en de leên van de taal. Maar ook de wending, de zin, de ziel van de taal moet eraan; trouwens door er meer en meer zinnen in te bezigen blindelinge overgenomen uit 't fransch, namelijk als deze welke we hier maandelijks schandvlekken, zinnen als b.v. ‘hij *vervolgde haar met zijn liefdevoorslellen* (= poursuivre quelqu'un de ses avances)’, of ‘de Vlaamsche leeuw dreunde uit *de kopers* (= les cuivres)’!

Vlamingen! Vlamingen!

Als allemaal dat fransch, ‘het’ eenigdeugende ‘vlaamsch’ wordt, wat baat het op een einde nog ons te kraken aan 't vlaamsch?...

Verzint aan ‘den Vlaamschen Strijd’ nu eens alles ten uiterste best. Het zijn er die Vlaanderen een land-op-zijn-eigen willen: neemt dat 't morgenochtend zoo is. Hoelange zou 't meêgaan? Hoelang, eer dat 't meer nog ‘verbelgd’ en verbeulemanscht is dan het Belgen van heden? 'k En geef het geen jaar! Want 't en zijn waarlijk de Walen niet die Vlaanderen ontvlaamschen, 't zijn de Vlamingen zelf met hunnen onzinnigen zucht naar mooimakerij-op-zijn-fransch;...en onder de Vlamingen de ergsten? zijn dezen die, best-nog gezind en best-nog bekwaam behoorden te zijn, om ons volk aan zijn alenkele en leefkrachtige vlaamschheid te houden, en die het méér-nog doen zuchten naar die mooimakerij, immers al het helpende nogmeer te verfranschen, en al het zoogezeid verhollandschend toe.

Ge zoudt 't waarlijk aanzien als verwenscht met dat vlaamsch! Ge zoudt 't opgeven, wis!... Mijn dagblad zei 't anders: '*den steel*, zei het eens, *zou'-je achter de bijl werpen*' (immers in 't fransch = jeter le manche après la cognée! We 'n gaan allichte geen-woord-nietmeer hebben om onzen laatsten snik uit te geven).

Gelukkiglijk hebben we Guido Gezelle gehad, Goddank, die - schamele verstekeling alleen - door zijn zoetheid, zijn zangerig woord, zijn aanhoudende voorbeeld, zijn eenvoudigheidsmacht, Vlaanderen meer eigen, meer iets-op-hemzelf, meer onafhankelijk zelfstandig, of tot dat alles bekwaam heeft doen blijken, dan het ooit al onze franschdenkende en beulemansch-vlaamsch-brullende 'Degelijken' saam gaan vermogen.

Het vlaamsch blijve, zooals hij getoond heeft dat 't kunstigst en machtigst kon zijn, volksch! Niet nieuwsbladachtig! Niet staatsch! Niet schoolsch! Niet zitdagsch! In 't bezonder, niet brusselsch! Niet antwerpsch zelfs! 't Blijve volksch, 'algemeen-volksch', levende-volksch, of 't moet dood! En Vlaanderen, dood dan daarachter.

BR. BROM.

Uit erkentenisse opdregen
Aan Heer en Vriend G. Demets-de Caluwè te Wonterghem.

O mijn dorp, mijn vaderdorp, mijn streke!
dáár, waar Vlaanderens *Oost* en *West*, bij
't voelen van hun hertebloed, hun
hand inéénslaan!
O mijn dorp, mijn streke!
zoet aanschouwen dat blijft welven
boven 't ruim van mijn gedachten!
oude lucht die lacht en aantrekt,
waar ik soms, bij zwijgend zitten,
wiege en wandel,
en waar eens mijn kinderziele
kinderlijk den grond beminde
waar ik kind was. -
O mijn dorp, mijn vaderdorp, mijn streke!
't oorlogswee bezwaarde uw volk ook,
vreemde lijfdwang kwam ons scheiden;

traagzaam wierd het akelig baarkleed
weggewenteld van ons puinen,
en uw leed, uw lastig leed ook
mocht genezen. -
- Vriendschap, d' echte,
't schoonste dat den tijd hier keurt, en
stempelend goedmaakt,
vriendschap wonk mij;
dankgevoel met luid verlangen
dreef mij derwaarts. -
***
Vriendenjunste en maagschapsliefde
blijven recht in 't oud gemoed, of
staan verjongd in 't nieuw geslachte. -
- Wegen, wegels, boomen, hagen,
huizen, akkers... o 'k verkenne u,
want ge ligt nog versch geschilderd
hier vanbinnen,
waar geen hand u raakt of uitvaagt;
o 'k verkenne u,
en 't verkennen brengt den tijd weêr
dat uw beeld het eerste beeld was
dat ik meêdroeg. -
Toch! en toch... mijn ooge staat soms,
staat en zegt, - alsof 'et zeer deed -
‘gij daar, gij... ge 'n waart er niet, of
waart er, en... ge zijt verdwenen’.
Hier en daar e naderend wezen
van mijn jaren,
en wiens uitzicht openmonkelt
bij dat woord, dat tooverwoord, van
‘hebt ge 't nog onthouden?...’
deugdelijk woord... de zoelte speelt in
't diep voorbijzijn.
o dat wezen van mijn elde,
met de liefde van mijn oogen,
met de rimpels van mijn voorhoofd! -
'k Heb mijn kindschheid daar herzien nog,
tijd die lijk e kraagsken hangt op

't kleedsel van mijn leven. -
- Hier, bezijds, en
even rustig als de landweg,
d'eerste weunste.
Maar waar is, waar is 't Kappelleke,
't heiligdomke van voorheen?...
Schuchter, lijk e stil begijntje,
stond 'et, loech 'et,
dicht bij d'hage, nevenst 't hekken. -
Hooger, breeder, God ter eere,
prijkt bij 't ingaan, d'overmacht van
't nieuw gebouwsel.
O 't kappelleken uit mijn kindschheid!
gave blijft 'et, onvernielbaar
in mijn oogen.
- 't Voorhof met zijn oude boomen;...
't ooft met eigen name en grootte,
'k zie 't nog hangen
in zijn bleek en geluwend groenzijn,
in zijn rood en rustig rijpzijn;
'k hoore't gaan nog deur de blaren,
'k hoore't bokken,
met dat zochten vriendelijk stuiksken
op mijn herte. -
't Achterhof, met ondiep water,
waar de kinders
't bleuzen van hun winterblijdschap
schuiven deên op
't schuivend sukkelen van den ijsstoel; -
't achterhof!
waar ne man met grove schoen aan,
zwakkend in zijn beenderlingen,
telken jare bloed vergoot,
vier deed laaien,
en bedreven, met zijn kapmes
onvervaard nen doôn te keerging; -
altijd, altijd,
zie 'k voor mij die zwarte plas nog,
met de toppen van zijn brandstroo,

met de schoepering van zijn wortels. -
- Links, den hofmeersch, waar de koeien,
voorgespeurd van *Blomme* en *Blare*,
't gers deên spreken
onder 't dampen van hun eetmaal. -
- Rechts, de lochting
waar de grond zijn veite voedde
met den bloesem die vergaan is; -
lieve lochting!
waar mijn boomke is boom geworden,
waarde struiken mij ontgroeid zijn. -
- Schure en stalling staan vernieuwd, maar
't nieuwe zwijgt, en
't oude aleen, met al dat weg is,
kijkt nog en bewaart zijn tale. -
't Huis behield zijn eigen huiszijn;
't vloervlak waar da kinders roerden
onder d'oogen
van Gods kruisbeeld;
ook den heerdsteen, met dien hoek waar
vader smoorde en onbedacht den
roem omkuilde van de wereld,
't *niet*zijn uitblies van ons leven; -
o dien hoek, die vlaamschen heerd, waar
vader zong, en met vertelsels
vaak en slaap belemmerend vastlei;
waar, verblijd op zijnen naamdag,
't kindervolk hem kwam besteken,
kwam beschenken
met dat geurend blinkersbrood, ge-
kneed uit liefde en overblomd met
eerbied en verkleefdheid. -
- 't Glasraam hier, waar moeder breide,
waar ze 't wakend woord liet hooren
van heur zorge,
waar ze vreedzaam en beleefd den
bode onthaalde die nen brief brocht,
of die grijpend in zijn tassche,
moeder en 't gezin verheugde

met 't Jaar 30[1]. -
- Bode, volksvriend,
gij die zwevend over 't land gingt,
en wiens vingers, zonder weten,
vreugde strooiden, droefheid zaaiden,
wuifden met geheimen;
lijk ne geest verdweent ge later,
want nen bode zonder tassche
brocht u nieuws meê van hier boven. -
Kamers, zolder, kelder, waschhuis,
waar 't verleden
fluisterend uitkruipt! -
o mijn welbekende plekken,
stil, eenvoudig, blijft eenvoudig,
blijft 'et met de nieuwe menschen,
die daar kwamen,
die daar omgaan,
waar mijn speur voor goed gedempt is. -
o wie drijft er ooit dat beeld weg
van ons kindschheid?...
duiken zal 't, verdwijnen moet 'et,
als dat hoofd, dat sluimerend hoofd duikt,
waar 'et leefde eens,
als dat hert, dat kloppend hert zwijgt,
waar 'et meêsprak.
Vader, moeder,
g'hebt uw kinders weg zien zeilen
lijk de veugels, één voor één; - ge
liet ze zate en weister zoeken
dáár, waar God hun 't pleksken aanwees. -
'k Stond hier later,
als de klokke heur hert liet klagen,
en mijn ziele heur ziele omhelsde in
't éénszijn van ons lijden. -
Waar voor u de wereld toeging,
bleef voor mij die wereld open,
in den glans van
van al zijn broosheid. -

(1) ‘'t Jaar 30’; weekblad uit dien tijd.

Dierbare ouders,
rust daar in uw heilige eerde,
't voetje grond dat heuvelend uitpuilt,
rust daar dicht bij 't huis des Heeren,
waar uw woord en waar uw voorbeeld
ons naartoe riep. -
Huis des Heeren,
eenig echt volkomen volkshuis. -
Vader, moeder,
ach! hoevele van uw kinders,
die lijk gij, te wachten liggen,
wachten naar hun laatste weunste,
waar, gevrijmerkt,
onberoerd en ongeschonden,
't eeuwig heil zijn eeuwig beeld houdt. -
***
'k zag u weder, landelijk woondak,
waar ik eerst wierd opgevoed,
o wie toogt er 't ander huis mij,
't ander waar ik sterven moet.

Nieuwcappelle 1924.
A. MERVILLIE.

Mengelmaren

'Drieboemende'

(Vgl. *Bieky*, 1924, XXX, 287)

Zou *drieboomende* soms oorspronkelijk niet geweest zijn = driestralende, of driekantende?

Vgl. in het engelsch: *Beam* = tree, *side, ray of light*.

Hoort hoedat beam = side.

'A ship is said to be on her *beam-ends*, when she is laid by a heavy gab completely on her beams or sides; on her *starboard beam* = on the right hand side; on her *port beam* - on the left hand side; on the *weather beam* - on that side of ship which faces the wind'.

Daarbij, herinnert het u:

Onderwege Roomen
staan zeven *boomen*...

wat eens te lezen was entwaar in RdHeerd - 'k en weet niet-
wel waar -, en waarin boomen = stralende sterren.
't En is maar om een keer te zeggen...

[Erin]

Op S. Maarten's Lichtjes

(Vgl. *Biek*. 1924, xxx, 264...)

Schijnt u niet dat de St. Martenslantaarn op haar stok zoo gedragen wordt dat ze een ‘globus igneus super caput’ van den drager lijkt? Vgl. REINSBERG-DUERINGSFELD. *Traditions et Légendes* 11, 268 en v.; ID. *Das Festliche Jahr*, 407.

J. Ve.

* * *

Weet U iets over *morinkelkuip* (marinkelkuip) en *morinkelaar*?

J. Ve.

't Stuite(n)muziek

Zoo noemden 't de menschen.

Was achte, tiene, twaalf man van ‘Vincentius’, die *achter brood* - en bij 't jong vrouwvolk ook wel achter drinkgeld - gingen, *met de sterre* voorop en *met trompetten*, op Kerstavond, Nieuwavond en Dertienavond... vóór den oorloge...

Ze hadden ook ‘afhalers’ meeloopen, die de brooden in zakken vergaarden, en die hier-en-daar een zak dan ieverhands op een hofsteê achterlieten tot 's anderdags; dan kwamen ze weer erachter, en droegen de broôn op den hoek bij de schamele liên waar dat 't hun gezeid was 't te doen.

(Becelaere)

KEIBERGNARE.

Voor die in 't vet binden zijn, en die 't hadden geren geweten:

'N TIENJARIGE BLADWIJZER (1910-1924) XXI-XXX om in de gewendte te blijven, ware te wenschen.

Maar 't zal afhangen van of er nog zaad in ons baksken is, om hem ja dan neen op het einde van dit jaar uit te geven.

Zooniet, we gaan spreken aantijds.

't BEREK.

[Nummer 2]

Om te weten wat Vlaamsch is.

Het zijn er soms die opwerpen: ‘Verstaan. Eerst zoeken hoe het volk de zaken zou zeggen; stelselmatig niet zeggen wat het fransch zegt; ons dwingen toedrachtelijk te spreken daar waar het fransch het afdrachtelijk doet; enz. enz.; ja, dat is in het algemeen, maar hoe vertaal'-je dan dit of dat in 't bezonder?’... Weigert maar aanstonds daarop te antwoorden: trouwens *het vlaamsch mag niet een vertalinge zijn*; 't moet... vlaamsch zijn, komende uit vlaamsche gevatting. B.v.: voor ‘'t varieert een keer’, wat zal ik zeggen? ‘'t Verwisselt een keer’? Neen, 'k zal niet denken op ‘varieeren’ maar zeggen: (met 't volk) ‘'t vernieuwt een keer’, of (toedrachtelijk) ‘'t is een keer entwat anders’, (...beide ten anderen tot mijn meerderen troost zijn waarlijk niet zeggelijk in 't fransch)!

'n Mirakelboekje van Lombardzyde

DIT is een klein verzamelwerkje(1) in XVII^{d}-eeuwsch handstel; tot heden nog nievers overgedrukt; haast van niemand gekend, en zelfs niet eens vernoemd in

(1) Ons bereidwillig aan de hand gedaan door E.H. English.

TANGHE'S *Parochieboek of Beschryving van Lombardzyde*[1].

't Meet 0.193 m. hoog op 0.155 breed. 't Is in papier, zonder watermerk in; voordezen samengenaaid, met den tijd losgerocht van in de handen. 't Beslaat vier tweevoudige bladen, mitsgaders, ten halvent daarin, een enkelvoudig blad: is negen bladen althoope, die ikzelf hier in 't overboeken betalmerkt hebbe, nl. van 1 tot 9 telkens met elk zijn voor en zijn aarkant (d.i.: vk. en ak.).

Groote slete 'n is er niet op, uitgeweerd aan de boorden een beetje, en dan nogalwat aan de twee hoeken alboven; echter de voor- en achterzijden (1 vk. en 9 ak.) een weinig bevuild.

't Is gesteld met zorge; t.w. door ‘f^r^ Judocus Moens’ die aldaar herderde van 1655 tot 1670, en díe immers was gekomen achter ‘Petrus de Mystere’ herder te Lombardzyde vanaf 1634, en ontslagnemer in 1655[2]. Moens, onsdunkens, stelde 't werk in drie keers; en daarom, bondigheidshalve, zullen we hem noemen, naarvolgens het schikt: M^1, M^2, en M^3.

1) M^1 stelde de bladen 1 tot 4, en 6 tot 9, de vier tweevoudige dus; en hij deed dat verhaalwijsde; en met moete, buiten, een keer gekomen aan 't negende blad, dat hij deed alsof hij lijk-langde naar 't einde. We gaan verder kunnen goedmaken dat dit zal geweest zijn in 1661.
2) M^2 stak er een blad bij thalvent het boekje, en stelde daarop heel den inhoud van bladz. 5 voorkant, na eerst hier en daar in het lijf van het werk eenige kleine godsdienstmatige wijzigingen te hebben gepleegd; dit in 1666 allicht.
3) M^3 voegde eraan toe: heel den aarkant van gezeide blad 5; waarschijnlijk in 1668.

We gaan dit allemaal nader omstaken en staven waar dat het zal schik geven.

Zoo, wat staat daar nu in? ‘Copien’ van verslag-

(1) Hebbe hier de 2^e^ uitg. ervan, nl. van: Brugge, De Scheemaecker, 1866.
(2) Allemaal zeggens TANGHE, *ald*., 27.

stukken over wat men, in de XVIIe eeuw, geren en gemakkelijk noemde ‘mirakels’.

Ook bij Tanghe is er spraak van ‘mirakels’. 't Zijn zegt hij[(1)], ‘eenige byzondere weldaden’ waarvan ‘de gedachtenis wordt in de kerke’ van Lombardzyde ‘bewaard door gedenkstukken’, nl. zeven[(2)], wier opstel hij aangeeft. We gaan die noemen G, b.v. bij 't vergelijken dier zeven gedenkenissen bij enkele van de twaalf ‘mirakels’ uit M. De zeven uit G zijn betalmerkt door Tanghe, van 1° tot 7°; onze twaalf-hier hebben we tijdmatig zelve betalmerkt van I tot XII.

De zake van uitspraak over de wonderdrachtigheid dezer ‘mirakels’ hebben wij vaneigen over te laten aan de Geestelijke Overheid.

Hier-onze bedoeling is enkel ons schamel oud handvestje boekvast te maken. Daarmee kan de geschiedkunde allicht nogweleens entwat doen.

Stelwijze in 't boekje. Er is weinig bezonders. Alle woorden zijn gesteld voluit; buiten 'n twee-drie, alsan dezelfde: nl. ‘*voorn*(*oomde*)’ en ‘*voors*(*eyde*)’ eenige keeren, en ‘*en*(*de*)’ altoos. Vóór dit laatste woord onveranderlijk vinden we een scheidteeken staan; in 't overboeken hebben we 't woord ‘ende’ telkens op zijn geheele gezet. De scheidteekens zijn: voortnog de ‘virgula’ 't schreefje van overouds (wij stellen er een knipje); uitzonderingsgewijze en slechts bij 'n grooten keer van gedachten, is 't ookal een stipke, zelfs eens 'n knip-en-'n-stip of soms nog 'n tweestip. Waar, op 't einde eener reke, een woord in twee'n is getrokken, het teeken der splitsing bestaat uit twee liggende schreefkens die de uiterste stafgreep onder en boven omvangen. 't Eerste woord, aan 't begin vaneen bladzijde, nog weze 't thalvent een zin, komt altijd voor met 'n hoofdstaf; en bovenaan 't

(1) Ald. bl. 39; *RdH*.(1875-76) XI,249-250, zegt het hem allegaar achter.
(2) Schilderijen zou 'k denken, heden wellicht ook veroorlogd. Hebbe getracht het vaster te weten. Daarover verder.

blad, halfwege de breedte, staan altijd twee streepkens doorschrankt van twee andere.

Nu eens heeft m'er '*sy*', dan eens '*zy*'; evenook '*soo*' en '*zoo*'. De '*y*' draagt één stipke, geen twee (wij, we hebben 't hier achtergelaten); nochtans op 't einde der maandnamen (waar de '*-y*' inderdaad niet 'n '*-i*' maar '*-i-j*' is) voert '*y*' er twee. De '*ú*' - overal is 't immers nog '*ú*' - boekten wij over als '*u*'.

Hier nu den inhoud van 't boekje.

[1 vk.]
Copien

van de <gheschiedenissen>(1) door het miraculeus ||(2) beelt van <O.l. V^{e} van>(3) Lombarzyde oude stadt, schependom [,] || ende eerlicheyt van Niepoort.

Copie
[Stuk I. Vgl. G, 1^{e}]

Heden den 3 maerte i635 soo is Margriete Menagie || gecommen binnen onse Lieve Vrauwe prochiekercke || van Lombarzyde, de welcke van te vooren lam || hadde geweest op haere rechter zyde den tyt van 4 || maenden, ende alzoo zy haere belofte hadde gedaen van || onse Lieve Vrauwe te besoucken, ende eenigh licht te doen || branden in de voorn(oomde) kercke tot haerder eere soo haest || sy soude van haere lamheyt verlost wesen, soo belydt zy || by haer schriftelick handtteecken dat sy van die heur || of groot secours heeft gekreghen, ende sonder eenighe || medecyne alleenelick stellende haer hoope op dese moeder || der bermherticheyt is tenemael van haer lamheyt ver||lost geworden, het welcke bereedt is by eede te || bevestighen alsoo sy verclaerst ter pre-

(1) Eerst stond er: 'mirakels gheschiet' denk ik; wat daarna door M^{2} werd doorgeschrabt en bovenin vervangen met 'geschiedenissen'.
(2) Dit teeken duidt het einde eener reek aan.
(3) Meegaandeweg, na herlezing wellicht, boveningelascht door M^{1} zelf.

sentie van dese || onderschreven ghetuyghen, ende meer andere persoonen

onder stont
Margarethe menagie
Ita testor f^r^ Leonardus Jonckbloet Recollec[ta][(1)]
Ita quoque attestor f^r^ Gregorius Verbaere recollecta
Et ego Gerardus Smolders pastor in mannekensvere by my Leonaert Luicx als ghetuyghe
Jan Boudens als ghetuighe
Steven van den Dorpe coster van(de) voorn(oomde) prochie kercke || van Lombarzyde
[P]etr[us][(1)] de Mystere tune temporis pastor hoc[(2)] || [annojtavit[(1)] et fidem ab ipsa suscepit.

[(3)]//

[1 ak.]
Copie
[II. Vgl. G, 2°]

In het iaer i644 heeft Pieter They zynde tot Niepoort ontrent de gaey perse, waer de ghildebr[oe]||ders[(4)] van Ste Sebastiaen de gaey schooten, den pyl gekre||ghen op zyn hooft, de welcke zoo diepe door de schuttel is gevallen, datmen met maght de selve || heeft moeten uyttrecken, van dese wonde heeft || hy ses en twintigh daghen gheleghen sonder spraecke, || ende buyten alle hoope van ghenesen te konnen worden, mits meer als een lepel heersens uyt het hooft || was gheloopen. zyn moeder Ghiliemette They || heeft haer toevlucht genomen tot onse Lieve <vrauwe>[(5)] van Lombar||zyde, diverschemael dese kercke besocht met het || branden van was,

(1) Ten deele uitgeduimd.
(1) Ten deele uitgeduimd.
(2) Hier nu werd 'miraculum' gesteld door M^1^, nadien doodgekrabd door M^2^ mede met 'mirakels...' boven op de 2^e^ reek (vgl. bl. 28, opm. 1).
(1) Ten deele uitgeduimd.
(3) Hier volgden nog woorden, mogelijks: 'sic testor'; maar daaronder was lijk geen ruimte meer over voor meer.
(4) De staven 'oe' zijn weggescheurd.
(5) Naderhand boveningelascht door M^2^.

ende belofte van eenighe missen ter || selver platse te doen celebreren, est saecke haeren || soone van dese wonde wierde ghenesen. het welcke || gheschiet is, niet sonder groot mirakel, mits naer || het iugement van de medecyn meesters, de welcke || dese wonde hebben gecureert, naturelick onmoghe||lick is dat imant alzoo gequetst zynde worde gecureert, ende genesen. tot teecken der waerheyt hebben || dit dese twee chirurgiens onderteeckent met den || patiënt, ende de moeder van den selven, bereyt zynde by || eede te verclaersen, zoo zy gedaen hebben in de handen || van den H^{r} pastor van Lombarzyde

onder stont
Louys Thuyn chirurgien.
Louys Wolf chirurgien.
Pedro They.
by laste van margriete They.
f^{r} Judocus moens Pastor hoe[(1)] annotavit || et fidem a subscriptis suscepit
sic testor
f^{r} Judocus moens
[[(2)]]//

[2 vk.]
Copie
[III.]

In het iaer i648 is verdroncken in de reviere de[(3)] || ontrent de stadt van niepoort Jaques Everaert || soldaet van de companie van Don George Faria[(4)] || Gouverneur van het fort van nieuwendamme geleghen || een quartier myls van nieupoort, den welcken daer naer || is wedergekommen, || ende veropenbaert aan een onnoosel || kint van zyn[(5)] swagher Don Claude Manie || alpheris

(1) Hier tevoren ‘iniraculum’. Doodgedaan als boven (vgl. 1, bl. 28, opm. 1).
(2) Hier stond iets, waarschijnlijk: ‘Pastor de Lombarzyde’, thans uitgemijzeld.
(3) Uitgebrokkeld. 't Schijnt iets te zijn geweest van ‘Se..’ een 3-4 staven lang: de ‘*Selte*’ (noord van de Koolhofbrugge)?
(4) 't Kan ook Facia zijn.
(5) Tevoren stond ‘broeder Don’, meêgaandeweg uitgedaan door M_1 zelf.

van de selfste companie. maer principalick || aen Mahieu Verbrugghe soldaet der selver companie || de welcke hy veele tyt heeft vervolght, ende ten latsten naer veele belezinghen van diversche gheestelicke || persoonen ghesproocken. aen wie hy bekent heeft dat || hy dien dagh van zyn doot zeer hadde gevlouckt, ende || gesworen, ende sigh te buyten gegaen in den dranck,(1) || waerom hy was in het peryckel van verdomenisse, ten | zy hy hadde geholpen geweest door onse Lieve vrauwe || van Lombarzyde, de welcke hy vallende in het water || hadde aenroupen, ende door wiens gratie hadde || verkreghen van zoo terstont niet ie verdrincken, nemaer || te verwecken een leetwesen over zyn sonden. tot zyn vagevier || gegheven aen hem te doolen ontrent dat cruys, twelcke || wiert gestelt ontrent die platse waer hy verdroncken || was tot dat diversche pilgrimagien, ende andere || goede wercken voor zyn ziele souden hebben volbracht || geweest. onder andere een misse met het branden || van een pont wit was tot Lombarzyde. op den || dagh dat desen gheest moste adieu nemen heeft || Mahieu Verbrugghe te biechte gegaen aen Dh^{r} || Pieter de Mystere pastor van Lombarzyde, de || [2 ak.] Welcke als hy was presenterende de H^{e} communie || heeft hem afgevraecht, ofte hy tot teecken der waarheyt || van al, twelcke hy van desen gheest hadde verhaelt, || soude desen zyn Heere, ende godt ontfanghen, twelcke || hy getuyghende heeft gedaen. Zoo desen gheest nu(2) || adieu nam in de kercke, wiert zyn hoet van zyn || handen ter aerde ghesmeten. ende zyn aerm geteeckent || met een blauw teecken, twelcke zoo van den H^{r} || Pastor, als diversche andere persoonen gesien is geweest. || tot bevestinghe van de waerheyt heeft Mahieu Ver||brugghe dit onderteeckent bereedt zy[n]de(3) by eede || te verclaersen dat dit aen hem alzoo is geschiet. ende || dat by Don Claude

(1) Hier was eerst ‘waer’, meegaandeweg dan doodgestriept door M^{1}.
(2) Eerst stond hier ‘d’, al voortstellendeweg doodgedaan.
(3) 't Staat ‘zyde’.

Manie met Aleis Guure[(1)]|| zyn huisvrauwe, ghetuyghende zy veele teeckens || van de waerheyt hebben gesien, ende volkommen, tghene || van desen gheest wiert versocht. twelcke in de || handen van den Heer Pastor van Lombarzyde hebben || verclaerst

onder stondt
by laste van Mahieu verbrugghe.
Claude Manie.
Aleis Guure[(1)]
f[r] Judocus moens Pastor hoc[(2)] || annotavit, et fidem a subscriptis[(3)] suseepit

ita testor
f[r] Judocus moens
Pastor de Lombarzyde //

[3 vk.]
Copie
[IV]

In het iaer i652 in de maent van Oust is tot || niepoort aengekommen met een schip uyt vremde land[en][(4)] || een ionghman wesende ontrent de i4 iaeren out, ende || heeft gewoont ontrent i8 maenden in een huys || sonder oyt eenigh teecken te gheven van gehoor, ofte || spraecke: waerom die van den huyse op alle manieren || hebben geprouft eenigh gehoor in hem te verwecken zoo || door roupen, ende tieren, als door het spel van instru menten; maer al te verghifs, mits van geboorte stom, ende doof was. de vrauwe van den huyse mede||lyden hebbende met desen ionghman heeft diverschemael || t'saterdaeghs gegaen naer onse Lieve Vrauwe van || Lombarzyde, ende oock een andere vrauwe ghesonden || om door het branden van licht daer te bidden tot het || verkryghen van de spraecke, ende gehoor voor desen || ionghman. tis gebeurt dat zoo dese afghesonden || vrau-

(1) 't Zou ook kunnen ‘Euure’ (Euvre) zijn.
(1) 't Zou ook kunnen ‘Euure’ (Euvre) zijn.
(2) Hier wederom ‘miraculum’, doodgedaan op de wijze als boven door M^2.
(3) Eerst ‘an’, voortdoendeweg doodgestriept door M^1.
(4) De ‘en’ is afgesleten.

we wederkeerde op een saterdagh van Lombarzyde || den ionghman begonste te hooren sonder nochtans || spraecke te gheven, het welcke de vrauwe van den huyse bemerckende heeft aen hem teeckens gemackt || dat hy syne kousen, ende schoen zoude afdoen, ende alsoo met || de voorseyde vrauwe blootvoets gaen naer Lombar- || zyde om voordere gratie te verkryghen: waer hy op || den schynschen avont ten iaere i654 heeft begonst || zyn tonghe te roeren, ende alleinskens tot volkommen || spraecke gekommen. hier van heeft desen ionghman. || aen alle de inwoonders van niepoort met zyn // [3 ak.] Eyghen tonghe kennisse gedaen, ende getuycht dat hy || te vooren noyt hadde ghesproocken, ofte gehoort, || bevestighende tselve zoo gheschiet te wesen aen || diversche gheestelicke persoonen, van de welcke hy || daer naer in zyn dootbedde wiert besoght.(1) <hier> by || komt de <ken> nisse(2) van H^{r} Judocus moens || Religieus van de Abdye van Ste Niclaeys binnen || Veurne ieghenwoordigh pastor van Lombarzyde, || dien tyt onderpastor van Niepoort(3), de welcke || desen ionghman op conditie heeft gedopt(4). mits || niemant kennisse hadde van wat lant dat hy || gekommen was, de welcke met hem diverschemael || heeft gesproocken, ende over dit mirakel gheexami||neert. tot meerder ghetuyghenisse der waerheyt || hebben dit met hûn name, ende hantteeckens gheteeckent || Den meester, ende vrauwe <waer>(5) desen ionghman ontrent de || twee iaeren heeft ge-

(1) Eerst werd gesteld ‘hy’, een wijle erna uitgestriept, en met ‘hier’ erboven vervangen door M^{1} zelf.
(2) 't Woord ‘kennisse’ werd teenengange uit een ander woord gemaakt, uit iets als ‘beleedenisse’ dat er eerst stond; àl door M^{1}.
(3) Deze zijn nu levensmaren welke niet vernield staan bij TANGHE; vgl. *ald*. bl. 27.
(4) Hier staan dooreen, als wijziginge 't eene van 't andere, een lees- en een insluitteeken alsmede een stipje, àl werk van M^{1}.
(5) De woorden; ‘waer’, en ‘ken(nisse)’ en ‘hier’ van daareven, zijn in één verbeteringe door M^{1} aangebracht. 't Is goed te zien dat hij, vanaf ‘hier by’, in heel dit einde, een beetjen uit zijn hoofd wrocht.

woont, ende in wiens huys is || overleden, van welcke warachtighe gheschiedenisse || hûn eedt hebben gedaen in de handen van den H^{r} Pastor || van Lombarzyde

onder stont
Louwys Seghers.
dit is het hantteecken van Tanneken de vos huisvrauwe van Louwys Seghers
f^{r} Judocus Moens Pastor hoc[1] annotavit, et || fidem a subscriptis suscepit

ita testor f^{r} Judocus moens Pastor de Lombarzyde //

(*'t Vervolgt*).
L. DE WOLF.

Verloren

AL zwoegend en al zuchtend doolt
het kranke menschenhert
al zoekend naar het heil dat hem
eermalig werd ontnomen:
op halfgenezen wonden legt
hij nieuwgeboren smert
en even onvoldaan al zijn
begeerten gaan en komen.

Hij luistert, zwervend achter 't land
naar 't bladerbed der boomen,
naar 't praten van de vogels, naar
den wind die zucht in 't riet;
naar 't grommelen van den donder, naar
het babblen van den vliet;
hij luistert naar het stormgeweld;
naar 't hel gedruisch der stroomen.

(1) Tevoren hier 'miraculum', gedempt als telkens boven.

Hij luistert naar de stem der zee
die diep en onvoldaan,
loopt witbeschuimd heur baren in
het zwart der krochten slaan:
hij laat heur waterzoom tot aan
zijn zwerversvoeten stroomen,
en horkt! daar komt geen antwoord als
de baren gaan en komen.

Hij luistert of een minnend hert
in liefde hem geven mag
't geluk, 't verloorne, dat zijn ziel
voorheen maar éénmaal zag.
En 't maakt hem zieker van den dorst
naar 't heil, nooit aan te komen,
den hemeldrank dien, op een voet
hij van zijn mond, ziet stroomen.

Want ach, het eene menschenhert
voor 't ander weet geen troost:
en troost die van de menschen komt
van allen is het broost.
Hij gaat en laat zijn moede hoofd
nog moeder nederkomen.
Hij gaat zijns wegs en verder volgt
hij 't vluchten van zijn droomen.

Hij gaat en gaat, en eer hij staat,
is donker schaduw komen
zijn levensdag verduistren, en,
daar komt den nacht: de dood.
Aleer hij ooit een voorsmaak van
't geluk heeft ingenomen
daar ligt, en rust hij, onvoldaan
in de aard' heur kouden schoot.

CAES. GEZELLE.

Hoe men verdronkenen wederzoekt

LANGS de rivier de Somme, voornamelijk in de omstreken van Péronne, krielt het van zijdsgrachten, vijvers, moerassen, zompen en poelen, waarin dikwijls, bij nacht of ontijd, menschen verloren loopen en verdrinken.

Wanneermen tevergeefs naar den verdwenen persoon gezocht en gedregd heeft, gaat men tot een ander, laatste vindmiddel over, dat bestaat in eene gewijde kaars aan te steken, die binnenin een kuipje, eene houten koornmaat of een dergelijk rond tuig vastgezet wordt.

Men stelt vervolgens kuip en kaars op de plaats waar men vermeent dat het lijk gezonken is, en men doet dit zoo voorzichtig mogelijk om het water niet te beroeren. Allengskens begint het kuipje te vlotten totdat het, in een omdraai of tegen een rietveld, na een paar keeren op zichzelf gedraaid te hebben, stilhoudt. Daar vindt men, acht keeren op de tien, het lichaam van den verdronkene. Immers zooals het kuipje dreef, zal ook de doode gevlot hebben, wat zeer natuurlijk is.

Dit gebruik is ook op vele plaatsen langs de Manche, als bijv, te Etaples, verspreid en tot heden in voege gebleven.

Het schijnt wel niet zijn ontstaan maar wel zijn voortleven te danken te hebben aan de hooge waarde, die men van in langverleden tijden aan het branden van een kaarslicht gehecht heeft. In het overoude formulier voor de wijding van kaarsen lezen wij immers:

‘Domine Deus, creator coeli et terrae,... te humiliter deprecamur ut has candelas ad usus hominum et sanitatem corporum et animarum, sive in terra, sive *in aquis* ...benedicere et sanctificare digneris, ut plebis quae illas honorifice in manibus desiderat portare... exaudias voces’.

In het leven van Sint-Donatianus, den schutsheilige van Brugge, lezen wij ook alzoo, dat men, door een wagenwiel met brandende kaarsen erop in het water te laten,

het lijk van den verdronkene ontdekte, daar waar het wiel bleef stilhouden. Dit geschiedde ook in het noorden van Frankrijk, meer langs de Marne.

Wat hebben de oude gebruiken toch een taai leven!

K.d.F.

Onbekend end toch bekend

OVER 't *Pelgrimsboekske*... van GG., waarachter vrage (boven, bl. 13-14), vgl. P. ALLOSSERY *Gesch. Bksch*. II, 386; ook AL. WALGRAVE *Leven van GG*. 1924, II, 33-35. 't Lag te Brugge op den Toogdag in VIII-1924.

Wat het '*onbekend*' *liedje* betreft *(*evend. bl. 15), vgl. AL. WALGRAVE *ald*.; 't staat gedrukt: 1. in 't evenbesproken *Pelgrimsboekske*; 2. in *Liederen, eerdicht. et reliqua* (uitg. 1880, 114; uitg. '93, 111; en in al de volgende evenzeer); 3. in TINEL'S *Marialiederen* (1885, op. 35), waarover *RdHeerd* 1885, 332. 't Wordt sindsdien in het Mechelsche binst de Meimaand overal allen zondag gezongen; en in de laatste jaren zingt Edm. Borgers van de Vl. Opera nievers of hij geeft er zijn lijfstuk te hooren, 'Viva Maria' van GG. op een jongeren deun van ARTH. VERHOEVEN.

P. ALLOSSERY - A. WALGRAVE - J. SIMONS.

Dit geval voor de honderdste maal bewijst dat er allange moest een lijst of opgave gemaakt en uitgegeven zijn van alle Gezelle's werken, groote en kleine, van 't minstestukjen-uit afzonderlijk; een werkenreeks te weten met aanduidinge van de uitgaven van elk.

Wie zal er dat toch eens aangaan?

BIEKORF.

[Hoe beter-dingen die slicht zijn]

'**H***OE beter-dingen die slicht zijn, hoe slichter dat 't es*', zei er mij een boerinne die wellicht niet 'n dacht iets te zeggen, minder schoone misschien maar even zoo diep, als *Corruplio optimi pessima*.

T.R.

Keurgedichten van Guido Gezelle

Keurgedichten van Guido Gezelle, verklaard en toegelicht door CAESAR GEZELLE. Amsterdam, L.J. Veen, 1924, 2 dln van 286 en 340 bl.

Deze uitgave werd mij door den uitgever toegezonden met vraag om beoordeeling in een tijdschrift naar mijne keuze. Ik kies *Biekorf*, omdat meest Biekorf belang stelt in alles wat Gezelle betreft.

De Inleiding zegt o.a: ‘Hoe welkom ware eene uitgave van G.G.'s volledige dichtwerken, waarin men ieder stuk kon genieten bij 't licht der ophelderende omstandigheden. Onbekwaam tot het geheele werk, beproeven wij 't hier alvast met een garve, met dien verstande, dat ze blijft openstaan voor anderen om bij te werken. Wij zeggen wat wij weten, zonder eenige aanspraak op volledigheid.’

Die woorden verlichten het werk van den beoordeelaar zeer; hij vraagt aan den Verklaarder en aan den Lezer dezes, dat zijne aanteekeningen niet als vitterij, maar als bijdrage tot meerder nauwkeurigheid en meerder licht worden aanzien.

Algemeene opmerking. Da wensch tot verklaring heeft wat geschaad aan de keurigheid in het opnemen van gedichten. Lange, minderweerdige eerdichten werden overgedrukt, soms voor eenige regels verklaring, terwijl op die menige blaren veel schooner gedichten konden staan. De kooper die den titel *Keur*gedichten ziet, denkt de *beste* gedichten te zullen hebben, terwijl hij inderdaad slechts heeft de gedichten waarover Verklaarder iets te verklaren had. Zoo gebeurt het, dat de drie kleinere bundels van Gezelle de 3/4 van 't geheele werk innemen, en *Tijdkrans, Rijmsnoer* en *Laatste Verzen* maar 1/4 of weinig meer. Dit is spijtig, omdat de boeken nu veel geld kosten, en men zooveel mogelijk voor dit geld wil hebben. Maar 't komt uit het opzet: ‘verklaarde gedichten’ te geven. Men kan niet alles bijeen hebben...

Eenige verklaringen langen achter verbetering of

volledigingen. Ik kan het echter niet doen voor al deze die 'k heb aangestipt. Kiezen wij de voornaamste.

Deel I

Bl. 44. BOODSCHAP VAN DE VOGELS. ‘Karel Deflou [de Flou] zegt... dat het stuk in 1856 afzonderlijk uitgegeven en verkocht werd...’ zoo luidt de nota. Gezelle zegt dat zelf: ‘Onderhavige dichtregels werden uitgegeven... gedeeltelijk om den onderhoud des Muzeums ter hulpe te komen’; dus om verkocht te worden. Niet in 1856, maar in 1855 kwam het gedicht uit bij D. Van Hee te Rousselare (in 8^{n}, 14 bldz.).

Bl. 70. AAN DE EE. HH. CARLIER, 1850. Verklaarder meent dat Guido Gezelle dit gedicht schreef te Rousselare als poortier-student, omdat hij, op een brief van zijn vader (3 Januari 1849) antwoordde dat M. Carlier *hem deed verzen maken*. Maar het komt niet waarschijnlijk voor, dat daar van *deze* verzen spraak is. Zou een Professor van Rousselare in Januari 1849 (misschien wel in Dec. 1848) aan een student der Rhetorica verzen gevraagd hebben voor de Priesterwijding van zijn jongeren broeder Victor, als deze priesterwijding omtrent 2 jaar later kwam, immers zij geschiedde den 21 December 1850? Is 't niet waarschijnlijker dat Guido Gezelle, zelf in 't Groot Seminarie sedert October 1850, gedurende den 1^{en} trimester deze verzen maakte voor zijn ouderen medeleerling Victor Carlier? Ten anderen, die 't gedicht leest, zal dit ook *in se* waarschijnlijker voelen: dat is Seminaristen-poëzie.

Een andere nota bij 'tzelfde gedicht, bl. 74, zegt: ‘Het gedicht werd een jaar nadien uitgegeven te zamen met een fransch gedicht van Pieter Busschaert (later de groote vriend en welbegaafde werkgezel van E. Tinel). Beide, Gezelle en Busschaert, waren alsdan leerlingen op het Groot Seminarie, en lieten hun stuk met die Seminarie-aanwijzing onderteekend gaan.’

Dit is onmogelijk. Pieter Busschaert, geboren te Damme in 1840, studeerde aan 't College van Brugge, kwam zijn Wijsbegeerte leeren te Rousselare in 1859-60

en had daar Gezelle tot *Leeraar* (deze droeg hem op: ‘Kom e keer hier, flieflodderke’). P.B. was dus in 't Groot Seminarie met Hugo Verriest, van 1860 tot 1864. Een gedicht van hem kon niet aldaar in 1851 met een van Gezelle worden uitgegeven.

Bl. 116. DE WAGEN DER TIJD. Eene nota van H(ugo) V(erriest) zegt, dat sommige verzen aan G. ten onrechte worden toegeschreven, daar ze van anderen zijn... o.a. (zegt H.V.) ‘is er in Biekorf een verschenen dat van mij en Pieter Busschaert is’. Daarbij een historietje van dat lied, door B. opgenomen van een fransch meisje, en met vlaamsche woorden gezongen... Tot daar Verriest.

En de Verklaarder voegt daarbij: ‘Dit dichtstukje heet *De wagen der Tijd*.’

Hieruit moet de lezer besluiten dat *De wagen d.T.* niet van Gezelle is maar van H.V. en P.B. Wederom onmogelijk. Zie hooger. Het gedicht staat in *Dichtoefeningen* 1858, toen Busschaert nog nooit Gezelle noch Verriest gezien had. Zie in *Den Nieuwen Tijd* (V, bl. 279) de historie van Verriest nopens dat fransche liedje, dat een *Jubellied op den President van 't Seminarie* werd. Van daar de... verwarring.

Nog iets: G.G. zal niet gezegd hebben ‘der Tijd’ maar ‘des Tijds’. Guido ging verwoed zijn, had hij moeten weten dat men hem verbeterde.

Bl. 131. DE BELTROMMEL. ‘Gedicht ter gelegenheid van een spel te Rousselare op een feest: een van die beltrommels werd door eenen student bespeeld’ (H.V.).

Eén van die beltrommels? Hoeveel zijn er dan wel in 't gedicht te veronderstellen? Daarbij, er is een heel andere verklaring bij dit gedicht. Eug. Van Oye schreef ze mij in 1912, naar aanleiding van een opstel in Biekorf waarin ik verondersteld of gegist had dat Fra Angelico's schilderij van den *Engel met den Beltrom* zal kunnen de ingeefster geweest zijn. Van Oye zegt: ‘dit is geene *veronderstelling*, maar een wezenlijk *feit*’. Hij weet nog juist, wáár de schilderij op Gezelle's kamer hing, ook

dat zijn Meester hem 't gedicht op den Engel lang had laten verwachten, en het eindelijk gemaakt heeft. Dit belet wel niet, dat de *Beltrommel* op een feest uitgevoerd is, maar de oorsprong was van elders.

(*'t Vervoldgt*).

AL. WALGRAVE.

Geen doekskes eraan

Den 18^{n} 11. kwam Heer De Groeve uit Leuven in 't Davidsfonds te Brugge, de leden aan wekken om op *Dietsche Warande en Belfort* (zeggen we *DWB*.) met meer dan totnu in te teekenen. 't Was zijn recht. En we wenschen hem te hebben mogen gelukken. Hij zei veel goed van zijn tijdblad; met reden. Maar hij zei dan ook almedeens - zonder dat het eenigszins streke gaf - veel goed nog van *Biekorf*! Zoo! Namens wien? Namens wat? En waarom? Biekorf 'n trekt hij niet; Biekorf 'n kent hij niet; Biekorf 'n leest hij niet... Wie zou Biek. lezen te Leuven? Inderdaad buiten eenige Hooggeleerden aldaar. Hoogleeraars. Hoogleerlingen, en eenige uitstekende menschen, wis niemand. Maar, 't kwam uit: 't was zeer goedhertig gezeid om op 't einde met dezelfde, goedhertigheid te mogen erbijvoegen dat Biekorf, enja, maar een klein gewestblad 'n was... waarnevens... de leden van 't Davidsfonds *DWB*. behoorden te trekken!... Hij sprak namens ‘de uitgeverij’! (Uitgeverij! Ook een van die ongelukkige plaagwoorden)... Evenwel. Waarom vloog nu *Biekorf* ertegen van hem? Ligt Biekorf zoo zwaar op zijn teen? Is die nietige Biekorf een schrikbeeld geworden?... Voor steekte 'n vreeze hij toch niet, hij, noch de ‘uitgeverij’. Want Biekorf 'n vaart al nietveel béter in 't Davidsfonds-hier, sedert dat *DWB*. er minder gewenscht wordt. Biekorf is 't niet, die hier *DWB*. belet van te leven. 't Is heelemaal iets anders dat kwaad doet eraan, iets dat de twee samen beschadigt.

Hoort. Heer De Groeve, hoort wat het is. Er is in 't land iets veranderd, dàt is 't! In 't land, in den geest, in 't gevoel, in den smaak van de jongere Vlamingen. En, evenals *DWB*., moet ook *Biek*. lijden daaronder. Biekorf misschien min, omdat in zijn ‘geweste’ - in Westvlaanderen, horresco! - de menschen, zeggen we, meer... tegen ‘den noordschen stier’ zijn bestand. Lijdt men daar elders meer van, 'n wijt dit niet aan Biekorf daarom. Want Biek. vechter eer tegen, al jaren en jaren.

Als ge beter Biekorf gingt kennen, ge gingt ook anders spreken over heel dezen toestand; ge gingt ondertusschen Biekorf niet

oordeelen naar 'tgeen dat ge denkt over hem, maar naar 'tgeen dat hij is. Ge gingt hem gerust laten, ofwel... ook ondersteunen. In Biek. trouwens staat vele dat niet alleen zijn ‘geweste’ aan en gaat, maar heelegansch Vlaanderen meê, en welnog in hoofdzakelijk belang - zoo, over wat zijt gij anders bekommerd? -

B. v. er staat in, toch zoo dikwijls, dat 't jammer is, dat heel de ‘vlaamsche strijd’ lijk onder-tot-boven gezet is: dat de nieuwere vlaamschgezinden nu alles willen... hervervlaanderen... ineens (niet meer hervervlaamschen maar meer, hervervlaanderen), en dat wel. ineens, kunnen-of-niet, wat onredelijk is; vooral dat ze dat willen wildweg, spijts al en spijts allen; 'raddoor; ongeduldig en bot; met geweld, alleen met geweld; alleen door te doen om alles te breken, al denkende dat daarachter alles in 't nieuwe weêr komt zoodra ze 't gaan willen... enkelijk willend, alsof dat zou gaan alleen met te willen, scheppenderwijze! Hoe vermetel!

En er staat dan ookal in Biekorf, zoo dikwijls, dat voorheden de strijd niet eigenlijk strijd maar een stuwinge was, niet een vermoording maar eerder herwekking, niet een vervloeking maar werk van bekeering. Toen werd de jeugd opgebracht in 't gedacht dat, wilde ze iets doen uit liefde voor Vlaanderen, ze dat liefderijk doen moest: liefde zei men is lijdzaam, en leerzaam, zwoegzaam, beleefd, ùit achter schoonheid, benauwd van te schaden, benauwd van te stooren, en toch onwankelbaar vaste, zoetaardiglijk aloverhalend, en daardoor onweerstaanbaar en winnend. Thans integendeel is het allemaal haat, haat tot en meest tegen de eigene vrienden. Wie heel zijn leven alles voor Vlaanderen verbeurde, wordt aanzien als ‘de’ vijand. Wie geleerd heeft, geleden jaren en jaren, er zijn beste belangen aangehangen, wie eindelijk allichte tot iets scheen bekwaam, die 'n kent noch 'n kan nu niets meer dat deugt, die ligt nog het meest in den weg. Alle verstand, en verstand van vanalles, is alleen nog te vinden bij hen die maar even de wiege en de loopmande ontliepen. Hoe onbevoegder hoe beter. Wetenschap, vrome beginselen, veerdigheid, mannenkracht en -bevinding... àl nietmeer noodig, zelfs dient bestreden. Beknibbeling, afbrake is zoogemeend 't eenige vlaamsche wapen van heden... ‘Regnum divisum’!... Hoe jammer voor Vlaanderen. Daartegen waarschuwt Biekorf allange, en zie-je wel, dat gaat niet alleen Westvlaanderen aan.

En zegt eens, in afwachtinge dat alles geveld ligt, wat komt er nog voort, uit meest van die ‘Jongeren’? We kennen wij middens, waaruit voorheen allerlei geestesgehandel en kunstwerk, woordenboeken, spraakkunsten, leesstukken, tijdbladen enz. ontstonden bij hoopen; waar dat er daartoe noch geld- noch tijd- noch zelfverpandinge nooit door niemand ontzien werd;

waar niettemin blijdschap, edele leute, verzet en geviering immer onuitputbaar te krijgen was; maar... waar heden niets door de kave meer komt dan de rook... van de pijpen, 't klinken van glazen, de aanhoudende slag van het speelblad op tafel, en onvriendelijk gevezel van haatvol gespook tegen alles wat riekt naar gezag, of wat er zijn best doet om in 't een of in 't ander ten bate van Vlaanderen uitnemend te worden. Geen geleer, geen geliefhebber, niets meer. En ge staat dan verwonderd dat, onder de nieuwere Vlaamschgezinden, het uit is met de inteekenaars, en dat de Vlaamsche tijdbladen kwijnen?

Ge weet misschien-nog. Heer De Groeve, dat we vroeger wanneer die ellende aan den gang ging, u zeiden: ‘let op; geen stryt-van-tonghen toch, geen ijdel geblaas, geen mateloos spel van gebaren, geen geweld om 't geweld, geen gebond om een bond, geen gebeurel en nooit anders van “algemeenvanalles” en van algemeen niets;... werken we liever, zeiden we toen, en doen we de anderen werken (werken dit is: ons bekwamen in iets), om elk iets te worden, en om later - iets zijnde, ieder van ons onverwinbaar in 't zijne - al te zamen dan eindelijk te wezen onverwinbaar in alles. Geen haaste; met reden; met moete; al anderen makende die achter ons komen, en die ééns toch op 't laatste gaan hebben wat wij nooit verkrijgen en zullen. Met liefde! geen haat... of 't eerste dat valt is ons eigene macht. Werken we, leeren we, of 't eerste dat valt is ons eigene uiting, ons eigen verstandswerk, ons eigene tijdblaân’... 't En was allemaal geen waar!... En nu, dat er leeggangerij, steking en stoornis, en haat, tuchteloosheid en beginselloosheid, wederzijdsche gestook woedt alom, onder de leiding van menschen wier hert en wier geest en wier hand en wier taal tot leidswerk onopgevoed is, nu dat er niets wordt eerbiedigd 't en zij spier en getier,... nu zoudt ge willen bekomen alvanuit dat woelig onwillig en verwilderd genestel, dat m'er eendrachtig en minzaam een gezamenlijk, ernstig, kostbare tijdblad als *DWB*. steune en in gang houde? Dan, het kittelt u verder dat *Biekorf* die opstond daartegen zoo eertijds zoo voort, met zijn oude gezonde Westvlamingen die 't zooveel-beter-anders hebben geweten en wenschen, altijd-maar voortkan?

Komt, wij ook we gaan zeggen aan de jongere Vlamingen 't zij binnen 't zij buiten het Davidsfonds, en mede aan de leden van 't Davidsfonds zelve - die meest-allen dien toestand betreuren, maar even meest-allen den moed lieten schieten -, we gaan zeggen: ‘ondersteunt *DWB*.’. Wij, naar uw wensch, gaan dat zeggen met meening (en nochtans we winnen daar tewege niets aan). Maar dan moet gij ook, meê met ons, zeggen overal en herhalende-weg aan de Vlamingen: stopt uw getwist, uw gehaat, uw straatjesgestrijdsel; liever verstandig en keurig, niettemin koppig, elk aan zijn eigenen

string; en met kunste getrokken, hardnekkig, gelijkig, met mate, met tucht, met blijdschap, met mooiheid, maanden als 't moet, jaren als 't moet, nimmer ontmoedigd en nimmer omverre. Zegt dat met ons. Heer De Groeve, (en gij voor uw deel, noch uw ‘uitgeverij’, ge 'n gaat er niet aan verliezen).

BIEKORF.

De oorlog in Dickebusch en omstreken

(*Vervolg van B. 1924, bl. 286*).

*1915. Woensdag, 27*n *in Nieuwjaarmaand*. Verjaardag van Willem, den Keizer. De Duitschers hebben gisteren een aanval bepoogd, maar zonder te lukken. Heel den nacht, gansch den dag, hevig gebommel; tegen den avond gaat het met 't roer.

Aan 't hooren zijn, te voormiddag, 300 duitsche gevangenen door Vlamertinghe heengetrokken. Ben er geweest: daar zijn 't nog de Franschen, 't XXe.

Het weder komt open, de wegen droogen.

*28*n. Vorst. Bommen tusschen Claeys' en Storm's. 's Achtermiddags een brand bij Verschoore's kasteel.

*29*n. *Vrijdag*. Vorst. Belle besmeten door vliegers. Vuurmonden staan er thans ook in den Vijverdam langs den steenweg: en nog voor lange, die insgelijks. De-die echter vanaan den Burgemeester's zijn reeds verhuisd.

Ten drie'n na den noene, bezoek van Kardinaal Bourne, aartsbisschop van Westminster. Hem wordt de eere geboôn in de Kerkstraat, door de Ieren. Dan trekken allen de kerk in, die proppende vol loopt. De Alweerdige Man - stille gekleed, in het peersch met zwarten overjas op, en met niets aan zijn priesterhoed; anders alleenlijk vergezeld door een ganschgewoon geestelijke aangedaan als alhier - knielt een wijle voor 't altaar, aanroept dan den h. Patrick, en houdt verder een aanspraak 'n klein 10 minuten, om te zeggen aan de mannen van 't leger (voorzooveel ik versta) van vooral dikwijls te

biechten. Hij spreekt een beetje ééndeunig. Dan zegent hij; groet ons, spreekt een half woord van onze verellendigde bidsteê, gaat wederom buiten naar 't zelfgerij dat daar wacht aan den hoek van de Kerkstraat, en is weg omtrent den drie'n en 40.

Tegen den 10^{n} des avonds brandt het hofstedeke af van Benj. Dequeker, aan den vierweg Hallebast-Vierstrate en Dickebusch-Kemmel. Alles plat, en weinig of niets is gered. Benj. die berecht was, wordt door de legergasten naar Miel Thulie's overgedregen. De fransche taalsman van onzen Legerstand-Overste. Heer Constantin, een wijze en rechtveerdige geest van een man, wordt gelast meteen onderzoek in te stellen; en hij besluit dat de krijgsliên de schuld zijn geweest... zoodat Benj. zijn schatting mag indienen; 'tgene hij ook deed, och Heere, al enkel de verkoopweerde rekenende; te braaf zijn enja.

Sedert drie weken ligt te Dickebusch een ‘Area Commandant’, een Legerstand-Overste; dat is bestuurder te weten van Legerbelangen op Dickebusch: die bereddert de thuislegginge der mannen; beschikt met de Wet van alhier de doorlatinge der menschen; bezorgt wegenis en kuischdienst; houdt een oog op den algemeenen stand van gezondheid; en is er om een oor bij te steken waar opsprake komt over krijgsvolk. De eerste dien we kregen alzoo, was de vriendelijkheid zelve; maar buiten zijn engelsch, 'n kende hij maar-mager wat opgeraapt fransch. Echter hij liet alles over aan zijn taalsman bovenvernoemd, een man ons allen genegen. Bij dezen waren nog andere taalsliên, allen dooreen hulpzame menschen. doch meest-maar belast met onder het volk achter verschilligen voorraad te geraken.

(*'t Vervolgt*)

[A.V.W.]

Elkendeen?

... ‘*Elkendeen*’ *woont op Sint-Gillis*.

(Brugge)

[K.d.F.]

Mengelmaren

Boekennieuws

R.V. Mortier, G.J. *De Yzerstichting en de Kristelijke Vaderlandsche dankbaarheid*. Propaganda-brochuur. Antwerpen, Van Dieren, 1924, kl. in-8^{n}, 48 bl. Fr. 2. - *De Yzerstichting*. Volksuitgaaf. Antwerpen, Van Dieren, 1924, kl. in-8^{n}, 24 bl.

We mogen 't zeggen, onder al de werken ter herdenking onzer gesneuvelden, is geen zoo naar van den geest van ons volk als de ‘Yzerstichting’, immers met haar ‘eeuwigdurende stichting van wekelijksche missen, jaardiensten en een groote jaarlijksche bedevaart’.

Ons volk, geloovig en redelijk, weet voor zijn doôn maar één hulpe, 't gebed. Al 't andere kan 't zien, maar 't en laat het aan zijn herte niet komen. Ook 't is een geluk, en een groot, dat er entwie - E. Vader Mortier - het heeft durven aanvatten om tegenover allemale 't ambtmatige en holle geweld onzer gewone doodenherdenkingen, tevens zonder ondersteuning van iemand van groot's, een stichting in wezen te brengen die werkelijk christen en vlaamsch is, best in de bate onzer arme dooden, en best naar den wensch onzer levenden. Anders, die dooden gerochten vergeten, en die levenden eenstemeer waren medegesmoord in al dat schuim van verbasteringe door den oorlogsstorm alhier overgezweept.

Doch, 't is nu aan ons allen den moedigen werker te steunen, nl. met zijn onderneming alom meer bekend te doen worden, met hem geldelijke ondersteuning te junnen, met hem te doen uitnoodigen om voordracht of anderszins uitleg te geven, met eindelijk hem de 4^{e} uitgave zijner *Grafrijmpjes* (tegen 10 fr.) en zijn bovenstaande twee boekjes - immers twee boekjes van aanbeveling - te helpen verkocht krijgen.

Bij Heer K. Peeters, zijn boekhouder (Montignystraat, 81, te Antwerpen; beschikrekening, t^{k} 9966), is nadere inlichting te verwerven.

BIEKORF.

* * *

H. Linnebank. *Huldigingen* (Duimpjes-uitgave, t^{k} 17).

In die 12 omraamde reisbeelden, vinden we Vader Linnebank weêr, met zijn oude en nieuwe spreekveerdigheid, met zijn gezellig groeten en bijkomen, en met dat sperkelen van bijzonderheden, die onderwijzen en aanstaan. - *Verriest in den leunstoel - Aan den arm van Hugo Verriest - Pastorke Cuppens - Met Cesar Gezelle te Yper - Aan den vijver van Zillebeke - Het Processiespel van Veurne - Op wieltjes - Scherpenheuvel - O.L.V. van Uden - Het wonderkruis van Uden - 's Lands wijs, 's lands eer - De Kapel van Groeningen*.

De lezers zullen daar veel wetensweerdigheden opdoen, aangaande *Veurne Processie, Scherpenheuvel, O.L.V. en 't wonderkruis van Uden*. - Voor 't overige speelt E.H. Linnebank in den hof van zijn oude kennissen; geestig, verstandig, lief en zwierig. - Ons Hollandsch bietje zet zoo geern zijn vlerken op Vlaanderen! Goed, beste vriend, en 't zal de lezers deugddoen! -

A.M.

* * *

Tisje-Tasje's Almanak, 1925, voor Haezebroek [zoo] en Duinkerke. [Zoogezeid tweede jaar]. Haezebroek [zoo], Plancke, 96 bl. (Voor Vlaanderen en Holland, bij Edm. Gijselinck, Veurne. Fr. 1,60).

Van Tisje-Tasje spraken we verleden jaar (1924, XXX, 119-120). We hebben toen 't ventje, 'k wil zeggen 't Almanakje, begroet en begroeten 't nu weer als een goê oude kennisse. We herzagen het te liever omdat het lijk eerder had toegenomen; en 't houdt hem in stand zien we weer. Destemeer evenwel speet het ons, meer fransch en meer algemeen-dagbladsch-van-alhier in zijn tale te hooren... Ze 'n gaan daarmee de Fransch-Vlamingen niet winnen. Gelukkig leeft het nu nog van zijn name, en van het weinige ‘keuninksvlemsch’ dat er voort werd in... toegelaten. Nog zelfs hierom is 't kostelijk, en aan onze Lezers bevolen.

T. RAEPAERT.

* * *

E.V. Hildebrand, O.M.C. *Ieperen en de Kapucijnen*. Overdruk uit ‘Franciscana’ [1923, '24]. Iseghem, 1924, in-8^{n}, 64 bl.

E.V. Hildebrand is een man van 't vak, en zijn boekje is een voorbeeld van geschiedkundig werk. En zoo zakelijk is dit! en tevens zoo gemakkelijk en zoo aantrekkelijk om lezen! De Kapucijnen zullen eerlang te Ieperen wederom een verblijfsteê betrekken; en, als men ziet hoe zij vroeger nl. tot aan de Fransche Beroerten daar thuis waren, m' is genegen te denken; de menschen gaan mogen zeggen met reden ‘'t zijn goê geesten die weêrekeeren’. Die menschen zouden moeten een keer dit boekjen-hier lezen, ze zouden maar één ding beklagen: 't is dat de terugkeer al niet van-overlange geschied was.

L.D.W.

Verkoren Maandag

(Tweeden maandag van Nieuwjaar).

Dan betalen de rotebazen ‘andleye’ de *roters*.

En 't is *Zwingelaars'-misdag*. Ze verbolden toen ‘zwingelaars’

toch vóór den oorlog). ‘Zwingelaars’ waren ventjes uit koekedeeg met in iedere hand een ‘zwingel’ (vgl. DBo op 't w.).

[Niet vermeld bij CELIS, *Volksk. Kal*.]

(Becelaere)

KEIBERGNARE.

Grafmaker, lijkbidder, doctor, apotheker,
zijn vier vrienden, dat is zeker;
als die vier vrienden bidden om hun dagelijksch brood,
ze bidden met twee voor de ziekte en met twee voor de dood.

(Oostvleteren)

E.B.

Volkskunde

Een onzer jongste en werkzaamste Lezers. Heer FRANS M. OLBRECHTS (Nekkerspoel, 40, te Mechelen) erop-uit zijnde om Volkskunde wetenschappelijk te behandelen, stelt hem voor: deze, eerst ontledenderwijze, nl. bij afzonderlijke vakken, en wel met behulp van alomgestuurde vragenreeksen, aan te vatten.

Zoo zendt hij reeds een eerste reeks van vragen uit, betreffende *Bezweerders en Bezweringen* en 't gene ervan nog allenthenen over is.

Het spijt ons grootelijks dat wij hier, bij gebrek aan ruimte, zijn stuk niet kunnen overdrukken. Maar wie hem helpen wil, die vrage hem die reeks.

Dan, onzerzijds, we wenschen onzen Vriend vooral veel moed om, met Gods hulp, zijn reuzenwerk-tewege te kunnen volhouden.

[Nummer 3]

Om te weten wat Vlaamsch is.

't En is niet noodig om vlaamsch te zijn dat een woord, een wending, formeel of leestelijk gekend zijn door 't volk, door de minderen: want wanneer we zeggen dat 't vlaamsch, *als levende tale*, moet volksch zijn, dan en bedoelen we niet dat dit vlaamsch behoort te bestaan uitsluitelijk uit achterbuurtsch, ofwel moet gemeene zijn òf van verf òf van geur. Doch zóódanig moet het evenwel wezen, nl. van maaksel, van smete, van ronk en van zwier, *dat het volk op zijn geheele zulk een vlaamsch niet verloochenen moet*.

De taal is de draad alwaarlangs ons gemeenschappelijk zielegezinder volstroomig moet uitinge vinden. Die draad dus hebbe daartoe de bestschikkende leest en leuzendheid; kan deze echter verkrijgen alleen met te worden ‘getrokken’ door de geulen van zijn eigenen trekbank, ttz. met te worden gehaald en gehoeld en gegloeid en geglimd aldoor 't hert en den zin, en de keel en den mond zijner algeheele gemeenschap.

Witten[1] Donderdag

DE zaaier schrijdt op maat en zwaait,
wijdarms uit zijn hand,

(1) Witten- Weiten- tarwen Donderdag: zie *weit* in boekweit, weite- of weete- of heetekoeken.

de milde grepen graan en zaait
ze in 't groeizaam akkerland;
hij gaat en zwaait, hij zaait en schouwt,
betrouwend, onder 't gaan,
hoe speerst alvoor zijn voeten 't goud-
geboende terwegraan.

Nu ligt het stil, begraven in
der aard' heur moederschoot;
in 't duister land gedolven ligt
het levend, schijnbaar dood,
verbeidend den verlangden stond
als 't, weer ontkiemend, zal
met jeugdig groen den zomergrond
bedekken overal.

Het rijst in d'heldre luchten fier
tot aren zwaargelaân,
die buigend en manhooge in 't vier
der zon te baaklen staan,
te baaklen en te bersten dat
eenieder 't hooren kan,
te bloeien duizend bloesems, dat
de streke stoort ervan.

Het valt bij 't slaan der pikke en ligt
gebundeld overend,
geschoofd alop den stoppel staat 't
gestuikt, gelegertent,
't zit machtig in zijn schelven, 't zit
zijn wijde schuren vol,
nu zal hem hard de vlegel slaan
nu plettren 't zwaar gerol

der scherpe molensteenen, 't zal
gemalen en gezeefd
tot spierwit bloemenmeel; tot 't best
dat God geschonken heeft,

tot brood: en 't zal den muil ingaan
des ovens, en de brand
zal 't maken tot nieuw manna Gods
in 't nieuw beloofde land.

Een manna Gods, zijn terwegraan
vereenzaamd en veracht
ook eenmaal in den grond gedaan,
verbleef er dag en nacht.
Verrijzend zou het, jeugdig, groen,
en frisch heropgegaan,
de wereld vol met halmen doen
van hemelterwe staan.

Gemaaid werd het, gedorschen en
gepletterd en gemaaid,
uit 't ovenvuur der minnen als
een zielebrood gehaald:
het dient ons nu tot spijze en drank,
't geeft kracht ons, 't laaft en voedt,
dit manna der woestijn, en ons
voor eeuwig leven doet.

CAES. GEZELLE.

* * *

Paschen!

PASCHEN luidt, de sombre dagen
zijn nogeens voorbij.
Paschen luidt, 't is uit met klagen,
elkendeen is blij!
't Zonnewezen haalt zijn stralen
versch heur schranken uit,
en het rept zijn vogeltalen
al wat ruit of muit.
Paschen! 't Groen bestuift de boomen,
over berg en dal;
uit, de lentebloesems komen,
bortlend overal.

Bing, bang, bong! het galmt de gaten
van den klokkentoren uit;
die zoolang daar stille zaten,
zingen noord, oost, west en zuid!
Bing! ze zijn teruggekomen,
bang! al van de verre vaart,
bong! ze zijn hier weer van Roomen
eiers hebben zij vergaard.

Eiers! gaat ze neerstig zoeken
roodgeverfd en geel en bruin,
kijkt in kanten en in hoeken
Bing, bang, bong! al in den tuin

Lieve kindjes gaat ze vinden,
eitjes lekker ende zoet,
legt ze vol uw kleine spinden
en weest wakker en weest goed!
Groote kinders! ei laat zingen
hoog de klok heur Paschenlied
en vergeet de zware dingen
van het godlijk Paaschei niet.

't Paaschei was het graf, en 't leven
God, die er begraven lag.
Hij, aan 't kruishout doodgebleven
levend werd den derden dag!
Groote kinders! smaadt 't vermanen
van de klok heur Paaschstem niet,
laat ons ook uit 't graf uitstaan en
galme ook ons verrijzinglied
Alleluiah!

CAESAR GEZELLE.

[Mannevolk heeft altijd een binnenbeurze]

‘**M**annevolk heeft altijd een *binnenbeurze*’ zei er mij een boerinne. - Had ze niet beter gezeid, trouwens in zoogezeid ‘algemeen ndl.’, *geheime fondsen* of nog liever een *fonds secret*?

VAN KEYENBERGHE

Op zoek naar 't eeuwig geluk

DAAR was een keer een oud oud moedertje en zij en had maar één kind, een zoontje, en ze voelde dat ze ging sterven. Zij riep hem bij haar bedde en sprak:

- Kareltje, zei ze. Sedert de dood van mijnen man en had ik maar u op geheel de groote wereld; ik heb u van jongs af geleerd eerlijk en zedig te zijn. Ik heb u ook gezeid dat gij in alle omstandigheden uwen evenmensch moest lief hebben en mijne woorden zijn in goeden grond gevallen. Gij hebt ten volle beantwoord aan mijne verlangens; gij waart mijn troost en steun binst mijne weduwendagen. Ik gevoel dat de dood nadert; ik zal u moeten verlaten en gij zult dan alleen zijn op de wereld. Vooraleer ik sterf luistert naar mijne laatste woorden. Wilt gij gelukkig zijn, gij moet het eeuwig geluk zoeken; zoekt de wereld door; ik weet dat gij het zult vinden, indien gij op uw reize doet hetgeen ik u altijd voorgehouden heb. Blijft eerlijk, zedig en bemint uwen naaste. Dus als ik dood zal zijn en dat gij mij begraven hebt, verkoopt al wat gij bezit, deelt het geld uit aan de armste lieden van deze streek en gaat op zoek naar het eeuwig geluk.

Kareltje beloofde dat en als hij bittere tranen weenende zijn moedertje begraven had, verkocht hij zijn huizeke en alle gerief. Dat bracht een rond sommeken op en hij deelde al dat geld aan arme weduwen en weezen, zoodat hij niets anders meer bezat dan zijne kleêren en een dikken gaanstok. Hij trok de wereld in op zoek naar dat eeuwig geluk waarvan zijne stervende moeder gesproken hadde. Zijn herte was vol hope en die hope gaf hem krachten, zoo dat hij nooit moede en was van gaan. Hij doorreisde menige landen, schooide zijn eten en sliep waar hij kon.

Op een dag, kwam hij aan een grooten bosch; een weg liep er door, en hij trok er stout en bout in. Hij had reeds aan honderden menschen gevraagd waar hij het eeuwig geluk zou vinden, en niemand wist hem te be-

scheên, sommigen zelfs spotteden met hem en meenden dat hij zijn zinnen miste.

Dagen en dagen ging hij, en nog en was hij uit dien bosch niet; maar zijn herte bleef vol hope en zijn moed even sterk. Moedertje en had nooit gelogen, dat wist hij; dat moest bestaan, en hij wilde en zou het vinden, dat gewenscht eeuwig geluk, al moest hij gaan tot tenden de wereld.

Toen hij alzoo reeds lange gegaan had, zag hij in de verte een hoopje menschen bijeen. Hij hoorde algauw dat er daar iets moeste gaande zijn, want zij tierden en schreeuwden als bezetenen. Als hij dicht bij kwam, zag hij op den zoom van den weg een kleen huizeken staan, en 't was voor dat huizeke dat die menschen zulk een lawijt stonden te houden.

- Wat is er hier in 't spel, vroeg Kareltje, dat gij hier allen zulk een scherminkel staat te maken?

- Hier woont een stokoud wijveke dat ons allen bedreigt met ongelukken en rampen, 't is een tooveresse. Wij zullen ze kort en kleene maken en...

- Hoort, riep Kareltje, verontweerdigd in zijn eerlijk herte en gekrenkt in zijne liefde voor eene weerlooze oude vrouwe, ik moet uwe handelwijze teenemaal afkeuren. Ik tel hier vijf, zes kloeke mannen die eene oude vrouwe willen mishandelen, dat is bij mij niet eerlijk, maar lafhertig. Daarom, zonder verder onderzoek, stel ik mij ter verdediging dier weerlooze vrouw. De eerste die durft een hand of vinger uitsteken tegen haar, zal met mijnen stok nadere kennisse maken; vertrekt van hier en laat die vrouwe met vrede.

Als zij die moedige tale hoorden, en Kareltjen en zijnen stok bezagen, 'n waren zij op hun gemak niet; want het schenen lafhertige bloodaards. Ten anderen Kareltje was een sterk gebouwde jongeling, en gelijk hij daar dreigende stond, hij en zag er geen kat uit om zonder handschoen te vatten. Zij morden en grolden nog wat onverstaanbaars tusschen hunne tanden; maar eindigden met stilletjes weg te druipen elk al zijnen kant, zoo dat Kareltje daar alleen bleef staan voor het huizetje van die arme vrouwe.

Het oudige dat alles gehoord en gezien hadde door haar vensterke, kwam nu buiten en zei:

- Vriendschap, ik bedank u omdat gij mij van die lasteraars en wreedaards verlost hebt; zonder u, wie weet wat zij met mij gingen doen. En nochtans ik en heb nog nooit iemand een strooi in zijnen weg geleid. Wilt gij binnen komen en wat rusten, en als het u lust ook wat eten en drinken?

- Ja, geheel geerne, brave vrouwe, antwoordde Kareltje en hij ging binnen in dat kleen huizeke.

Wat was dat daar al zindelijk en netjes: al het huisgerief, zonder pracht, eenvoudig, blonk gelijk zilver en 't vrouwtje zelf was verre van een vuil sloorke te zijn. Haar kleêren en waren met rijke; maar wel onderhouden. Kareltje wierd mildelijk onthaald op kaas, melk en brood en hij at hertelijk. Al eten vertelde da jongeling geheel de geschiedenis zijner moeder, hare dood en hare laatste woor den, hoe hij nu op zoek was naar het eeuwig geluk, en dat hij het tot nu-nog vruchteloos gezocht had.

Het oud wijveke met hare oogskes half toe, had zonder een woord te spreken, Kareltje laten vertellen en als hij uitverteld was, rechtte zij haar hoofd op en met een zoeten moederlijken lach op hare lippen, sprak ze:

- Gelukkig kind, hier bij toeval in mijn huis gekomen! Ik kan u helpen; en omdat gij mij verdedigd hebt tegen mijne vijanden, ik zal u helpen. Ik weet waar gij het eeuwig geluk kunt vinden. Ik ken den weg, de plaats en al de middels om er te geraken, luistert.

Ge kunt denken hoe Kareltje vol blijdschap was en zijn oortjes rechtte.

- Als gij uit deze wildernis zult komen, zult gij vele wegen vinden, links en rechts die allen nederwaarts loopen, die moogt gij niet inslaan. Een alleen klimt en is lastig om begaan, volgt den-dezen. 't Is een lastige weg, bijzonderlijk in 't begin; maar met standvastigen kloeken moed zult gij vooruitgaan. Die weg loopt rechte naar een groot prachtig paleis dat staat boven op een hoogen berg. Dat paleis is bewoond door den machtigsten

koning der wereld. Al wie daar binnengeraakt, wordt door zijne hovelingen ontvangen, dan bij dien koning ge leid die hem met eene vaderlijke goedheid binnenneemt en hem als zijn eigen kind bemint en behandelt. Hij mag daar blijven meêwonen en genieten al wat de koning zelve geniet. Daar sterft men niet en men is er eeuwig gelukkig; want daar en ontbreekt niets aan alles wat 's menschen herte kan verlangen. Maar, lieve jongen, 't bijzonderste is van daar binnen te geraken. Dat paleis is een sterk slot, ronduit omringd met hooge dikke muren; één deur alleen geeft toegang naar binnen. Die deur is in ijzer en staal, en gesloten met zeven kloeke sloten die maar met sloters al buiten kunnen opengedraaid worden. Voor die machtige dikke deur ligt een drake met zeven koppen; eene schrikkelijke beeste die pooten heeft, gewapend met gruwelijke klauwen. Gij moet dat wangedrochte kunnen dooden; in iederen kop zult gij eenen sloter vinden en met die zeven sloters zult gij de ingangsdeur kunnen opendoen. Alzoo en alzoo alleen kunt gij binnen, en het eeuwig geluk vinden. Menschelijk gesproken is dat onmogelijk; maar ik zal u helpen.

Dan haalde dat wijveke een snijdend zweerd uit een kaske, en gaf het aan Kareltje.

- Met dat zweerd, zei het, zult gij dat gedrocht kunnen dooden; de snede is scherp en het blad van zuiver staal. Daarmede kunt ge door het taai vel en de harde schelpen van de drake kappen. Gij zijt kloek en wel gebouwd, jongen, maar daar ik vrees dat uwe krachten mochten ontbreken zal ik u nog iets geven.

Zij ging naar een ander kaske, schoon en boos weg gedoken in den wand van haar huizeke.

- Hier is een krachtig voedsel dat u onoverwinnelijk zal maken; steekt dat in uwe bezatse, en als gij voelt dat gij moede wordt of dat uw arm verslapt, eet daar elken keer wat van, en seffens zult gij uwe krachten voelen wederkeeren. Gaat nu, jongen, doet wat ik u gezeid heb en gij zult eeuwig gelukkig zijn. Zult gij dat doen, voelt gij moed genoeg?

- Ho! ja, riep Kareltje, gewis. Leve het eeuwig geluk! Dank u, moedertje, want gij zijt de moeder nu van mijn eeuwig geluk. Dank u, wel duizendmaal!

Daarop vertrok Kareltje met zijn snijdend zweerd en dat wonder voedsel, en gerocht alzoo uit dien uitgestrekten bosch.

Gelijk dat vrouwtje gezeid hadde, zag hij nu voor hem wel twintig wegen die sterrewijs in alle richting liepen Allen daalden, uitgenomen één die klom.

De jongen begon dan den lastigen klimmenden weg op te gaan en voelde algauwe zijne krachten begeven. Hij wierd zoo moede en uitgeput dat hij met veel moeite nog vooruitgerocht. Nu dacht hij aan die wondere spijs waarvan moedertje had gesproken. Hij at er een weinig van en voelde seffens al zijne krachten wederkeeren. Al de moedheid was weg; en opgeruimd klom hij maar voort den berg op.

Na lange klimmen gerocht hij boven; nu dacht Kareltje zal ik te kampen hebben met die duivelsche drake: laat ze maar komen, ik ben gereed ten strijde; en in zijnen kloeken vuist hield hij zijn zweerd.

Nauwelijks hadde hij eenige stappen gezet naar de deure van dit zoolang gewenscht paleis dat daar blonk voor zijne oogen als eene zon, of het gedrocht verscheen. Het rechtte hem zoo hoog als een huis, en uit alle zeven die koppen ging een gehuil op, zou benauwelijk dat Kareltje zijn bloed voelde verkruipen en begon te beven. Haastig nam hij een stukske van die wonderspijs en seffens was alle vrees verdwenen, en hij voelde hem zoo kloek en strijdveerdig dat hij het ondier inliep en twee pooten afsloeg, zoodat het met geheel zijn lijf en koppen nederviel op den grond. Uit alle zeven die muilen kwam er rook en vier. Ware Kareltje niet rap geweest, hij verbrandde; maar vlug sprong hij ter zijde, en sloeg een kop af. Is één, riep hij, en zijn zweerd gelijk de bliksem sloeg maar altijd slaan zonder dat hij zijnen arm voelde verzwakken. Is twee, juichte hij; is drie; is vier! en slaan en kerven dat hij deed uren lang. De beeste verloos veel bloed en hare aanvallen vertraagden

en verzwakten, zoodat onze held weldra haar meester was, en dat de zeven koppen lagen te grijnzen in het bloed.

Kareltje splette nu iederen kop en vond er de zeven sloters in, gelijk dat vrouwtje hem gezeid hadde. Zijn herte bonkte in zijne borst, klare van blijdschap; hij liep met de sloters naar de deure en zonder de minste moeite ontsloot hij ze, en trad binnen.

Wat stond hij te zien; hij en hadde geen oogen genoeg om al de pracht van den hof te bewonderen waarin dat paleis stond te schitteren alsof het met gouden steenen gemetst was. Terwijl hij daar stond gelijk een beeld, in verrukking, kwamen de hovelingen bij hem. Zij waren zoo kostelijk gekleed en zoo schoon dat Kareltje op zijn knien viel uit eerbied.

- Komt, gelukkig kind, riepen zij, komt mede met ons; vader verwacht u reeds, hij heeft uwen strijd gezien en bewonderd; gij zult zoowel gekomen zijn.

Daarop wierd Kareltje geleid in de troonzaal van het paleis, en de koning in al zijn pracht verscheen. Op dien stond, veranderde er iets in Kareltje's binnenste, zijn herte verre van te beven overstroomde van een geluk dat hij nog nooit gevoeld had. Hij viel voor 's konings voeten en vroeg om daar te mogen wonen.

- Zeker mijn kind, sprak de koning, zeker zult gij hier blijven en dat voor alle eeuwigheid. Want hier sterft men niet. Gij hebt mij gezocht en gevonden, gij hebt gestreden en overwonnen. Komt hier dat ik u kroone en loone. Voortaan zijt gij mijn kind en al mijne rijkdommen, al mijn pracht en al mijn geluk zult gij met mij deelen.

- Dank u, Vader, stamelde Kareltje, lof en dank aan u, Vader, in alle eeuwigheid.

Toen ik dat vertellingske hoorde en bijzonder terwijl ik het schreef, kreeg het mij geheel den schijn van een parabel.

Kareltje's moeder is de natuur. Kareltje is een natuurkind dat de natuurwetten onderhoudt. Het voelt, gelijk

ieder geschapen mensch, een drang naar geluk, en niet te verzadigen. Het eeuwig geluk is hiertoe alleen bekwaam. Hij zoekt dat geluk en vraagt den weg aan de wereldlingen die allen het tijdelijk en vergankelijk geluk betrachten. Zij antwoorden dat zij den weg niet kennen of zij spotten met hem. Zoo komt hij al zoeken bij die oude vrouw bespot en aangerand. Dat is de H. Kerk onze moeder. Zij ontvangt hem met liefde; van haar wordt hij onderwezen. Zij weet waar het eeuwig geluk is, zij kent den weg en toont hem. Zij kent de moeilijkheden en den strijd die hem te wachten staan. Zij geeft hem een zweerd dat is het gebed; zij geeft hem een wondere spijs die hem zal onoverwinnelijk maken, 't is het hemelsch brood der H. Nuttinge. Het gedrocht met zeven koppen, dat zijn de zeven hoofdzonden; die drake woont in onze bedorvene natuur, wij moeten ze overwinnen; in iederen kop zit een sloter, de tegenovergestelde deugd van iedere hoofdzonde. Daarmede kunnen wij de zeven sloten open doen van de deur des Hemels. Dat slot, dat paleis is de hemel, de machtige koning is God, de hovelingen zijn de heiligen en de engelen des hemels. Het eeuwig geluk is de eeuwige zaligheid, de belooning van dezen die dat geluk zoekende den goeden strijd gestreden hebben tegen de vijanden hunner zaligheid. Kareltje is eindelijk in den hemel en hij heeft het wel verdiend, hij was een brave jongen.

Dunkt u niet, beste lezer, dat dit vertellingske wel zou mogen een parabelke genoemd worden? - Mij wel.

J. LEROY.

't Mirakelboekje van Lombardzyde

(*Vervolg van bl. 34*)

[4 vk.]
Copie
[V.]

In het iaer i655 den 19 Juny is tot Lomba[rzyde][1] || ghecommen Maria Huys huisvrauwe van den || sangh-

(1) Ten deele uitgesleten.

meester van Ostende met haer dochterken mar[ia][(1)] || Catharina hebbende de elde van 2 iaeren, het || welcke den 17 deser hadde[(2)] <gevallen> dat het den tyt van || een heure ofte meer heeft geleghen sonder teecken || van leven, soo dat van den Docteur gheoordeelt || was doot te wesen. de moeder ten meesten drouve || zynde, te meer tselve gheschiet was in het afwesen || van den vader, de welcke dit kint grootelickx beminde, || heeft een belofte gedaen van den naesten saterdagh te || gaene naer Lombarzyde; ist saecke haer kint || overlevendigh bleve: ende siet, terstont het kint als || uyt een slaep opstaende heeft met een groot geluyt ont||weckt, ende bykans geheel ghenesen geweest, soo dat || met de moeder is gecommen tot Lombarzyde, ende daer aen den eeryv. Heere Pastor de geschiedenisse met || haer hantteecken verclae <r> st[(3)].

onder stont
Maria Huys
f^r^ Judocus moens Pastor hoc[(4)] || annotavit, et fidem a subscripta suscepit.
ita testor
f^r^ Judocus moens Pastor in Lombarzyde

Copie
[VI. Vgl. G, 3°]

Wy onderschreven attesteren op onse mannelicke || waerheyt hoe dat op onse Lieve vrauwe alf Oust || avont ten iaere i655 door het tempeest op zee. || zyn geweest in groote benautheyt, soo dat tauwen, zeylen, // [4 ak.] Ende oock het roer van ons schip hebben verloo[ren,][(5)]

(1) Insgelijks uitgesleten.
(2) Hier stond eerst een klein woordeken, bij een herlezinge dan door M^1 onleesbaar gemaakt en bovenin vervangen met ‘gevallen’.
(3) De ‘-r-’ is bij herlezinge, vanboven ingeschoven door M^1 zelf.
(4) Wederom hier ‘miraculum’ in dezelfde omstandigheden als boven te niete gedaan door M^2.
(5) De uitgang ‘-ren,’ is schier geheel afgescheurd.

|| ende twee van onse maets uyt het schip over boord || zee geworpen, waeren in desen utersten noot onsen toe||vlucht nemende tot onse lieve vrauwe van Lom||barzyde onse warachtighe zee sterre met || belofte van haer thuys kommende te besoucken, || heeft het tempeest beghonnen te cesseren. de || maets zyn wederom uyt de baeren in het schip || ghesmeten geweest(1), ende daer naer miraculeuselick || zyn wy in de avont(2) van Ostende gekommen. ende || corts daer naer om te voldoene al onse belofte || blootvoets gegaen naer Lombarzyde, waer wy <naer>(3) het || ontfanghen van de H^{e} communie dit hebben ver||claerst(4) met onse hant teeckens, ende by eede || aen den H^{r} Pastor bevesticht, oordelende naer || onse kennisse, de welcke veele tempeesten van de || zee hebben gesien, dit selve sonder mirakel, ende || de hulpe van de H^{e} Maghet Maria niet en hadden || konnen ontvluchten.

onder stont
Barut Evers schepper.
Jan Stove stierman
Joos doude timmerman.
f^{r} Judocus Pastor hoc(5) || annotavit, et fidem a subscriptis suscepit
ita testor f^{r} Judocus moens Pastor in Lombarzyde

(*'t Vervolgt*)
L. DE WOLF.

(1) Zulks gebeurt inderdaad wel meer.
(2) Hij bedoelt 'haven' en niet 'avond'.
(3) Bij herlezinge ingeschoven door M^{1}.
(4) Hier een klein gekrabbel, voortgaandeweg uitgedaan door M^{1} nog.
(5) Weer 'miraculum', uitgedaan als voren door M^{2}.

Ouden bolaard[1]

BOEZEMVRIEND van
gracht en wegel,
speelgenoot van zonne en wind,
staande vast in
't reit[2] geworteld,
waar de puid zijn weunste vindt;
waar de paling
waar de snoeken
tusschen 't lisch hun ruste zoeken.

Hardgeknuist, en
dweers gebogen,
waar de jeudige pote[3] rees,
houdt ge zorgzaam,
stil en taai nog,
't leven tusschen vel en vleesch. -
Kwam den tijd uw
herte uitbooren,
o die wonde 'n zal u stooren. -

Want uw herte
schonk u kracht, die
onverkracht in d'aders blijft,
kracht die 't haar nog
op twee koppen,
jong en vei de lucht indrijft;
kwispels die vol
blij verkwikken
vriendelijk met hun bladjes tikken. -

Streusche koppen,
lijfgetuigen

(1) Bolaard (bol=kop) = *kopwulge, tronkwulge, waterwulge, kapwulge, pot* (*pote*)*wulge* ook *wulgekop, wulgetronk = knotwilg*; - potuil (pote-uil), die geern in de potwulgen zit (*Biek*. 1923, 240).
(2) reit = groen kruid dat dicht en gesloten boven 't water groeit.
(3) pote = d'eerste groeistake die in den grond gezet wordt, en waaruit de pot-wulge, den bolaard, kan opwassen, om later gekapt te worden.

van uw leven van uw leed,
zij die zagen
zij die voelden
wat den tijd uw hert misdeed;
twee getuigen van uw taaizijn,
van uw duldend vreedzaam fraaizijn.

O die wonde 'n
zal u stooren,
maar de zonne is 't!... met heur macht
pakt z' uw loof en
duwt 'et open
boven 't water van den gracht;
waar, beschaduwd,
onder 't gloeien
't laatste staalke staat te bloeien. -

Duwt 'et open
boven 't gers ook,
waar twee schapen, tegen-aan,
vreedzaam liggen,
goêloos(1) kijken,
half gevuld, en half voldaan;
waar ze naar hun
stalleke beiden,
kweernen(2) en hun melk bereiden. -

Gave in uw ge-
kloven lijf nog,
rauwgerimpeld, breedgetopt,
wringt uw voeten
diepe in 't goor, en
houdt ze deugdelijk overzopt;
dekt ze, duikt ze
voor de droogte
nestelend in uw oeverhoogte. -

Voor de droogte,
waar de grond lijk

(1) Goêloos = kadullig; dutsachtig fraai (braaf).
(2) *Kweernen* of *kwernen* ook *kwerlen*, elders *heikeren, heekeren, helkeren, hulkeren* = herkauwen.

krimpend kreunt, en berst en blaakt,
waar de tarwe,
waar de klaver
tenden kracht en groei geraakt;
waar, en met de
dood bevangen,
't kruideke laat zijn oorkes hangen. -
Schoort uw neschzijn
onder 't rietgroen,
want de zonne is er op uit,
op uw wortels,
op die schapen,
op 't verblijf van snoek en puid; -
akkerweelde en
zomerleven,
groeite en vreugd, 't moet al begeven. -

Met den avond
lonkt ge telkens
naar 't verdonkerend hemelrood,
en van verre
ziet ge, moedloos,
't eenzaam naderen van de Dood;
waar, verangst, de
landsche lieden
's nuchtends weer de zonne afspieden. -

Oosten, Westen,
Zuiden, Noorden,
laat de wolken langst uw wegen,
dondert, bliksemt,
scheurt de lucht, en
deur heur spleten brouwt ons regen;
komt den bolaards
loof besproeien,
komt den laaienden grond ontgloeien.

Breekt het grijnzen
van de zonne,
spaart den bolaard, bluscht den brand,
laaft het gersvlak

van de weiden,
redt den opbrengst van ons land. -
Noorden, Zuiden,
Westen, Oosten,
dondertale zal ons troosten.

Nieuwcappelle, zomer van 1920.
A. MERVILLIE.

‘Tragische figuren’!!!

Uit mijn dagblad: De *regisseurs concipieeren* de kleeding, en naaien de heele *garde-robe* met eigen *materiaal*, De slachtoffers waren *nauwelijks* (= ‘à peine’ in den zin van ‘peu ou pas’) gekleed. De *verheffing op de altaren*, van den gelukz. Eudes. Hij heeft *andere katten te geeselen*. De twee gebouwen *naderen de voltooiing*. Heel wat anders dan de *fanfaronade* van gister. Zijn spraakkunst *heeft een goede pers. De failliet der* onzijdige school. Ik *onderlijn de verklaring*. Er moet *file gemaakt* worden. De *taal der cijfers*. De stoffelijke *mogelijkheden* van ons tijdschrift zijn beperkt. *Wij wachten nog altijd lijk zuster Anna, maar zien niets komen*. Het *vizioenaire* nu is afwisselend, en de *styleering* is nog *monumentaler* en *magnifieker*. De *piste verandert van aanzicht* rond 3 uur. *Te paard zitten op* zijn katholieke grondbeginselen. Het katholieke *renouveau van het theater*. De *sublimatie van een idee*. Een groot aantal ‘*jongen*’ hebben verscheidene kringen gesticht!!! Een *golf van misdaden*. 't *Regent op den tempel*!

Voor de honderdste maal is dat vlaamsch? Is zulk een hutsepot de moeite weerd dat ik daarvoor, ik en zoovelen met mij, tijd en rust en toekomst en bezit, en gezondheid en leven zouden verbeuren? Om zulk vlaamsch in Vlaanderen in te brengen?

Voor u, jonge Leeraars? Spreekt.
Voor ons? Nooit.
BROM.

Keurgedichten van Guido Gezelle.

(*Vervolg van bh 41*).

Deel II[(1)].

(1) Boven (bl. 40, r. 24) is een uitsprake tusschengeschoven die niet van mij komt. Gezelle drukte in 1858, in *Dichtoefeningen*: ‘De wagen *der* Tijd’, en herdrukte het in de uitgaven 1878 en

Bl. 23. 'T KLOOSTER VAN BETHEL TE BRUGGE. Heel goede nota over Gezelle's H. Land-gevoel in Brugge-stad (men

1892 evenzoo. Waarom, wete ik niet. Ik heb het ook immer vreemd gevonden. Misschien weet iemand er iets meer van.

zou kunnen zeggen: in Vlaanderen). Eene uitstekende verklaring bij dit gedicht ware die van Gezelle zelf in R.d.H. (III, 107, 2e kolom, 3e alinea), waar hij al de H. Land-namen binnen Brugge hun plaats aanwijst. Ook ware 't goed het volgende te weten: 1o Het gedicht verscheen eerst in 't Jaer 30, 11 Sept. 1864. 2o 't Was op den gulden Jubilé van Zuster Marie Hacke, en men vierde tevens Pastor Van Houver (‘Abraham’ in 't gedicht). Kanonik Lecocq (‘Isaac’), en, Vicarius-Capituiarius weldra bisschop, J.J. Faict (‘Jacob’).

Bl. 34. GROENINGHE. Tot verklaring dient een brief van Pol de Mont aan Gezelle in Juli 1876, en de inlichting dat Gezelle, als antwoord, dit gedicht aan de Mont zond en opdroeg. Jawel, maar 't gedicht was toen 2 jaar oud, zoo 't bijkt uit de toelichting van Gezelle zelf aan 't einde van *Liederen, Eerd. & Rel*.: ‘*Groeninghe* Gezongen in 't park van Groeninghe te Kortrijk, op Sint Benedictusdag, 11 in Hooimaand 't jaar O.H 1874 Zangwijze van Concone en van Frans Mille’. - De 2e zangwijze kwam in ‘50 Vl. Liederen’. *Bl. 42*. DE EERSTE ODE HORATII. Dit en 't volgende, *David*, zijn vertalingen uit het latijn, voor ‘om-best’ door de leerlingen, en de leeraar deed eraan mee.

In de *Lettervruchten* van 't Genootschap *Met Tijd & Vlijt* te Leuven, uitgegeven in 1863, zond Gezelle dit stuk *Horatii* in, omdat hij, sedert 1856, lid was. Onder den titel staat er: ‘Vers voor vers op zijn vlaemsch’. Onder 't gedicht: Guido Gezelle. 1859.

Over den latijnschen tekst van *David* en zijnen dichter Bekanus, een West-Vlaamschen Jesuiet, kan men lezen in *Biekorf* 1913, bl. 14.

Bl. 72. BOERKE NAAS. Tot verklaring een brief uit 1874 van E. Van Oye aan Gezelle waarin o.a.: ‘Ik herinner mij dat M. Schipman iets van u in muziek gezet heeft, het *liedje van den boer* getiteld, geloof ik...’

M. Schipman was surveillant te Rousselare in Gezelle's en V. Oye's tijd, en vertrok er in 1859, vóór Gezelle. Toen bestond *Boerke Naes* nog niet. Dit liedje, opgevat naar een vertelsel van Cardinaal Wiseman aan Gezelle (van '*den Pater en den Brigand*') dat te lezen staat in R.d.H. I, 290, werd gedrukt in R.d.H. III, 1868, bl. 373.

Bl. 84. DOCTOR WAFFELAERT. De nota leert ons de ge legenheid, niet den dag noch 't jaar. Zie dit gedicht met volledig Opschrift in R.d.H., 1880, blz. 350, en aan 't hoofd der *Goddelijke Beschouwingen* van Mgr. Waffelaert, vertaald door Gezelle. Het werd eerst afzonderlijk gedrukt voor 't feest te Belleghem op 21 Juli 1880. Gezelle las het ook voor op 5 October 1880 als slot van een voordracht over *Tale* te Thielt in it Davidsfonds. Verscheiden verzen van 't moeilijk gedicht vragen opheldedering.

(*'t Vervolgt*)

AL. WALGRAVE.

De oorlog in Dickebusch en omstreken

(*Vervolg van bl. 45*).

*1915. Zaterdag, 30*n in Nieuwjaar maand. Omtrent halfnachts geweldig kanongeschot. Te Vlamertinghe een bomme gevallen, uit een duitsch vlieggetouwe.

Allen avond trekken er menschen grachten gaan delven voor 't engelsch leger, tusschen Vierstrate en Voormezeele. Ze werken van ten zevenen d's avonds tot den eenen des nachts, en hebben daarvoor 4 frank. 't Zijn er meest uit Dickebusch, Ouderdom en Reninghelst.

*Zondag, 31*n Missen ten 8n en ten 10n. Wel 40 franschmans aanwezig.

Een fransche bevelhebber de Rigaud, een braaf verstandig en christelijk man, sterft schielijk te Brigou's; en wordt begraven te Reninghelst.

De Duitschen schieten meer dan de Engelschen; hun

bommen vliegen totover 't kasteel van Vandenpeereboom's, totaan dat van Verschoore's, en totaan den Groenen Jager (den Carrick[1]) halfwege Vlamertinghe.

In Sehrikkelmaand, den 1n, Maandag. Tegen noene, weer een gedonder van vuurmonden. Anders: stille, en de vluchtelingen nog een keer een beetje gerust gelaten.

Dinsdag den 2n, *O.-L.-V. Lichtmis*. 150 HH. Nuttingen. Ten acht'-en-half keersenwijdinge.

Omtrent al de ‘hommelpersen’ en ‘kepers’ van gansch Dickebusch zijn door de legerliên medegenomen. Eenige boeren hebben ervan gedolven, en konden die alzoo redden. Het meestendeel dier kepers dienen om van lengte of van breedte te worden gestrekt in de straten, anderen worden verbrand. En 't betalen? De Engelschen betalen als ze genoeg onder de ooge gehouden zijn, en dat ze er niet van uitkunnen van te betalen. Doch dit is ook te ontzien voor het eeuwig achtergeloop. 't Gebeurt dat men daarvoor tot twee-driemaal achterreke naar Poperinghe moet, of zelfs naar Boeschepe. En 't is 't zelfste voor dezen die hebben steenen vervoerd om de wegen te vermaken: de loopinge kost hun soms meer dan gansch hunne rekeninge bedraagt... 't Zijn de menschen nu die de wegen in stand houden, ten dienste van 't engelsch leger, en daarmee winnen ze 3 frank daags. Wat anders 'n is er totnu nog niet te verdienen geweest. Gelukkiglijk kwam het eten, voor velen, van 't krijgsvolk. Ook de schoe'n en de kleêrs: overjassen, broeks, hemden, baais, van alles door 't vreemd volk achtergelaten, hebben de onzen maar opgenomen, gewasschen, verbroken, verschikt, vernaaid, en aangetrokken: zoo dragen ze nog stoffen banden, beenderlinten, die ze omendom hun beenen ophalen en snoeren lijk de wapengasten, een dracht die ten anderen zijn deugden inheeft nu dat de wegen zoo smodderig liggen. Daarbij: de kleêren zijn anderszins kwâkoop, en de beurzen staan leeg. Zoodanig dat 't leger, benevens zijn kwaad, zie'-je wel ook zijn goed heeft.

(1) Vgl. *Biek*. 1923, XXIX, 119.

't Hout in de bosschen, alsook de elzenhagen worden op weinig na allemaal uitgekapt, ook heele boomen geveld, even àl voor de wegen.

In de bosschen, bachten Celest Planckeel's staan wel twintig tenten: gemaakt als een tweescheutte dak van een huis met twee gevels, dak tot tegen den grond, verveerdigd uit eiken balken en staken, overdekt 't zij met teerpapier 't zij met dicht katoen, en zonder houtvloer of iet. 't En is er niet lekker, vooral in dezen tijd-nu van 't jaar.

En 't regent dat 't zijpt heel den dag reeds.

('t *Vervolgt*).

[A.V.W.]

Mengelmaren

† BIDT VOOR DE ZIELEZALIGHEID van **Z.E.H. ADOLF DUCLOS**

Brugge, 31-VIII-1841 - ald., 6-111-1925.

Over hem, zijn reeds levensberichten uitgekomen in de dagbladen, en mogen we waarschijnlijk weer iets ernstigs verwachten vanwege de ‘Soc. d'Emulat. de la Fl. Occ.’.

Zijn verheven doel, zijn wilskracht, zijn hardnekkige bedrijvigheid, zijn kunstkennis en smaak, zijn daadveerdige bekwaamheid, zijn tallooze opstellen, zijn boeken, zijn ‘Rond den Heerd’, zijn ontschatbare beredderinge van stoet- en kerkkunst, ‘Karel den Goede’, ‘Breidel en de Coninc’, 'n hebben we hier niet te bespreken. Hier ontbreekt de ruimte daartoe. En anderen deden het beter.

Maar we 'n mogen niet nalaten in Duclos te begroeten... alweer een ouden ‘Westvlaming’ die hiermee naar den Heer is; en een der stevigstgebouwden onder hen. Niet dat hij een geweest is als de andere; integendeel, hij staat op zijn eigen. De anderen bemoeiden hen meer met 't verstandelijk herleven van Vlaanderen, hij met 't aldadig herleven ervan: de anderen meestallen bewrochten de tale, om door de taal aan den geest te geraken; hij had het meer op de omraming van 't leven, de heropsnakkinge van 's volks algeheelen ouden

christelijken plooi. Zij, de eersten, ze schiepen gedachten, hij liever herwekte maar kunst. Zij, ze dreven naar 't beste uit het nieuwe, hij naar 't beste uitbet oude. Ook, b.v. om hem nevens Gezelle te stellen: onsdunkens was 't eenigszins kwalijk hem - zonder meer - als volgelingen voortzetter van Gezelle uit te geven. Gezelle joeg naar 't oneindige; Duclos naar het streeksche, het naaste van hem: en de ware ‘westvlaming’ op wiens ‘particularisme’ men eeuwig te kappen had, was hoegenaamd niet Gezelle, was inderdaad eerder en onverbiddelijk Duclos. Gene wilde 't alschoone, nl. 't allevende, -zooals het roert in het hert en den mond van het volk, vanuit Fransch-Vlaanderen nog tot in Limburg; Duclos verkoos het alschoone zoo het hem eens had vertoond, het bewezene, 't gebeurde van hier en van daar: dus voor elk oord dat van dat oord, dit was in Westvlaanderen 't westvlaamsch. Gezelle, die zaaide en die God liet besproeien, Gezelle zag werkelijk het allevende herbloeien (dat het oud was of jong was al eender), tot hij eindelijk bezweek in 't geweld van den glans dier herleving. Duclos gevoelde het nieuwere sterker geworden dan 't oude, en, één als een steen, geen man om mee te veranderen, vantoenaf hield hem stom, bijzooverre dat hij nietsmeer belangrijks 'n stelde sindsdien, oftenis... in het fransch. In 't begin neep het hem wat, b.v. toen ‘Biekorf’ eerst opkwam (vgl. Biek.. 1914- '19, XXV, bl. 13-15), maar hij bleef niettemin uit het herte Gezelle en zijn volk en Biekorf genegen.

't Is een beetje zijn schuld dat Gezelle en heel de Westvlaamsche Beroerte, zonder dewelke gansch Vlaanderen nogheden slaapkwijnende lag, overdreven belaakt en belasterd geweest is: een beetje zijn schuld, omdat hij tevele voor Gezelle's ‘westvlaamsch’ het zijne heeft doen doorgaan. Maar de tijd brengt daar dag in weleens, en dan zal men beter en duidelijker elks eigen verdiensten bestaakt zien.

Wat men van ander's aan hem zou verwijten, nl. dat hij de huidige strengere wetenschap - b.v. in geschiedkunde - niet en zou hebben gevolgd, is eer dan de schuld van zijn tijd. Ten anderen wat hij deed, hij deed het toch met geest en met ernst, rechtschapen en schoon. Men verdoolt iet of wat in zijn werken, ja; b.v. hij was niet de man om aan deze werken vastrichtende inhoudwijzers te voegen: 't is onzeggelijk jammer voor zijn ‘Rond den Heerd’ en voorzijn ‘Bruges, Histoire et Souvenirs’. Doch hij wrocht immers niet voorden nakomer; hij wrocht uit eigen voldoening, en voor die, naast hem, naar hem luisteren wilden. Nu, daar kan ook aan geholpen worden.

Nog hadden we willen zijn geboekschap hier aangeven: maar we gaan eens zien of 't niemand eerst elders en doet.

Ondertusschen blijft hij een onzer besten. Wat heeft hij aan ons volk niet bezorgd van stichtende en leerrijke lezing, van streekkennis kunstkunde en landtrots, van smaak en ge-

voel in wijdienst en godsvrucht, van besef onzes eigen bestaans. Gaf Gezelle ons een tale, Duclos-die gaf ons een land, hij gaf ons een eigen verleden, met eigene heiligen, met eigene helden, met geheel een nalatenschap van eigen schatten en schoonheid; hij gaf dat in beelden en boeken; voegende aan dat alles nog toe een onsterfelijk voorbeeld voor ons van ontembare wilskracht en moed, een levend bewijs van wat iemand vermag die zijn God en zijn Land en zijn Tale bemint anders als met tong en getuit, zooals ze thans doen och zoovelen. Is volgens sommigen, Duclos te vele geweest voor ‘het Westvlaamsch’, wezen we dan dààrin getroost dat dit ‘westvlaamsch’ ons gaf een Duclos, blijde overmeer zoo we niet moeten vreezen dat ‘vernederlandscht vlaamsch’ ons zelfs nooit geen Duclos 'n zal geven.

Om zijn eeuwige roeiing voor 't goed,
God geve zijn ziele de eeuwige ruste.
BIEKORF.

Bare 't te wenschen dat er Bloemen gezet werden te Brugge?

Die vrage wordt nu en dan een keer opgesmeten.

't Ware lijk voor aan de vensters op strate, en nog meest van al nu op de ‘openbare plaatsen’ nl. bij wijze van engelsche ‘square's’ en fransche ‘parterre's’... en ja om van Brugge nog een schooner oude vlaamsche stad te maken?

Wie weet er daar in Biekorf iets voor of iets tegen?
Dat hij 't zegge... eer dat 't te laat is.
D.B.

Bolksgeleerdheid

DE VIER VRIENDEN van boven (bl. 48) ‘grafmaker, lijkbidder, doctor, apotheker’ zijn waarschijnlijk dezelfde die staan in 't boekje: *Koddige en Ernstige Opschriften, op Luyffens, Wagens, Glazen, Uithangborden, en andere Taferelen. Van langerhand by een gezarnelt en uitgeschreven, door een liefhebber der zelve*. In 't eerste der vier deelen (T'Amsterdam, Gedrukt by Jeroen Jeroense. 1709), staat (bl. 56):

‘*Op 't Bortje van een Begraaffenisbidder*.
Bidder, Docter, Doodgraver en Apteker,
Dat zyn vier vrienden, dat is zeker;
Wanneerze bidden om haar dageliks brood,
Zo bidden twee om de ziekte, en twee om de dood’.

'Tzelfde voor ‘DE DRIE PROCUREURS kwaad van rade’ waarvan sprake in *Biek*. 1920, XXVI, bl. 282; hier, op bl. 32, lezen, we:

‘*In een Stygerschuit*.
Drie Papen vals van raade,
Drie Schouten zonder genade,
Drie Boeren vrek en ryk,
Zyn negen duivels op 't aartryk.
Maar ik Pieter Krynen vaar regt door zee,
En voer altyd een van deze negen duivels mee.’

We zeiden in 1920 van ‘de drie procureurs’ en de drie baljuws en de drie boeren aldaar, dat dit rook naar een oud boek. En nu zien we naar welkeen. De ‘drie procureurs’ zijn gehoord te Blankenberghe (waar men ook ‘vaart recht door zee’), en ‘de vier vrienden’ te Oo stvleter. 't Is wellicht, dat dit oud boekje hier danig gekend geweest is.

Men ziet hier medeen wat het volk doet met boekgedichten: van buiten leeren, en eigenmaken.

L.D.W.

Elkendeen

Die ‘*Elkendeen*’ van boven (bl. 45) die ‘*op S. Gillis woont*’, 'n is hij niet een haartje verwant met dezen die zeggen ‘m*e*lk’ en die daarom (althans te Becelaere) *naar Plaatse* verwezen worden door de boeren die zeggen ‘m*a*lk’ (*Biek*, 1924, xxx, 71)? In Brugge zeggen ze ‘*a*lkendeen’, en hij die zei ‘*e*lkendeen’ mocht zeker naar S. Gillis, den boerenkant van stad, ‘S. Gillisdorp’, waardat ze misschien zeiden ‘*e*lkendeen’? 't Is 'tzelfde omgekeerd.

Thans dient de spreuk niet meer om de uitspraak af te keuren van ‘*e*lk-’ insteê van ‘*a*lk-’, maar om 't gebruik van heel 't woord ‘*e*lkendeen’, 't zij ‘*e*lk-’ 't zij ‘*a*lkendeen’, een beetje te begekken.

L.D.W.

[Nummer 4]

Om te weten wat Vlaamsch is.

'*t En is niet genoeg dat een woord utt ons woordenboek komt*, 'k wil zeggen als een pot uit een winkel. - Vooreerst in een winkel, zoo ook in een woordenboek verkoopt men vanalles, want men moet er eenieder kunnen te woord staan, liefhebbers zoovele van groen als van rijpe, nogmeer zelfs van groen. - Daarbij nog: 'n woord is geen pot, nieuwe gemaakt en te koope gesteld; 'n woord is een levende zake, en is leefbaar alleenlijk als 't echt is, echt ttz. alreeds in 't gebruik, oftewel versch gemaakt naar 't gebruik, oftenminste nutbaar-teweeg alook naar 't gebruik niet van een kender of twee, maar van geheel de gemeenzaamheid tot wier taal het behoort. - Eindelijk, ge zoudt er wel moeten 't voornaamste, de handeling, bijvinden:

... maar we gaan dat zeggen ternaasten.

Een onvoltooide eeredicht van G. Gezelle

ONDER de papieren, die Gezelle, naar Kortrijk verhuizend in 1872, aan Duclos en *Rond den Heerd* overliet, vinde ik een brokke van een eeredicht:

Arma virumque cano
De hoirie is er lang van verloren,
Domijntje, zijn naam is alzoo,
Te Winkel, daar is hij geboren.

Zoo veerdig hem God had gemaakt
van hand en van herte en van alles,
Dat niemand ooit veerdiger g'raakt,
Of weund' hij nog tien jaar te Walle's,

Zijn moeder was t'negentig jaar
God weet hoeveel maanden en dagen,
Wanneer zij is pijlrechte naar
den Heere heur belooning gaan vragen.

Den Heer zei: ‘hoe lang aan een stik
Begeert gij Domijntje te leven?’
Zei Moeder: ‘nog langer als ik!’
Den Heer zei: ‘Dat zal ik u geven!’

Gespeend was hij reeds en gebroekt
Als andre nog liggen te janken
En nievers en vind ik geboekt
Hoe vroeg dat hij zat op de banken.

De leeringe van Pastor Triest
Hoe zinlijk hij was in het vragen,
Dat kost hij - hetsi! - 't is beniesd
Van buiten in min als drie dagen.

Lovendeghem *vidit*... en zweeg
Wanneer hij volmaakt in het leeren
Zijn eerste pit'lairke daar kreeg
En ging tot de tafel des Heeren.

Zijn Peter ter stede van Gent
Ne Preekheer, hij weunde in 't beggijnhof,
Bezocht hij met contentement,
want 't mocht toen een glazeke wijn of.

Hij had een horloge, die man,
Domijntje zijn ville en had geene
Maar groote begeerte daarvan
Al was zijn persoontje maar kleene.

Hij kreeg ze op conditie student
te worden, en Priester wat later.
Domijntje zei: ja, 'k ben content,
Bedanke u, eerweerdige Pater.

D'horloge in de zak en zijn haar
Met beide zijn handen doorstreuveld
Studeerde Domijntje en elk jaar
Zoo was het een classe verpreuveld.
't En liet algelijk niet, al was 't
't Geleerdste van al zijne broeders
Elk jaar op Driekoningen vast
Te gaan om zijn wafels naar Moeders.
Napoleon een, - 't is nu drie -
Dit al niet aanziende, dien ezel,
Ons land pakte uit liefhebberije
En stak ons Domijntje naar Wezel.
Maar, franschman, gij hadt er gestaan
.....

Caetera desiderantur... Verder en gaat het niet, in Gezelle's handschrift.

Laat ons nu eens zien wat er over Gezelle en over dat *Domijntje* uit die kluchtige feestrijmen te leeren is.

Het ziet er lijk een jubeldicht uit, op een feeste van zilveren of gouden priesterjubilee.

Wie is *Domijntje*, geboren te Winkel, en door Napoleon I naar Wezel gebannen?

Dat was niet moeilijk om vinden; M^{r} De Munck, leeraar van Kerkgeschiedenis in 't Seminarie van Gent, zendt mij de lijste van al de ‘Wezelaars’ die Dominicus heetten (D. Cracco van Rousselare o.a) en de laatste is: ‘*Dominieus Verdegem*, geboren te Winkel 4 Juli 1793, werd pro-secretaris van den bisschop van Brugge’.

Hij werd naar Wezel vervoerd - zegt zijn doodsanctje - in 1813, (ontsnapte van daar in 1814) kwam in 't Seminarie van Gent terug in 1815, werd leeraar te Rousselare in October 1816; priester gewijd te Mechelen in 1821. Sedert 1849 was hij pro-secretaris van 't Bisdom Brugge, en archivist. Hij werd eere-kanonik in 1872 en stierf op 20 Februari 1888, de laatstgeblevene van al de ‘Wezelaars’ of Seminaristen van Gent die naar Wezel vervoerd geweest waren. Gezelle's prophetie, dat Domijntje ouder ging worden als zijn moeder, viel uit: 95 jaar!

Was hij, van 1816 tot in September 1849, (buiten den tijd zijner wijdingen) leeraar te Rousselare? Dan moet hij Gezelle daar gekend hebben als poortierke, als student tot aan zijn jaar in wijsbegeerte.

In 1821 priester gewijd, was hij Jubilaris in 1871. Gezelle was toen nog onderpastor te Brugge, en men mag veronderstellen dat zijne verzen van dat jaar zijn.

Kanonik Verdegem had een wondere bibliotheke, waarover zijn toen jonge collega op 't secretariaat, Ad. Duclos zaliger, een langen opstel schreef in Rond den Heerd, 1872, bl. 144: ‘Al dat raar en kostelijk is, is daar te vinden’, zegt hij. ‘Vraagt maar: Hebt gij dit? - “Hier is 't”, en hij legt er de hand op. “En dit boekske, waarvan dat er maar 3 exempl. en bestaan, gij en hebt het voorzeker niet? - “Kijkt hier”. En vraagt alzoo uren en uren lang, en al daar gij van spreekt, het wordt u seffens voor de oogen gebracht. Moest gij van latijnsche en grieksche klassike schrijvers spreken, of van zonderlinge uitgaven, van handschriften van de *Navolginge*, gij en zoudt niet toekomen met geheel den dag.... Maar 't is avond en 't wordt donker. Virgilius, dat hij hier ware, - en hij is hier wel dertig keer - zou zeggen dat de boekenschaduwen reeds aan 't groeien zijn en dat de kaven beginnen te rooken’.

Virgilius was dus een vriend van dien ouden boekenliefhebber. 't Is zeker daarom dat het jubilee-gedicht aanvang neemt met 't eerste halfvers van de AEneïs?

Arma virumque cano...

Wat meer is: al wie latijnsche hexameters in de oore heeft, voelt seffens, dat de mate van geheel 't gedicht op dien deun voortgaat, los en vrij:

árma virúmque canó
de hoirié is er láng van verlóren...

is een volledige latijnsche hexameter, met zijn kennelijk eindsteertje: - UU | - U |.

De name zelf van den jubilaris klinkt uit 't eerste vers van 't tweede schakeltje:

Zoo veerdig hem God had gemaakt...

Te Winkel Ste Kruis in de dekenij Lokeren (nu Loo-

cristij) geboren, moet de jongen al vroeg verhuisd zijn naar Lovendeghem, want dáar deed hij zijne eerste communie onder Pastor Triest, later de welbekende Kanonik P.J. Triest (Brussel 1760 † 1836), stichter van de Broeders en Zusters van Liefde.'

Ik vinde Kanonik Verdegem's name onder de leden van de Ste Luitgaarde-gilde te Brugge, van 't eerste jaar 1874 af tot het vierde jaar 1878.

Op 't lichtbeeld van de Wezelaars, dat overgedrukt is in *Ons Volk Ontwaakt* 1912, bl. 347, en in *Averbode's Weekblad* 1922, bl. 196 (niet 199) ziet men hem den 4^en^ van links naar rechts, in de bovenste reke, naast Pastor Van Houver, Gezelle's pastor in Ste Walburge (den 5^n^).

't Overige van 't stuk is genoeg te verstaan, buiten: *tien jaar te Walle's* (vers 8), dat moet ievers te *Winkel* zijn, of te *Lovendeghem*?

AL. WALGRAVE.

Korte reken

KORTE reken, groot bedied.
Vraagt me naar veel woorden niet,
Vraagt me naar den diepen zin.
Kijkt en zoekt hij zit erin.
Kijkt en zoekt gij zult hem vinden,
tracht den vogel vast te binden,
is het ooit de moeite u weerd
of hij zal, met kop en steert,
of hij zal uw' hand ontvliegen,
en gij zult uw zelf bedriegen
als gij waant dat gij 't bedied
van mijn korte reken ziet.
G'hebt geblaat g'hoord; toegegrepen,
hebt ge uw' hand vol wat geknepen?
hebt ge uw beide handen vol
ijl geruchte en weinig wol.
Vele grijpen naar de woorden

weinig zoeken naar den zin;
woorden waren nimmer oorden
zat er nog zoo'n klinkklank in.
- 't Zijn de tijden! - en de wereld
draait daarom niet minder vast.
Elk zijn meuge, zei de zeuge
elk de goeste die hem past.
Altijd is de valsche wereld
met den schijn gepaaid geweest!
Knap de meester die ze van heur
oude krankheid ooit geneest.

ES. CULAP.

't Mirakelboekje van Lombardzyde

(*Vervolg van bl. 61*)

[5 vk.](1)
Copie
[XI. Vgl. G, 5°]

[In](2) het iaer i663 Jan van Heecke woo[nende in](2) || de prochie van Wulverghem hadde ontrent de ses iaeren || zeer dickmaels onderworpen gheweest aen de vallende || ziekte, waer toe hy veele remedien, hadde gedaen, || ende oock inghestelt veele peregrimagien sonder || nochtans eenigh secours, tot dat ten voorseyden iaere || eenighen tyt <voor>(3) de solemnitheyt van de neghen daghen

(1) Dit blad 5 (vk. en ak.) is blijkbaar nadien ingesteken. De jaartallen wijzen 't uit; maar ook 't gestel, dat nog van Moens' hand is, doch haastiger gekrabbeld, en met een andere scherpere veere. Bovendien er is geen 6e blad bij, 't welk immers (wellicht omdat 't wit was gebleven) tot op een schroo naar (die noodig bleek voor de naaiinge) is afgesneden. Het stelvocht gebruikt op bl. 5 vk. is anders, nl. zwarter, bij in 't boekje overal elders; maar op bl. 5 ak. is wederom reeds bleeker. Bl. 5 ak. is medeen nog haastiger daargesteld.
Daarom zeiden we boven (bl. 26) dat bl. 5 vk. komt van M^2 en bl. 5 ak. van M^3.
(2) Afgescheurd ten deele.
(2) Afgescheurd ten deele.
(3) Eerst stond ‘van’, voortgaandeweg doodgestriept, en vervangen met ‘voor’ boveningebracht door M^2 zelf.

[1] || van onse lieve vrauwe van lombarzyde heeft belofte || gedaen van dat iaer, ende t'elcken iaere van de neghen || daghen soo langhe als hy soude leven, het miraculeus || beeldt van onse lieve vrauwe van lombarzyde te || besoucken, ende daer te branden een vierendeel was. || van welcken tyt hy van dese sieckte genesen is geweest, || ende de sel(ve) noyt meer gevoelt, soo dat dese zyne ghesont||heyt aen het voors(eyde) miraculeus beeldt tenemael || toeschryft, in teecken der waerheyt heeft t'selve[2] met || zyn hantteecken bevestight, ende by eede aen den H^{r} pastor verclaerst tsel(ve) zoo gheschiet te wesen. den 4 Jul. i666 ||

onder stont
Jan van Heecke met een hantteecken
f^{r} Judocus moens pastor van lombarzyde fidem sucepit //

[Niet bij M; wel bij G, 6°]

Hier behooren we een stuk tusschen te lasschen, nl. een vanuit G, welke niet staat in M, en waarover we verder gaan spreken. Bij Tanghe[3] is 't het t^{k} 6°, luidende aldaar als volgt:

'A^{o} 1664 het kynt van Anthone Baltsan sergant in t' regiment van Caraffa out 15 maen. is overeden geweest op den wegh van Leuven van een waghen vol bagagie. De moeder belooft de kerk van Lombarzyde te besoucken, dit kynt hebbende syn lichaemken swart als een koole, naer een heure gelyck geslapen te hebben, is teenemael gesont geweest, soo dat niet en wordt getwyfelt oft is geschiet door de ghenade van de he maghet Maria'[4].

(1) Nog heden spreekt men te lande nooit van 'n 'Octave', maar van 'de Nege*n*dagen'.
(2) Steller was eerst begonnen te zetten 'se' van 'selve' tewege, maar miek daar zoozaan 't' van.
(3) *Ald*., bl. 41-42.
(4) Deze trant dooreen is niet vreemd aan dezen van M, noch vanwege de woorden noch vanwege den zwaai van den zin.

[5 ak.]
Copie
[XII. Vgl. G, 7°]

[Jan]neken[1] Lansheers[2] huisv. van Cesar Heleyne []|| van het regement van Don[4] Caraffa ten iaere i665[5] hebbe[nde][6] || een dochterken van 5 iaeren oudt hadde kreupel gegaen met een || kreuxken ten tyde van een iaer, waerom de moeder met t' selve || kint heeft besoght de k(erc)ke van lombarzyde, ende daer doende branden eenighe keersen heeft zelve gebeden om den ganck van het || voorn(oomde) kindt, van welcken tyt dit kindt sonder toedoen van eenighe || medecyne heeft zyn ganck gecreghen sonder het minste te || behouden van zyn creupelheyt. dat dit soo gheschiet is. heeft de || voorn(oomde) moeder aen my onderschreven pastor by eede verclaerst, || ende met haer hantteecken onderteeckent desen 27 7bêr i668 ||

onder stont
Hantteecken van Janneken lansheers met een hantteecken
Attestor quod ego f^{r} J. moens pastor de lomb. hanc fidem suscepivi[7] //

[6 vk.]
Copie
[VII.]

Wy onderschreven attesteren hoe op den i7 9b[êr][8] || zynde op de zee zulck tempeest hebben onders[taen][9] || dat genootsackt zyn geweest alle onse victalie, || canon, ende andere ladinghe over boort te worpen. || ons schip

(1) Afgemijzeld ten deele en onleesbaar schier.
(2) Deze naam niet heel duidelijk.
(3) Hier nog ruimte voor een woord, afgescheurd. G 7° zegt ‘Cesar Heleyne sergant...’. 't Is wellicht dit laatste woord dat in ons ‘mirakel’ hier stond.
(4) Hier ruimte over, nooit ingevuld, voor Caraffa's voornaam bestemd.
(5) De ‘-5’ is schier onleesbaar geworden, maar toch verkennelijk.
(6) Afgescheurd.
(7) 't Schijnt zoo.
(8) 't Laatste ‘-bêr’ (en 't jaartal ook waarschijnlijk), is afgescheurd.
(9) Den uitgang ‘-taen’ gis ik, naar ruimte, trant en zin.

heeft drie diversche reysen onder het water || geweest. den sti <e> rman(1) in de zee geworpen, maer van || ons uytgevist, ende gesalveert. gheen remedie vindende || om dit tempeest te ontgaene hebben ons gekeert tot || onse Lieve Vrauwe van Lombarzyde met belofte || van aen het lant kommende haer daer te besoucken, || eenighe missen te doen celebreren, ende was te doen branden ||. alzoo zyn wy gesalveert geweest, ende opgekommen || tot Ostende den 23 9bêr: sonder twyfel niet sonder || mirakel van de He maghet, ende moeder Godts Maria || want het menschelick onmoghelick was zulck || peryckel te ontgaene. tot teecken der waerheyt hebben || wy dit aen den H^{r} Pastor van Lombarzyde te kennen || gegheven, by eede verclaerst, ende met onse hantteeckens || geteeckent.

onder stont
By my capiteyn Joos Sap. Michiel Luyck.
L.W.
Dit is het hantteecken van Jan de vreyde
f^{r} Judocus moens Pastor hoc(2) || notavit, et fidem a subscriptis suscepit
ita testor f^{r} Judocus moens Pastor in Lombarzyde //

[6 ak]
Copie
[VIII.]

Alzoo datmen schuldigh is van alle warachtighe || zaecken ghetuyghenisse te gheven, zoo ist dat ick || onderschreven Jooris Lieven f^{s} Joos, ende Agatha || myn huisvrauwe woonende in de prochie van || Leffinghe lande van den vryen, attesteeren by desen te || wesen warachtigh als dat in tlatste der maent Junij || i656, ende in de eerste drie daghen van Julij daer naer || ons zoontken oock Jooris genaemt oudt 2 iaeren is || geworden geheel creupel, ende kruypende in de platse || van te gaene ghelyck te vooren gewoone was, het || welcke gedeurende 3 a 4 daghen sonder eenighe || zieckte, ofte accident te

(1) De ‘e-’ is bij herlezinge door M^{1} zelf boveningevoegd.
(2) Wederom ‘miraculum’ gedempt door M^{2} als boven.

hebben, myn huisvrauwe ziende dese[1] ellende, zoo heeft zy op den 4 Julij || i656 belooft te besoucken onse Lieve Vrauwe van || Lombarzyde, ende daer te doen celebreren een misse met || hei doen branden voor het miraculeus beeldt een stuver || was, ende te oofferen een wassen been van een vierendeel. || welcke belofte nauwelickx gedaen zynde, is het || selve kint wederom tot ghesontheyt, ende ganck gecommen || ghelyck te vooren geweest hadde sonder eenighe || medicamenten van medecynen ter werelt daer toe te hebben || gebruyckt, ende luttel daghen daer naer hebben wy de || voorn(oomde) belofte volbracht, ende t'selve te kennen gegheven || aen den H^{r} Pastor van aldaer. in teecken der waerheyt || hebben wy dit met ons gewoonelick handtteecken || gh[et]eeckent[2] met presentatie van 't selve by eede te || bevestighen dies versocht zynde. ende tot meerder veri||ficatie hebbe ick onderschreven Adriaen vander // [7 vk.] Sluys kleermaecker van mynen style di[t oock onder] teeckent[3], mits in dien tyt aldaer werckende ken||nisse hebbe alzoo gheschiet te wesen. aldus ghe||sloten in Leffinghe ter presentatie van Reynier de || Hert desen 26 februarij i657. mits oock geteeckent || by de gonne dien tyt daer gewoont hebben, ghe||tuyghende kennisse te hebben dat dit alzoo is || gheschiet

onder stont:
By my Jooris Lievens.
Dit is het marck van Agatha Lievens
By my Adriaen vander Sluys
Dit is het marck van[4] Jan van Baeys als gebeur
Dit is het marck van Jan Alemes als knape.

(1) Hier stond nu eene ‘h’, voortgaandeweg door M^{1} zelf licht doorstriept.
(2) Door een vlek is ‘-et-’ niet leesbaar.
(3) De hoek dier bovenste reke, en mede 't gestel van af ‘-t oock...’ is grootendeels weggescheurd.
(4) Eerst stond hier ‘Adriaen’ evengauw gedempt door M^{1} zelf.

By my maryn verschote als knape
By my Janneken Andries de dochter van Agatha Lievens

Copie
[IX. Vgl. G, 4°]

In het iaer i656 in het belegh van Valencyn door het || frans legher op den i6 Julij wanneer de selve || stadt van het spaens legher wierd ontset, Joannes // [7 ak.] Martines soldaet van het regiment van Don || Anthonio Octavo(1) gebiecht, ende gecommuniceert || hebbende heeft voor het aenvallen op den viant hem || gherecommandeert aen onse Lieve Vrauwe van || Lombarzyde met belofte van haer kercke te || besoucken ist saecke wierde ghesalveert. in den selven <aenval>(2) heeft hy vier schooten ghekreghen door zyn || hoet, ende drie op zyn lichaem sonder het minste || gequetst <te>(3) wesen, alleenelick hebbende de gaten in || zyn kleederen, ende blaeuwe plecken op zyn lichaem. tot || teecken der waerheyt heeft hy dit te kennen ge||gheven aen den H^r Pastor van Lombarzyde in de || teghenwoordicheyt van H^r Egidius Richaert || capelaen maior van Niepoort, ende zyn <hoet>(4) op de || voorseyde maniere doorschooten aen de kercke || van Lombarzyde gheoffert. oock dit met zyn || hantteecken onderteeckent, ende aen den H^r Pastor || by eede verclaerst tselve zoo gheschiet te || wesen.

onder stont
Dit is het hantteecken van Joannes Martines.
Egidius Richaert
f^r Judocus moens Pastor in Lombarzyde || hoc(5) anno-

(1) G 4° zegt 'Ortado'.
(2) Bij herlezing boveningelascht door M^1 zelf.
(3) Evenzoo, tusscheningesrlioven door M^1.
(4) Evenzoo, boveningevoegd door M^1.
(5) Hier eveneens 'miraculum' doodgedaan als de vorige door M^2.

tavit et fidem a subscripto || suscepit
quod testor f^r^ Judocus moens Pastor in Lombarzyde //

[8 vk.]
Copie
[X.]

Heden den 9 Julius i66i ghetuyght Antonette || Follaers out wesende ontrent 74 iaeren ghebooren || van St Omaers hoe dat ble[nd](1) geweest zyn(2) ontrent || 4 weecken, ende ontrent paesschen [d]it(1) iaer in den slaep || by nachte gevallen zynde, wiert gelyck ghestelt || voor het miraculeus beelt van onse Lieve Vrauwe || van Lombarzyde, waer gheleeck te bidden om || myn ghesichte, twelcke oock ontweckt zynde || hebbe gedaen met belofte van t' selve beelt te || besoucken. van welcken tyt hebbe myn ghesichte || tenemael ghekreghen, ende van daghe tot Lombarzyde || van Dunckercke gekommen om de H^e^ Maghet || Maria over dit groot weldaet te bedancken. in || teecken der waerheyt hebbe dit met myn hantteecken || bevesticht, ende by eede aen den H^r^ Pastor van Lom barzyde verclaerst in de teghenwoordicheyt van || dese onderschreven ghetuyghen

onder stont
Antonette Follaers
Cornelis Strael Cornelis bouden als ghetuyghen
f^r^ Judocus moens Pastor in Lombarzyde hoc(3) || annotavit, et fidem a subscripta suscepit || quod testor
f^r^ Judocus moens Pastor in Lo[m]barzyde(4) //

(1) Ten deele geschonden door een scheure en een gat.
(2) Recht zoo: allicht insteê van 'zynde'.
(1) Ten deele geschonden door een scheure en een gat.
(3) 'Miraculum' uitgekrabbeld als telkens door M^2^.
(4) Ten deele uitgescheurd.

[8 ak.]
Nota

In de kercke van Lombarzyde wort iaerlickx || gevierst een solem[n]ele[(1)] novene[(2)] beghinnende || op den f[eestd]ag[(1)] van onse Lieve Vrauwe besouckinghe || den 2^{en} van [H]oymaent[(1)], waer voor[(3)] een ider die || gebiecht zynde, ende de H^{e} communie ontfanghen || hebbende. te verdienen is vollen: aflaet ende t'elcken || reyse, gedeurende dese novene, dat imant het mira||culeus beeldt besouckt, zynde in state van gratie || 40 daghen aflaet, ghelyck oock voor ider statie || van de 7 ween staende rontom het kerckhof. ||

Is oock nieuwelickx geiont van onsen alderheyligsten || Vader Alexander den 7^{en} ieghenwoordigh Paus op || alle onse Lieve Vrauwe feestdaghen voor een ider || die gebiecht zynde, ende de H^{e} communie ontfanghen || hebbende in de selve kercke hûn gebedt storten 7 iaeren || ende 40 daghen aflaet: ghelyck oock alle saterdagh || de welcke ieghenwoordigh zyn in het singhen van de || Letanien van onse Lieve. Vrauwe naer de hooghmisse || verdienen i00 daghen aflaet. om welcke schatten in || de voornoomde kercke te verkryghen niet alleenelick || in de novene, ofte onse Lieve Vrauwe feestdaghen, || maer oock t' elcken saterdaghe van alle quartieren || grooten toeloop is van volck, soodat de kercke dick||maels te kleyne is om het volck te vatten, daer nochtans || dickmaels [op eenen][(4)] saterdagh meer dan 20 missen || worden [gecelebreer]t[(4)] //

[9 vk.] In dese kercke van Lombarzyde is o[ock][(5)] ing[e]||stelt[(5)] het broederschap van onse Lieve Vrauwe ||

(1) Hier, en in de twee volgende reken de scheure en 't gat waaraf sprake bij blad 8 vk. (vgl. hiervoor, bladz. 84, opm. 1).
(2) Een woord als ‘opd[en]’ werd hier eerst begonnen, aanstonds uitgestriept.
(1) Hier, en in de twee volgende reken de scheure en 't gat waaraf sprake bij blad 8 vk. (vgl. hiervoor, bladz. 84, opm. 1).
(1) Hier, en in de twee volgende reken de scheure en 't gat waaraf sprake bij blad 8 vk. (vgl. hiervoor, bladz. 84, opm. 1).
(3) Eerst stond hier ‘alle’ aanstonds doorstriept.
(4) Uitbepooteld ten grooten deele.
(4) Uitbepooteld ten grooten deele.
(5) Hier eveneens een scheure en een gat als op bl. 8 vk. en ak.
(5) Hier eveneens een scheure en een gat als op bl. 8 vk. en ak.

van de 7 wëen[1], ghelyckerwys uytgheven de statien || rontom het kerckhof, begha[eft][2] met veele || aflaten, ende andere privilegien, sonder nochtans de || ghildebroeders, ende ghildesusters eenig last, ofte || obligatie aen te bringhen. <[3] [noc]h[4] 7 mael onse vader, ende weest gegroet ter weecke met het || [gebedt va]n[5] de 7 ween van dese H^{e} maghet om alsoo deelachtigh te wesen van de || broederschappen van dese [7][5] ween> op den dagh dat imant || hem doet inschryven in dit broederschap, gebiecht, ende || gecommuniceert hebbende,[6] || heeft vollen aflaet. || ghelyck oock in hûn uterste segghende den name || J e s u s , ofte zoo zy niet spreecken en connen,[7] || pensende met der herte, vollen aflaet. Zoo dickmaels || als zy in dese kercke misse hooren ofte ieghen||woordigh zyn in eenighen dienst, de welcke daer || gheschiet. eenighe pilgrims herberghen. paeys || maecken tusschen vianden, ofte de selve besorghen. 1|| ieghenwoordigh zyn in het begraven van eenighe || doode. in eenighe inghestelde processie medegaen || vergheselschappen[8] het Hooghweerdigh sacrament || des autaers gedreghen naer eenighe ziecke, ofte ||[9] belet zynde, alleenelick lesen een onse vader, || ende weest gegroet, vyf onse

(1) Met twee stipjes op de eerste '-e-'.
(2) Hier eveneens een scheure en een gat als op bl. 8 vk. en ak.
(3) Deze zinsnede <...>, hier in te lasschen uitwijzens een verzendingsteeken achter 'bringhen.', staat vanlangs op de sponde van de bladzijde, en is gesteld door M^{2}.
(4) Deze 'noch' is een gissing van mij. Ik ben zelfs niet stout op die eind-'h'.
(5) [...] is iets dat uitgescheurd is.
(5) [...] is iets dat uitgescheurd is.
(6) Hier stond eerst: 'ghevende een aelmoese aen || de voorn(oomde) kercke naer zyn devotie'; deze reek nadien doorkrabbeld, wederom door M^{2}.
(7) Eerst hier 'pensen', bij een herlezinge aanstonds doodgestriept door M^{1} zelf.
(8) Er staat 'vergheoselschappen', doch bij een herlezinge wellicht, met twee stipjes boven de '-*g*-' gesteld, blijkbaar om die '-g-' te verwijzen.
(9) Hier iets onleesbaars, iets als 'In', meêgaande weg doorhaald door M^{1} zelf.

vaders, ende ave maria || lesen voor de zielen van de overleden ghildebroeders, || ende ghildesusters van dit broederschap. eenighe || sondare, ofte sondaresse bekeeren den onghelcerden // [9 ak.] [L]eeren(1) den wegh van zyn zalicheyt. ofte [een](1) || ander werck van godtvruchticheyt ofte liefde || zyn evennaeste doen, voor elck van dese gheseyde || goede wercken(2) zullen telcken reyse winnen [ ](1) || daghen aflaet.

Dese ghildebroeders, ende ghildesusters zyn deelach||tigh van alle gebeden, missen, ende iaerghetyden, de || welcke door geheele de werelt gedaen worden voor de weldoenders, ghildebroeders, ende ghilde susters van alle de broederschappen inghestelt || ter eere van onse Lieve Vrauwe van de 7 ween || ghelyckerwys datter obligatie is in de voorn(oomde) kercke || van Lombarzyde, boven andere diensten(3), iaerlickx || te singhen twee solemneele iaerghetyden tot la[ve]||nisse(4) van de zielen van de overleden ghildebroeders, || ende ghildesusters van dit broederschap. <deene(5) naer onse lieve [vrauwe](6) lichtmisse, ende dander naer onse l[ieve](7) || vrauwe hemelvaert.>

<recueil(8) de miracles arrivés à || notre Dame des sept douleurs || à Lombaertzyde.>

(*Besprekinge volgt*).

[Uit]

L. DE WOLF.

(1) Ik aanzie 't eerste woord voor ‘leeren’. Hier en op de 4e reke wederom scheure en gat als bovenvermeld (bl. 85, opm. 1).

(1) Ik aanzie 't eerste woord voor ‘leeren’. Hier en op de 4e reke wederom scheure en gat als bovenvermeld (bl. 85, opm. 1).

(2) Hier een boekstaf begonnen, en weer uitgedaan door M1.

(1) Ik aanzie 't eerste woord voor ‘leeren’. Hier en op de 4e reke wederom scheure en gat als bovenvermeld (bl. 85, opm. 1).

(3) Op de ‘-i-’ van dit woord staan twee stipjes.

(4) De stafgreep ‘-ve-’ onleesbaar, half uitgescheurd.

(5) Deze zinsnede wederom bijgesteld door M2.

(6) 't Woord ‘vrauwe’ is vergeten.

(7) Onleesdaar door 't vuilworden.

(8) Dit ‘fransch’ aan 't zien is erbij gevoegd door een geleerd man uit den tweeden helft der XIXe eeuw.

Twee Maren

1e MARE Van een ‘Westvlaming’.

‘Uit mijn nieuwsblad: *Een golf van banditisme heerscht over Italje*. BROM is bezig met daar goe werk te doen in Biekorf en de wensch is dat hij voortgaande weg zijn ploeg wat dieper vore zou laten steken, immers om de pemen uit te rooien - pemen dat is van dat bladen- of *kranten*-vlaamsch dat doodelijk is voor onze arme tale en er zoo haastig in voort'oekert. Slechte tale, onkruid onder de terwe, zooals 't wemelt bij vb. in 't *Nieuws van den Dag*, dat door toch zoovele Vlamingen gelezen wordt. Daartegen moet de noodklok geluid, zooals Brom dat doet, maar nog veel luider’.

Brom's pemen groeien meer in ‘*De Standaard*’, en in al die hem achtertalen: levering heeft hij daar genoeg, meer dan tevele.

En, zake van nog luider te moorden erom, Brom gaat nog moeten voorzichtig zijn; want hoort een keer naar de

2e MARE. Van iemand die geen ‘Westvlaming’ en is. (Ze is ingezonden naar EH. L. De Wolf, en bestemd voor wien het hem aangaat, eigenlijk [Brom]).

‘Leuven, 3 April 1925.

Weleerwaarde Heer,

Ik krijg daar zooeven het Wintermaand-nummer van *Biekorf* (1924) en heb dus eerst vandaag kennis kunnen nemen van een artikeltje (279-288) over *Algemeene Taal en Dialekt*, dat zonder den minsten twijfel tegen mij is gericht. Vermits die verslaggever zich verschuilt onder de breede plooien van het anonymaat, ben ik wel verplicht me rechtstreeks tot u te wenden om hem te bereiken. Mag ik u vriendelijk verzoeken hem de volgende aanmerkingen te willen bezorgen.

Dat ik tegenspraak zou uitlokken als ik in West-Vlaanderen over Dialekt en Beschaafd ging spreken, wistik op voorhand: men had me ten andere verwittigd. Maar dat die tegenspraak in dezen vorm zou uitgekomen zijn, daaraan had ik me niet verwacht. Daar is een tijd geweest dat de West-Vlamingen in allerlei officieele vergaderingen en tijdschriften met groote ronkende woorden werden uitgeschreeuwd als het uitschot van het Vlaamsche land (cfr. de kritiek van Nolet de Brouwere, Heremans en tutti quanti op Gezelle, De Bo, enz.) en met reden hebben de West-Vlamingen daar dan over geklaagd. Moet men nu ginder dezelfde methodes invoeren van speldeprikjes en verdachtmakingen? Kunnen we dat plezierig stieltje niet overlaten aan onze tegenwoordige politiekers en persridders, en, als het noodig is malkaar eerlijk en openlijk bekampen?

Uw verslaggever heeft het eerst tegen mijn *methode van uiteen zetten*. Goed! Kan me niet schelen. Vindt hij het beter eerst met bepalingen te beginnen en dan toepassingen te geven, mij is 't om 't even. Ik heb gedacht dat het best was eerst enkele

feiten te geven, enkele vooroordeelen weg te ruimen en dan een bepaling te geven van de algemeene taal. Ik meen dat het even goed overeenkomt met de beginselen van de methodeleer.

Nu, wat de verschillende punten aangaat.

1° Ik weet heel goed dat vele West-Vlamingen er naar gestreefd hebben hun taal beschaafd uit te brengen (cfr. Caesar Gezelle: *Voor onze Misprezen Moedertaal*, enz.). Maar, zooals ik zei bij het begin van mijn voordracht, ik hoor hier te Leuven hoe *weinig* hoogstudenten er zijn die daar *iets* voor doen, vooral onder de West-Vlamingen. Dat bewijst dus wel dat dit streven aan 't verminderen is en dat het dus wel nuttig kan zijn daar eens op te wijzen. Ik zou u daarvan voorbeelden bij de vleet kunnen aanhalen van studenten die me bekend hebben dat het hun niet mogelijk is meer dan een paar minuten beschaafd te spreken; zelfs een professor te Roeselare heeft me dat nog bekend dezen winter.

2° Dus mag daar nog over gesproken worden “al zijn de eerste slagen geslegen... enz.” - Als men van een spreker moest eischen dat hij enkel kwam om nieuwe vondsten mee te deelen, dan mochten ze allen gerust thuis blijven, dan mag men alle sermoenen doodeenvoudig afschaffen en alle paters in hun klooster laten. - Ik weet heel goed dat ik daar niet gekomen ben om “de goede leer, de nieuwe, *de mijne*” alom te loopen verkonden’. Wat ik te Brugge heb verteld, kunt ge lezen in de meeste boeken over taalkunde, dat weet iedereen. Maar ik vrees niet dat ik in één enkele deeltje van mijn voordracht den indruk heb kunnen maken dat ik optrad als een nieuwe profeet.

3° Ik meen ook wel dat ik in mijne voordracht voldoende een streep heb getrokken tusschen de verschillende soorten van taal, voor zooveel ik die kon behandelen. Ik heb ten andere in een voorafgaande opmerking gezegd dat ik niet kon spreken over individueele taal.

De *nieuwsbladwoorden*, de *nieuwsbladachtige blazinge*, het *gegoochel* en het *gebazel* laat ik voor de rekening van uw verslaggever. Unusquisque judicat prout est affectus! - Met zulke woorden in 't is eender welke kritiek bewijst ge toch niets.

Dat ik *Assenede* met *Assebroucke* verward heb, daar zal wel geen groot kwaad in schuilen. Ik had de toehoorders op voorhand verwittigd dat ik geen specialist was in Brugsche dialectologie en zeker niet in Brugsche toponymie.

4° In mijn voordracht heb ik uiteengezet dat *éénvormigheid* in de taal een utopie was, dat men er niet moest naar streven alle beschaafde lieden van één taalgebied op dezelfde wijze al de klanken te doen uitbrengen. Dat ik in mijn spraak mijn Brabantsche afkomst verraad is dus heel begrijpelijk en heel natuurlijk. Ik ken ook geen enkelen West-Vlaming of Hollander die erin geslaagd is volkomen zijn afkomst weg te moffe-

len. - Daarenboven, als men van zijn tien jaar af, slachtoffer is geweest van een verfranschte en valsche opvoeding in een internaat en dan veel later moet beginnen met zijn taal *tamelijk* deftig uit te spreken, dan is men eer te beklagen dan te bekampen.

5° Ja, praktisch. Ik blijf eenvoudig bij mijn besluit: laten we ons best doen, allen, om onze taal te beschaven en als voermiddel onder ontwikkelde lieden, de algemeene taal te gebruiken. Meer kan ik daar niet op zeggen. Maar ik denk dat daarmee Vlaanderen en de Vlaamsche kuituur beter gediend is dan met louter afbrekende kritiek. Daar wordt tegenwoordig al te veel afgebroken en al te weinig opgebouwd.

Nog iets dat ik uit het oog heb verloren. ‘Zich imponeeren door houdingen taal’ was een aanhaling uit een brief van een Hollandschen vriend. Het ‘terrain d'entente’ en het ‘niveau’ heb ik iedere maal gebruikt als tweede uitdrukking, nadat ik b.v. gezegd had dat de meer ontwikkelden hun taal aanpassen aan die van de minder ontwikkelden. Dat het ‘avancement’ me ontsnapt is, is mogelijk: ik herinner het me niet. - Dat komt er van, als men niet slaafs zijn papieren afleest! Maar ik praat toch liever met mijn publiek dan domweg een lezing van 't blad af te zagen, al glijdt er dan soms een nieuwsbladachtige blazinge onder!

En daarmee heb ik rap-rap de enkele aanmerkingen neergepend die me, bij het lezen van dat artikeltje, door den geest zijn geschoten. Geloof me vrij, het is niet uit ergernis, maar eerder om te wijzen op het onvriendelijke van zulk een kritiek. We trekken nu toch allemaal aan ééne koord, het heropbeuren van ons Vlaamsche volk. Laten we malkaar dan niet op de schenen stampen!

Met genegen groeten.

A. BOON

Blijde Inkomststraat, 32.

Het zou me genoegen doen, al was 't maar een woordje hierover van uw verslaggever te ontvangen. Natuurlijk begeer ik zelfs niet dat hij zich bekend zou maken, want daarmee is die zaak amen en uit.’

Een klein woordje.

Hooggeleerde Heer,

Eerst en vooral, ons doel was niet Uzelf te bekampen; was eerder den mogelijk-kwaden invloed Uwer voordracht te bekampen: en dit door aan te toonen

1. dat Ued. niets verduidelijkt had,
2. integendeel nog verwarring had bijgebracht,
3. en zelfs niet eens door goê voorbeeld gesticht had.

Betreffende nu hier Uwe klachten.

- In de eerste. Die ‘Westvlamingen’ te Leuven die naar geen beschaafdheid 'n trachten?... Ipsi viderint. 'n Verwart toch niet ‘Uw’ Westvlamingen-daar met ‘de Westvlamingen’ (nl. de volkschvlaamsch-gezinden op zijn Gezelle's) van hier. Die studenten zijn ons heelemaal vreemd: want even thans in onze leergestichten worden zij eer ons-vijandig opgeleid.

- In Uw tweede klacht. Over die ‘nieuwe vondsten’ door Ued. mede te deelen? 'n Verwart weerom niet een sermoen met een voordracht, alleszins niet een pater van effendoor met een Hoogleeraar in de taalkunde die zou spreken voor leerzuchtige lieden, voor brave menschen zoo verre verwijderd van 't licht, zoo lange reeds hongerig naar een laatste gezaghebbend woord, en zoo diep eerbiediglijk uitziende naar een geleerde die hun eindelijk de duidelijk-omstaakte waarheid zou voorhouden over iets waaromtrent ze reeds twee geslachten in strijd zijn, enja waaromtrent ze ‘met groote ronkende woorden zijn uigeschreeuwd [nog heden met een honend verzwijgen zijn uitgewezen] als het uitschot’ van Vlaanderen. Och gewis, ze mochten wel van Ued. meer verwachten.

- In Uw derde klacht. Van die strepen die Ued. trok, ... en die werkelijk moesten dienen om aan te kondigen waarover Ued. niet handelen zou: als 't U belieft nogeens niet verwarren tusschen de beeldspraak van verzwijging (waarmede zoo vaak op kant wordt gezet wat een spreker als te moeilijk beschouwt) en duidelijke afstreping van begrippen zooals men van Ued. wenschte.

Dan. Die ‘nieuwsbladwoorden’ enz.? Die ‘blazing’ waarom Ued. schokschoudert, dat is inderdaad westvlaamsch, gebruikt door het volk (het woord nl.): die ‘blazing’ wil zeggen (in ‘algemeen nederlandsch’?) ‘declamatie’. Al zulk geblaas behoeft alhier niet nader bestaakt. Onze lezers kennen dat. En vermits het hier niet een stellige ‘kritiek’ gold, was dat niet noodig bewezen. ‘Blazing’ b.v. zou zijn als iemand eens zei:

‘dat een verslaggever zich verschuilt onder de breede plooien van het anonymaat’ ... ziet, dat is ‘blazing’; en om aan te toonen dat een gewisse voordracht een beetje klonk in dien aard, had men moeten heel diezelfde voordracht stuk voor stuk kunnen aanhalen. Daarvoor was echter Biekorf te klein.

- In Uw vierde klacht. Aangaande die ‘eenvormigheid in de taal’, zinnens U zooals ook zinnens ons, ‘utopie’. Daar 'n was bij ons hier geen spraak van. Er was sprake van ‘praktisch’ 't voorbeeld te geven van dat wat Ued. aanprees.

Dat ‘geen enkel West-Vlaming... zijn afkomst kon weg moffelen’, dat achten we verre van wonderlijk, dat achten we vermakelijk eerder: want dat is even nu wat een zoogezeide ‘Westvlaming’ (namelijk een volkschvlaamsch-gezinde op zijn G. Gezelle's) opperwaard-uit niet 'n wil,... maar wat wel vele beschaafd-gezinden (zonder wel te weten wat ze willen) betrachten.

Tot Uw troost, wat Ued. wel in Westvlaanderen aantreffen kon, zijn echter ‘Westvlamingen’ (namelijk volkschvlaamsch-gezinden op zijn G. Gezelle's) die bekwaam zijn ‘na al hun verfranschte en valsche opvoeding in een internaat’, tot in het minste-uit heel deftig hun taal uit te spreken, bovendien met kennis en rechtveerdiging van woord en van wending ertoe.

- En ten vijfde. ‘Praktisch’! Ja, ‘laten we ons best doen, allen, om onze taal te beschaven’ zelfs alswanneer wij, als Hoogleeraar in de taal, over die taal en over heur beschaving een voordracht gaan houden; ons best doen om ‘als voermiddel [comme véhicule, in het fransch] onder ontwikkelde lieden, de algemeene taal te gebruiken’. Wis, de algemeene taal! Maar even, wat is dat?... That was the question! Dààrop diende duidelijk geantwoord.

Besluit. Heer Hgl., in Westvlaanderen, ten eerste, 'n zijn we geen ‘speldeprikkers’ zooals ‘onze tegenwoordige politiekers en persridders’; maar we willen waarschuwers zijn, en we waren 't al dertig jaar tegen allen schijn van licht dat ons uit het Oosten wil toe-

komen tot groote verblinding van velen aldaar en van enkelen alhier; ten tweede, we blijven er niettemin Ued. met eerbied aanzien als een Hoofdman tewege van 't Davidsfonds die, hopen wij, niet verre van ons 'n zal staan in 't hardnekkig behouden en 't ernstig volmaken van *eigenvolksch algemeen-vlaamsch*, en die, hopen wij nog, als Hoogleeraar in de taalkunde ons een naasten keer met vastere leer en met duidelijker onderwijs zal gedogen te stichten

Ondertusschen aleer met ‘Westvlamingen’ (in 't algemeen) om te springen, als 't U belieft leert eens Westvlaanderen kennen: bij Ued. in 't Davidsfonds zal Ued. Westvlamingen vinden zooals Vliebergh een was, die U daarover inlichten kunnen, en die Ued. wel zullen weten uiteen te doen dat U met Westvlaanderen oneindig verder zal komen als U het een beetje wil kennen, en het een beetje weet te hebben. Westvlaanderen 'n is zoo wonderlijk niet, maar 't is vele beknibbeld ten onrechte, b.v. door hen die op den hals der echte ‘Westvlamingen’ laden willen alle de dwaasheden door dezen begaan die hun eigen Westvlaanderen loochenen.

In alle geval, één dingen is vaste, het 'n is niet gediend met ‘blazinge’, ‘declamatie’!

God vordere Ued. (dat is ook westvlaamsch)

en Uw dw.

BROM.

...En als Ued. ‘Brom’ wou ‘bereiken’, wilt mij dan voor hem als aansprakelijk aanzien.

Hoogachtend.

L. DE WOLF.

Bloemperken te wenschen in Brugge?

(*Vgl. boven, bl. 71*)

Een onderzoek dat we doen

Enkele ingebrachte gedachten.

- Ik, zei mij iemand, ik ben voor een bloemeken.
- Een ander zei: 't vergeestigt een keer.

Jamaar, wel. 'n Bloemeken! En laat het de geestigheid zelve zijn. Maar 't is om te weten of een perk met bloemen, alhier of aldaar, bij een pompe, aan den voet van een standbeeld, langs een kerke, op de vestingen enz., kan helpen om... Brugge... te helpen verschooneren.

- Och, zei een derde: alleszins, 't leeft er entwie mee. Bloemkweekers, tuinbouwers, dergelijken, kunnen er hun kunst laten bewonderen, gading en koopers aantrekken.

Dat en is eigenlijk niet wat we vragen. En in een zake van kunstkunde 'n mag dat niet meetellen: ge 'n kunt toch om Brugge ‘op te zetten’, niet laten al de ambachten elk ievers een perksken aanleggen, en dat uit een reden die niettemin voor àllen mag gelden, te weten voor de uitinge. Men zou met me lachen als ik sprak van een perkske met winkelware, of een perkske met allaam, of een met huiden, of met schaatsen, of met zolen en achterlappen, staande 't eene ringsom de pompe van de Eiermarkt, 't andere voor Joannes Nepomucenus, 't andere voor Annatje van 't Pitje, of op 't Oordeel, of te midden de Acht Zaligheden. Maar neen, nu de neringe daargelaten. Om de schoonheid alleen, ja of neen, hoeven er bloemperken te komen in Brugge?

- 'k En heb er nooit geen geweten, zei me een oud man, oftenis op de vesten de ‘poteerden’ (vgl. DBo op 't w. ‘poteerde’ = parterre) met koorn- en kankerbloe men en met printjes ertusschen, enja gemaakt door de kinders ‘om een cent voor de poteerde’.

In vroegerdagen, zei ik, hongen of staken de Bruggelingen ook bloemen in de ijzeren oogen nogheden te zien aan de gevels van de huizen, te weten bij stoeten en spelen.

- 't Kan zijn, zei de man. Dat 'n was allichte niet leelijk. Maar van anders, van bloemen in perken, 'n weet er hier niemand.

En wat zoudt ge dan achten als best, alzoo lijk van groeizaamheden voor Brugge?

- Gras en boomen, Mijnheere, inlandsche boomen.

...

Een naasten keer zetten wij ons onderzoek voort, onder al die wil meespreken.

D.B.

Mengelmaren

Een Blootacker-boekmerk

In de stadsboekzaal van Antwerpen is een latijnsch Hs. op velijn een Grammatica latina van Priscianus, met een kalfslederen band om, op wiens twee platten het boekmerk ingeslagen staat der Laurynen, met ook nog alvoor op het binnenplat de melding ‘Ex bibliotheca Laurinorum’. De geleerde Franciscus Sweertius gaf het Hs. ten geschenke aan de Bibliotheek van Antwerpen toen Miraeus bibliothecaris was, luidens een opschrift op het 1e blad recto ‘Bibliothecae publicae Antverpiensi Franciscus Sweertius F. cum a[n]i[m]o et ex animo D.D. 1608’. Benevens echter het merk der Laurini staat ook op de twee platten een kleinere - en blijkbaar jongere - stempel, van uitzicht een eivormige cirkel waarbinnen een wapenschild: ditzelfde vertoont een bloot veld waarop van boven, aan den toeschouwers linkerkant, naar rechts beneden evenwijdig twee lijnen neêrloopen met ertusschen de naam ‘Blootacker’.

De Laurynen (vgl. Duclos: *Brug. en trois jours*, 1883, bl. 136, 260) en de Blootacker's (vgl. Van Dycke: *Recueil Héraldique... de Bruges*, 1851, bl. 53-54, enz.) waren brugsche gezinnen.

Nu wou Heer Jul. Lhermitte onderbibliothecaris der Antwerpsche bibliotheek weten of de ‘Blootacker’ van den stempel een vroegere eigenaar zou geweest zijn van 't gemelde boek (na de Laurynen), ofwel een binder welke zijn merk op den merkwaardigen band heeft geslagen.

[O.V.S.]

M.O. dat de van Blootacker's een wapen voerden waaraan 't gemaaksel van vernoemden stempel niet vreemd schijnt: immers het was van effen groen met erop twee gouden stekers (vgl. Van Dycke: als boven, bl. 54, afb. 56.).

L.D.W.

‘...Verouderde...’ opvoedingsbeginselen!

Hier volgt een gedicht dat ik vond op het schutblad van een *Titus Livius... Roemsche historie..., ghedruckt bij Jan Grapheus Anno M. CCCCC. XLI. Thantwerpen*:

> ‘Van desen boeck is eygenaer
> Pieter Goossens woont tot Zele
> Van dien naem daer synder vele
> maer daeraen is hy kenbaer
> aen den naem van synen vader
> die bekendt was alle gaeder

Maryn Goossens dat is waer
hy ded. oock zyn kinders leeren
van djonghs af de vrees des heeren
die haer self is voor gegaen
om haer oock die wegh te wysen
sulcke ouders moet men prysen
dat is oock haer plicht voldaen
maer die ander wegen kiesen
sullen haere ziel verliesen
dat voor eeuwigh met getraen
Amen Pieter Goossens

1779-'
Antwerpen, 20-IV-25
J. LHERMITTE

Grauwrok en Blauwrok

'*t Is al Grauwrok en Blauwrok die 't gaan mogen betalen*.
Is een oude brugsche spreuke, gehoord onder borgerij over zeventig jaar.
En dat wil zeggen 'iedereen, effen-op'.

[K.d.F.]
'Grauwrok' en 'blauwrok' zijn zeker de werkekleêrs, om te zeggen: 'al die werkekleêrs aanheeft, al wie moet werken, eenieder'.

Vgl. andere veriemandingen als: '*Jan Vandervelde*' (*Biek*. 1920, XXVI, 192) en '*Jan Bil*' (*evend*. 1923, XXIX, 118); zoo zegt men ook gekkenderwijze, om te zeggen een dommerik: 'hij gaat *Wijsje* te boven' (Brugge); en toegevenderwijze schuift men daarbij: '*Geenverstand* gaat ook naar de misse' (Becelaere).

T.R.

[Nummer 5]

Om te weten wat Vlaamsch is.

't *En is niet genoeg*, zeiden wij, *dat het woord uit ons woordenboek komt*, nl. als een pot uit een winkel. Ge zoudt er wel moeten de handeling bij krijgen. Een woord op zijn eigen, ja twee-drie woorden naeen, 'n zijn nog geen wending, 'n zijn nog geen zin: immers om met woorden te werken is er handeling noodig, bovendien liefst nog een handeling als die van de mindere lieden ttz. van hen die gebruiksgewijs handelen. We 'n zeggen niet dat dit laatste ook niet waar en is voor een pot uit een winkel; doch voor een pot uit een winkel, 't en is dooreen maar de kenners die koopen, terwijl in een woordenboek meestendeel maar gezocht wordt door hen die de tale niet kennen. Die ze kent, haalt ze uit hem-zelf of uit 'tvolk, en vindt ze daar levende best. Bijgevolg: nooit achter 't laatste en beslissende woord, toch niet blindelinge, in de woordenboeken doen zoeken... vooral niet in onze huidige school-woordenboeken.

Het hakenkruis

HET hakenkruis wordt gewoonlijk Swastika genoemd. Wat voor een teeken is dat?
Neemt twee rechte schreven van gelijke lengte; zet

ze kruiswijs, zoodanig dat zij vier gelijke rechthoeken verbeelden. Gij hebt nu vier armen van gelijke lengte. Zet dat kruisvormig beeld recht voor u, en aan 't uiterste van den bovensten arm, trekt een kort schreefken al den kant van uwe rechterzijde, dat het met den arm eenen rechthoek of eenen haak uitmake. Zet dan ook zulk eenen haak in dezelfde richting, aan de drie andere boomen van dit kruisvormig teeken, en gij hebt een hakenkruis, dat - ook dikwijls als versiering wordt gebezigd.

De Swastika wordt ook soms gammakruis genoemd omdat iedere arm de grieksche gamma gelijkt.

* * *

Wat mag dat teeken te bedieden hebben?

Wijlen Déchelette zeer ervaren in de kennis der oude tijden aanzag het hakenkruis als de verbeelding van het zonnewiel.

't Kan zijn, maar de zon wordt gewoonlijk verbeeld door een gesloten wiel, soms onder de gedaante eener kleine ronde, met een stipken in 't midden, zooals de zonnegod Ra in het egyptisch beeldschrift. De zon wordt ook voorgesteld door eene groote ronde zooals de sumerische zonnegod Samas, of als dia twee gelijke bronzen wielen rustend op een bronzen wagentje, het een gevonden te Trundholm in Denemarken, het andere op het eiland Syros in de grieksche eilandzee; een derde zonnewiel, dat eene volkomene gelijkenis vertoonde met de twee voorgaande, zagen wij verbeeld op een masker bij de Hopi, een indiaanschen stam uit den Arizonastaat. Al deze zonnewielen bestaan uit twee ronden, een buitenste en een binnenste en tusschen die twee ronden ziet men eene ronde van driehoekjes. Wij gelooven niet dat de Swastika uit die zonnewielen kan afgeleid worden of daar in verband mede staat.

Anderen aanschouwen het kruis in den Swastika en beweren dat het kruisbeeld als godsdienstig voorwerp van voor het christendom reeds vereerd werd.

Dat zijn ijdele droomerijen die op niets gesteund en gaan.

Een Duitscher meende dat de Swastika een vliegenden ooivaar verbeeldde, maar die gissing en geeft geenen uitleg van 't gebruik van den Swastika.

Die zaak is 't opsporen weerd omderwille van 't misbruik dat de ongeloovigen er van maken en omdat men van den bronstijd af, den Swastika tegenkomt in alle werelddeelen en in alle tijden.

Hij staat verbeeld op 't oudste vaatwerk van Susa en op de zalmdoozen die men hier in de winkels verkoopt.

* * *

Een Swastika werd ook gevonden in onze vermaarde oortijdsche spelonk te Spy, die bewoond was in het rendiertijdvak en die ons ook schedels leverde uit het mammouthtijdvak. Daar vond men ook van latere tijden een been met een Swastika op geteekend en die vondst besprekend, dachten wij bij ons eigen:

- Die Swastika trekt best van al op een meuleke.

Ons vermoeden werd bevestigd door eene wondere vondst van onzen zeer eei weerden zendeling Bittremieux uit Congoland. Hij gaf het Mayombsch Idioticon uit en voegde daarbij eene tafel met de huidbeprikkingen door de wilden gebezigd. Op hun vel staan ook teekens die zij *maviongo ma ngandu* noemen, 't is te zeggen meulekens om de krokodillen te verschuwen.

En die teekens?

De opsteller schijnt er geen acht op gegeven te hebben.

Die teekens zijn niets anders dan de Swastika.

Het is al geheel merkweerdig dat tusschen Congolandsche huidbeprikkingen de Swastika te voorschijn komt, maar 't ware nog veel merkweerdiger, vonden wij daar den uitleg van het hakenkruis, 't slot en den sleuter der bediedenis van den Swastika.

Ge moet weten, als een voorwerp de wilde volkeren nut- en oorbaar is, als ne klabettermeulen om de krokodillen, de vogels of de ratten te verschuwen, 't beeld van

dat zelfde voorwerp heeft voor die volkeren dezelfde beschermende kracht.

De Congolanders zullen in oude tijden nen klabettermeulen gebezigd hebben om de krokodillen te verschuwen; later zullen zij aan 't beeld ervan in hun vel gestekt en gekleurd, de zelfde kracht, het zelfde verschuwingsvermeugen gehecht hebben.

Zoo is in Congoland en elders de Swastika een gewaand beschermingsteeken of zoo sommigen plegen te zeggen, een amulet geworden, ook wellicht tegen andere gevaren dan deze die voortkomen van de dieren. G. Dottin noemt het hakenkruis een amulet in gebruik bij de Galliërs, maar hij en legt niet uit hoe het deze beschermende kracht verworven heeft

Zoo vinden wij den Swastika op de wapens der Galatiërs. in de stad Pergamos, door de Duitschers uitgedolven, op mantelhaken, op verschillige altaren van de Galliërs; dat waren altaren van de huisgoden, die in de huizen stonden, en 't en is niet te verwonderen dat er in die steenen, verschuwingsteekens tegen de ratten en de vogels gekapt waren. Zoo gallische altaren werden in de Pyreneën gevonden, zijn bewaard in de oudhedenhalle van Toulouse en in namaaksel te zien in de vermaarde oudhedenhalle van St Germain-en-Laye. 't En is niet noodig zooals ge ziet, om de bediedenis van het gammakruis uit te leggen, daar ons christen kruis als godsdienstig teeken in te aanschouwen.

* * *

Tot Hissarlik in de puinen van 't oude Troja vond men spinspillen met spilschijven *(fusaïoles)* eraan: waarom stond da Swastika op die spilschijven verbeeld?

Wie kan er dat zeggen?

Een meuleke draait; de Swastika staat nu even gepast op iets dat bestemd is om te draaien. 't Zal ook zijn om de muizen en de ratten te verschuwen, die 't gesponnen garen komen aan stukken knabbelen. Nu nog verwijdert men de ratten met een klepmeuleke.

Men heeft landkaarten gemaakt in Amerika waarop de

plaatsen vermeld staan, waar de Swastika te zien is; men heeft ook kaarten gemaakt van de streken waar de Roodhuiden de weverij kennen. 't Is heel zonderling die kaarten zijn dezelfde en vertoonen dezelfde gewesten. 't Is een bewijs te meer dat er een verband schijnt te bestaan tusschen het garen en den Swastika, veroorboord als een middel om het garen en de weefstoffen te beschermen!

Salomon Reinach geeft ook nog een voorbeeld dat bewijst dat er betrekking bestaat tusschen het gammakruis en het weven.

Uit den Hallstattijd in Italië kent men gewichten die bij 't weven, aan de kempdraden der keten hingen; de draden der keten waren ir die tijden van boven naar beneden gespannen en aan de gewichten die er van onder aan vast waren, staat er een hakenkruis geprent

Onze gissing legt uit, waarom de Swastika op die weefstoelgewichten waarneembaar is.

* * *

Wij ontwaren ook den Swastika op eerden vaten, die in 't jaar 1910 te Susa, bij de vermaarde opsporingen van Jacob de Morgan aan 't licht gekomen zijn.

De geleerden treffen den Swastika aan, maar ze en doen ons de reden niet kennen, waarom de Swastika op eerden vaatwerk te zien is.

't Graan wierd vroeger in eerden potten bewaard; een dorpsonderwijzer uit Denemarken heeft eerst de putjes gageslegen die de graantjes gemaakt hadden in de verschgebakken eerden potten.

Waarom staat de Swastikaop die vermoedelijke eerden graanpotten van het oortijdsch vaatwerk van Susa? Omdat de klepmeulen de ratten verschuwde en dat de verbeelding ervan dezelfde beschermende kracht te wege brengt in 't gedacht der lieden van die tijden. Hetgeen ons vermoeden steunt is 't volgende: op eenen scherf van Susa, staat een dier onder den Swastika verbeeld; de grove schets van dit dier trekt best op eenen hond en die dieren worden ook gehouden om de ratten en alle

slag van wangedierte weg te jagen. Van in den jongen steentijd was de hond de trouwe gezel van den mensch. 't Is zonderling: de Swastika staat ook verbeeld met de schets van een dier dat een hond kan zijn, op eene steenen tafel van den oudsten ijzertijd te Montfort (Var) gevonden.

't Bestaan ook nog eene reeks wijnvaten waarop de Swastika waarneembaar is.

Zoo een wijnpot uit den romeinschen tijd werd te Rouaan in 1837 gevonden. De voornaamste die wij kennen werden op het eiland Cypros, te Curium, uitgedolven. De Swastika is te zien op eene drinkschaal, op eene kruik en op eene wijnkan; die stukKen behooren tot het vaatwerk van den eersten ijzertijd, het griekschphenicisch tijdvak gaande van de jaren 1100 tot de jaren 600 voor Christus. Welke dieren het beeld van den klabettermeulen daarop te verschuwen heeft en weten wij niet. Zijn 't misschien de vogels die de druiven der wijngaarden komen verslinden? 't Moet toch zijn om iets te verschuwen, want op de wijnkan staat er nog een verschuwingsteeken, waarvan men misschien ook de beteekenis niet kent. Dat ander beeld op de wijnkan is een duidelijk en fijn geteekend waterhoentje. 't Staat met zijnen bek open, tot bewijs dat het bezig is met schreeuwen.

Niet ver van ons huis is er een groote wal. 't Nestelen daar waterhoentjes en ze schreeuwen veel in den nacht. Als ge aan de menschen vraagt:

- Wat schreeuwt er daar in den nacht?

- 't Zijn uilen, antwoorden zij.

't Is maar weinig geweten dat de waterhoentjes zoo zeer schreeuwen en toch zijn er streken waar het spreekwoord bestaat: schreeuwen als een waterhoentje.

Misschien diende in oude tijden het geschreeuw van het waterhoentje als verschuwingsmacht nevens den klabettermeulen en wierd het beeld van den schreeuwen den vogel, nevens het beeld van het klepmeuleke als verschuwingsteeken gebezigd.

't Is de uitleg dien wij vorenstellen.

Men kent de befaamde opsporingen van Arthur Evans, in 't paleis van den koning Minos, te Cnossos op Kreta.

Daar vond men een zegelindruk, waarop men een hakenkruis te zamen met een lam ontwaart.

Ge ziet van hier hoe Salomon Reinach daarop verlekkerd was: het christen kruis en het christen offerlam 1500 jaar voor Christus!...

De koningen van die tijden geleken Abraham: zij hadden vele kudden schapen en lammeren.

Zoo zullen wel op Kreta de klepmeulekes de schapen tegen de wolven beschermd hebben, zoo ze de krokodillen verschuwden in Kongoland en een schaapherder zal wel een beeldeken, een tafeltje met een hakenkruis en een lam als verschuwingsmiddel, als *amulet*, met een touwtje aan zijnen hals gehangen hebben.

J. CLAERHOUT.

Oorkondschap

J. Déchelette. *Age du Bronze*. Parijs 1910. Bl. 418 en bl. 453. - Leo Bittremieux. *Mayombsch Idioticon*. Gent 1923. Deel II, bl. 783, bij 't woord *Zitsamba* van zijn woordenboek. - S. Reinach. *Catalogue iltustré du Musée des Antiquités naitonales de St-Germain-en-Laye*. Parijs 1921. Men ziet in de tafel, waar in de twee deelen de Swastika vermeld wordt. - L. Germain. *Les Origines de la Civilisation précolombienne et les theóries d' Elliot Smith*. In *Anthropologie*. Deel. XXXII, 1922, bl. 106. - J. de Morgan. *De l'influence asiatique sur l'Afrique à l'origine de la civilisation egyptienne*, in *Anthropologie*. Deel XXXI. bl. 432. - J. Déchelette. *Second Age du Fer*. Parijs 1914. Bl. 1495 en 1500. - René Dussaud. *Les Civilisations préhelléniques dans le Bassin de la vier Egée*. Parijs 1914. Bl. 279. - S. Reinach. *La Crète avant l'histoire*. In *Anthropologie*. Deel XV, 1904, bl. 276 - J. Chalon en M. De Puydt. *Le Swastika de Spy*. In *Bulletin de la Société d'Anthropologie de Bruxelles*. Deel XXXIII, jaargang 1914 bl. 233.

't wordt Avond...

Quoniam advesperascit...

't **W**ORDT avond en het duister daalt
op 's levens laatste stonde;
't is angstig, 't is benauwend, 't is
het naadren van den dood:

Mijn bevend hert klopt bang in mij
in onbegrepen nood,
alsof 't vergaan hem smachtend in
zijn reuzenarmen sloot.
Afstandig, doodsch en treurig is 't
en zwijgzaam in het ronde.

Is 't nu dat van den levensboom
de vrucht zich los moet scheuren?
Het uur van sterven? 't Openslaan
van de' akeligen schoot
der onbegrensde nacht? De stap
dien ze al doen, geern of nood?
De vrucht is rijp! Het vallen moet
toch vroeg of laat gebeuren.

Kom! Laat ik vallen, 'k waag den sprong
daar ik eens vallen moet.
Wordt 's levens raadsel me opgelost,
zoo zij mij 't sterven zoet!
Het weze me dan eindlijk klaar
wie of ik ben! Waarhenen
ik wandlend was, mijns levenstijds,
op dit paar wankle beenen.

Ik valle! en moge alginder mij
't ontwaken zijn zoo goed
als 't lentemorgen zongeschijn
dat 't duister vluchten doet.
Ik valle! en laat ik wederzien
al die hier van beneden,
't zij vriend of maag in de eeuwigheid
vóór mij zijn bingetreden.

Mijn vader, moeder, vrienden al
die dáár reeds aangeland,
geduldig op mij wachtend zijt
bij 't eeuwig wachtend strand,
hier ben ik; en, nu kent ge mij

zoo gij me nooit en kendet,
hoe vorschend ook gij ooit alhier
uw oogen op mij wenddet:
daar was mijn diepst en innigst zelf
dat u gedoken bleef
waar niemand ooit tenzij Gods oog
een blik naar binnen dreef.

Nu kent ge mij, zooals ik ben.
Daar hebt ge me, die thans
door ziel en geest en hert en lijf
doorschouwt me g'heel en gansch.
Zult Gij nu, over mij misschien
bedrogen, u verwonderen?
Zult Gij me als, u onweerdig, niet
met uwen vloek verdonderen?

Och neen! Waarom zoudt ge eigenlijk
uw evenbeeld vervloeken?
Mijn schade of schande 'n zijn toch niet
bij mij alléén te zoeken!
Neen, zult gij zeggen, medelijênd,
hoe zouden w' hem verwenschen
die is een *mensch* geweest, en wij
wij waren allen *menschen*.

MELCHIOR.

Het Afrikaansch-Dietsch, benevens het Engelsch, door Leeg- en Hoograad als ambtstaal erkend.

HET Afrikaansch-Dietsch welverstaan. Dus niet het zoogezeid ‘Algemeen Nederlandsch’!

- 't Is jammer, zuchten de zoogezeide Algemeeners.

- 't Is best, juichen de anderen. 't Is een verrijkinge. 't Is een geschiedkundige ontwikkelinge meer aan onze roeizame tale.

- 't Is een noodzakelijk gevolg van den toestand in Afrika, meldt eindelijk Jan Grauls nog erbij (in '*De Standaard*', 21/22-v-25).

'Al wat naam heeft, zegt hij, in Zuid-Afrika spreekt en schrijft Zuid-Afrikaansch: de dichters, de prozaschrijvers, de voornaamste dag- en weekbladen, negen op tien leden der Landraden, de meeste gemeenten en gouwen, al de wetenschappelijke tijdbladen. 't Is een overheerschend gebruik, en... een zegen voor 't behoud van den landaard.

Ten andere dit Afrikaansch verschilt niet zoozeer van al 't andere Dietsch. 't Wordt verstaan zelfs door de minst-onderwezene Vlamingen.

De Afrikaansche taaleigenaardigheden welke ons inzonderheid treffen zijn vooral het wegvallen van de slot-n in meervouden, infinitieven, enz. b.v.: mense dorpe, worde; het verdwijnen der g tusschen klinkers als b.v.: in oë (oogen), haël (hagel), eie (eigen); het verkorten van sommige woorden als wa (wagen), vra (vragen), blij (blijven), lê (leggen), sê (zeggen); het verdwijnen der slot-*t* na *g, s* en *f*, als b.v. in lug, krag, tweedrach, twis, rus, skof; het verdwijnen van de buiging en het eenvormig gebruik van het lidwoord dat altijd *die* luidt; de uitbreiding van de meervouden op *s* als b.v.: gedagtes, behoeftes; de veranderingen welke de verschillende voornaamwoorden hebben ondergaan en het wegvallen van alle persoonsuitgangen bij het werkwoord, b.v.: ek, zij, hij, ons, julle, hulle leer, loop, enz.; het verdwijnen van meest alle vormen der sterke werkwoorden, b.v.: gevind (gevonden), gebring (gebracht), gedenk (gedacht), enz.; het gebruik van het voorzetsel *vir* vóór het lijdende voorwerp, b.v.: Het jij al vir Oom Piet gesien?; de herhaling van het ontkennende *nie* aan het eind van een ontkennenden zin, b.v.: Jij moet nie vir hom slaan nie (jij moet hem niet slaan), enz.

Dat de Afrikaansche woordenschat heel wat vreemde elementen bevat is heelemaal niet verwonderlijk. Toch is de Afrikaansche woordvoorraad in zijn geheel overwegend Nederlandsch gebleven.

Dat het Afrikaansch nu reeds over vastheid in vormen en zinsbouw zou beschikken, moet men natuurlijk niet verwachten Dat kan alleen de tijd bewerken. De Afrikaansche taal bekoort vooral door haar natuurlijkheid, haar frischheid, en de poëzie der Afrikaansche dichters klinkt wezenlijk “so heerlik als die geluid van die eerste reëndruppels na 'n langdurige droogte”. Het officieele en kranten-Afrikaansch bevalt minder. Daarin hoort men te dikwijls niet een Nederlandschen maar een Engelschen klank’.

...Deze laatste is dezelfde plage van hier, maar die hier is in 't fransch... En 't kluchtige van de zaak, is dat de zoogezeide Algemeeners van hier, onze fransche taalverbastering uitgeven als een middel van nederlandsche taalveralgemeening, terwijl ze die engelsche verbastering van daar eerder zouden doen doorgaan als een oorzaak van scheuring!

We zeiden het reeds zoo dikwijls: een levende tale (niet het fransch eenigszins maar het vlaamsch) is een geschiedkundig gegroei; men mag heur helpen, b.v. heur verweren tegen 't inwoekeren van vreemd goed; men mag heur schaven, naar heur eigen aard en aanleg; maar heur binden aan geboekte leesten (zooals geschiedt met het fransch), en nog meest aan vreemde leesten (als deze genomen uit 't fransch) is heur dwingen en dooddoen.

Waarom de geschiedenis heur gang niet laten gaan, nl. het levende dietsch niet levend laten uitzetten al was het in meertallige scheuten: in Hollandsch, in Vlaamsch, Afrikaansch, enz.?

Wie met een beetje voordacht, kan er daar iets tegen hebben? Als in Gods schepping allemaal de bloemen tot één gebracht waren, werd het gewaswezen schooner? Ook in 't werk van de menschen, in een leger b.v., als allemaal de wapendrommen eender van tuig en eender van handeling waren, zouden de stevigheid en macht van dat werk erbij winnen?

Is het niet beter te vernemen dat er drie Dietschspraken zijn, vier en vijf zelfs alover de wereld verspreid,

dan altijd maar één te hooren noemen, dannog eigenlijk ééntje? Wanneer nu een volk wezenlijk klein is, dan toogt het toch weer grooter als het talrijk gestamd staat, slacht van een heester daarin. 't Toogt grooter; en 't is wreeder van hoop; en men gaat er verder voor om. In 'nen hut helpen de wissen malkander, terwijl van den boom een bul het altijd al alleene moet doen: nl. schoone staan, vroom zijn, en zien dat er niets en begeeft... Als we nu toch geen eik kunnen zijn ttz. éénstamde sterk, wezen we struik ttz. menig en taai.

God moet van àl zijn getal hebben.

T. RAEPAERT.

Keurgedichten van Guido Gezelle

(*Vervolg van bl. 67*).

Bl. 117. TIJDKRANS. S. De Quidt meent: ‘'t Is op aandrang van Tinel dat G. dit werk begon, hij had voor hem de Adventliederen gedicht’. Tinel schreef 3 reeksen liederen op Gezelle's verzen: *Geestelijke gezangen* (meest ‘Kleengedichtjes’), *Marialiederen* en *Adventliederen*, alle in 1885. Hij kende Gezelle sedert April 1884. In '85 schreef hij hem: ‘Ik zou een Cyclus liederen willen voorelken tijd van 't kerkelijk Jaar’. Maar een Cyclus liederen is niet *Tijdkrans*, die in 1885 reeds lang begonnen was. Gedichten, en van de schoonste uit, zijn daar te vinden, uit 1871 reeds, en vooral uit 1880, 1881 en 1882. Van dit laatste jaar zijn b.v.: *Andleiei Broeltorren, O wilde en onvervalschte pracht*, enz. Deze gedichten werden, van toen af, door Gezelle in R.d.H. en elders ingezonden en *gedagteekend*.

H. Verriest meent: ‘Indien uit T[ijdkrans] geweerd wierden de E. Communie-, feest- en gelegenheidsgedichten, de priesterwijding-, leeuw en Vlaminggedichten, en zou er maar een halve boek volstaan’. Dit, om T. als minder dichterlijk dan *Rijmsnoer* te doen aanzien. Jamaar, in T. staan 264 gedichten daarvan 93 gelegenheidsgedichten. Blijft *170* andere. En in Rijmsnoer *147*.

Beter ware te zeggen: Tijdkrans is een dubbele boek, Rijmsnoer een ‘enkele’.

Wat Verklaarder bijvoegt: ‘Die halve boek is slechts een soort proef, een aanhef, waarop Rijmsnoer, drie jaar later volgt als de voltooiing, de volle klank’, kan ik niet toegeven. Tijdkrans, ontdaan van de gelegenheidsverzen, is minstens zoo vol en zoo schoon als Rijmsnoer. Zie b.v. *Dagkrans, Bontekraaien, Den heelen nacht, O wilde en onvervalschte pracht, Waar zit die heldere zanger, Geboren in de Nazarethsche dellinge, Andleie, De oude Rave, Gulden Woensdag. 't Is honderd jaar geleên. 'k En ete niet*, en dozijnen andere: ik rape uit den hoop. Uit T. worden minstens zooveel, zooniet méér Gezellegedichten in de Bloemlezingen opgenomen en in bewonderende studiën aangesteld, als uit R.

Bl. 156. O WILDE EN ONVERVALSCHTE PRACHT. Terecht wordt hierbij gewezen op het schoon verhaal van Lauwers in Biekorf 1905, bl. 397, waar het ontstaan van 't gedicht wordt voorgesteld. Verklaarder voegt daarbij: ‘Dat is allemaal zeer schoon. Maar die verzen waren niet nieuw. Gezelle had ze vroeger reeds gedicht’. Die verzen waren zeker niet nieuw toen Lauwers zijn opstel schreef in 1905, immers 6 jaar na Gezelle's dood. Maar zij waren nieuw, toen Lauwers Gezelle ontmoet had zoo 't zijn opstel verhaalt, en dat was in 1882. Gezelle zond het Gedicht naar R.d.H. en droeg het op aan Duclos, op St Nobertusdag (6 Juni 1882). Zie R.d.H. dat jaar.

Bl. 173. VRIJDAG. De aanteekening zegt, heel waar, dat dit gedicht en ook het daaropvolgende in *Tijdkrans*, geschreven werd voor Kan. Rommel, en getoonzet door Tinel. Maar die waarheid is niet volledig. Zie R.d.H., 1887. Daar vindt men: ‘*De Brugsche Metten*, Zanggedicht aan E.H. Rommel, overste van St Lodewijks-collegie te Brugge’. Het bevat de volgende stukken uit Tijdkrans: I. O *enkele die nog staat*, II. *De sluier valt*, III. *Zij kwamen gereden*, IV. *Ze lagen en waakten*, V. *Schild ende Vriend*, VI. *O Vrijdag*, VII. *O Heilig Zoete Bloed*. In Tijdkrans worden V en VI gescheiden

door een gedicht: *Gij gildelieden*, dat niet oorspronkelijk tot het Zanggedicht behoorde.

Het jaartal is (nu voor de 4e maal gezeid in dit tijdschrift) 1887: jaar van de Breydel- en De Coninckfeesten te Brugge.

Een zanggedicht is een *Cantate* niet een Oratorio, dat een geestelijk zangspel is.

Bl. 196. MIMOSA. Verklaarder zegt: ‘Apocalyptisch duister, voor wie de omstandigheden onwetend is’. Zeker hangt een weemoedig waas over dit gedicht, maar de uitdrukking ‘Apocalyptisch duister’ is wat sterk. Ieder aandachtige lezer kan zelf vinden, dat hier spraak is van een meisje, door Gezelle in 't sterven bezocht, en gestorven onder verstokte ongeloovigaards, die niets als blommen en wanhopige tranen voor haar over hadden. Die blommen worden door den dichter genoemd met hun plantenkundigen naam tusschen aanhalingsteekens: ‘*Mimosa*’. Zóó is de titel, en hij verklaart aan 't einde van 't boek: ‘*Mimosa botrycephala*... wier blommen men 's winters uit Nizza naar hier zendt. Mimosa wil in 't Grieksch *Navolgster zeggen*’.

De aanhalingsteekens aan het opschrift zijn hier ten onrechte weggelaten, zij beteekenen immers: 't is een gewas. En nog meer ten onrechte is na den titel 't schriftuurwoord overgeslegen: *Qui spem non habent*... duidend op de hopelooze bedroefdheid der bloedverwanten. Met wat Gezelle gaf was 't gedicht verstaanbaar genoeg.

Bl. 253. HET SCHRIJWIEL. ‘...was eene splinternieuwe uitvinding in Gezelle's tijd... 'k Versta niet, bekende hij mij, hoe 'ne mensch hem daar kan op recht houden’, zegt Verklaarder.

In den tijd dat Caesar Gezelle te Kortrijk op bezoek ging, was onze *bicyelette*, met keten en luchtbanden, een nieuwigheid, maar de *véloeipède* werd door Guido Gezelle reeds naar een prente beschreven in R.d.H. 1869, 27 jaar vóór dit gedicht. Hij noemt deze ‘vélocipède’, met den Vlaming, *wielpeerd*, zooals men zegt *stokpeerd*, en zet er uitleg en bedenkingen bij, die dit gedicht goed verklaren. Zoo b.v.: ‘Uwe voeten zet gij

in de geterdten... en gij doet net gelijk de wevers, op en neêre overhands'. Dit geeft geheel 't beeld van 't eerste vers: *Lustig, op zijn loopgetouwe*. Immers, de wevers terden 't *weef*getouwe. En juist de vraag 'hoe een mensch hem daarop kan recht houden' lost Gezelle in R-.d.H. op 'door de kracht van rechte te blijven, die 't loopen zelve aan een wiel bijzet', zegt hij. Zie R.d H. 1869, bl. 341 en 356. Verdere vergelijkingen tusschen *wielpeerd* en *andere peerden* zijn geheel in denzelfden geest van stillen spot, die dit gedicht doorleeft.

Vele andere, mindere bedenkingen laat ik maar weg.

Ik begon deze beoordeeling op den 2^{n} Zondag na Driekoningen, toen ik 't Evangelie van de Bruiloft, te Cana, had uitgeleid. Zoo de Bruidegom aldaar den besten wijn voor 't laatste hield, wil ik ook doen.

Niettegenstaande de aanmerkingen die de waarheid mij dwingt te maken, is er veel in *Keurgedichten* te leeren. Er is veel 'materiaal' bijgebracht in de brieven van oud-leerlingen, vrienden en vereerders, die sommige gedichten vergezellen, alsook in de oude, gelijkloopende en gelijkluidende verzen die worden aangegeven. De nota's van H.V. zijn soms ook zeer leerrijk, als b.v. bij *Beltrommel, Snijdende schaaft het staal, Hoe licht is toch de sparke vier*, enz. De eigen jeugdherinneringen van den neef over den Oom doen soms goed het dicht leven, als bij *In 't Riet*.

Zoo heeft Caesar Gezelle nu de 3 oudste Bundels bijna geheel doorgewerkt. Mocht hij voortgaan met *Tijdkrans, Rijmsnoer* en *Laatste Verzen*. Ook *Kleengedichtjes* mag niet vergeten worden. Zoo komen wij stilaan tot het verlangde doel van een verklaarde uitgave, tevens een gansch feillooze en ontdaan van alle herhalingen. Als men die tegen 1930 wil gereed hebben, is 't niet te vroeg om er kloek aan te werken. Mijne medewerking geef ik geern: 't is Gezelle ter eere.

AL. WALGRAVE.

Weêr wa' zoogezeid ‘Algemeen Ndl.’!

‘Algemeen, d.w.z. verstaanbaar heel de wereld door, zou'-je denken, dank aan zijn “*internationale expressies*” verstaanbaar voor Heidenen, Joden, Turken, Ketters enz...alleenlijk niet voor de Vlamingen.

Zooals (uit mijn dagblad): Een *homogeene partij-Regeering* is nu niet *denkbeeldig*!!! Een kath.-socialist. Regeering echter *behoort niet tot het domein der onmogelijkheid. Kleine attenties onderhouden de vriendschap*. Frankrijk moest *par ricochet* daar ook van genieten. Op de Leye, de *favoriete* van G.G.!!!!! *groeide hi't aai met het uur*! Met *freele* barken dobberde men den stroom af. De dubbele kin *vormt de wanhoop* der vrouwen. Deze *thesis ontmoet niet dezelfde opwerping* (= ne rencontre pas la menie opposition). Men *verstrikt zich in gissingen* (= on se perd en conjectures). Het is vandaag de Kamer [niet de Hoograad] die *zware ontvangst maakt* (= faire recette; ‘trek hebben’ of, met de nieuwe zage, ‘vol loopen’). Men mag zich *verwachten aan eene algemeenheid van eersten rang* (= à un ensemble de 1er ordre).

Dit laatste is uit het ‘Belfort’ die ook zei: de kiesstrijd *staat in het teeken van hel papier!!* Maar 't andere is uit ‘De Standaard’ die nog zei: *rukwinden van gejubel dreven heen over de koppen* (= comme un ouragan qui passe au-dessus des têtes)!

O ‘Standaard’ schaamt u toch!

BROM

Tabacologia!

KOMAAN! laat U beweeken, *stopt een pijpke* met '*nen truis*, vandage gaan we 'ne keer vertellen van den tabak.

Zoo we de Russen en de Litauers(1) mogen gelooven - en waarom zouden die menschen daarom liegen? - zoo gebeurde 't aan Judas, toen hij aan zijnen boom te slingeren hong, dat de ingewanden hem uit zijn lijf puilden, maar zoodanig puilen dat buikvlies en buikvel scheurden en alles den grond oprolde. Satan die dat van verre stond te genieten, kwam op zen bokkepooten in zeven haasten bijgesprongen. - ‘Sapperloot! sprak hij,

(1) Cfr. IS. TEIRLINCK, *Flora Diabolica*.

zulke schoone boosheid 'n mag van de aarde niet! Alhier met hem!' - en hij frommelde de dermen in 'nen zak en weg was hij den bosch in rechte naar Bommelskonte zeven uren over de helle! Daar pootelde, doorwrocht en begong hij die vuiligheid zoodat het gaar en groeizaam wierd, en zaaide 't toen met zorge den akker rond... Korts nadien... 't was al hemel en tabak, alzoo boos en zoo bitter als Judas zelf, dat er uit opschoot!...

En wilt ge nu nog wat hooren? In stijf geleerde boeken staat er dat ze den tabak voor den eersten keer gevonden hebben in 't eiland Tabacco, zoo dáár moet 't zijn dat Satan gezaaid heeft, dáár in dat eiland dat te zwemmen ligt in de zee van Mexico. En 't zouden de Spanjaards geweest zijn die de inlanders daar vonden liggen zuigen elk aan een Claro Amarillo! wel van een elle lang, een opgekruld tabakblad met een touwtje toegebonden! en smekken en smooren dat die duivels deden... wolken in de lucht! Jamaar peist een keer... van Judas gebroed en van Satan gezaaid.., alla e' mensch 'n mag het niet ingaan. De Spanjaards stonden paf... maar 't en duurde niet lange, de nieuwsgierigheid, die leelijke beeste, kwam ze bekruipen en ze moesten ook een keer proeven, de duivel wrocht in hen, en 't smaakte zoo goed en zoo wel dat z'er zot van wierden. Preusch lijk Dul kwamen z'er meê opgestoken naar Europa.

Jan Nicot, fransch afgezant van Frans den Tweede bij Sebastiano koning van de Portugiezen, liep er dievelinge meê weg, gaf een handsvulletje aan den Groot-Prioor van Lisabone en ging er toen Kathelijne van Medicis meê besteken in Vrankrijk, dat was in 1553. En zou-je 't kunnen gelooven? ze waren er nu meê gemokkeld dat ze ruzie mieken om 't peterschap. Jan wilde 't *Nicotiano* heeten. - 't En doet, zei Groot-Prioor, 't moet *Magni Prioris Herba* zijn! - Wat zou 't, schreeuwde Kathelijne, 't is *Herba Reginae*, of *Catharinariae*, of *Medieaea*, één van de drie!

De Kardinaal van 't H. Kruis, nog een franschman, liet ze kijven en schoot er hem met een *bakte* vanonder, in één steke naar Itaaljen: - Hier zi', zei hij, dat is *Herba*

S. Crucis[1]... En zoo kreeg die plante wel honderd namen, zelf waren er gelijk Dodoens, omdat 't van werkinge en uitzicht wat trekt op het Biezenkruid, die 't noemden *Hyoxiamus Peruvianorum*, maar dat is een beetje stijf verre gezocht algelijk en ge moet veel goe' wille hebben om in 't maaksel van de twee geen groot verschil te vinden. Nu dat bewijst altemale dat de tabak in eere en achtinge stond vermits zoovele menschen en landen bij hoog en bij leege aan 't beweren zijn gegaan de eersten geweest te zijn om die duivelsplante te kennen. Ze gebruikten 't voor van alles: tegen koortsen, tegen wormen, tegen verbrandheid, tegen waterzucht, om wonden te genezen, om smerten te linderen in buik en lijfmoeder, tegen den korten asem, tegen een verharde milt, om 't ongrui te dooden, och! wat weet ik nog al. Dus in 't eerste zoodanig niet om te smooren, maar stilletjes aan dat kwam toch ook in voege: en daar er niemand nog veel aan gewoon 'n was en doorgaans den tabak '*dronk*' 't is te zeggen de dampen inslokte en al den neus uitblies, zoo gebeurde 't dat ze algauw in doliorum, dom en dwaas lijk dronkaards lagen. Menige prinse ook 'n wou dat vervloekt smooren in zijn land niet gedoogen en zou daar een spelle voren steken.

Amurat de vierde, Keizer der Turken, gaf wetten uit daartegen, maar de man 'n wist niet - wat we nu al weten - dat wetten gemaakt worden om aan eens hielen te vagen van als men 't gat schoon heeft, en dsarzi' ze *smoorden er lijk de Turken*!

De Groothertog van Moscovia deed al wie betrapt wierd den neus afzagen; en de Koning van Persen deed ze dood smijten.[2]

Paus Urbaan de achtste dreigde met banvloek al wie hem vervoorderde binnen de kerke te smooren. Dat 'n was ook allenszins niet betamelijk maar Paus Urbaan

(1) Duivelsch kruid en 'H. Kruis' hoe rijmt men dat te gaar?

(2) Maar enja! Kwam er een schabletter in 't zicht, de smoorders waren *de pijpen uit, ze slaken de pijpe* en... ze smoorden toch.

'n was er niet zacht op, ei? Wat zou de man nu zeggen van veel andersche bloote verergernisse die we nu soms in de kerken zien?

't Schoonste van al, een zekere Fagon, een fransche doctor medicus op een Kongres spoog vier en vlamme tegen 't smooren maar 'n kost het over zijn herte niet krijgen nu en dan eens in 't geniep een treksken aan zijn pijpken te geven! Of ze 'protest aangeteekend hebben' 'n weet ik niet. En of hij er veel overhaald heeft 'n denk ik ook niet. Maar dit 'n is niet noodig op een Kongres; Kongressen wegen altijd even zwaar reeds van overouds.

Het dreigen en 't verwijten 'n scheen dus al t'hoope niet sterk genoeg om de bekoring te weerstaan; verboden vruchten smaken best en de eenen achter de anderen 't smoorde welhaast al dat beenen had.

Geleerde bollen hebben jaren lang zitten twisten en snuisteren tot in de oude kelders en grafwiegen om te vernemen of soms veel vroeger nog de Egyptenaren bij voorbeeld, de Grieken of de Romeinen de 'pijpe' niet gekend 'n hebben. Maar niemand ooit 'n heeft kunnen uitwijzen, noch mocht er in gelukken ooit een woord te vinden in de oude schriften die 'pijpe' wou bedieden. Dr Weiterlhoff, een Hollander, beweert met gezag, dat de pijpe van Amerika komt, en de cigaar ook zooals we nu gezien hebben, en 't smooren meê. Daarbij de Hollanders zouden de eersten geweest zijn om het pijpensmooren volop in de mode te brengen, en ziet een keer wat[1] lieve tabakpotten en-balgskens ze allemaal aan 't bakken vielen te Delft, en die geestige koperen vuurpotten welke ze smeedden, en dan die eerden pijpen met kleine bevallige kopjes en lange steerten van Gouda waarmeê ze zoo geern pronkten toen ze zaten om geschilderd te worden vòòr Frans Hals en Pieter De Hoogh en konsoorten. De weerdighied van den man groeide mee met de lengte van den pijpensteert en waarachtig 't is nu nog alzoo!

(1) En heerlijk rookgerief dat ze bezaten: wat schoone ingesneden *pijpekassen* en *kastoten* (custoden) en *pijperekken*.

Ik zie me nog, vóór den oorlog, al die gezapige burgers zitten in de Parijssche Halle te Brugge, daar tenden rond dien langen tafel: dát waren de mannen van 't Senaat, dát waren kerels! O! mannen met baarden! En hoe dat? Doodeenvoudig omdat zij lange pijpen smoorden. Iedereen had ‘respect’ voor die mannen! 't En was maar 't goedtje van driemaal zeven dat den aap hield met die boschprokureursen den onnoozelen kul dien ze uitsmeten.

Achter de Hollanders kwamen de Engelschmans. Geheele benden bloedige jonkheden trokken op naar Virginea om tabak te planten(1) Getrouwde lieden bleven thuis. Intusschen kreeg de takak zulkdanigen aftrek dat er in Londen eene ‘Company’ tot stand kwam die wel geern zou gehad hebben dat die jonkheden in Virginea bleven vóór goed om den groei en den bloei van den tabak en ten profijte van de ‘Company’. Een middel daartoe was huisgezinnen stichten en dus vrouwen zenden. Zoo gezeid zoo gedaan dus; al 't rijfje-rafje stak in zee op avonture, 't was tusschen 't vrouwvolk van Engeland eene schoone schommeling. Tegen 120 pond tabak, zijnde de reiskosten eener vrouw, mocht ieder planter eene gade kiezen. Grooter spel 'n wierd er niet rond gemaakt, maar of de klinke altijd in den haak viel? dat valt te betwijfelen, de buile wierd zeker dikwijls tegen de blutse geslegen!

Na de Engelschmans zijn dan de Pruisen aan 't rooken gevallen met Frederic den I^{sten} aan den kop. Hij stichtte de welbekende Pijpacademie.

't En is maar in de 17^{e} eeuw dat de pijpe 't Fransche binnentrok ten tijde van ‘le Roi Soleil’. Ge ziet van hier hoe de pijpestank in dat verpupte midden 'lijk een hond in een kegelspel binnenviel. 't Gebeurde nen keer dat Lodewijk de 14^{e} - Pietje Quatorze ge weet wel - op zekeren dag de deur open stak bij de Hertoginne van Bourgonjen en: ‘is dat hier stinken’ zei de man in zijn eigen, ‘van waar mag dat toch komen?’ Voorzichtig...

(1) Trouwen zouden ze later, als ze waren binnengespeeld en weerkwamen.

bij steekt zijnen neus in de kamer al snuiven... en hij gaat tot aan de deur van 't ‘boudoirtje’ en... vindt hij me daar de Hertoginne niet da'?! met een nest prinsessen rond heur.. - Wa' wa' wat is dat hier? zegt hij, ze zaten daar mezinke! al te smooren of liever de eene achter de andere twee drie pafjes te trekken uit een vuil steenen pijptje, en te hoesten, en te kuchen, en leelijk te doene meer dan een beetje. Maar mensch! 't Kwam uit... Ze hadden een gestopte pijpe gekregen van den schildwacht en 't was gelijk een rooverskoop! Peist een keer! Die stank kwam van uit dat boudoirtje en krulde leelijk in Louis zijn koninklijken neuze. Maar 't is te peizen dat hij naderhand in zijn menigvuldige oorlogen en miseries dikwijls zelf uit *vuile pijpen zal gesmoord hebben* en zijn volk leelijk *getoebakt* wierd.

't En is lijk maar van achter 't jaar '30 dat de cigaar is opgekomen. Die ‘zijn wereld kende’ smoorde cigaars op straat en pijpen thuis. Maar sedert de groote tramulte van 1914 zijn de cigaars schabouwelijk geduurd: fr. 0.75 en zelf fr. 1.50 in groote omstandigheden dat kan er misschien nog deure, maar fr. 5.00 voor een echten Habana!! dat gaat boven z'n hout. *Smoorrijke* menschen alleen kunnen dat nog *verwerken zulken toebak!* 't Is om ervan te niezen. 't Is van riekt er'an maar 'n proeft er niet van. Nu, een uitvluchtsel en een troost, 't is dat men zulk nen duren, de beenen uitgestrekt, de duimen onder de oksels, de oogen toe, kalm en gelukzalig moet kunnen liggen genieten... en dat zulks in onzen tijd lijk niet meer mogelijk 'n is. Voor iemand die aan z'n werk is gaat 't leven rapper nog dan vroeger, 't is altijd maar van haas-je-zeere! en een pijpe gaat dan beter... zelf in een vliegtuig[1].

(1) Oude smoorders daarbij, echte liefhebbers, hebben nog altijd liever pijpen, doorrookte zeeschuimers. Mits nu en dan een kuischinge met een hazebeentje als *koterare* om de meeste brokken en 't *klokhuis* uit te stekken; en mits nu en dan de *pijpkool* of *-stiertje*, een zaggestengel b.v., door den steel te trekken, alles is weer opgefrischt. Die haast geen tanden meer in hebben draaien soms een touwtje rond den steert: 't is vaster in de bete en zachter voor de barbels. Sprekende van *doorrooken*: steenen pijpen *culotteeren* gemakkelijk als ze maar veel besmoord worden; zeeschuimers integendeel zijn taaier en ze moeten bovendien licht vernist zijn of anders 't en kan niet gaan. Die pijpen krijgen te warm, veel warmer dan gemeene steenene, en de bruine lage die van binnen naar buiten kruipt eens dat ze de frissche koele lucht geware wordt trekt er geern van onder, wij zullen ternaasten wel zien waarom; maar ligt er vernis op de pijpe dan 'n kan dat bruinsel noch weg noch weder en 't zit daaronder gevangen. Al te zwarte knagers nochtans worden toch ook te bitter van smaak, is 't niet? Nu dat bestaat in goeste, en goeste is koop.

De tegenwoordige ‘élégance’ van 'k wil en 'k en kan, van eerste- en laatste-broek-officieren, khakimannen, loopjongens en jagelingen is nu de cigarette. Ja tot puppemamzels toe smooren cigaretten. Ziet me die pagadette daar liggen 't eene been over 't ander en uitgestrekt; schijnbaar onverschillig is ze, maar in den grond zoo preusch als 's keizers katte. De kunst bestaat hierin: zoodanig doen en laten dat niemand mag bemerken hoe de oogjes al vertroebelen, hoe 't hoofd begint te draaien, hoe 't maagsken aardig doet en 't zweet komt uitgebroken. Gauw jonge dochter, uw bleek gezichte mocht u verraden, 't wordt tijd van frissche lucht te scheppen. Als ge dat een tijdeke zult gedaan hebben gaat g' er beter tegen kunnen. Smoort intusschen met opene vensters en koopt cigaretjes met Tussilagofarfara-bladjes tusschen den tabak gekorven, dat neemt al die ongemakken van daareven weg, zoodoende kunt ge beter den man naäpen... Want dat is eigenlijk uw verlangen, uwe ziekte in kleeding, in doening, in alles; zoo wordt ge stilletjes aan noch mussel noch visch en in 't korte te leelijk om voor den duivel te dansen. Dat is een eerste morgengave en doet ze maar meê! Zulks is in Amerika bij duizende vrouwen als waarheid bevonden: Geen ‘pardon’ voor de vrouwen!

Zoo 't ons eigen volk niet aangaat 'n kunnen wij daar verders niet tusschenkomen, eenieder moet zijnen pap koken zooals zij hem eten wilt. *Elk z'n pijpe en elk z'n toebak*! Intusschen laten we ons vrouwvolk goed in

stampen niet te haastig te zijn om 't smooren te leeren, dat komt aan tijden en altijd te vroeg. Iedereen moet smooren en eene pijpe toen nog: als iemand immers, 't zij man 't zij vrouw, in zijne *pijpe* kruipt en hem van langsten te stijven legt op zijn reeuwstroo, en 't kleffe zweet hem uitbreekt in den doodstrijd. O! meisje, 't is dan dat ge *reeuwschen toebak* zult te smooren krijgen, dan zullen uwe lippen op en neder bewegen ten teeken van kortenasem tewege, en zult ge misschien de Zwarte Maseur aan de sponde hooren fluisteren: - ze is allichte heur *laatste pijpjen aan 't smooren*.

Jonge meisjes, huismoeders tewege, vergeet het niet: 't salonleven en 't nietsdoen is voorbij; de dienstmeiden worden kwakrijgsch van langs om meer; 'n wilt als 't U belieft, u niet schamen de *pijpen* vast te pakken die ik u nu kom aanbieden. Namelijk: de *kachelpijpe* om naar te zien en de *kavepijpe* om er den bitter, 't grijmsel en 't ruiskalk aantijden te doen afsteken. Wilt *pijpijzer* en *pijptange* warmen om de schroo van muts en halslobbe te pijpen. Zorgt voor uw kleed dat er noch *pijpen* noch kroken in komen. En wilt ge daarbij aan uw venster dan Capucijntjes of *toebakpijpjes* kweeken, dat 's goed: hunne slanke ranken jeugdig groen en bloêroo'rood zijn rechtzinnige leute en liefde, zijn een zinnebeeld van leven; en 'k wensch u van herte veel *smoor hierin te hebben*. Laat al de anderen maar cigaretten rooken, en grootdoen; in den tijd dien we beleven, een vrouw die van den luiaard speelt zal er wel eens *slechten toebak* om smooren: al had zij een hals met goud beslegen, ze moet erdoor; heur

averechtsch bedeel van kop tot steert
en is *geen pijpe toebak* weerd.

K.D.W.

Niemand mag het kwalijk nemen.

't Is uit overmate van honing en uit oververnepenheid van ramen, dat we dezen keer zijn moeten achterblijven met de vervolgen van *Lombardzijde's Mirakelboeksken*, van *Dickebuschs' oorlogsgevarenissen*, en met menige andere *opstellen*, *verhalen*, *sproken*, *gezangen*, *boekbesprekingen* en *mengelmaren* die reeds lange vóór ons krielgatje liggen wachten om binnen. Ook met ons *Bloemomvrage*. Evenwel wat geduld. Morgen komt ook alhier.

Mengelmaren

Boekennieuws

Remi Ghesquiere - Lambrecht Lambrechts *Zingende Harten*. Fransche bewerking van Alexis Valezan.

Heer Remi Ghesquiere, onzen hoogstbegaafde Westvlaamschen deunvinder, orgelist in O.L.V. kerke van Halle, en die ons verleden jaar met zijn 100 schoone geestelijke liederen vergast en verrast heeft, zendt op heden 45 nieuwe liederen voor huis en school de wijde wereld in.

De woorden van Lambrecht Lambrechts tintelen van waarheid en van deugdelijk thuiszijn op den buiten.

't Muziek is lief, eigenaardig, en wonder in zijn verscheidenheid; 't meêspel keurig en kloek bewrocht, 'n valt niet te moeilijk; die zingende harten zullen rillen ons Vlaanderen deure.

De fransche bewerking staat uitstekend geleest op den grondzin en op de zangwijze van 't vlaamsch. Hoeveel duitsche liederen 'n werden er in 't fransch niet vertaald, en die toch eigen blijven aan hun volk en aan hun streke!

Onderwijzers en liefhebbers vragen naar schoone zangen, en staan te kijken om te weten van waar dat ze komen zullen; - welnu, Vrienden, ze komen van HALLE.

A.M.

[Nummer 6]

Om te weten wat Vlaamsch is.

Het vlaamsch is niet voor overtolligheden. De Vlaming gevoelt wat hij zegt; en 'tgene hij niet gevoelt dat en uit hij liever niet, als b.v. overtolligheid, in eenderwelke uitdrukking. Vandaar dat het voor veel onzer liefhebbers van zoogezeid ‘Algemeen Nederlandsch’ dikwijls onmogelijk schijnt sommige begrippen, in uitbundig fransch aangeleerd, anders als franschgewijsde uit te brengen. Fransch 'n is niet zindelijk op hol geblaas en onbegrepen woorden; en zij-daar, in 't vlaamsch, of liever (want ze kennen geen vlaamsch meer) in hun ‘Algemeen Nederlandsch’ ze stameren dat achter. Om één voorbeeld te geven, alzoo die ‘duizend kussen’ (mille baisers) van op 't einde hunner handmaren, daar waar het anders al kan gaan, in echt vlaamsch, met ‘'n geildigen smok’ of ‘'n pieper dat 't klinkt’ ...of ook (wat onder groote menschen nog vlaamscher valt) met een keer - zelfs van verre - ‘de vijve’.

De Moorsledemeulen

IN ons dorp stond een oude molen, een zware houten windmolen. Hij rees er zoo schoon uit zijn lief rond heuveltje, dikke met gras begroeid en waarop, bij

zomertijd, een paar koeien stille graasden, gebonden aan een houten paal.

Wat pronkte hij prachtig, de grijze grootvader van al de meulens der streek. Grootvader, ja oudvader, want, uitwijzens de gele oorkonden, die in 't stof van den stadhuiszolder rustten, was hij veel ouder dan de kerk. Daarom ook droeg hij den name van 't dorp, en heette bij de oude menschen de ‘Moorsleêmeulen’.

Sedert het jaar elf honderd en zooveel, toonde hij aan het volk uit welk geweste de wind woei, en maalde al het graan waarmede twintig geslachten waren grootgegroeid. Van tusschen zijn knosperende steenen, rolde het mullige meel voor de melkpap der kleene kinderkens, het wittebrood der jonggehuwden en de koekestuiten voor de rouwmaaltijden der overledene oudjes.

Ik zie nog den loggen grijsaard op zijn vier witte teerlingen, ietwat voorovergebogen en gedekt met een scherpe, zware, bemoste kappe van vermomld hout, tusschen schalieblauw en mosgroen.

Ik zie nog zijn vier roode wieken trage keeren in de lucht, en ik hoor hun gezoef in den wind en het gekraak van den as en de wielen. Nog denk ik aan dat wiegen en wagen, en dat gedurig stuiken tegen den grond van zijn langen trap. Wat moet die leere lang geschommeld hebben, als men den grooten kring beziet rondom den ‘meulewal’ geteekend, en zoo juist als ware hij met een reusachtigen passer getrokken. In die ronde stond ook geen pijltje gras; en al den kant van den Oosten was zij zelfs veel dieper, omdat de Westerwind veel heviger blaast.

Ik zie nog Gusten, den meulenare, met zijn langen grijzen baard, in zijn bestoven ondervest, barrevoets in zijn gapende pantoffels. Ik zie hem klimmen langs den trap, of staan in de deur, van waar hij een zak naar boven haalt uit de lompe ketserskarre, wijl het oud versleten peerd een bete gras nut; of ik zie hem haastig de zeilen korten, het zeilwerk slaan met geweldigen armzwaai, omdat de wind geweldiger wordt.

Ik zie de boeren, met kar en koei, en de geschouder-

bandde kortwoners met zwaarbeladen kruiwagen naar den molen trekken en hoor ze roepen en tieren naar Gusten die niets en hoort tusschen het gesnor en geruisch der wielen.

't Mocht regen zijn of zonnebrand, de ouderwetsche doening stond daar. 't Mocht waaien of branden, donderen en tempeesten, onder dag of nacht, de Moorsleêmeulen trotseerde alle geweld.

Hij leefde het leven van de menschen meê; en vierde men feest, dan stak hij, blij gelijk een zot, met zijn lange armen, het slingergroen en ijfteranken in de hoogte om het volk van heinde en verre naar de inhaling van een nieuwen pastor te roepen.

Was er druk werk en gunstige wind, de mulder kreeg oorlof om 's Zondags te draaien; maar toen het zware gebons der klokke de Consecratie van de hoogmis over het dorp kondigde, zette hij de zeilen overhoek, tot openbare huldebewijs aan den goeden en grooten God, die 't graan en den wind verleent. De oude waker, gebouwd in den goeden ouden tijd, die de oude zeden van 't eenvoudige Vlaanderen gekend en geleefd had, bood de wapens voor den Heer der Heirkrachten.

Oud en jong, kleen en groot kende den Moorsleêmeulen; en iedereen zag hem geerne. De oogen van vader hadden hem aanschouwd, grootvader had als kind gespeeld in het gras van den meulewal en al de voorvaderen hadden hem gezien en bemind. Hij bewaarde al de overleveringen van 't dorp, wist te vertellen al zwijgen, en verhaalde zonder spreken van ramp en rooi uit verafgelegen tijden. Men zag licht aan zijn tooisel dat hij veel doorstaan had, maar hij leefde stil en sterk gelijk de oude kloeke man, met kloek herte, en beloofde nog veel jaren.

Eilaas! het noodlot hing hem boven zijn hoofd en bedreigde hem meer naarmate de korenaren van 1914 goudgeelden.

Een geesel schrikkelijker dan deze, welke de molen gekend en doorleefd had, zweefde in de bange lucht. Veel en wild had hij 't weten waaien uit den

Westen, maar ditmaal kwam het geweld uit den Oosten.

Het was den 19n October 1914. De bewoners waren hunne huizen ontvlucht en de grijze lijfwacht stond alleen in zijn weemoedige schoonheid aan den ingang van het dorp. Hij scheen te zorgen over de verlaten woningen en wierp een laatsten groet naar al de oude kennissen der streek. Hij zou als hun trouwe verdediger optreden, hij die alles gezien, die alles doorstaan had. Wien paste die rol ook beter?

Stelde de oude wet niet vast dat de molens in den oorlog evenals de kerken moesten geëerbiedigd worden?

Het kwaad komt nader en nader. Het flikkert Een blauwe ring van rook in de lucht. Een knal. In de ruimte huilen stukken staal en steen zoo eenbaarlijk als moest de wereld vergaan. De pachthoven laaien in rossen gloed en dikke rookbarmen kruipen door den meulen zijn wieken.

God! Het wordt een razernij. Een lading schroot flitst den molen in 't volle gezicht; de wormstekige rotte berdels klinken met dof gerommel neer op de walkruine. Hij blijft staan met gescheurde wonden, de goedige reus. Zijn oude beenen trillen. Kwetsuren ontving hij, ja, in zijn langvervlogen jeugd, maar zulke wonden... nooit!

Als zwepen knallen de kanonnen. Een zwaar geschok doet heel het gevaarte wankelen. De grijze kappe rolt al stuiven nevens de teerlingen en nu staat de sukkelaar daar met blooten schedel als een oude bedelaar. Hij houdt stand en schijnt voor de laatste maal zijn droevigen blik over de benauwde streek te werpen. Hoe goddelijk schoon is hij in zijn ellende!

Hemel! De kwade macht is te groot. Een schot treft de dwarsbalk op de teerlingen. De goede grijze reus verliest het evenwicht en tuimelt al schokkebokkelen in de engte tusschen wal en veld. Een zwarte rookwolk gaat op in de hoogte, verdunt en verdwijnt.

Daar bleef hij liggen, lang, zeer lang, gansch doorzonken, geradbraakt als een verlaten peerdenlijk.

De oorlog duurde nog lang; maar aan alles komt een

einde. De Duitsche macht ging aan 't verflauwen en stierf lastig weg, uitgewoed.

Vlaanderen had veel geleden. Zijn bewoners kwamen terug naar het aloude vaderland. Weer groeide er koren op de effen vlakte. De wind suisde zacht door de aren en de vogels zongen blij als tevoren; maar de oude Moorsleêmeulen was weg.

Stuk voor stuk werden zijn stramme leden gestolen door zijn moordenaars, vernietigd en verbrand. Eén alléén bleef liggen en lag er nog toen de brave dorpelingen terugkwamen.

En gelijk Eva gemaakt werd uit een ribbe genomen uit Adam, zoo zit er in de nieuwe kerk een ribbe van den ouden Moorsleêmeulen.

M.J. VAN DEN WEGHE

De Abdijhoeven te Loo

IN het stadje Loo ziet men nog drie oude hofsteden of zoogenaamde abdijhoeven, waarvan de eerste de *Groote Coudeschure*, de tweede de *Kleine Coudeschure* en de derde, uit oorzaak dat zich boven een der gebouwen een torentje verheft waarin talrijke koppels duiven nestelen, *Het Duivenkot* wordt geheeten. Op deze hoeven wijst men nog de plaats aan waar eertijds - toen deze boerderijen zekere geestelijke instellingen uitmaakten - het H. Misoffer werd opgedragen. Dit geschiedde in de nog bestaande schuur onder wier gewelven zich groote kelders bevinden.

Aan deze hofsteden zijn heden nog zekere folkloristische overleveringen verbonden. Zooals men vertelt, wordt in iedere dezer boerderijen jaarlijks een der hoornbeesten door een onbekende ziekte aangetast en door de volgende doenwijze genezen: wanneer eene koe de kwaal op het lijf krijgt, waardoor deze gansch mager en afvallig wordt, leidt men het beest naar een naburige boerderij om aldaar gestald te worden. De eigenaar der koe verschaft het noodige stroo en voedsel; deze waar

het dier ondergebracht werd, houdt voor zich het mest en de melk. Nadat de koe gezond en terug vet geworden is, wordt deze naar de hoeve van den eigenaar overgebracht en op staanden voet verkocht en geleverd.

CYR. DE VUYST

O mijn oude lindeboomen!

Eerw. Heer en Vriend
R. POLLIE,
onderherder van Denterghem.

O mijn oude lindeboomen,
linden van de *dreve*!
'k hoore u suizelen: - welgekomen'! -
- welgevonden!... oude linden!...
't doet mij deugd, en 't moet u deugddoen,
gij die vroeger,
tusschen 't sprietelen van uw loof, de
zonne liet den weg bezoenen
van mijn kindschheid, -
Linden, linden,
armen die nog open blijft voor
't herte dat u liefhad!
groene linden van voorheên, en
waar de bietjes
onverlet uw blomkes peilden,
onvermoeid hun lied hergingen,
en al 't zoete dat g'hun afstondt
lijvelijk opdeên en vervoerden. -
O de kindschheid!
kindschheid waar de tranen zeem zijn,
zeem, bij 't bitter alsemvocht, dat
later steekt en breekt uit d'oogen,
brijnekwelm, die

onverwijld de wangen spoelt, en
't lachen meêsleept. -
Lindeboomen,
't lispelen in uw nieuwe blaren
oude tongen die mij talen,
't zwellen uit uw oude knobbels
nieuwe blikken die mij gâslaan. -
***
Lieve linden,
dáár, bij 't uitgaan van de *dreve*,
stond uw groen lijk half vermaagschapt,
wisselend met èn ander groen, dat
harder als uw week geweefsel,
verder ging den weg bezoomen. -
Leemte nu,... en
nooit 'n keek de lucht zoo bot, zoo
nuchter vreemd, bij
't guwend gapen van dat wijdzijn. -
Vrienden wierden uitgeroeid, mijn
olmen wierden voortgesleurd, ter-
wijl, och arme! en ver van hier, hun
lustig loof nog
wendde en waaide voor mijn oogen. -
O mijn olmen!...
hijverend als de koele wind u
vezelend aansprak,
donkergolvend, als de stormjacht
u ontstelde. -
Vrienden, g'hebt uw ziele meê, met
al heur blijzijn,
g'hebt ze meê met al 't genieten
dat z'ons junde. -
Mocht uw stam- en loofgeweld hier
weêr herleven,
weêr verheugen bij 't verwantzijn
met de linden!
mochten hier nog ander oogen
schongelen op het zwak verroeren
duikelen in de wilde diepten

van uw twijgen!
o dan zullen
ander ooren 't lied beluisteren
van uw schoonheid;
o dan zal hier
menig menig ander herte ook
opengaan, en vriendschap voelen
voor de vriendschap van de boomen.

***

Olmen, olmen, gij die 's zomers,
blad en stam met dauw vernistet,
en 't vernis lijk morgenvreugde
leken liet tot binnen d'hage,
binnen 't dicht en vast beluik van
onzen *schoolkoer*;
schoolkoer, perk van leute en groeikracht,
inzet van al 't mingelmangelen
waar ons leven draait en meêdanst; -
koer, waar 's winters in de sneeuw, de
kinders op hun slijderbaantje
't gladzijn voelden van de wereld,
en bij 't vallen leerden opstaan; -
speelkoer, speelkoer, gij die later
wassen moest, en honger kreegt, den
heeten honger van den tijd, en
ongestoord, den
ouden hof hebt ingeslokt, met
al zijn blommen en zijn bezen.

***

't Ruim gebouw nog van mijn *schole*,
waar ik met mijn eerste boeken
d'aldereerste voetinge aanlei
van mijn werkend denkend menschzijn;
waar ik stil, bij
't eenzaam zoeken van mijn vingeren,
onbekende galmen hoorde in
't zinderen van de snaren.

***

't Leven van mijn oude schole!
waar de man zat, waar hij heerschend,
stoel en staf en hand omwond met
slingerbloei van liefde en wijsheid. -
Weerde *meester*, tweede vader,
gij die traagzaam,
gij die vast uw hert verwrocht in
d' herten die u minden!... -
- 'k boog opnieuw daar voor die *grafsteen*
waar uw leven op verguld wierd
en uw deugd 't vergulden weerd was;
voor die grafsteen,
waar de laatste mannen stilstaan
die ge leerdet,
en de laatste zielen spreken
waar ge thuisligt[1].

Nieuwcappelle 1924.
A. MERVILLIE.

Wie is er die...?

WIE is er die kan zingen lijk
de vogels in de boomen?
Wie is er die kan zuchten lijk
de winden in het riet?
Wie is 't die met zijn stemgeluid
den leeuw nabij kan komen?
Wie rommelt lijk de donder als
hij door de wolken schiet?

(1) Woorden van den grafsteen:
Leerlingen en vrienden
aan Heer en Meester J.-B. Mervillie,
geboren te Wonterghem -1805- overleden te Denterghem-1880-
Priester in 't herte -
't Voorbeeld der onderwijzers -
IJveraar aller goe werken -
God zal hem loonen - Amen.

Wat is zoo hard als steen, wat is
zoo zacht als edervacht?
Wat is zoo klaar als 't sterrelicht
door 't zwarte van den nacht?
Wat is zoo zoet als honig en
zoo zerp als zure wijn,
en kan er nog iets dieper dan
een menschelijk herte zijn?

MELCHIOR.

't Mirakelboekje van Lombardzyde

(*Vervolg van bl. 87*)

BESPREKING. Zooals duidelijk blijkt uit de handteekeninge, de steller van 't werkske was Moens.

En we zeiden boven(1) dat hij 't stelde in drie keers:

M^1 miek het boekje zooals het eerstmaal naar zijn meening volledig moest schijnen, nl. gaande in één smete van 1635 tot 1661 met de 'nota''s erbij, dus zonder daarin te begrijpen 't blad 5 (voor- en aarkant) met zijne gevallen van 1663-'66 en 1665-'68.

M^2 laschte dan dit blad 5 er maar in, enkelvoudig t.w., groot genoeg immers voor de 1663 '66 welke hij zou stellen op den voorkant ervan.

M^3 eindelijk stelde zijn 1665-'68 op den aarkant van 'tzelfde.

Daartoe gaan we voort op 't gestelte. Inderdaad heel het werk is eender van handtrek, maar M^1, M^2, en M^3 verschillen voor slete op de veder, en ookal van donkerte in doppe(2).

We besluiten eruit: 1) dat M^1 wrocht aan zijn boek het jaar van 't laatste geval dat hij opnam, nl. in 1661, 't jaar van stuk X; en 't moet erom doen, dit stuk begint nu ook even met de woorden '*Heden* den 9 Julius 1661'(3); 2) M^2 zal hebben gewrocht een goên tijd

(1) Bl. 26.
(2) Vgl. boven, bl. 78, opm. 1.
(3) Deze gissing wordt ten anderen niet tegengesproken, integendeel, door (op bl. 8 ak., 13e reek) de melding van Alexand. VII (1655-1667) als 'ieghenwoordigh Paus'.

daarna: alleszins na '63 ('t jaar van 't geval uit XI, 't eenige stuk van M^2), of beter na '4 Jul. 1666' ('t jaar van dezes bevestiging); 3) M^3's XII is van na '17 7bêr 1668' (vermeld evendaar), en vast van vóór '70 't jaar dat Moens heenging... naar Nieuwpoort gaan werken(1).

Het doel van M^1 was een handboek te maken, verhalende en stichtende; misschien bestemd voor den druk ten dienste van beevaarders, gezien zijn steunen (hier en daar, maar vooral tegen 't einde) op de wijze van 't beevaarden, en op de voorwaarde en 't voordeel van 't lidzijn in 't broederschap. Hij verkoelde in zijn droom op het laatste; wrocht om gedaan; en, eens effen, was blijde het werk nog voor een tijdje van kante te steken.

M^2 'n liet echter de zake niet liggen, maar 'n bleek er toch ook niet haastig meer mee. Had hij ondertusschen misschien zijn Overheid uitgehoord? Had deze gesteigerd op 't woordje 'mirakel'? Mogelijks. Want ziet. Overal waar dit woordeke in de oogen sloeg, daar ofwel zette hij nu liever 'geschiedenissen' (als in de hoofding op bl. 1 vk.), ofwel trok er een krabbelinge door (als keer op keer in de waarkenning aan het slot van ieder der tien verhalen van M^1). Dit zal gegaan zijn met de vliegende gauwte, want de woorden 'mirakel' in 't lijf van de stukken heeft hij in zijn haast overkeken en laten staan (vgl. stuk II, VI, VII). Medeen stelde hij er nog zeere een stuk bij, t^k XI, waarvan hij inderdaad nietmeer zegt 'hoc miraculum...' enz., enkel 'fidem suscepit'; en men ziet dat 't hem kittelt, want tot tweemaal toe (wat M^1 zeer zelden gedaan had) spreekt hij er nu van 't 'miraculeus beeldt', om immers alzoo iedereen te voldoen, namelijk hemzelf en zijne Overheid. Evenwel hoe weinig-nauw M^2 nu hier keek, al daaraan allemaal werkende, kan men besluiten uit zijn achterlaten van 't zesde 'mirakel' uit G (gebeurd in 1664). Misschien was 't oorspronkelijk bladje waarop hij 't geval G 6°

(1) TANGHE, *ald*., bl. 27.

'annotaverat'[1], toen ter tijde op den dool, of op tocht ter bevestiging[2] ievers.

M[3] voor de aardigheid, en uit aangeworven gewoonte, stelde dan XII, ook nu zonder het woord 'miraculum' bij. En dan, vermits hij een klein-tijdje daarna ervanonder mocht gaan, leverde hij 't boekje aan den nakomenden herder, daar latende dus de zake ...gelijk als ze was.

Waarop had Moens nu gesteund? Trouwens hij miek maar 'Copien'... - mitsgaders ja, op het laatste, een 'nota' uit eigenen duim over den gang van het broederschap. - Om daarop te antwoorden moeten we G, de 'gedenkstukken' bijnemen.

Men vergelijke dies eerst, in den volgenden aanwijzer, de samenstellinge van M en van G.

Bij M		**MIRAKEL**		**Bij G**	
Bladz	Talmerk	Geval	Jaartal	Talmerk	Bladz.
		Van vóór M's tijd			
1 vk.	I	Menagie	1635	1°	39
1 ak.	II	Tey	1644	2°	40
2 vk.	III	Everaert	1648	....	....
3 vk.	IV	longhman	1652-['54]	....	....
		Van uit M's tijd			
4 vk.	V	Huys	VI-1655	....	....
4 vk.	VI	Evers	VIII-1655	3°	40
6 vk.	VII	Sap	XI-.....	....	....
6 ak.	VIII	Lievens	VII-1656-['57]	....	....
7 vk.	IX	Martines	VII-1556	4°	40
8 vk.	X	Follaers	9-VII-1661 (heden)	....	....
5 vk.	XI	VHeecke	1663-['66]	5°	41
....	....	Baltsan	1664	6°	41
5 ak.	XII	Lansheers	1665-['68]	7°	41

(1) We merkten 't hierboven (bl. 79, opm. 4), G6° en loochent M's taal niet.

(2) Vgl. zulk een tocht in stuk VIII.

Bij G kwam het er niet op aan in zijn stukken (die toch ook maar tendeele 'Copien' waren) *al* de bekende 'mirakels' te doen herdenken. Wel echter bij M. 't Doet vreemde dus het 6e 'mirakel' van G bij M niet te vinden. Vergeten we niet nochtans dat dit 6e dagteekent van het jaar 1664, immers uit den tijd, zoo we boven vernamen, toen M's eerste vuur beslissend gedoofd was. Anders, voor ons nu, 't is eer lijk een voordeel dat dit 6e van G bij M niet en staat. Want daaraan is te zien dat *G niet vanuit M* is ontnomen.

Evenzoo stamt ook *M niet uit G*, bij wien trouwens zes 'mirakels' ontbreken. Bovendien Gis jonger dan M: dit blijkt her en der uit een nieuweren draai van een woord(1), en omendom uit de stevige eenwijzigheid waarmee die zeven 'mirakels' van G aleven bondig, doelzuchtig en invultrantte opgesteld zijn; men denke hier b.v. op 't immerherhaalde besluit... 'vast betrouwen dat (dit) is geschiet door de hulpe van de he m. Maria'. M daarentegen zet er hem toe: hij vertelt de zaken met smake; bestaakt de gevallen met nauwheid (vgl. II, IX); bestaakt ook de noodige dieninge (vgl. b.v. XI); en doet zijn heernisse gelden boven andere beevaarten (vgl. XI). Uitgeweerd dat 6e 'mirakel' van G en een naam 'Ortado' anders gesteld (tk 4o - IX), in G en staat er niets, niet een kleinigheid, welke bij M niet en staat; maar het tegenovergestelde is wel waar.

Aan een anderen kant *G en M zijn verwant ondereen*: dit is bij 't lezen heel duidelijk. Zoodat we hier mogen besluiten dat ze beide zijn overgeboekt uit gemeenzame oorspronkelijke opstellen, welke voor M (en ook voor G) zullen, op losse en verdoolbare bladjes, de afzonderlijke en echte 'annotationes' geweest zijn van elk der gevallen - en 't meestendeel kwamen van de hand van Moens zelve. - M nam ze over meer slaafs, G daarentegen knoopte ze eenwijsde meer thoope(2).

(1) Ongelukkiglijk is die uitgave van Tanghe niet in alles wetenschappelijk voldoende.

(2) Op mijn vrage (boven, bl. 27, opm. 2) achter uitleg over den aard der G- gedenkstukken vermeld door stiftheer Tanghe, antwoordt E.H. Blondelle, Herder te Denterghem, gewezen Herder van Lombardzyde, dat hij van geen dergelijke gedenkenissen weet of 't en is van *zeven schilderijen verbeeldende de mirakelen van O.L.V. van Lombardzyde*, met enkele woorden toelichting eronder, *die hongen in de kerk* boven de zitsels en onder 't doksaal; ze maten, naar zijn beste onthoud, daaromtrent een 0.95 m. breed op een 0.80 hooge. Hoe oud dat ze waren? XVIId-eeuwsche, denkt hij. In den oorloge zijn ze wellicht samen met de kerke vernietigd geworden.
En wat er op stond? Altijd voortgaande op 't geheugen:

1. Janneke Hellyn leidt haar dochterke gaande met krukken naar den autaar van O.L.V.; ze had een brandende keers in de hand; haar bovenkleed was opgeplooid in den aard van dat der zusters Ursulinen. Onder op de schilderij stond iets in dezen aard in oud vlaamsch: 'Janneke Hellyn komt naar de H. Maagd, belooft licht te ontsteken, haar dochterke kan na drie maanden gaan, zoo men betrouwt dat...' (Vgl. M XII, G 7o).

2. Een man liggende in vallende ziekte, achter een schure met stroodak. Naam: 'Van Heeke' of 'Van Eeke'. E.H. Pastor van Lapscheure in 1910 droeg ook dien naam en zei dat dit onder zijn stamgenooten gebeurd was. (Vgl. M XI, G 5o).

3. Een vrouwe die lam was..... (Vgl. M I, G 1o).

4. Een gaaipers, en iemand met een pijl in zijn hoofd... (Vgl. M II, G 2o).

5. Een wagen ten tijde van oorloge, onder de Spanjaards. (Vgl. ... G 6o.

6. Een schip dat verging. O.L.V. in verschijning.... (Vgl. M VI, G 3o).

7. Nog een schip op de woedende zee, en gered door O.L.V. (Vgl. M VII,...).

Wat die ‘annotationes’ zelve betreft. Vier waren er met gevallen van vóór M's tijd: waaronder de eerste, nog

Heeten we die schilderijen S.

Aan 't zien komen S^5 en G 6° overeen, maar M 'n meldt dat geval niet; evenzoo S^7 en M VII, doch G 'n meldt dat nu niet. Besluit: Tanghe's gedenkstukken-G ‘in de kerke bewaard’ (boven, bl. 27) zijn bijgevolg (onderander daarom) nog wat anders als deze schilderijen-S, welke aan een anderen kant ook niet afstammen van M.

Zooals we zeggen hierboven zal de oorbron van M, G, en S evenzeer, een verzameling ‘annotationes’ geweest zijn (of, voor even de schilderijen-S, ten minste de mondelinge overzeg van wat er op de ‘annotationes’ was opgenomen).

...En, vooralsnu 'n weten we nog niet wat Tanghe's G-gedenkstukken waren.

M.O. Wel andere volkskundige merkweerdigheden hebben we buitendien uit Lombardzyde bijvernomen; maar we gaan die een keer later afzonderlijk mededeelen.

van de hand van ‘pastor Petrus de Mystere’, ten dage der aangevinge zelf opgenomen (‘heden den 3 maerte’). De tweede en de derde, nog was het jaren na hunne gebeurtenis, zijn door Moens aangeteekend, misschien in 't begin van zijn herderschap (uit welken tijd immers hij er ineens een-stuk-vijf-zes ‘mirakelen’ aan toevoegen mocht); de Mystere blijkelijk had eerstmaal er een meetijdige waarneming van gehouden, nog bondiger wellicht dan die van het eerste ‘mirakel’. Maar Moens was 't die inbracht van die losse ‘annotationes’ voortaan vastervoegen te plegen; hij herdeed deze twee, en hij zou vantoenaf met de volgende 'tzelfde doen. Alzoo reeds met de vierde geschiedenis: deze berichtte hij heelemaal op zijn eigen, met moete; hij had ze zelf half-beleefd, zelf ‘gheexamineert’ - te Nieuwpoort nog staande -; en hij speelde er zelve getuige in. De volgende kwamen dan achter, al dapper.

Hoe ging dat? Evenals in den tijd van de Mystere, wierden de menschen uitgehoord, en wierd hun verhaal opgenomen, hetgene zij dan onderteekenden met of zonder getuigen. Eenmaal had de Mystere daarbij nog bevestiginge geëischt bij het Nutten des Heeren, waarachter een eed: maar 't gold daar iets buitengewoons, immers 't was zake van een verkeersel (t^k III); anders achtte de Mystere hem genoegzaam voldaan met de belofte van een eed later te doen als het noodig zou blijken (vgl. I, II). Moens miek er een weinig meer spel aan. Nadat de menschen hun beevaart gedaan hadden, en al of niet ter H. Nutting geweest waren (vgl. VI), vroeg hij om van 't geval kennis te hebben; 't verhaal teekende hij aan ‘annotavit’, soms met de woorden zelf zooals de lieden die uitspraken (vgl. VI, VII, VIII, X)[1]; aanveerdde bewijsstukken zooals Martines' hoed (vgl. IX); eischte plechtig (vgl. VIII) ‘alzoo datmen schuldigh is van alle warachtighe zaecken’[2] getuigenis en handteeken, ‘fi-

(1) Men merke op hoe alle de stukken beginnen in verhalenden trant, behalve: de twee zeemansgevallen (VI en VII) met ‘Wy onderschreven attesteren’ - als zeemansverhalen? -, en (VIII) 't stuk van Lievens als een boekmansverslag.

(2) Als in oude vorstelijke gunstverleeningen.

dem suscepit'; ookal van andere getuigen, als 't zijn kon: deed dezen uitzoeken zelfs, en liet hun het getuigbladje ten huize voorleggen nog maanden erachter (vgl. IV, VIII); herhoorde daarna wel eens de begunstigden bij een terugzien wellicht, tot drie jaar nadien, en teekende dit weêrom aan (vgl. XI);... doch vooral, vanaf het VIe 'mirakel' (eenmaal goed de zaken in gang heel in 't begin van zijn herderschap), 'n liet nimmer meer na - uitgeweerd maar één keer (t^{k} VIII) voor een klein gewoon geval - den eed op te vorderen.

Handelde Moens uit opgeleiden plicht, ten minste naar een oud gebruik van dien tijd, of deed hij het uit eigen geijver? Voor de 'annotationes' was de Mystere hem voor, maar niet met dat herte van Moens; en zake van gebruik, werkelijk ja, het bestond. Maar 't maken van een boekje was een van Moens' eigen gedachten; boven[1] zelfs bevonden we dat eenieder daarin hem niet blindeling meewilde. Dan, dit gedacht van hem, was dat uit herderlijken trots over zijn Lombardzyde, of wilde 't hij uit zorge om 't Zeven-Wee'n werk? 't Scheen meer om de eerste reden, dunkt me.

Wat verder dan betreft den dracht, 't gewicht van die verhalen, het doel erdoor beoogd, den gang van 't onderzoek, den trant van de opstellen, 't belang ervan voor de geschiedenis, voor godsdienstwetenschap, voor boekstafkunde en volkskunde, daarover gaan we later beter kunnen spreken nadat we nogal ander zulke stukken - het meestendeel al even ongedrukt nog[2] - ook eerst gaan hebben onderleerd.

L. De Wolf

(1) Bl. 131.

(2) Vóórden oorlog bestond alhier, ambtmatig ingericht, een groot 'Berek voor kleine handvesten': alle dergelijke schatten zou dit Berek zien te achterhalen en drukvaste te krijgen. Maar 'k hoor er niet meer van. Waar zit het dan? ...In de handvesten?

We gaan 't nog een keer zeggen.

Zinnen en wendingen in den aard van de volgende: De crisis *neemt scherpe vormen* aan (= prend une tournure aiguë); 't Davidsfonds moest *een acute crisis* door worstelen; een *boventallige* klerk (= surnuméraire); het leven van dezen heilige was omzeggens eene *verborgenheid gebleven* (= étaitresté un mystère); Trotsky weer *op hel schild geheven* (= élevé sur le pavois); een *blanke* dag (= une journée blanche); *verloren eiers* (= oeufs perdus); de *zitting opheffen*; de *euveldaden van den wind*; een *warm pleidooi*; hij werd *versierd* (= décoré) met de fransche militaire medalie; personen *zich bevindende onder den slag van beteugelende vervolging* (= se trouvant sous le coup de poursuites répressives) enz. enz., allemaal schabouwelijkheden uit mijn dagblad, zijn 't bederf onzer tale, een gevaar voor den taalzin, een bewijs of van onkunde of zorgeloosheid, en een verweer voor den vijand die allichte mag zeggen dat er geen eigen vlaamsch meer bestaat.

BROM

De oorlog in Dickebusch en omstreken

(*Vervolg van bl. 69*).

VIII. Thuiszettinge van de Engelschen.

1915. Woensdag, 3^{n} *van Schrikkelmaand*. Gewerengeschot dezen nacht; overdag kanonnengeschot meer dan gewoonte. Bommen, ten Vijverwaard te voornoene; schrootstukken dezen namiddag al ‘Congo’ en ‘Hert’. Kogels te Remi Onraet's in huis. En een karre aan stukken. Veel Engelschen toe te Vlamertinghe en Yper. Verpleeghuis thans in het klooster.

De weide vóór 't Wethuis bachten Vermeulen's dient nu tot werf voor de krijgswerkschap. Staken, berd, stekkerdraad ligt er bij hoopen om teweeg ervan hindergetouwen te maken tegen den vijand. Onze Engelschen-hier zijn dooreen groote werkers, altijd bezig entwaar-aan: is 't geen oefeninge, ze zijn aan het kramen, aan wegen of strijdgerief. Waarlijk ze blijken generiger dan onze belgsche werkers uit 't leger, die wel zien dat ze er geen breuk aan en halen.

De Engelschen begraven hun doôn ook in de weê van Heer Thevelin, nevens den kerkweg nabij de graven der Franschen; doch gaan even een kerkhof aanleggen verderop in de weê langs den keizel naar Kemmel omtrent aan Isidoor D'hellem's.

*Donderdag, 4*n. Schoon weêre. Meer geweld van duitsche geweren, 'tgene sedert eenige dagen wat aanneemt. Bommen al VdPeereboom's, en veel al 't Hallebast en in de Vijvermeerschen: 't is den Duitschman te doen achter de engelsche vuurmonden. Maar-drie dagen staan er zulke in de weê van Dochy's, omtrent Charles', tusschen 't Hallebast en den keizel naar Kemmel, en ze zijn reeds verkend door de vliegers en staphands beschoten met eendelijke bommen wis wel van een 0.30 m. doorsnee. In de weê'n van Dochy's, Adriaen's, Thulie's, en Hoflack's zag ik daarvan een tweetal dagen nadien wel achtien putten, zoo groot dat ik in 1915(1) op heel Dickebusch geen grooter gezien heb. 't Waren er die wel 8 meter maten van dweersten, op 5 meter diepe. Dikke knuisten van iepen, wel 0.60 m. in doorsnee, waren met wortel en al uitgeworpen en lagen 4 meter verder.

In den avond een duitsche aanval langs Voormezeele-Wytschaete. De mannen ter nood en de schietraad staan om vooruit. Onrustigen nacht. Enkele grachten verloren, doch gelukkiglijk weder hernomen.

*5*n *in Schrikkelmaand, 1*n *Vrijdag*. 125 HH. Nuttingen. Omtrent den zevenen, stroomt de kerke vol engelsch volk dat er doet om te legeren. Onder de diensten blijven ze stille. Maar anders in den dag, 't is rooken, zingen, schuifelen. Waar moe'-je daarmeê gaan belenden?

Vele gevlieg; en tegen avond roer- en kanongeschot. Een engelsche krijgsherder vermondde me dat de Duitschers twee grachten veroverd hebben over S. Elooi. S. Elooi is al van ten tijde der Franschen een gevaarlijke spie aan twee kanten beschoten.

*Zaterdag, 6*n. Achter den noene weerom gebuisch. Bommen op Hallebast. Wie hier heden toekomt is de

(1) Wederom dus is dit ten minste na 1915 overgeboekt.

E.H. Kapelaan van Voormezeele welke te Veurne was sedert 25^{n} in Slachtmaand.

Zondag, 7^{n}. 150 HH. Nuttingen. Drie legerherders doen misse.

In den namiddag geschot. t' Elverdinghe, was 't dezen morgen: omtrent den zessen is er een fransche geestelijken krijgsman in 't doen van zijn misse doodelijk gekwetst door een bomme.

Vandage is de engelsche schabelettersdienst hier ommegeweest in de herbergen en heeft er allemale den sterken drank uitgegoten. Het was reeds 5 weken dat de veldwachter de menschen had moeten vermanen. En niet vóór tijd: want het begon een beetje te schelen van de danige dronkaards, meestendeel wapenliên, minderen en overheden. Ook in de winkels is de verkoop van sterken drank strafbaar.

Maandag, den 8^{n}. Veel gewerengeknetter Een jongen van Vlamertinghe aan 't delven van duikgrachten naâr van den Pias, wordt door een engelschen schildwacht doodgeschoten binst dat hij zijn pijp ontstak: licht maken was immers verboden.

Tal van vrouwliên slaan nu de waschte voor 't leger, in een groote wasscherij ter brouwerij van Peirsegaele's. Ze trekken 0.38 fr. ter ure. Daar zijn ook baden ingericht voor de oorlogsgasten, met water uit den Vijver, dat er vanzelfs naartoe komt.

't Is even veel vrouwvolk dat thuis wascht voor den komenden en den gaanden wapenman, en dat er een schoonen stuiver bij weglegt.

Dinsdag, 9^{n}. Overdag stille. 4 Begravingen.

Woensdag den 10^{n}. Krijgsherder Father Bowes is naar Voormezeele geweest. De kerk is geheel verwoest, ook bijna gansch het dorp ligt in puin. De kapelanij staat nog recht en dient voor eersten verpleegstand. Bachten 't huis is onder de aarde een groot duikhol gesteken om erin te verblijven, mits het gestadig drooge te pompen. De verdienstelijke geestelijk is een ganschen dag in de kerke doende geweest, en heeft er ondermeer de vermaarde gewaden (ten minste de roode en de witte, ook

enkele zwarte) gered. Weinig ervan was bevuild, veel echter doorkogeld. Met den avond zijn twee legermannen erachter gereden naar Voormezeele, en hebben ze tmijnent thuisgebracht, een karre vol of zoovele. Father Bowes vertelt dat te Voormezeele bij de kapelanij, twee duitsche krijgers in een huizeke zaten, van waaruit zij schoten op de Engelschen. Ze werden ontdekt: een is gedood, en de andere ontvluchtte.

Den dag door, duitsch gevlieg, beschoten van hier. We vangen brokskes smijting op 't dak.

*Den 11*n. Tamelijk rustig.

*Den 12*n. *Vrijdag*. Wederom gewerengeschot in den nacht.

Leenie Vervisch van de Vierstrate, 70 jaar, wordt doodgevonden langs den steenweg, versmoord in de gracht.

Father Keans, legerherder, heeft vandennacht uit den kelder der pastorij van Voormezeele waar ze verdoken zat de relikwie uitgehaald van het H. Bloed, en heeft ze meegenomen naar hier. Ze zat overtop in 't water, en 't zilver erom was heel zwart. F. Bowes heeft ook twee kelken, 't allerheiligste en een zilveren kruis ingebracht.

Yper wordt weêre besmeten.

*Zaterdag, 13*n. Slecht weder, en roergeknetter.

*14*n. *Den Zondag*. 't Weêr is niet beter. Weinig HH. Nuttingen. Na de missen staan we met het H. Bloed van Voormezeele. Heel de kerke te zegenen.

De Grootoverste van den Staf komt dan de kostelijke H. Bloedbleve bezien in mijn huis.

's Namiddags geweld buitengewoon. Geschot. Bommen. De Duitschers aan 't aanvallen, Drommen ter nood vliegen toe. 't Gaat voort in den nacht. Alles ligt onder te boven. Mannen draven, loopen; de wagens stormen met voorraad. Doch 't betert. Twee grachten ontnomen, zijn even twee grachten heroverd. Vele verlies her en der, maar vooral bij den Duitschman.

*15*n. De ruste keert weder. 12 duitsche gevangenen worden te J. Thevelin's in de boeie binnengebracht.

Heel het dorp krielt van het vechtvolk. Ook de kerk

propt ervan. Deze echter wordt met den avond ontruimd. Ze ligt een halfvoet dikke van vleeschdozen en anderen bucht. De mannen van 't engelsch Rood-Kruise komen ze kuischen en opdoen.

(*'t Vervolgt*).

[A.V.W.]

Bloemperken te wenschen in Brugge?

(*Vgl. boven, bl. 71, 93*)

Uit een onderzoek dat we doen

Iemand zei het ons anders. Een man van in de vijftig.

- Maar dat is toch wonder, zei hij, dat dit vraagstuk alle zeven-acht jaar een keer voor den dag komt. En in den tijd, zei hij, nl. vóór den oorloge, telkens dat er sprake van was, dan gingen de nieuwsbladen op; twisten ontstonden: de oude liefhebbers en kenders van Brugge rechtten hen vierkantte tegen die nieuwigheid. En de zake-die viel. 't Was schoone-te-zien dat dit voorstel om bloemperken in Brugge op te stellen enkelmaar aanstond bij nieuwloopte menschen die meenden, om Brugge meer *eigen* te maken, dat ze 't hier moesten doen zijn *lijk-eerder als elders*, lijk te Brussel en Antwerpen, en Kortrijk en Oostende!

En die man had een beetje gelijk.

We vertelden zijn meening bij ergens nog Bruggelingen, allemaal stijf aan oudheid en kunst, en die zeiden:

- Enwel, 't is waar.

- Maar, voegde er een bij, ‘ze’ hebben 't nu anders gedaan. Ze 'n hebben nu op voorhand aan niemand niets gezeid. En ze hebben op de Kiekenmarkt, ringsom de pompe, metterdaad daar-nu een keer een ‘square’ opgetrokken, omendom in zijn blauwen arduin, met gangskes erdoor voor die wilden gaan water trekken, en met ijzeren staakskes en nettedraad om tegen de honden die er soms zouden gaan... steken. En er groeit daar gras in, geperkt en gemuileband, met menig slag

van bloemkes ertusschen... verstaan vanaf den tijd dat ze bloeien tot den dag dat ze zullen uitgebloeid zijn. Wat er dan in den winter zal staan, ttz. zeven maanden op twaalve, 'n weten we nog niet: vuiligheid vrees ik. Tot daar. De menschen die 't perkske gesteld hebben, zijn allichtwel tevreden: de tuinbouwers ook, en de smeên en de steenhouwers mede. Hunne voldoeninge 'n gaan we niet zoeken te bederven met er kwaad van te zeggen. Maar weet er nu iemand goed van te spreken? Dàt wilden we eens weten. M.a.w. is dat nu beter alzoo? En zoo ja, dan waarom? Is de Kiekenmarkt schooner, de gevels, de pompe meer brugsch nu? En zoo ja, dan waarom?

- Wat zeggen de nieuwsbladen?

- Niets! Ze boften ermee alsof het was bij bevel, eer dat het tuintje daar was. Nu, niets of niet vele.

- En de menschen?

- Ook niets! Tijdens den oorloge zijn ze geleerd alles te laten gedoen. Maar onder hen, ze herkennen meer Brugge in het gras eromheen tusschen de steenen. Da's 't oude koppige Brugge dat vanonder den grond tegen de nieuwigheid opkomt.

- En de kunstschilders dan?

- Die 'n kijken nooit òp naar dat bleekske; maar zoeken Brugge elders, nl. onder de boomen in 't gras, en in kronkelende straten met gevels, ziende opwaard naar eeuwige brugsche bouwkundige schoonheid, en niet neerwaard naar vergankelijke bloemkes in vreemde ‘parterre-tjes’ en ‘square-tjes’!

...'t Onderzoek zetten we voort.

D.B.

Mengelmaren

Boekennieuws

Edw. Vermeulen. *Pee Vlaminck in 't ouderlijk nest. - Pee Vlaminck wijf en jongens*. Leuven, VI. Bknhalle. 1925, in-8^{n}, 174 en 170 bl.Elk 7,50 fr.

Wie Warden Oom kent, 'n moet niet gezeid worden wat zijn twee laatste Pee-Vlaminck 's weer zijn. 't Is er nog twee lijk al de andere. Dat is, zooals altijd, '*uit ons volk en voor ons volk*' ...op zijn Warden Oom's. Ook niemand, allerminst Warden Oom zelf, verlangt hier van ons dat we hem om dit werk in den hemel reiken. Hij is beter nog een beetjen op de aarde. Om verschillige redenen: ónze reden vooral, is dat 't ons dunkt dat ieder van zijn leesboeken terzelfdertijde mag doorgaan als 'n vlaamsch woordenboek, laten we zeggen als 'n verzamelboek van volksaardige tale en gebruiken, levend geschetst. Kwamen er toch nog veel Pee-Vlamingen achter. We zijn zoo inniglijk blijde dat benevens het Idioticon en benevens Loquela, boeken alzoo mochten uitkomen (in ons geliefde West-Vlaanderen ten minste), boeken waarin die eigenste volkstaal, waarachter De Bo en Gezelle zoo zoekgierig getaald hebben, hier bij den gooie gesmeten en gebruiksgewijze vertoond worden. Doch, als we bij 't melden van deze verdienste nu stopten, Warden, de eerste, zou zeggen: 'ja nog een beboffinge om bij de andere te leggen'; 'maar, zou hij zeggen, 'n weet-je dan niet van kwalijk's eraan, te verbeteren'? Kwalijk's? Enja, 't doet toch entwat: en 't is dat het in 't algemeen zoodanig 'uit 't volk' komt, dat 't soms nog zou rieschen nietmeer te wezen '*voor 't volk*'! Laat Pee Vlaminck eens lezen aan menschen uit 't volk (best nog aan landsvolk), ge gaat ze hooren achter iedere reke: ''t is waarachtig alzoo dat het gaat, 't is mijn ziele-Gods alzoo dat 't gezeid wordt'!... Maar ze gaan dan daarachter Pee Vlaminck gemakkelijk aan kant leggen. We hebben 't bevonden meer dan een keer. De trant en 't verhaal, alles schijnt hun zoo waar, zoo dagelijksch waar, dat ze achter 't einde niet vragen! Wat schort er aan 't werk? De boeiinge, denken we, het nietalledaagsche, 't aardige, 't wondere, 't roerende, dàt wat doet uitzien naar 't slot van 't verhaal... als bij Conscience b.v.

Anders, zouden we schuw zijn dat Warden er iets aan verandere... immers, zoo we zeiden hierboven, - voor ons toch - uit 'n volkskundig opzicht, woordenboekmatig.

L.D.W.

* * *

A. Cuppens, Guido Gezelle & A^{n}. *Geschiedenis der Heilige Elisabeth van Ungarn*. Naar het fransch van Graaf de Montalembert. 2e druk Leuven, VI. Bknhalle, 2 dln, in-8^{n}, 208 tot 416 bl. 8 fr.

Onnoodig deze 'geheele ongewijzigde' heruitgave iemand hier aan te plichten. Gezelle, Cuppens, en Montalembert's Elisabeth van Ungarn, 't zegt genoeg alle drie. Mocht het vele verkoopen en weer worden gelezen.

Eén dingen is nieuws: 't is de 'Verantwoording' des [her]uitgevers, dewelke lijk niet-weinig beschaamd staat dat de lezer erin 'oude vormen en oude woorden zal vinden die G.G. weer burgerrecht heeft willen geven in de nu levende

taal’. De uitgever liet ze er toch ‘uit pieteit voor G. Gez.’. ‘Uit pieteit’ me man, en ‘voor G.G.’! Weest gerust, vriend, om dien ouden bucht van die woorden van G.G. 'n zult gij niet één kooper verliezen. Maar ge hebt zeer wel gedaan er niet meer dan één bladzijde van uwe ‘pieteit’ en van uw ‘levende taal’ bij te steken, want dat ging gewis heel het werk en vooral den verkoop ervan bederven en dooddoen. B.v. dingen als; laten ‘verschijnen’, dan ‘bereikte ons het nieuws’, ja, dàt is van die nu schijnbaar levende taal, ttz. vlaamsch met fransch haar op; de verstandige Vlamingen hebben nog liever dan dàt, G.G.'s verouderde vlaamsch, welke immers het immer-levende werkelijk vlaamsch was.

T.R.

* * *

L. Bittremieux (Scheut). *Van een ouden blinden Hoofdman*. Zijn duister begin, zijn veelbewogen midden, en zijn gelukkig einde. Antwerpen, Prokuur van Scheut, Oude Beurs, 1925, kl. in-8^{n}, 64 bl., met lichtbeelden en stiftteekeningen door C. Van Loon (Scheut).

Als Eerw. Vriend Leo Bittremieux niet onze bekende en genegen medewerker 'n was, dan toch zou een boekje van hem als dit hier voor prijsuitdeelingen en volksboekerijen ten zeerste door ons mogen aanbevolen worden, omdat het komt van iemand die, wanneer hij verhaalt, immer ook doet om te leeren (in dingen die hij heeft bewezen zoo grondig te kennen), en niet min om te stichten (als knappe achterkomer zouden we zeggen van onze west-vlaamsche zendelingen en stellers EE.VV. Vyncke en Van Acker en A^{n}).

Voor 't goê werk medeen, is 't te koopen.

B.

[Nummer 7]

Om te weten wat Vlaamsch is.

We zeiden laatst: *geen overtolligheden*.

Iemand 'n liet dat niet liggen, en antwoordde: ‘ja, maar in 't vlaamsch spreekt men toch ook van *duist* dingen *en nog*, van *heel de wereld en nog een prochie erbij*, van *àl hemel en* bucht, en van *een zee* van menschen, en van *een heelen toren* met aardappels, enz.’. Wis, wedertalen we, maar geplogenheid en beeldspraak zijn daarin duidelijk, en maken de zake verstaanbaar; dit echter is geen waar in franschheden als; ze overtroffen zich (= ils se surpassèrent); de begeestering was ten top (= l'enthousiasme était à son comble); een reuzenbijval (= een succès colossal of monstre); en een onherstelbaar verlies (une perte irréparable) enz. De Vlaming zou zeggen: ze deden àl wat ze konden, ('t beste peerd van Veurenambacht 'n kan maar dat 't kan); de menschen stonden lijk zot, ze waren henzelven geen meester; een bijval ongehoord; een schadelijke dood; en andere meer.

Leeraars, leert toch aan uwe knapen 't verschil zien.

Den 11^{den} - Juli-avond

HET avondt zacht op de oude stede...
Op 't Belfort waait de vlag,

en Brugge's volk, in blijden vrede,
viert Vlaandren's gloriedag...
De klokken slaan... de monden zwijgen,
de zielen spreken stil...
de tonen van bazuinen stijgen
met zilvren vreugdgetril.
Dààr hooge golven mannenkoren,
zachtruischend lijk een beê,
en steenen, lichten, gansch de toren
zingt Vlaandren's Hooglied meê.
Het volk dat staat dáár, al die koppen,
die meest gebogen staan
en zelden naar de hooge toppen
hun' aardsche blikken slaan,
dit volk herdenkt thans, bij 't aanschouwen
van zooveel heerlijkheid,
't verleden met zijn' plichtgetrouwen
en zijne onsterflijkheid,
en 't lijkt hem, onder dezen toren,
symbool van vroegre macht,
dat 't heldenheir der Gulden Sporen
op meer vereering wacht,
vereering die in Vlaamsch te wezen
meer dan in 't lied bestaat,
en buiten dagen groot lijk dezen,
in koelheid vaak vergaat!...
't Is nacht geworden... sterren blinken...
het Belfort rijst nu zwart...
Doch 't licht brandt voort, de liedren klinken
nog immer in het hart!

EEN VREEMDE BEWONDERAAR.

Brugge, den 13d^{en} Juli, 1925.

Hans zonder vrees

OVER tijd van veel eeuwen leefde een edele ridder, en die ridder had een zoon. Hans bij name, Deze was

de weerspleet van zijn vader, goed van herte en zonder vare of vreeze. Zijn vader had hem 's avonds dikwijls verteld van edele ridders die op avonteuren gingen, en die heldendaden verrichtten om verdrukte weezen of weduwen te verlossen van hunne verdrukkers, of om geschaakte vrouwen te trekken uit de klauwen van een oneerlijken schaker. Hij was daar zoodanig mede bezig dat hij er geheele dagen aan dacht, en 's nachts er van droomde. Op zekeren dag, zei hij aan zijnen vader, dat hij ook op avonteuren wilde gaan, de wijde wereld in, en dat hij met Gods zegen ook wilde goed doen, het recht verdedigen, de bedroefden en verdrukten troosten en helpen. Mijn vuist is kloek, sprak hij, mijn zweerd is scherp, en benauwd 'n ben ik voor niemand. Zijn vader, fier over zulken zoon, liet hem gaan, en gaf hem goede vermaningen en lessen die hij beloofde stipt te volgen.

Zoo, Hans vertrok kloek te moede en welgezind.

Lange en vele dagen ging hij, zonder bijzondere tegenkomsten; overal waar hij arme of zieke lieden ontmoette gaf hij milde aalmoesen, troostte de bloedende herten en ontvong menigen zegen van die dankbare ongelukkigen. Na veel en lange reizens kwam hij aan een machtig slot omringd van sterke wallen. De breede poorte stond open en Hans trok stout en bout binnen. Op het voorplein zag hij daar een kegelspel; de kegels waren zoo groot als menschen en de bolle in evenredigheid was groot en zwaar. Zonder te verletten nam hij die bolle en begon te kegelen. Als hij eenigen tijd alzoo tot zijn tijdverdrijf gekegeld hadde, ging er een venster open van 't kasteel en daar verscheen een groot hoofd met zwarte oogen. 't Was de reuze die dat slot bewoonde en die sprak: Menschenkind, aardworme, wie heeft u zoo stout gemaakt zonder toelating hier in mijn slot te komen?

- Heer, antwoordde Hans, de poorte stond open, daarom meende ik te mogen binnenkomen en omdat ik dat kegelspel zag, heb ik wat gekegeld daar ik van dat spel een groote liefhebber ben; wat kwaad steekt er daarin? Heb ik daarmêe misdaan, 'n neemt me dat niet kwalijk.

- Wie heeft u zulke kracht gegeven dat gij met mijne kegels kunt spelen?

- God heeft mij die sterkte gegeven, wedervoer Hans.

- Wie zijt gij en wat wilt gij? vroeg de reuze.

- Ik heet Hans, een edele ridderszoon, en ik reize op avonteuren.

- Wacht, ik kom beneden en wil u spreken, zei de reuze, en zijn hoofd verdween en de venster ging weder toe.

Na eenige stonden droei de deur open en daar verscheen een schrikverwekkende reuze bijna driemaal zoo groot als Hans, en met lompe zware stappen kwam hij naar hem af.

- Laat ons eerst een spel kegelen, sprak hij, dan zullen wij zien.

Zij begosten te spelen en keer voor keer won Hans op de reuze, zoodat deze verwonderd over Hans zijne macht en behendigheid min of meer beschaamd het spel staakte en zei:

- Hans, ik bewonder u, nog nooit heb ik iemand gevonden die me baas was, maar gij, kleen ding, gij overwint mij. Gij zijt een wonderbaar menschenkind. Mag ik u eenen dienst vragen: misschien kunt gij hem mij bewijzen?

- Spreekt maar op, zei Hans, is 't dat ik kan en dat het rechten goed is, ik zal u voldoen.

- Mijne vrouw ligt sedert maanden ziek te bedde en vraagt gedurig achter een appel van den boom des levens. Menige reuzen heb ik gezonden en geen een is wedergekeerd; waarschijnlijk zijn zij allen omgekomen.

- Is het dan zoo gevaarlijk, vroeg Hans?

- Ja, zeer gevaarlijk. Eerst die boom staat in een slot veel sterker dan het mijne, omringd met muren hooge en dikke en voorzien van machtige torens.

- Is 't maar dat, heer, ik zal wel gelukken, sprak Hans onverschrokken.

- Daar zijn op die torens geen wachten, en de poorten - er zijn er twaalf - en zijn ook nooit gesloten.

- Zooveel te gemakkelijker, riep Hans. Waar staat dat slot? ik ga en tot wederomziens.

- Ja maar, 't en is nog niet al, ging de reuze voort, rond dien muur liggen alle vijf stappen wreede dieren zooals lijgers, beren en leeuwen die bij 't minste geruchte opspringen en den stouthals verscheuren die durft te bij komen.

- Dat en is niets, zei Hans, ik zal het welaan boord leggen dat ze mij niet en hooren, en is er een die ontwaakt, ik heb nog mijn zweerd om mij te verweren. Weest gerust, heer, uwe vrouw zal voldaan zijn en genezen. Ik ga.

- 't En is nog niet al, sprak de reuze, die appel hangt in een ijzeren ring zoodanig dat gij om hem te plukken uw hand moet door dien ring steken; gaat die ring toe vóór dat gij hem geplukt hebt gij blijft gevangen en moet de dood sterven. Wat zegt gij nu? zijt gij nog bereid mij dezen dienst te bewijzen? Ik heb er reeds zoovele gezonden en allen zijn omgekomen, en het waren reuzen veel sterker dan gij. Overweegt het wel. Volherdt gij, gaat dan, ik zal u rijkelijk beloonen.

- In Gods name, ik ga en tot wederomziens in 't korte. Maar ja, nog iets en 't is 't bijzonderste: waar staat dat slot?

- Op drie dagen reizens van hier, het oosten in, te midden een uitgestrekten bosch.

Daarop scheidde Hans van den reuze, die valsch was en slecht van herten.

Onze dappere Hans kwam zonder gevarenissen aan dien bosch en vond het slot gelijk de reuze het beschreven had.

Die wilde, bloeddorstige dieren lagen met hunnen grooten dikken kop op hunne voorpooten alsof ze sliepen.

Hans sloeg zijn kruis, bevool hem aan God en de Heilige Maagd en trok zijn zweerd, gereed op verweer. Stille, stille op den top zijner teenen naderde hij de naaste poorte. Geen een van die gevaarlijke beesten scheen hem te hooren. Zij sliepen.

Hans gerocht alzoo gemakkelijk binnen en zag allichte den wonderlijken boom des levens staan. Rap gelijk eene kat klauterde hij er op tot bij den appel

die in dien betooverden ring hong. God, helpt mij, bad Hans en stak voorzichtig zijn hand er door, en plukte den appel; maar als hij zijn hand Wílde uittrekken sloot de ring rond zijn arm en bleef eraan hangen. Dat was niets, de appel was geplukt en Hans kwam van den boom met den appel in zijn hand en den ring rond zijn arm. Hans' herte poppelde van vreugde; maar, zou hij zoo gelukkig kunnen de poorte opendoen en tusschen die leeuwen vertrekken? Hans was daarmede weinig bekommerd, want sedert dat die ring rond zijnen arm was voelde hij zulke buitengewone krachten in hem, dat hij wederom zijn zweerd trok en stout en bout de poorte opende.

De dieren schenen allen nog in slape; maar juist toen Hans den leeuw voorbij wilde stappen, sprong deze op. De dappere jongeling was tewege hem ertegen te verdedigen, toen hij bemerkte dat die leeuw in plaats van zijne tanden te toonen en te grollen begost te kwispelsteerten en vriendschap te maken. Hij stapte dus rap door en, o wonder, de leeuw om wille van dien ring volgde hem nu gelijk een hondje.

(*'t Vervolgt*)

JUUL LEROY.

Vanlangs-om erger.

Wederom uit *De Standaard*: De voorbijgangers bleven als *versteend* voor deze ijselijke misdaad (= pétrifiés); daar *noteerden wij de aanwezigheid* van... (= notons la présence...); er *heerscht bedrijvigheid*; naar gelang de *nooden van het oogenblik*; allen verklaarden de redenen te *omhelzen*; en *hij haalde tot zich* (= s'attira) *een donder van toejuichingen*; de Kerk gaf aan de maatschappij een dubbelen *impuls*; een *première*; zoo stil, men mag zeggen *een religieuze stilte*; het *type van de hobereau*; *à cheval op het protocol*; *een bellâtre, chanteur de caf conc*. 'n *Rozenpotje* (= pot aux roses)!

Om den drommel toch: En dat is ons toekomende Algemeen Nederlandsch?

Wat zeggen onze Hollandsche Lezers daarvan? Wij, we walgen erbij.

BROM.

Een paar losse bladjes uit Guido Gezelle's dichterlijke nalatenschap

IK zou er voorzichtig meê in mijn hoekje gebleven zijn, was 't niet dat de bekendheid ervan soms mocht nuttig zijn voor vorschers en speurders over 't veld van des dichters bedrijvigheid. Ik geve ze hier dus ten beste voor alwie er zijn voordeel kan mede doen.

Er is voorzeker op mijn bladjes sprake van de Kleengedichtjes, ge zult gaan hooren: zoo begint het eerste:

> ‘Hedendaags heeft men alles in 't groote en in 't kleene.’

dit doelt op den titel KLEENgedichtjes.

> ‘Men weet dat de Engelsche schilder Hogarth dikwijls op zijne nagels het een of ander aerdig aenzicht naer huis meêbragt, om ze van zijn hand in zijne schilderijen af te teekenen.’

Dit is geheel getrouw afgeschreven, maar 't mocht zoo niet blijven, immers hier verzint de dichter; hij neemt de zinsnede nogeens onder zijne hand en herkneedt ze totdat ze wordt:

> ‘Men weet dat de Engelsche schilder Hogarth dikwijls op zijn nagels teekende, altemets bij gebrek van papier met zijn nagels vol aenzigten naer huis kwam die hij vervolgens in zijn schilderijen...’

En hij schrijft dan voort:

> ‘De volgende gedichtjes zijn min of meer op die wijze gemaekt geweest en hadde ik daertoe zoowel mijn nagels kunnen gebruiken als Hogarth zeker zouden er meer zijn en misschien betere die mij nu ontvlogen zijn.’

Maar hij kan zijne zinsneden moeilijk gerustlaten, en de bovenstaande wijzigt hij weer totdat ze wordt:

> ‘De volgende gedichtjes zijn min of meer op diezelve vluchtige wijze geboren en van die ze gemaekt heeft aldus kersten gedaen.’
>
> ‘En’ (zoo gaat het verder) ‘hadde mijn geheugen mij zooveel ten dienste gestaen als Hogarth zijne nagels en zijn potlood ze... gevangen en bewaerde...
> Zij dienen voor proeve van zeker gedichten die bij andere volkeren zeer in gebruik zijn namelijk bij de Araben, en

> hebben zij geen andere verdienste men schikke ze bij die soort van dingen die men bewaert en geerne ziet om hun kleenheid zelve. Daerenboven dat ze mogen in eenigermaten den Heere tot lof, den lezer tot nut strekken gelijk de allerkleenste zaken in de groote scheppinge Gods is de wensch van
> Guido Gezelle.'

Hetgeen ik tot hier heb overgeschreven ligt neergepend met een sierlijke vlugge hand op een bladje, bruin en gespot van de vochtigheid en de lange jaren.

'k Heb nog twee andere stukjes papier van dezelfde hand met potlood beschreven die, mijns inziens, over 't zelfde onderwerp gaan en weerd gelezen zijn om Gezelle's wijze van denken te beter te leeren kennen. Hij was klaarblijkelijk ontevreden over het onthaal door een vroeger uitgegeven versbundel genoten, en dienaangaande schrijft hij als in een gramte:

> 'Het volgende diene tot geleibrief en verweer tegen de menigvuldige vijanden die mijn boeksken bijkans natuerlijk zal moeten tegenkomen; 't zij omdat zijn schrijver wat langer frak draegt als de meeste menigte van menschen 't geen sommige die veel van vrijheid en verdraegzaemheid spreken van langs om min aenstaet; 't zij om 't boekskens opvoedinge en beginselen, 't zij om zijn gedachten willen en streven, 't zij om zijn kleerdracht zelve van ievers een e of a te kort of te lang, te Hollandsch of te Vlaemsch, wat weet ik al.
> Zijn oudere broeder is uitgekreten geweest om en voor oudewijfspraet en papen werk omdat er de naem Jesus te dikwijls naer sommiger meening inkwam omdat ik het opperwezen God en O.L. Heer durf noemen. 'k Ben voortgegaen in die boosheid en getroost mij op voorhand al hetgene ik op mijn boekske om des willen zoude moeten uitstaen 't is gelijk van wie. Ik hope ende wensche dat het niet volstrekt noodig is Brussels of Ghents rationalist te zijn om zoo niet schoone toch fraei verdraegzame vlaamsche verzen te dichten [te dulden?] Soli Deo omnis honor et gloria zoo schijnt de meening geweest te zijn van dezen die den schrijver met hun welwillende bemerking vereerd hebben en die 't zij nevenbij bemerkt, toch niet al te papistiek voorkomen noch aen de papen verkocht zijn. De twee laetste bijzonderlijk zijn van den schrijver hoogst verscheiden in geloofsbelijdenis. Hun zij van herten dank bewezen der aenmoediging van een inschrijven op dit werk daer is nog een goeije brok latijn toe voor die verteren kan'.

Voor de volkomen juistheid in 't afschrijven van de

voorlaatste zinsnede durf ik niet instaan. Gezelle schreef zoo vlug en zoo vlot dat hij soms stukken van woorden en ja geheele woorden achterwege liet vallen in zijne haaste, en soms ook was zijn geschrift vooral in potlood van geen mensch te lezen, zooveel te erger daar de tijd op dit schrift ook al zijn werk gedaan heeft.

Bij mijn twee bovenbeschreven bladjes - en dit bevestigt me in mijn gedacht dat ze over de Kleengedichtjes handelen - zat nog een derde bladje met die eigenaardige inleiding tot kleengedichtjes die 'k nog nievers tegengekomen ben en die zeker nooit gedrukt werd zooals ze hier volgt:

> ‘Kleengedichtjes
> Het woord kleengedichtje zal menigen lezer doen peizen op kleengebeedtje waermede eertijds eilaes nu nie' meer alle leeringe begost wierd. Het woord kleengedicht en staet dat ik wete in den woordenboek niet maer 't zal ligt al zoo wel verstaenbaer zijn hier in Vlaenderen als het bovengenoemde kleengebeedtje waerop het geschoeid is en waermede eertijds eilaes nu nie' meer alle leeringe begost wierd. Kleene gedichtjes zijn 't wel is waer maer ze zullen des te korter verleen baren en ze komen ook niet uit voor groote terwijlen dat er hedendaegs veel voor groote uitkomen die toch als 't al bijeen is bitter, bitter kleene vallen’.

MELCHIOR.

Aan U, o God

AAN U, o God, mijn hert,
mijn ziele en al heur krachten.
Wat mag ik buiten U,
wat kan ik hier verwachten!
hoe vindt de geest zijn speur,
waar lonkt mijn liefde nog?
de wereld is vol haat,
vol schande en vol bedrog. -

De wereld heeft uw beeld,
uw goddelijk werk verwrongen,

de boosheid waait en woelt
uit 't asemen van zijn longen,
en alwie buiten U,
ne voet ter zijde zet,
wordt evens, o mijn God,
betooverd en besmet. -

Den duivel heeft dien grond
bezwadderd en deurbeten,
hij komt er deugd en eer
en zuchtende zielen eten;
hij heeft den liefdetak
met rookend vier bespeit,
en steekt en drijft alom
zijn helsche arglistigheid. -

Die wereld, 'k moete er deur,
ik moet langst botte banen,
besmeurd met zonden, en
deurweekt van wilde tranen,
ik moet den heuvel op
waar God mij roept en wenkt,
en waar hij 't vast genot
van zijn geluk mij schenkt. -
En nader, altijd nader,
ontslegen van mijn zonden,
gesterkt, behoedzaam, en
met krankheid nog omwonden,
zal ik dien weg begaan,
'k zal dingen naar den loon,
en zeggen: o mijn God,
de wereld is nog schoon, -

De wereld is nog schoon,
die mij naar God kan leiden,
de wereld die voor ons
nen hemel zal bereiden,
de wereld waar de mensch
alom Gods liefde leest,
waar Jesus' zalvend bloed
de wrangste smert geneest. -

De wereld is nog schoon,
waar God zijn licht laat schieten,
waar *Hij* zijn eigen kracht,
in 't wankelend hert komt gieten,
de wereld waar Gods Kerk,
bij 't woord van Gods bestier,
den dolaard tegenhoudt,
hem zoent, en zegt: alhier!... -

Alhier! verlaat den weg
van leugen en van driften,
alhier! geniet den schat
van Gods genadegiften!...
maar ligt de wil verlamd,
en blijft dat hert versteend,
uw goedheid, o mijn God,
uw goedheid wacht en weent.

Nieuwcappelle 1925.
A. MERVILLIE.

't Mirakelboekje van Gulleghem[1]

HIER, evenals boven voordat van Lombardzyde, bedoelen we slechts een geschiedkundige uitgave, geen godsdienstmatig gevonnis.

THEOD.SEVENS (T.S gaan we zeggen)was ons eenigszins voor met een schier-dergelijke uitgave nl. in zijn *Onze-Lieve-Vrouw van Gullegem* (Kortrijk, Beyaert, 1909, in 8^{n}, 16 bl.). Echter deze zijn uitgave diende hem daar alleen als bewijsstuk voor een brokje geschiedenis van Onze-Vrouwe's eeredienst te Gulleghem; zoodat zij als stukovername zeer ontoereikend moet heeten, immers wijl ze daar voorkomt alleenlijk bij uittreksels, en bovendien niet nauwkeurig 'n is.

Wij, we geven nu 't boekje weer op zijn geheel.

(1) 't Behoort toe aldaar aan de Kerke. Besten dank aan Eerw. Herder Lecoutre, die 't in zijn milde Biekorfgezindheid ons gereedelijk meedeelde.

De betalmerking van de bladen begint achter 't voorblad, en is erop aangebracht door iemand uit onzen huidigen tijd, misschien door TS toen hij 't werkje overging.

Integendeel de betalmerking van de ‘mirakelen’ zelf is echt: maar in 't oorspronkelijke staat ze op den zijkant, een beetje zorgeloos-weg, 't zij rechts of 't zij links van elk der verhalen; wij hier we stellen ze boven elk van diezelfde.

Eerst nu 't gewoord, daarna de bespreking.

[Voorblad, vk]
DESEN BOUCK BEHOORT ONSER VR, GHULDE VAN GHULDEGHEM.------
Ghecopiert den i4 febr. i660 vut het oude exemplaer(1) van daten i450.

[Vblad, ak.](2)
[Bl. 1] DIT NAERVOLGHENDE ZIJN || de mirakelen van onser vrauwe van Ghul||deghem die zou ghedaen heift vp diuersche || personen, die betrauwenesse vp haer || ghehadt hebben, en(de) vp haer gheroupen || hebben.

Eerst.
1

So gheuielt int' Jaer ons heeren duust vier hond(er)t || ende vichtich int' Jaer van gracien, inde prochie || van Ghuedelghem bewesten der kercken vp t' goet || te honschote daer doe vp woende de wede[e] van || Gillis bernaert, de welke hadde een dochtere gheheeten ghrietken out ontrent xij Jaer die zint(3) || heift ghenomen Goessin vander beque te huele, || t'welke grietken om(me) gheworpen was van tween || peerden ghespannen in een

(1) Eerst ‘exemplael’, aanstonds verbeterd.
(2) Niets op deze bladzijde.
(3) TS zegt: ‘zint’ = ‘te zijnent’ (bl. 1, opm. 2). Blijkelijk is door hem deze zin uit de lucht gegrepen, en beteekent het woord als zoo dikwijls ‘daarna’: vgl. OUDEMANS *Mid.- O Ned. Wdb*. o. 't w. ‘Sint’.

eeijchde, die ontloopen || waeren den paerde cnape, ende het was vp || t'slichte land ende zoe onder d'eijchde ligghende || riep vp onser Vrauwen om(m)e haer lijf te behou||dene, die paerden die int' t'harnasch ghespannen || waren spronghen ende stommelden zoo zeere, dat || zij met springhenne al t'harnasch ontwee spron||ghen, ende d'eijchde bleef al stille staende, en(de) || t'voors[e] grietken daer onder ligghende, bleef on||ghequest ende ongheschendt bijder hulpe Godts // [2] Gods ende onser vrauwen van Ghuedelghem Hier of || zijn oorconden Marcx bernaert, doos ende Leenaerdt || bernaert. et[a]

2

Int' Jaer ons heeren duust vier hondert ende sesse ende || vichtigh, so gheuielt inde prochie van Gheudelghem || dat een Hannekin van ouerschelde f[us] pieters oudt || ontrent vj Jaer zeere was gheschuert in een zijde, || Wannekin smitenaers[(1)] de moedere aenriep vp onzer || vrauwen van Ghuedelghem, dat huer kindt zoude || mueghen ghenesen, zou zoude huer offerande doen || met hueren kinde, de bede ghedaen, t'voors[e] Hanneken || wart ghenezen ende bleef ghenezen ende es noch[(2)] || leuende man[(3)] wonen(de) inde prochie van ghuedelghem en(de) || dat bijder hulpe godts ende onser lieuer vrauwen, || oorcon(den) hier of t' vors[e] Hanneken[(2)] ende Wanneken zijn || moedere, etc[a]

3

Int' Jaer ons heeren duust vier hondert ende achte || ende vichtich gheuielt inde prochie van huele te basseghem[(4)] dat een Roegekin van eeckin f[us] Baltins // [3]

(1) = 's Myttenaere's? TS laat dit over.
(2) Hanneken kon niet getuigen aan zes jaar oud, maar wel nadien; 't oorspronkelijk verslagstuk (hier 'ghecopiert' in 1660) was dus opgenomen een merkelijken tijd na 't jaar van de gebeurtenis... toen ten anderen men reeds al een keer kon zeggen van hem 'ende es noch leuende man'. Zijn moeder leefde toen ook nog.
(3) Men denke op: 'hij (zelfs "zij") is nog frisch man'.
(2) Hanneken kon niet getuigen aan zes jaar oud, maar wel nadien; 't oorspronkelijk verslagstuk (hier 'ghecopiert' in 1660) was dus opgenomen een merkelijken tijd na 't jaar van de gebeurtenis... toen ten anderen men reeds al een keer kon zeggen van hem 'ende es noch leuende man'. Zijn moeder leefde toen ook nog.
(4) Nog niet vermeld bij KdF. *Wdb. der Topon*.

out vijf Jaer, zeere was ghequelt vanden steene || zo datti met grooter pine zijn orine maecte, so dat || de vors[e] baltin anriep op onzer vrauwe van ghue||delghem om(m)e zijn kint hier of gheremediert te || hebbene ende dat hijse metten kinde met || offerande verzoueken zoude, de bede ghedaen || t'kint wart v(er)lost ende leusde eenen steen alzo || groot als een middel boone, ende bleef voort || aen hier of onghequelt bij de hulpe van onser || lieuer vrauwe ende es noch leuende man(1) won||achtigh te denterghem, h(ier) of zijn oorconden mane || ende Jan van eeken. etc[a]

4

Int' Jaer ons heeren duust vier hondert zeuene || ende t'sestigh, so gheuielt inde stede van Curte||rijcke dat een Jooskin noppe f[us] Jans vuldere vp || den Reep out ontrent vj Jaer buterlijcke(2) zeere || was ghequelt vander graueele, zo dat' t'kint || van pinen nauwe zijn orijne ghemaken conste, || de moeder vanden zeluen kinde gheheeten Mar||tine noppe aenriep vp onser lieuer vrauwen || van ghuedelghem, huer belouende te v(er)zouckene || metten kinde met offeranden, waert dat ande || bate commen(3) mochte, de bede ghedaen t'kint || wart verlost vanden vors[en] mesquame,(4) ende // [4] dede huer peilgrimagel ende es noch leuende || man(5) ende onbelemmert van deser mesquame, bij || der hulpe godts ende onser vrauwen, h(ier) of zijn || oorconden Oliuier noppe in ghud(e)l(ghem) en(de) t'vors[e] Jooskin. etc[a]

5

Int' Jaer ons heeren duust vier hondert en(de) || t'seuentich gheuielt inde prochie van Ghue delghem dat Jan noppe diemen hiet de naghe||lare, hadde een Jonc gheselle teenen zone, de welken zone eenen grooten

(1) Wederom: oorspronkelijk eerst opgenomen na eenigen tijd.
(2) Vgl. mirakel 15. OUDEMANS, *ald*. ‘uiterlijk’ = overdreven.
(3) ‘Bate’. OUDEMANS, *ald*. = betere hand, herstel.
(4) OUDEM. ‘Mescame, mesquame’ = kwaal, ongemak.
(5) Wederom. Opgesteld een tijd nadien, ten minste wanneer 't kind zelf eens van oude was om te getuigen.

vaer[1] an quam daer hij || ghijnc bij nachte in zijn Jonckheijt, zo dat hij || zijn tale daer bij verloos ende wart stom en(de) || was stom wel vijf daeghen, zo dat zijn vadere || ende moedere aenriepen vp onser vrauwen || van gheudelghem ende belofde[2] huer peilgri||mage te doene, voor ons(er) vr(auwen) te Ghuedelg(hem) || mochte huer kint commen te zijnder tale || de bede ghedaen de vors[e] Joncman wart || sprekende ende behielt zijn tale alzo wel als hij te vooren plach te sprekene, ende || dat bijder hulpe godts en(de) ons(er) lieuer vrauwe van || Ghuedelghem h(ier) of zijn oorconde oliuier noppe en(de) || Jan noppe de vadere. etc[a] //

(*'t Vervolgt*).

L. DE WOLF.

De oorlog in Dickebusch en omstreken

(*Vervolg van bl. 141*).

1915. Dinsdag, 16[n] in Schrikkelmaand. In den nacht wederom geschot. Helder weêre. Gevlieg: een bomme bij Hektor Dalle's, een bij Hileer Lievens, en smijtinge al den kant van den Vyver. Twee krijgsgevangenen geklampt.

17[n]. Asschenwoensdag. Heel den nacht geweer- en vuurmondgeweld.

Tegen noene vele gejaagdheid onder de mannen van 't leger: de Duitschers immers zijn een aanval begonnen. 't En lijdt geen schof tijds of daar zijn alreeds onze drommen-ter-nood, gestadig-maar aankomende uit Westoutre, Reninghelst, Belle, heel den namiddag, in een haaste allemaal, met de wagens met voorraad te storme daartusschen. Schoon te zien dat ze gereed waren. Ook de Duitschers worden dit wijs, en leggen weer stil. Alleen een beetje gesmijt om den Vyver.

(1) OUDEM. 'Vaer' = vrees.
(2) Recht zoo.

De kerke dient nu voor boeie en voor bergstal. Slecht weêre.

*Den 18*n. De kanons van bij Charlewie Charles' zijn verhuisd naar de schure en naar 't wagenhuis van Remy Lamerant's, vanwaaruit datze dersch geven. Allen avond schieten de Engelschen duchtig, immers binst den aflos van 't volk uit de loopgrachten.

*Den 19*n. Men kan een keer een ademtjen halen.

*20*n. *Zaterdag*. Nogal kanons nu in de weê van Juul Forceville's, langs dezen kant den Vyver. Te Cyr. Lamerant's en Hi Desmarets', zijn toegekomen belgsche geschutliên die hunne stukken opstellen over den ‘Café Français’. Nog nooit is hier zoovele strijdsvolk geweest. Ze nestelen weer in de kerke die kerels, en de minste huizekens zitten ervan vol als een ei.

Omtrent den 5n, smijtschroot bij J. Verschelde's en Benjamin Dequeker's.

*Zondag den 21*n. Vanwege dat de kerke bezet ligt, nl. met Schotten, is het er ons zeer ongemakkelijk, nòg al zijn die menschen tamelijk beleefd binst de diensten.

We zegenen immer met het H. Bloed.

De Engelschen hebben weeral den timmer in: thans zijn ze aan 't opslaan en beberdelen van veldverblijven of tenten, nieuwe en vele, een beetjen overal. In den hof van 't klooster twee schoone groote, tewege voor ziekenhuis. 't Is ook in een vluchtkot alzoo, in 't bosch te Planckeel's, dat Father Keans heden misse gedaan heeft.

't Is nu zeven weken dat de Engelschen hier thuiszijn, en ons dorp is al van den helft meer vermoord. Ze verwegelen 't alom; staan ze voor een hage ze kappen erdoor, zoodat er niet ievers nog een lochtingske is dat niet voor alleman openstaat. En gaten steken in muur of gemets 'n is maar een gedacht. Vlamertinghe waar het nog fransch is zooveel als hier engelsch, 'n is opverre-na niet verwoest gelijk Dickebusch.

*Maandag den 22*n. 'n Vuile smoor. In den dag. zooals gisteren, weinig geschot; in den avond wat meer.

Vandage heb ik met den Eerw. H. Kapelaan van Voormezeele het H. Bloed overgedregen naar 't klooster

van Reninghelst waar immers Zusters zijn van 't Oudemanhuis van Voormezeele, dewelke het daarna zullen overhandigen aan die hunner medezusters die op Abeele gevlucht zijn, en die er verder dan zullen voor zorgen.

(*'t Vervolgt*)

[A.V.W.]

Bloemperken te wenschen in Brugge?

'n Uithooringe. (*Vgl. boven, bl. 71, 93, 141*).

WAT dat er een kunstziele zei.

- Zij'-je hier nog een beetje voor bloemperken, vroegen wij hem, ttz. voor tuintjes in den aard van dat aan de pompe op de Kiekenmarkt?

- Neen ik, geen zier, was zijn antwoorde. 'k En kan dat voor mijn oogen niet zien, welverstaan hier in Brugge. Brugge is een stad die ‘gegroeid’ is; àl wat ‘gemaakt’ toogt (slacht van dat tuintje) doet er eer vreemde. Wie zou er ooit denken om gemaakte bloemen te gaan stellen temidden van levende? In Brugge... gras dat ieverhands kruipt, en niet 'n weet waar het stoppen moet; dan een boom recht of krom, staande entwaar waar hij schijnt uit de lucht gevallen; of een hage of een heester hier of daar lijk-vergeten; of zelfs b.v. een reke met linden geleid en gesnoeid lijk-vanlangs aaneen boltra; groen dus of tuinwerk lijk-van zijn-leven nog geschikt door menschen die allange begraven zijn, en aan 't zien door geen mensch meer bekeken;... we gaan zeggen m.e.w. een ‘antiekske’ van volkskundigen aard, dat 's de echte tuintooi voor Brugge. Al 't andere 'n valt niet. Brugge is een oude landteekeninge rechtstaande gemaakt, en die ge moet gerust laten zooals in een toogzale; of, indien gij eraan entwat verschooneren wilt, die ge moet behandelen heelemaal op zijn oud-brugsch... of 't en is Brugge nietmeer. Dóór Brugge wil er worden gewandeld droomende-weg, met eenze oogen half toe, aldóór een gekronkel van straten gelijk dóór een heel-aaneengelijken-

den bosch met hier en daar teere en onstoorende kleine tierlievigheden; waar dat er niets tusschen blekken 'n mag dat u schetterend wakkerwekt; vooral waar dat er geen steen, een arduinsteen, in den weg 'n mag liggen, geen ijzeren stake 'n mag staan, of geen nettedraad ook, waarvoor je moet zwichten uit vreeze van al droomende erover te subbelen... Onze voorouders zijn 't, die hebben Brugge geschapen; 't is *hun* Brugge dat schoon is;... en willen *wij* een nieuw Brugge nòg schooner, een van ons nu, en 't moet nu een zijn op zijn Kortrijksch b.v., gaan we daarmee buiten de Poorte, buiten die ongelukkige Ezelpoorte waar dat er een Duitsche vreemdeling die andere schande bedrijven deed van onze oude ‘veste’ te dempen, en waar dat er sedertdien nog zoovele te kuischen is, en nog alles schoone te maken.

D.B.

Mengelmaren

Boekennieuws

Van ‘De Sikkel’ uit Antwerpen.
- IS. TEIRLINCK. *Flora Diabolica*. De plant in de Demonologie, [1924], in 8^{n}, 322 bl.

Hoe de duivel in de 13^{e} en de 14^{e} eeuwe bijzonderlijk (en hier en daar nu nog) zijn huis en zijn thuis had in boomen, heesters en kruiden; hoe hij de plante misbruikte om tot zijn duivelsdoel te geraken hoe sommige planten zoodanig verwrongen en misvormd wierden dat er het volk op een einde de armen, beenen, kop en hoorns van den nekker duidelijk in verkende; hoe 't kwam dat uit dat kruid en dàt gebloemte de duivel, kleeren, huisraad, gerief, speelgoed en voedsel trok; hoe gezonde planten door duivelswerk ziek wierden en bedorven, en hoe hij andere schiep; hoedat natuurlijk de menschen dan sommige gewassen vervloekten; en anderszins hoe ‘heilige’ planten de bekoring weerstonden, den duivel ‘den duivel aandeden’, bestreden en verjoegen; en eindelijk hoe al die kruiden volgens de bestaande wetenschappelijke wetten van de herbaristen kunnen geschikt worden: dat alles is in *Flora Diabolica* te lezen.

Is. Teirlinck zal zijn pluk gehad hebben om uit een goe' tachentig in- en uitheemsche werken zoo 'n kapeel te schikken. Maar eeniegelijk die 't leest zal zitten genieten. Zullen

daar smaak in vinden alle liefhebbers van bloemen, al die een hof bezit, of een heestertjen of ware 't een striepje groen maar. Die boek mag gerust aangeklapt worden bij alle menschen die de kruidkunde geleerd hebben, doctors en apothekers, aan ieder die 't volk in z'n doen en denken bemint, aan dichters en wandelaars in Gods wijde blijde scheppinge. Daar staat een keer wat anders in dan klassen, families en afzetsels, takken en vertakkingen, mannelijke en vrouwelijke bloemdeelen, verdeelingen in sappige of dorre vruchten met een reesem lange latijnsche namen. Iedereen heeft ze geleerd, schier alleman heeft ze vergeten van 't eene jaar naar 't andere omdat er niemand doorgaans 'n weet hoe en waarom die namen zijn gegeven. Eenige uitverkorenen met een sterke ‘memorie’ wandelend in den hof weten waarhier waardaar een bloemenname op te geven, maar 't is daarmede ook al gezeid. Ware 't niet veel geestiger daarbij te weten wat er het volk - die groote dichter - van vertelt? De *Flora Diabolica* staat hekeldikke vol, is doorspekt van sagen, zeisels en vertelsels overeen macht van kruiden waardoor ook de benaming (de latijnsche heel dikwijls, de volksbenamingen altijd) klinkendeklaar worden en prente slaan in 't geheugen. 't En is niet noodig den boek in een asem úitte lezen, 't is immers te vele. Ieder struik of bloem in uwen hof of in den buiten heeft zijn eigen vertellingen en krijgt, als ge die kent, een eigen nieuw leven. Aardig is 't om na te gaan hoe alle volkeren, hoe vreemd en verre van malkaar, van in de vroegste tijden af, toen alleman nog thuis en in zijn streke bleef, toch over dezelfde kruiden dezelfde gevoelens omtrent, den zelfden bijgeloovigen kijk en de zelfde zeisels ontsponnen.

K.D.W.

- J. MACLEOD-G. STAES. *Geïllustreerde Flora voor België*. 4e uitg. 1924, in 16n, XXII-168 bl.

Vade mecum voor den vlaamschen leeraar, ook voor al wie kruidkunde geleerd hebbende dezelve een beetje vergeten is. Veel kleine herinneringen, alles kort-en bij met kostelijke kleine prentjes. 't Gaat over wild, verwilderd en aangekweekt gewas hier in 't land. Daarbij eenige wenken om 't bijzonderste der plantenkunde te leeren, namelijk het bepalen der families.

Een klaar geschikte aan wijs der ‘klassen’, ‘orden’ ‘families’ en planten (op 't einde van 't boeksken b.v.) 'n ware niet mis geweest.

Daarbij in 't werk zelf: de besproken plantnaam, b.v. Galium, vergeleken met de verschillige soorten ervan, zou zwaarder geboekstaafd mogen staan en meer uitspringen. Dan Galium cruciata, G. verum, G. boreale, enz. enkel-end'-cen verstrooid, zouden beter onder malkaar geklast staan. 't Ware, meen ik, aangenamer en vooral klaarder om in te snuisteren.

Anders een heel nuttig en handig boeksken, van passe groot om op zak te steken. En nog iets: 't is in 't vlaamsch - school-

vosachtig, 't is waar, maar toch - . Wij 'n hebben er zoo niet veel hedendaagsche, in 't land uitgekomen.

Wanneer krijgen wij nu eentje in kleuren? in den aard van Christiansen *Taschenbuch Einheimischer Pflanzen* b.v., en met de *volksnamen* van geheel Belgenland. Eentje voor de geleerden *en ook voor 't volk*?

K.D.W.

- '*Natura docet*'. Natuurwetenschappelijke [en bloot en uitsluitelijk wetenschappelijke] bibliotheek onder de leiding van Paul van Oye, Dr.).

1. A.J.J. VAN DE VELDE. *Over Melk en Melkvervalsching*. 1925, kl.-in 8^{n}, 112 bl. = 9 fr.

Samenstelling van de melk, verwording, voedkracht, misbruik, onderzoeking, beborging, gebruik... zeer leerzaam vorengesteld voor ernstige lieden.

2. A. HAVERMANS. *Gids voor dierkundige waarnemingen*. 1925, kl.-in 8^{n}, 188 bl. met afbb. = 12 fr.

De minste diertjes uit Vlaanderen tot kerfdiertjes toe, zijn eenigszins Vlamingskes ook, landgenootjes van ons, welke nooit moeten worden aanzien als uitteraard schadelijk, integendeel hoe weinig het weze als nuttig aleens, nl. voor 's lands behoud, welvaart, gezondheid of anders. Men leere ze liever kennen en achten, als hier, in hun leven, hun werk, uiteenzetting en verweer.

Kostelijk. Doch een beetje teveel woordenboekachtig.

- EUG. DE RIDDER. *Oud-vlaamsche liederen vooi de school: 16 oude melodiën met nieuwe teksten*. 1925, in 16^{n}, 16 bl., met deunteekens.

Waarom op verjongde oude deuntjes geen bewoording geschikt die ook eerder verjongd is van de oude? De oude kunste trouwens had waarlijk de knepe - de volkskunste kent dat nog - om dicht en deun en dans volkomen 's eens te doen gaan. De huidige kunst is dat kwijt; waarom dan alles gedaan wat we kunnen om meer en meer ervan af te zien, totzelfs wanneer we 't oude weer willen doen gelden?

- FEL. TIMMERMANS. *Feestgroet uitgesproken te Brussel op 31 Mei 1924*. Mees, [1925], in 4^{n}, 20 bl.

De grondstelling is alreeds 31 jaar deze van Biekorf, nl. (bl. 19) ‘[uit en] naar ons volk is de eeuwige weg onzer kunstenaars’. Maar F. Timmermans wendt dat hier aan op zijn ...Timmermans'. Satis dixi.

* * *

R. DE CRAENE. *De Erfenisrechten*. Beknopte en geordende uitleg der wetten van 27 Dec. 1817, 17 Dec. 1851, 30 Oogst 1913, 11 Octob. 1919, 16 Oogst 1920, 28 Oogst 1921 en 10 Oogst 1923, gevolgd van de teksten dier wetten welke van kracht gebleven zijn. Gent, V Rysselberghe, 1924, kl.-in 8^{n}, 104 bl. = 4,75 fr.

Door een ontvanger van erfenisrechten zeer nuttig en duidelijk uiteengedaan: verklaring, schatting, toezicht, bestraffing, legaten en overgangsrecht, betaling, tarief en berekening.

* * *

R.V. MORTIER. G.J. *Grafrijmpjes voor onze gesneuvelde Jongens*. 4^{e} uitg. (11^{e} tot 20^{e} duizendtal). Brussel, 'De Standaard', 1924, in 8^{n}, 130 bl., niet teeken. van J. Leonard = 10 fr.

De 'Grafrijmpjes' zijn geen werk van droomkunde. 't Zijn ruw-oprechte en bonkige uitingen van vlaamsche mannensmert en christelijken troost; 't zijn medeen als zooveel koppige hameringen door iemand die albuiten en albachten alle ambtelijk geblaai, ons in het hoofd en in het hert wil krijgen dat 't schoonste herdenkingswerk voor ons gesneuvelden is: nooit hun ziel in ons gebeden te vergeten.

Helpen wij hem gul en mild in zijn uitgaven. De opbrengst ervan is voor 't keeren zijner onkosten.

* * *

Bij J.J. Romen en Zonen, te Roermond. Van de Ster-uitgave (vgl. Biekorf, 1924, xxx, 95).

- GER. BROM. *Katholiek*. 1924. in 8^{n}, 188 bl. = 19,50 fr.

Heropgewekte en uitgebreide voordrachten en leergangen, met op zijn Brom's van die breede en diepe doordenkingen in, die, alover het geblaas der hedendaagsche wijsgeerachtigheid, ons troostend komen overtuigen dat van hoe verder en hoe hooger men ons katholieke geloofswerk beschouwt, hoe trotscher en hoe vreugdiger men daaraan houden en meêwerken kan.

- J.H. BOAS. *Israel's uur*. 1924, in 8^{n}, 192 bl. = 19,50 fr.

Van een hoogstschranderen bekeerling een inkijk in 't herte van't huidige Jodendom, nl. in dezes twijfelmoed en aanhoudende smachting naar 'n Verlosser; met een

opwekkinge voor ons om die dolende verstootelingen niet verder als onbekeerbaar te aanzien, integendeel te helpen naar de waarheid gewegen.

- K. VAN DEN OEVER. *Geestelijke peilingen*. 1924, in 8^{n}, 190 bl. = 15 fr.

Op kunstverschijningen uit 1915 tot 1923, veel reeds bekende beschouwingen, welke men echter verheugd is hier samen te vinden; niet om de ontegenspreekbare waarheid die er zoogemeend in neergevestigd zit, maar om de sterkeigene en dus belangwekkende beoordeelingen die er doorheen wemelen. Zulke lezingen leeren nadenken, al 'n leeren ze niet altijd rechtgelooven. Bachten den Steller - ‘katholieken leek’ en

teergevoeligen vinder -, voelen weden drang van een scherpen keurigen geest welken we geren in hem bewonderen, maar 'n voelen we niet den steun van die onafbreekbare Beginselen of ondoolbare Openbaringen waarom we twijfelvrij en gerust ons in alles door hem zouden laten beleeraren... In 't bezonder komt wederom daarin voor: die eeuwige onwaarheid van GG.'s zoogezeide streven voor ‘'t west-vlaamsche regionalisme’! Wanneer zal men willen verstaan dat GG. wilde: hoofdzakelijk het volksvlaamsch, toevalliglijk (en vermits hij westvlaming was) bij hem min of meer westvlaamsch?

* * *

Ter Vlaamsche Boekenhalle van Leuven.

Uit de reeks van vlaamsche boeken over ‘Het geestelijk Leven’:

- T^{k} 7-7^{a}. FRANCISCUS CAUWE († 1679). *De Pelgrimagie van het Kindeken Jesus*. 1^{e} Deel. Bewerkt door E.V. Ladislas Kerkhove O.F.M. 1923, in 16^{n}, 222 bl.

Wetenschappelijke en stichtelijke heruitgave van dat overbekende pronkstuk van Godschouwende bedenkingen. In alle eenvoudigheid immervoort smakelijk en deugddoende (welverstaan voor die nog eenigszins eenvoudig van geest zijn ...gevorderd van jaren en gezeten van zinnen).

- T^{k} 8. (1623-1923). LEONARDUS LESSIUS. *Hygiasticon*.

Oud worden en jong blijven! Gezondheidsboekje of de ware manier om een goede gezondheid en het leven, te zamen met frischheid van zinnen, oordeel en geheugen, tot den uitersten ouderdom te bewaren. Bewerkt en met aanhangsels door A.W. Maas G.J., 1923, in 16^{n}, 132 bl.

Als te zien is uit E.V. Maas' nabericht, verre van strijdig met de kerkelijke Overlevering, en met ja de huidigste geneesleer.

T.R.

* * *

E.V. OCT. HUYSMAN van Cuerne. *Heroic Indian convert and priest, Father Lazar*. (Indian Catholic Truth Society) 1924.

E.V. Huysman is zendeling-herder te Uttamanur (Tuchy Distrikt, Eng. Indenland). Zijn boekje schetst het leven van een heiligen hindoeschen bekeerling en priester.

Father Lazar was in 't heidendom geboren en zijn heidensche naam lood Arunachalam. Na zijne bekeering werd hij een groote geloofsijveraar onder zijn volk, en is gestorven als een heilig man. Zijn neef is gehuwden nog heiden; en hij was 't, die vertelde aan E.V. Huysman hoe hij zelf een eenigen zoon had die stervensziek lag, en hoedat hij op Oom's graf te Nariapanur dezes wondere genezing bekwam.

Weer een boekje, en een schoontje van een westvlaamschen geloofsbode.

Cl. S.

Over de vier vrienden

(Boven, bl. 48, 71).

Ben bijna 70 jaar, en heb altijd gehoord, en in verschillige streken;

> ‘*Pasters, kosters, doktors en apothekers*
> *dat zijn vier vrienden en dat is zeker*
> ...enz.’

Lijkbidders bestonden te lande niet, grafmakers leefden meestnog niet een ander ambacht, maar de bovenstaande ‘vrienden’ halen wel hun dagelijksch brood uit een anderman's dood.

Bijgevolg... deze zou wel kunnen de beste spreuke zijn... en de oudste?

Loo.

Dr. BLANCKE.

Redekundigerwijze en te lande de beste spreuke, gewis; maar, tot verder bewijs, alleszins niet ouder dan die van bl. 71. Deze zal, door ons lezende en voortvertellende volk, alzoo verwestvlaamscht geweest zijn.

L.D.W.

Doodendingen

Als er *een doode over eerde ligt, den nacht dat hij gekist is, te miadernacht* hoort men *een klopje*, en dan *kraakt de kiste drie keers*.

Die 't vertelde, eene van Knesselaere woonachtig te Dudzeele, wist erbij te voegen: dat men in heur huis, al een-keer-twee-drie gezien had om te achterhalen of 't waar was. Maar men was er telkens toe belet geworden: ...want òf de zwijnemoere liep even buiten met de jongen, en ze moest seffens weer binnen gedaan; ofwel 't schol 'wat anders.

K.D.W.

Vuil = tooverijachtig

‘Een vuile hoek’ te Becelaere was de Zuidhoek - over een dertig-veertig jaar - . 't Woonden zooveel tooveressen.

L.N.

Biekorf!

Wat de bien betreft, gaat u aan. Eene bie verbeeldt een oud

egyptisch schriftteeken. 't Is wonder om nagaan voor welken klank dit schriftteeken wordt gebezigd: 't is voor den klank *by*. Van ons germaansche woord *bie* is geen voldoende naamreden bekend... Omdat de bietjes gonzen ende ronken, zullen wel hun klanknabootsende naam en het egyptisch schriftteeken voor den klank *by*, den zelfden oorsprong hebben. *Byt* wil zeggen zeem in de oude egyptische tale.

J. CLAERHOUT.

- Moet gij wijwater hebben?

- Neen ik; 'k heb er nog van Paaschavond...

- En toch, geef mij uw kanne... *Sinksenwater* is goed tegen den donder.

Gehoord te Caster 28-v-25.

J.C.

- We hebben vandenjare. 't *Sinksenwater* op voorhand gekregen, zei me een oude brugsche vrouwe.

't Had immers geregend vóór Sinksen, en 't deed nietsmeer erachter. Zoo, 't is geweten dat 't altijd regent met Sinksen (Brugge); en dat 't geren dondert rond Sinksen (Becelaere).

...Dat ‘Schingschewater’, zooniet het gedacht dan toch de zegging, is lichtwel ontstaan uit een zinspelinge op 't Sinksenwater van de wijdiensten.

L.D.W.

- ‘God *boef-je*, mijnheere’! zei mij onlangs, bij een afscheiden, een oude vrouw van s. Gillis te Brugge.

K.d.F.

Is dat *behoeve*-je... in bedrijvenden zin? Of *behoude, behouwe, behouve* (opzijn brugsch beh*oe*ve) je?

't Is alleszins weer een oude vlaamsche beleefdheidsspreuke die aan 't uitsterven is.

BIEKORF.

[Nummer 8]

Om te weten wat Vlaamsch is.

Geen alge me ene woorden: nl. zoogezeide algemeene benamingen waarmee halve geleerden hun onduidelijke wetenschap doezelen. De Franschman, die gauw sterk is in alles (‘Je sais tout’, en Larousserij op-en-neere), houdt hem tevreden daarmee: als hij maar ‘fijn 'n kan doen’, zwetsen en zwatelen, hij heeft alles wat hem de Hemel kan geven. Maar de Vlaming, die schildert veeleer, wil eerst zien en begrijpen en ‘vasthebben’. Dus: woorden lijk ‘toestel’ ‘staatsgreep’ 'n zijn in zijn zin niet; evenmin nog franscher gezegden als ‘affaire’ ‘incident’ ‘surprise’ ‘entreprise’ ‘travaux’ en meer andere... al is 't dat onze schijnvlaamsche Bladen er heeledagen van volstaan.

Op de verzevenhonderdjaring van 't Brugsche Begijnhof

'T **I**S wonder. Te Brugge ten tijde van de heerlijke stoeten van ‘Karel den Goede’ en ‘Breydel en de Coninc’ en van al die nog volgden, 'n was er maar

één woord in Stad en te vreemde om te zeggen wat iedereen dacht daar, 't was: schoone; en 't was schoon ook! Geen sfeertjes daaraan, geen beknibbeling door niemand. Eêldom en borger, meerder- en minderman, allen gelijk, elk had er van 't zijne in gesteken: geld, tijd werk en geloop, elk entwat, maar bovenal elk een groot deel van zijn herte. Daarachter kwam de voldoeninge, ook algemeen: en de menschen 'n hadden geen monden genoeg om over malkander's verdienste malkander behoorlijk geluk te wenschen.

En nu? Nu dat er vreugdegestoet is geweest in 't Begijnhof, nu? 't Is treurig om te zeggen: effenop haat en nijd, donker gezichten en opsprake. 't Neemt uit, en zoo stijf dat m'er allichte den name van 't Begijnhof nietmeer 'n zou durven vermonde, nl.om niet eens of anders ‘voor’ of ‘tegen’ te schijnen.... uit vreeze... want 't zit leelijk veel donder daar hooge.

En nochtans! 't Was toch zoogezeid voor 't Begijnhof? - En wel ja: 't is even omdat 't zoogezeid was voor 't Begijnhof (in Brugge een heilige zake) dat 't er zoo schuw heeft gegaan, en nog gaat.

Maar 't Begijnhof is op zijn zeveneeuwig bestaan gerocht; dat mocht toch herinnerd? Dat mocht toch verheerlijkt? Er mocht naar gestreefd om dat bestaan nog voort te bestendigen? - Wis.

De Overheid keurde 't toch goed? - Ongemeen. En iedereen mee. Ook de huidige twist 'n loopt niet over al zùlke bedoelingen; hij loopt over de uitwerking eerder.

Over de uitwerkinge?

't Is te zeggen. Niet: over de schoonte van 't spel; noch over de pracht van de kleêrs; noch over de verrukkelijkheid van al dat oudheidsgezwier in ons zoo-echt (gelukkiglijk onbewimpeld gelaten) oud hof: daarover zijn ze 't hier allemaal eens; ook niet over het wonderlijk-edel bedrijf van de spelers; allerminst b.v. over iets dat eenieder gemerkt heeft, gemerkt bovenal, nl. het hoogheusche gezwaai, 't zoo-beleefd en zoo-buigzaam gegroet van de vorstelijke vane, den Vlaamschen Leeuw, waarmee de vaandrig àl scheen te doen wat hij wilde (och!

als men den Leeuw maar 'n beetje weet te hebben)... Neen over alle dat kunstwerk 'n wordt niet getwist.

De twist? De beknibbeling? Is over de zijzaken.

...We beleven een tijd dat alles uitdraait op franschen op vlaamschgezindheid. En 't is hier 'tzelfde geweest. De franschgezinden hebben iets te laken gehad, en de vlaamschgezinden om 't even.

De Franschgezinden - in een dagblad uit Brussel b.v. - hebben heel het spel met vervloeking beladen: ten eerste omdat er tusschen al dat leeuwengefladder uit de jaren 1200, t.w.aan boomen en staken, geen ‘Vaderlandsche’ vlag hong te zien; en ten tweede dewijl onder 't gebazuin van den stoet, door onze ‘musiciens des corporations’ uit 1225, niet eens ons ‘Vaderlandsch’ lied werd geblazen. Echt zoo.

De Vlaamschgezinden integendeel verwijten aan dat verzevenhonderdjarig geleuter:

1. dat het geen echte ‘jubilee’ is geweest, om reden van dingen in den stoet en den stoetboek die tegen de geschiedkunde steken;
2. dat het geen ‘jubilee van 't Begijnhof’ 'n scheen, van ons echte Begijnhof, maar eerder een gedweep uit de lucht, op zijn Georges Rodenbach's immers;
3. dat het geen ‘christelijke jubilee’ was, een als-voor een kloostergemeente, gezien er niets kerkelijks is bij geschied, Mis of Lof of ‘Te Deum’; bovendien - jammerst van al - gezien er ontstichtende dingen gebeurd zijn, t.w. vóór en na het gespel, in houding en dracht van genooden, en in tal van echte baldadigheden, drinken en dansen en domdoen, en dronke moeten thuisgevoerd worden een gat in den nacht... uit 't Begijnhof;
4. dat het geen ‘brugsche jubilee’ is geweest, vermits er het volk, de gebuurschap, de bidders en gewone bezoekers van 't Hof, al die 't Begijnhof als 't hunne aanzien, heel Brugge, er zijn zooveel-als-buitengekeken geworden;
5. dat het geen ‘volksjubilee’ was, uitdien dat er de tale van 't volk, de taal van 't Begijnhof, het vlaamsch (waarvoor en waartegen - 't zij nu te recht of ten on-

rechte - heden zoo helsch en zoo hevig gevochten wordt) er zienelijk-tergendeweg en dus ten uiterste-onvriendelijk is buitengebannen;
6. dat het geen waar kunstgedoen was, omdenwille van zulk een ondeugend en ergerend misbruik als hierboven gezeid, van Brugge's geliefdsten, immers schoonsten en stemmigsten kunsthemel;
7. dat het dus een kwaadmakerij is geweest (altijd verstaan, door de wijze van uitvoeren, en door het werk wellicht van wat ingeslopen misbruikers als een zworm wespen daarbinnen gevallen); iets als een ‘droevigheid’; iets als een slag in Brugge's gezichte; iets waaraan hem geen Bruggeling verwachtte trouwens achter al 't schoone dat hij in Brugge reeds zag; iets als om hem een stuk uit zijn hert, om hem 't Begijnhof te ontrukken en hem alzoo waarlijk dere aan te doen... wat hij ten anderen diepe gevoeld heeft... (God weet, wat er morgen met 't H. Bloed of andere schatten gedaan wordt!);
8. dat het dus niet te verwonderen en valt dat heel het spel uitliep op algemeene onverschilligheid eerst, en daarna op verergernis onder het volk... zoodanig dat de geestelijke en wereldlijke Overheid, met Hare Hoogmogendheid de Koningin mede (die heur anders zoo blijkbaar gejeund heeft daarvóór en daarna onder de eenvoudige liên van buiten 't Begijnhof) er allicht niet te best in hun schik om 'n zijn... en dat de Grootjuffrouwe er te-denken ook niet te verheugd over is;
9. met één woord dat 't een slechte daad is geweest, alleszins.

Zoo spreken de Vlaamschgezinden; en, we hebben hun geknibbel nog vele verzoet hier. En, de stad loopt daar vol van.

Wat valt er daar nu allemaal over te oordeelen?

Eerst en vooral: zooals telkens voor alle beknibbelingen, laten we zeggen dat er aan beide de kanten, bij vlaamsch- en bij franschgezinden niets is verminderd geworden, vele vermeerderd: veel als slecht uitgeleid, vergroot veralgemeend of verkwalijkt wat niet alzoo moest aanzien, of alzoo moest uitgepluisd worden.

Maar daarna: ons schijnt heel dit geval stijf te betreuren. *Biekorf* 'n houdt er niet aan van in al zulk geritsepeeuw tusschen te springen; maar aan een anderen kant *Biekorf* houdt teveel van onze oude brugsche schoonheid, christelijke zeden en eigene tale, om niet beweenlijk te achten dat die alzoo op den klap zijn gekomen; *Biekorf* is teveel overtuigd dat schoonheid en kunste welvaart en landsheil alleen in de ruste mogelijk zijn, om niet spijtig te heeten dat tot onze kostelijkste schatten en liefste vereeringen toe alzoo vermochten een reden te worden tot stoornis en twist en onhertelijk gespook. Naar onze meening 't is jammer, en die er de schuld van geweest is, gelijk uit wat reden, onbehendigheid, boosheid, keuren wij af vierkantte-weg.

Het was evenwel zoo gemakkelijk te handelen als ten tijde van ‘Karel den Goede’ en ‘Breydel en de Coninc’ en de andere stoeten. Het voorbeeld bestond, ook de middelen, en de goêwille... van 't volk toch.

BIEKORF.

Hans zonder vrees

(*Vervolg van bl. 150*)

HANS, dat eerlijk herte, gelukkig omdat alles wel uitgevallen was kwam weder op het slot van den reuze. Deze, over van vreugde, ontvong den zoogewenschten appel en liep de trappen op en bracht hem tot zijne zieke vrouw.

- Hier, vrouw, hier is de appel, gij zult genezen, verblijdt u.

Als de zieke den appel zag, was zij eerst vol blijdschap maar haar mager gezicht overtrok weder en zij kriepte:

- Wat ben ik met den appel als ik den ring niet heb; gezondheid zonder krachten, daar ben ik niets mede; ik moet den ring ook hebben.

Daarop daalde de reuze de trappen af en ging bij Hans.

- Hans, sprak hij, zij wil den ring ook hebben.

- Wat! riep hij spijtig, ik heb mijn leven gewaagd om u den appel van den boom des levens te brengen, en ik moet nog het eerste woord van dank hooren van u. Gij zijt een hertelooze al is uw lijf zoo groot. Wij waren afgesproken op den appel; en van den ring was er geen spraak; en nu komt gij mij den ring afeischen. Den ring geef ik niet, hoort gij.

- Dan zullen wij ervoor vechten, grolde de reuze, en zijn oogen glarieden benauwelijk.

Maar Hans kende geen vreeze: hij trok zijn zweerden stond ten strijde veerdig.

- Zooals gij wilt, snoode en ondankbare, riep hij.

De leeuw lag uit zijn volle lengte in 't gers alsof hij sliep, en liet de kampers vechten.

Twee uren lang trachtte de felle reuze Hans te raken maar al zijne slagen werden behendig afgeweerd, en letter scheelde het of hij wierd zelf geslagen, want Hansens arm was sterk en onvermoeibaar door den tooverring.

De reuze stond in schuim en zweet van slaan en weren, en de razernij kookte in zijn herte.

- Laat ons wat rusten en ons gaan baden, en dan herbeginnen, sprak de valsche reuze.

- Gelijk gij wilt, antwoordde Hans, zijt gij reeds vermoeid, ik ben nog versch man.

Zoo zij gingen naar den vijver, trokken hunne kleêren af en sprongen in 't water.

De reuze eerst, maar hij kende den grond van dien vijver en stond nauwelijks tot aan zijne kniën in 't water.

Hans zonder achterdenken sprong ook; maar zoo ongelukkig dat hij geen grond gevoelde en onder het water verdween. De reuze dééd om toe, in den schijn om hem te redden, maar toen Hans bijna dood boven geraakte en aan den kant, was hij zijnen ring kwijt.

Hij verweet den reuze dat hij een dief was; en die wreede snoodaard, uit vreeze voor wederwraak, greep Hans verraads vast en stak hem zijn twee oogen uit, waarachter hij wegliep tewege naar zijn vrouwe.

Maar de leeuw als een hondje bracht dan de kleêren

bij en Hans kermende van de pijn trok ze aan, en bleef nu daar zitten zijnen nood aan God klagende.

Daarop snelt de reuze weder en neemt Hans, die bijna krachteloos is, bij zijn hand en sleurt hem boven op eene rots, met het gedacht hem van boven neder in eenen afgrond te stooten; maar de leeuw die hem op zijn hielen gevolgd is, springt op den reuze met zulk geweld dat hij zelf van boven naar beneden tuimelt en verpletterd in den afgrond stort.

Daarom grijpt de leeuw Hans bij zijn kleêren, en geleidt hem uit het slot verre-verre door den bosch tot zij komen aan een schoon klaar water.

De ongelukkige lijdt onverdragelijke pijnen en zet hem aan den boord van het water neder.

De leeuw beziet hem en twee tranen staan in zijn oogen; hij slaat met zijnen steert in 't water dat het spettert op Hans; een druppel valt in een zijner blinde oogen en aanstonds is deze genezen. Hij ziet nu op een ooge; en de leeuw slaat maar altijd slaan met zijnen steert tot dat een tweede druppel van dat wonder water in zijne tweede oog vliegt en zij nu ook geneest.

Hans springt recht, alle zeer is verdwenen; maar ongelukkiglijk ook mede verdwenen de getrouwe leeuw die hem even gered heeft.

Daar staat hij nu alleen, wat nu aangevangen? Wederkeeren naar het slot van den reuze? Waar staat dat slot? Hij weet het op geen honderd uren, hij is blind geweest; de leeuw heeft hem geleid lang en verre; waar hij nu is weet hij niet.

- Ik zal dus maar mijne reize op avonteuren voortzetten, besloot Hans en hij trok opnieuw de wereld in.

Als hij nog eens lange-lange gegaan had, zag hij in de verte een slot staan. Zijn herte sprong op van vreugd: het reuzenslot, mijn ring, zong zijn herte, en dapper stapte hij er op los.

Maar hoe dichter hij kwam, hoe meer hij zag dat het een ander sterk slot was en als hij de poorte naderde, vond hij daar eene jonge vrouwe staan. Zij was schoon en wel gebouwd; maar zoo zwart als de kave.

- Jongvrouw, sprak hij, waar ben ik hier? Is er geen middel hier te vernachten; ik ben van reizen moede en ik heb honger.

- Waar gij zijt, jongeling? sprak zij met eene zoete maar treurige stem, gij zijt hier aan een betooverd slot, maar vreest niet, u zal geen leed geschieden. Komt binnen, gij kunt als gij het begeert vernachten en uitrusten. Ik zal ook zorgen dat men voor u eenige kloekte opdiene. Komt binnen, kom'.

Hans en moeste het geen tweede maal gezeid zijn en hij volgde de zwarte jongvrouwe in het kasteel; waar hij in eene prachtige zale wierd uitgenoodigd te zitten tot dat de spijzen zouden opgediend worden.

Hans bezag al die pracht en dan die bedroefde dochter en dacht in zijn zelven: hier beleef ik misschien eene nieuwe gevaarnisse, hier is droefheid te stillen, misschien eene verstootene te redden; en hij was blij op dit vooruitzicht.

Lekkere spijzen wierden door dienstlieden binnengebracht en opgedischt, en toen ze alleene waren en door niemand meer gestoord, begon de jongvrouw.

- Gij ziet er een kloeke jongen uit, goed gewapend net als een ridder die uit is op avonteuren.

- Gij hebt juist geraden, jongvrouw, ik ben de zoon van een edelen en rechtschapen ridder en reis de wereld door om onrecht te straffen, verdrukten te redden en bedroefden te troosten. Kan ik u van dienste zijn, mijn naam is Hans.

- Mij van dienste zijn, zuchtte zij, wie kan mij van dienste zijn? Ik ben zoo ongelukkig en om mij te helpen zal men zooveel moeten lijden.

- Laat hooren, edele jongvrouw, ik voel deernis in uw lot, en kan ik u helpen, ik deins voor geen gevaar noch lijden achteruit.

- Gij hebt een edel herte, sprak zij, en ik voel betrouwen in mij opkomen, luistert dus, ik zal u mijn ongeluk vertellen.

- Ik luister, edele jongvrouw, lost uw herte en laat mij uw leed kennen. Ik en mijn zweerd zijn ten uwen dienste.

- Ik ben een koningsdochter, begon zij, en mijn vader wilde mij doen huwen met eenen koningszoon van een aanpalende land; maar die prins alhoewel van edelen bloede 'n was niet edel en eerlijk van gedrag, en in plaats van liefde voelde ik walg en afkeer voor hem. Ik weigerde, en vader wierd boos op mij, praamde en bedreigde. Ik bleef hardnekkig weigeren, liever dood dan mij te hechten aan zulk een mensch. Op een avond dat die prins gekomen was om beslissend antwoord was ik in den hof gevlucht; 't was hellepek-donker en vader kwam mij opzoeken. Hij vond mij en vol gramschap vroeg hij: Welnu, koppig ding, welk is uw antwoord? stemt gij toe ja-of-neen? - Vader, sprak ik weenend, ik kan niet; neen, al moest ik sterven, ik weiger. - Sterven zult gij niet, riep hij met eene benauwelijke stem, de dood ware redding voor u; maar ik verwensch u. Ik wensch dat gij zoo zwart zoudet worden als de nacht, en dat gij bij de duivels in 't betooverd kasteel uwe dagen zoudt slijten en uwe koppigheid boeten. Nauwelijks had hij die verwenschingen uitgesproken of ik was zoo zwart als gij mij nu ziet, en ik wierd door de duivels op dit slot gedragen. Sedertdien ben ik hier. En niemand kan mij verlossen: want door een der duivels ben ik te wete gekomen welke de ondoenlijke middels zijn om mijn verlossing te bekomen. Vader intusschen, tot bedaardheid gekomen en ook door omstandigheden vernomen hebbende dat die prins een oneerlijke en onweerdige man was, beklaagt bitterlijk zijne daad; maar 't is te laat beklaagd en geweend, ik ben hier en hij kan mij niet helpen. Hij heeft gezorgd dat ik dienstliên had en overvloed in alles; maar mij redden kan hij niet omdat hij de pìichtige is. Hij heeft doen uitplakken in al de steden van zijn land dat, wie van edelen bloede is en mij kan verlossen, zijn opvolger zal zijn als koning van zijn rijk. Tal van edellieden zijn gekomen; maar geen een tot nu heeft gelukten sommigen hebben het met hun leven bekocht. Alle dage evengoed sta ik uren op uren aan de poorte om te zien of er geen nieuwe redder aankomt, en zoo stond ik vandage ook úitte zien toen gij aankwaamt.

Hans had met gespannen aandacht geluisterd en zijn herte bloedde van medelijden met die ongelukkige. Hij besloot haar te verlossen kost wat kost.

- Edele vorstin, sprak Hans, ik ben van edelen bloede, en wil den oproep van uwen geeerden vader beantwoorden, ik wil u verlossen. Gij hadt gelijk zulk eenen onweerdige te verstooten en gij waart in uw recht. Uw edele gevoelens, uwe eerlijkheid doen in mijn hert achting en genegenheid ontstaan. Ik heb medelijden met u, en mijn leven wil ik ten pande stellen om u vrij te maken. Zegt, wat moet ik doen.

- Niets doen, vriend, niets; maar lijden, en lijden zonder klacht of tegenspraak; zoudt gij dat willen en kunnen?

- Spreekt klaarder, edele vorstin, en zegt mij onbewimpeld wat er mij te lijden staat, ik ben tot alles bereid.

- Ho! gij zult zooveel moeten afzien, ik durf bijna niet.

- Zegt toch; ik verlang reeds; en God, die verdediger van het recht en vader der ongelukkigen, zal mij helpen: al mijn betrouwen is op Hem. Hebt maar kloeken moed, en spreekt.

- Welnu, sprak zij verzuchtend, gij zoudt moeten drie nachten tereke waken in de groote zale; om middernacht zullen de spoken die mij hier houden, uit eenen put komen en daar feeste vieren. Als zij u zullen zien, zullen zij met u spelen, dat is u mishandelen en slaan tot aan den dageraad en dan verdwijnen. Is 't dat gij die mishandeling kunt verdragen zonder een woord te spreken of een klacht te laten hooren, ik ben verlost; maar het zal schrikkelijk zijn en dat drie nachten tereke. Zijl gij niet verschrikt? Zijt gij nog bereid tot alles gelijk gij daar zoo heldhaftig beloofdet?

- Schrik en heb ik nooit gekend, en mijn woord heb ik nog nooit vereten, zei Hans, dezen nacht reeds begin ik. Als 't u belieft, ik ben gereed, geleidt mij naar die vervloekte zale en morgen zult gij zien wat ik kan lijden voor u.

- Heb' dank, edele ridder, eenige stonden zal ik u

alleen laten en door mijne dienders vier doen maken in de zale, want het is er killig 's nachts.

De jongeling als hij hertelijk geeten had, zat alles te overdenken en hem aan God en zijne heilige Moeder aan te bevelen.

Eindelijk kwam de jongvrouw en geleidde hem in eene groote zale waar een laaiend vier aan het branden was. Zij wenschte hem veel moed, bedankte hem nog eens en verdween.

't Wierd middernacht en al met eens hoorde Hans onder den grond schuw geruchte en geraas als van dronke lieden op nachtronde. 't Geruchte kwam dichter en de deur vloog open. Wel honderd spoken in monstergedaanten half-mensch half-dier stormden binnen, sprongen rond zonder op hem te letten, zetten hen aan de verschillende tafels en gingen de eenen aan 't kaarten de anderen aan 't teerlingen en wat weet ik al. Na eenigen tijd ontstond er twist tusschen de winners en de verliezers, en daar was een die riep: 't is de schuld van dat menschenkind dat daar zit. Seffens stonden ze allen op, liepen naar Hans en sloegen en stampten hem dat hij geheel in wonden was en dat het bloed uit zijne kleeren liep. Hans en sprak geen woord noch gaf geen klacht, en liet ze alzoo met hem mooschen tot den dageraad. Dan vertrokken die helsche spoken al tieren en huilen gelijk zij gekomen waren.

't En leed al niet lange of de deure ging open en de jonge vorstin kwam geheel bedeesd en bevreesd binnen, nieuwsgierig om Hans te zien.

Zij vond den moedigen jongeling in deerlijken staat maar hij had geleden zonder spreken of klagen, en zij bedankte hem zoo vurig en zoo hertelijk dat Hans al zijn lijden vergat.

- Ik zal iets halen, zei ze, dat al uwe wonden zal genezen zoodat gij geheel hersteld zult zijn en zoo gezond als gisteren avond.

Zij verliet de zale en Hans zag dan dat hare beide voeten reeds wit waren; dat vervulde zijn herte met blijdschap en gaf hem nieuwen moed.

Zij kwam algauw weder met een beker vol water zoo klaar als kristaal en zei: Vriend, redder, wascht u daarmeê over geheel uw lichaam, en alle wonden zullen genezen zijn en alle pijnen verdwenen.

Daarop vertrok zij weder, zeggende dat zij hem verwachtte in de eetzaal.

Hans deed wat zij gezeid had en was geheel genezen, zoo frisch alsof er niets gebeurd was.

Hij was allichte gezet in de eetzaal, schoof aan banke en trok toe; daarna wandelde hij met de ongelukkige in het park, bracht geheel den dag met haar gezellig over en leerde de schoone ziel dier edele vorstin kennen en bewonderen.

De tweede nacht begon en Hans zat wederom bij zijn vier te warmen in afwachting van nieuwe martelingen die hij meer dan ooit bereid was te verdragen. Rond middernacht waren de spoken daar weder en zij speelden wreed spel met Hans. Zij trokken hem bij armen en beenen, genoeg om hem vaneen te scheuren; sloegen, stampten, kaatsten met hem en lieten hem dan op de tegels vallen zoodat hij armen en beenen brak. Zij juichten bij iederen val en wrongen zijne gebroken lidmaten dat zij kraakten. Hans hield zijne oogen en tanden gesloten en leed al die folteringen zonder klagen of spreken totdat de dag aanbrak. Toen zij verdwenen waren kwam de jongvrouw weder hem bezoeken, en zij weende om zijnen deerlijken staat. Seffens haalde zij wederom een beker water zoo klaar als kristaal. Hans zag nu dat haar handen ook sneeuwwit waren en dat verheugde hem buiten mate. Hij wiesch hem nog eens en voelde dat hij wederom geheel hersteld en genezen was. Nog een nacht, riep hij vol blijdschap, en zij is verlost. God helpe mij!

Geheel die dag ging voorbij gelijk de vorige, en hoe meer de avond naderde hoe meer hij verlangde. 't Was de laatste; maar, had zei gezeid, 't zal ook de afgrijselijkste zijn. ‘Volherdt toch, goede vriend, volherdt’, en op hare kniën al weenende had zij die smeeking gedaan

zoodanig dat Hans er ook bij weende; en moest hij er van sterven, hij was ertoe bereid en besloten.

't Wierd wederom middernacht en de spoken razend omdat zij niettegenstaande alle martelinge hem niet hadden kunnen doen spreken of klagen, sprongen al brieschen op hem, zij sloegen en stampten hem wederom over gansch zijn lichaam; zijn hoofd en zijn lijf 't was al één wonde. Het bloed stroomde over den vloer. Zij wreven dan een soort van stof in die wonden; zoodanig brandde dat stof in die wonden dat hij meende in het vier te liggen. Zij bonden zijne beenen met eene koorde, hongen hem op met zijn hoofd omlaag, spuwden rook en vier in zijne oogen en mond die zij opentrokken met woest geweld; smeten en kegelden met stoelen achter zijn hoofd, staken met dolken in al zijne leden zoolang en zoodanig dat Hans van zijn zelven was en daar als een stuk verhakkeld vleesch te slingeren hing.

's Morgens, toen de jongvrouw kwam, vond zij hem daar hangen. Al weenen en kermen, meenende dat haar redder dood was deed zij de koorden los, liep achter water, en goot eenige druppels tusschen zijn tanden Aanstonds gingen Hans zijn oogen open en hij zag dat de jongvrouw nu geheel wit was en verlost.

- Gij zijt verlost, zuchtte hij gelukkig, Gode zij dank.

- Gij leeft, gij leeft, mijn lieve Hans, riep zij buiten haar zelven van blijdschap, laat mij u wasschen, gij zult wederom genezen. En zij begoot Hans van hoofde tot de voeten met dat wonderbaar water zoodat de jongen al zijn zeer kwijt was en van zijn ontelbare wonden genezen. Hij sprong recht, dankte den Heer, en wilde weg uit die vervloekte zaal.

- Nog niet, nog niet, vriend, riep de vorstin oververheugd, er is nog iets te doen. Kom' meê. En zij leidde hem bij den put waaruit die spoken gekomen waren. Ik ben verlost maar het slot is nog in hunne macht, verlost het ook, dat zij hier geen feeste meer kunnen vieren en perten spelen. Zwaait driemaal met uw zweerd over de opening, en de put zal toesluiten dat men er niets meer van zal kunnen zien.

Hans deed het, de put sloot en het kasteel was ook verlost.

- En nu naar de eetzaal, riep zij, en hand aan hand trokken zij derwaard.

De dienstliên even welgezind, wenschten hun allen geluk en 't was een ware feestmaal dat zij opdienden.

Seffens wierd mare gedaan naar den koning die met vierige peerden in volle vlucht afkwam. Alles wierd eerst in 't korte dan in 't lange den koning verteld, en Hans wierd wel honderd maal bij zijn hals gepakt

- Moedige en edele ridder, gij hebt mijne dochter verlost, ik schenke ze u tot vrouwe. Gij hebt mijne misdaad hersteld, mijne pijnen, mijn hertzeer genezen; gij zijt weerdig mij op te volgen. Morgen maak ik mijn besluit bekend aan al de grooten van mijn rijk. Mijne trouwste boden met mijne beste peerden zullen uwe ouders halen, en in zoo korten tijd mogelijk zullen wij uw zoo verdiend huwelijk vieren.

Weinige weken daarna was 't volle feest in de hoofdstad en in geheel het land; iedereen wilde dien onbekenden maar moedigen ridder zien en eere aandoen De koning ook zette zijne schatten open en dan wierd feeste gehouden en gevierd weken en weken lang. Den laatsten dag wierd Hans koning gekroond en beklom met zijne koningin den gouden troon onder het algemeen gejuich van het volk dat zot was van vreugde.

Lange jaren bestierde hij zijn land met wijsheid en krachtdadigheid, zoodanig dat het mondsgemeen was onder 't volk: in ons land is er vrijheid voor alles en voor allen uitgenomen voor het kwaad en de boozen.

JUUL LEROY.

Ons Mietje

ONS Mietje heeft heur kalantjes,
zooveel als op heur handtjes
er rozevingers staan;

de nieuwste zijn de beste,
't laat de oude bij de reste,
't gebroken speelgoed, gaan.

Maar Mietje moet nog leeren
dat kansen kunnen keeren.
Mietje is nu zonnekind.
Na lijden komt verblijden
maar na verblijden lijden
na zonweêr storm en wind.

Ei ziet! Het is gebeurd al
en Mietje's zon verkleurt al.
Arm kind! en 't staat alleen:
want al heur nieuwste klanten
ze steken boot van kante en
ze stuiven al uiteen.

Heur oude vrienden mogen
nu weer hun aanschijn togen
het weet nu, 't schamel kind,
nu dat het arm, alléén is,
dat 't nieuwste niet datgene, is
wat hem het best bemint.

Het komt dus op zijn wegen
zijne oude vrienden tegen
en Mietje is welgezind,
ze schijnen 't niet te weten
dat zij hen heeft vergeten,
nu dat z' hen wedervindt.

Maar, oude menschen, Mietje,
die kennen 't oude liedtje
zoolang al en zoogoed:
het is de aloude lesse
die de oude meesteresse,
het leven, leeren doet.

MELCHIOR.

't Mirakelboekje van Gulleghem

(*Vervolg van bl. 159*).

6

[Bl. 5] Int' Jaer ons heeren duust vier hondert vijf ende[1] || tzeuentigh, gheuielt[2] dat een heijndrick castelaeijn || wonachtigh inde prochie van Ghuedelghem bijden || berghelinne[3] hadde ghesaeijt een halfue rasiere || lijnzaets Int' saijsoen ghelijcke den ghebuers, en(de) || alst quam te huuteghanghe van meije[4] als || andere vlas scoone en(de) groene sto(n)dt, daer ne || quam niet voort, zo de vors(eij)de heijnerijck ute zoude || hebben gheert[5] om(m)e drauiere[6] daer in te zaeijene, || Jane zijn wijf ne wildet niet ghedoghen maer || zou droucht vp onser lieuer vrauwen van ghuedel||ghem ende belofde huer eenen eenen[7] steen || vlas mochter zo vele groijen, ter slijt tijt waest || also groot ende goet vlas als eenigh int' ghe buerte, bij der gratie godts ende onser lieuer || vrauwen, ende dede haer offerande alzo zou || beloft hadde, h(ier) of zijn oorconden heijnderijck || vors(eijt) ende Jane zijn wijf ende.[7]

[8]7

Int' Jaer ons heeren duust vier hondert sesse[9] ende-

(1) 't Woord ‘ende’ staat met het bindteeken erachter, als overgebonden aan ‘tzeuentigh’. Vgl. hierna opm. 9.
(2) Dit woord ‘gheuielt’ werd gesteld door dezen die dit boek samenbracht, en 't werd dan door Verbeq die 't heroverzag doorgekrabbeld, zonder dat deze zijn gekrabbel vervong door iets anders.
(3) TS verzendt hierbij naar *Bulletijn* [*Geschied. Kring Kortr.*] 1907-8, bl. 196. Vgl. KdF. *Wdb. der Topon*. ‘Berghelinus’.
(4) Heden zegt men aldaar ‘uitgang-Mei’.
(5) Thans ‘uitkeeren’. ‘Eeren’ is hier dus nog ‘colere’ (arare). OUDEMANS: ‘eeren’ en ‘eyren’ = landbouwen, bewerken, beploegen.
(6) ‘Drauiere’ wellicht = ‘de rauiere’ (fr. ravière?), rapier. Vgl. DBO ‘rapier’ = raaploof.
(7) Recht zoo.
(7) Recht zoo.
(8) Eerst was 't 6, aanstonds verbeterd tot 7.
(9) 't Woord ‘sesse’ staat met het bindteeken, als overgebonden aan ‘endeseuentich’ (welke zelf in een woord staat; vgl. hierboven opm. 1).

seuentich gheuielt inde prochie van || Gheudelghem, dat betkin s'paermentiers(1), dijt(2) || vanden schepe, was twee daeghen in aerbeijde // [6] van kinde ende in zo groter noot, dat zou ouer doot vanden vrauwen ouerdect was, zo dat de vrauwen || daer bij rustende aenriepen met vulmaecten || gheloue onser vrauwen van gheudelghem te || v(er)zouekene met neghen peilgrims mochte || zou moeder ghewerden de bede ghedaen tvors(eijt) || betkin wart vertroost ende moedere van || eenen leuenden kinde, ende hadde name en(de) || kerstendom bijder hulpe godts ende onser || lieuer vrauwe van ghuedelghem ende es || ghehuwet metten vadere va <n> de <n> kinde(3) tram || harijnck, oorconden twijf van heijnrijck caste||laeijn, twijf Joos marcelis, ende twijf sijmoens || smeits.

8

Int' Jaer ons heeren duust vier hondert sesse || endetseuentigh, gheuielt inde prochie van || huele dat een kindeken toebehoorende zeghere || vanden bussche te huele ghenaemt wille||mijnken out ontrent twee Jaer, quam vp een || auenstonde een groot gheswel van auentueren(4) || in zijn ooghen zo dat danof staer blent(5) wart ende ||

(1) Vgl. ‘smitenaers’, boven, t^{k} 2, bl. 157 opm. 1.
(2) Wellicht = het fr. woord ‘dit’, ‘gezeid’.
(3) Eerst stelde de Steller tweemaal ‘vadere’, blijkbaar een vergrijp. Aanstonds echter verbeterde hij den tweeden ‘vadere’: stelde een ongewoon samenhaalteeken op de ‘-a-’ van dien ‘vadere’ waardoor hij bekwam ‘vâ-’ ttz. ‘*van*-’; miek van de ‘-r-’ van denzelfden ‘vadere’ een ‘-n-’ waaruit ‘*vanden*-’; en eindelijk dóór de ‘-e’ van 't einde van ‘vadere’ krabbelde een oudwijsde ‘-k-’, was nu ‘*vandenk*-’; en stelde daarachter ‘-inde’: ‘vandenkinde’.
Tram is de verminkte leest van ‘Bertram’, veel gebruikt in dien tijd.
De zin van ‘ende es gehuwet...’ schijnt dus: ‘zij was 't wijf van Tram Harijnck, den vader van dat kind’.
(4) *Van* = ‘*d*'aventure’? OUDEMANS: ‘Aventure (*bi*)’ = bij toeval.
(5) OUDEM.: ‘staerblind’ = stekeblind. Nog heden ‘sterblind’.

niet en zach de moedere zochte raet omme te // [7] doen ontswellene, ende daer op worden gheleijdt || plaesteren van roosenwaetere ende andere || zaecken die ten zeeren ooghen pleghen te dienene, || twelke niet ne baette wat zou daer toe dede, || voor ende anderstont dat zou beloft hadde te || v(er)zouckene metten kinde, met offeranden onser || lieuer vrauwe van gheudelghem ende also || varijnc als de belofte ghedaen was, tghezwel || ghezat(1) ende t'kint waert ziende alsoo wel || alst van te vooren dede ende bet, bijder || gratie godts ende onser lieuer vrauwen, || ende dede huer peilgrimage te ghuedelghem || naer huerer belofte vp den ommeghanc dach, || oorconden de moedere ende de vadere, heb bent ghecertifiert, p(rese)nt paesschier den || vroede, ende Joos vanden broele, en(de) meer || andere

9

Int' Jaer ons heeren duust vier hondert || ende seuen en(de) t'zeuentigh gheuielt inde || spiersche reijze(2), dat een man vande stede || van Curterijcke, ghenaemt Cornelis eausselle || wart ghevanghen vanden fransoijsen ende || gheuoert te Doornicke, Daer hij was in // [8] zwarer ghevanghenessen ende in grooter pinen || eenen termijn van daghen dattene niement || en volchde, om(m)e te lossene, de fransoijzen dit aen||ziende, dattene niement en volehdel zij en wilden || hem niet langher respijt gheuen zij zeijden wij || zullen hu ghaen verdrincken inde schelde in eenen || zack ende alle die hier zijn, hij de voorn(omde) man || bat met Innegher bede ende riep vp onser || vrauwe van Ghuedelghem ende beloofde daer, || mochte hij zijn lijf behouden ende huten handen || vanden fransoijsen ontcommen, en hij te Cur||terijcke came, hij

(1) OUDEM.: ‘gesitten’ = tot bedaren, tot rust komen.
(2) OUDEM.: ‘reyse’ = krijgstocht.
Over de ‘Spiersche reijze’ vgl. TS *ald*. bl. 12-16, en TS *Episodes des Troubles de 1477*. (-Bull. Com. Fl. France) Bailleul, Ficheroulle, 1909, 12 bl. 't Laatste van de beide opstellekes is 't volledigste.

soude onser lieuer vrauwen || van Ghuedelghem verzoucken, crupende ouer || zine knijen van daer hij woende ende was aen(den) || euen driesch[1] tusschen der steenpoorte ende || Canonic poorte, Nota achtervolghende de || woorden vande fransoijsen[2] voors(eij)t zo namen zij || achte gheuanghene en(de) dese Cornelis causselle <vors(eijt)>[3] || was de neghenste, de voors(eijd)e viij persoonen wor||den ghezact, elc, ende versmoort, ende hij die || de neghenste was wart oock ghezact ende den || zack ghebonden met eender coorde ende wart || gheworpen int' watere, de zack ontbant ende || de vors(eijd)e persoon quam te cante, hij wart we||dere ghe uanghen ende ghesact en(de) weder int' // [9] water gheworpen, anderwaeruen in water wesen(de) || de zack ontbant ende hij cam anderwaeruen te || cante, ende doe wart hij derde waeruen ghevan||ghen, ende ghezact ende wedere int' watere || gheworpen hij derdewaeruen int' water wesen(de) || de zack ontbant als te vooren ende de vors(eijde) || Cornelis cam te cante, de fransoijsen dit ziende || zeijnden hemlieden, segghende hij moet gode of || ons(er) vrauwen of eenighen sant vele liefs ghedaen || || hebben, ende es beijtere dan wij ende gauen den || voors(eijd)en persoon wech ende gheleede, ende es || den fransoijsen ontcommen ende te Curterijcke || commen ende heift zijn lijf behouden, bijder hulpe || godts ende onser lieuer vrauwen van ghuedelghem, || ende heift zijn peilgrimage anghenomen crupende || ouer zine knijen, endees commen duer de stede van Curterijcke al crupende ende een kinde||ken in zijn lijnwaet met hem gaende draeghende || een schoone wassen kerse daert

(1) TS zegt: ‘aen enen driesch’. 't Is echter wel ‘aen den euen driesch’. Bij KdF. *Topon*. niet vermeld. Anders nochtans staan daar namen als ‘evenacker, evenbeilck, evenbrouck, evendijck, evenpolder, evenstuck, evenvorde...’.
(2) Eerst stelde de boeker ‘francoijsen’.; en dan bij herlezinge veranderde hij ‘-c-’ in ‘-s-’.
(3) 't Woord ‘vors(eij)t’ schijnt er bijgevoegd bij herlezinge, slacht de ‘-s-’ daareven uit opm. 2.

-menigh mensche || ansach ende heift zijn peijlgrimage ende offer||ande ghedaen te ghuedelghem daert menigh || mensche zach, gode lof ende onser vrauwen || die dit mijrakele daden zoo geschijen ende heift || brocht de coorde daer mede dat den zack toe || ghebonden was de welcke noch hanct alzomen || zien mach voor onser vrauwen. //

(*'t Vervolgt*)

L. DE WOLF

Nog altijd koekuit-een-zang.

Wie meent te behooren tot zoogezeid het ‘vlaamsch *publiek*’ (= le public flamand), en iets vernemen wilt in 't vlaamsch over toogspel of tooneel, moet eerst woorden leeren als: ‘*substantieele kost, aria, salonatmosfeer, kader, effekt, humor, fantzazie, komponist, realisme, element, banaal, historie, temperament, orgaan, succes, ovatie, medium, dirigenistok, partituur, genre, coupure, choregraphie, elegante dansfiguren*’ enz. Zonder die en dergelijke woorden te kennen, kan 't niet baten voor hem van in een vlaamsch dagblad, in ‘De Standaard’ b v., iets te trachten te begrijpen. Zoo ver is het gekomen dat een geboren Vlaming, wil hij vlaamsch lezen, eerst fransch hoeft te leeren. Anders behoort hij niet tot het ‘vlaamsch publiek’!

Tot welk *publiek* hoort hij dan?

En ...men is dan verwonderd dat onze eenvoudige menschen hen meer en meer vreemde gevoelen in hun eigen taal; dat ze meer en meer zeggen: 't vlaamsch 'n is geen taal; en, eenmaal dat ze aan 't fransch-leeren zijn om vlaamsch te verstaan, dat ze 't maar liever voortleeren om fransch te verstaan, en hun vlaamsch beginnen te versteken ‘om in hun fransch te blijven’.

Die alzoo ons volk verleiden, zijn echte taalmoordenaars. *Droevig volkje* (= tristes geus), zou ‘De Standaard’ zeggen; en hij voegde erbij; ze verdienen *de constellatie* niet *van dekoratiën die hunne borst versieren*. Geen wonder dat er *een atmosfeer van pessimisme heerscht op het Departement van ...Financiën*.

BROM.

[Heb'je geen man's gewin...]

HEB'-JE geen man's gewin je'n hebt geen man's chagrin!

(Brugge).

KdF.

Bloemperken te wenschen in Brugge?

'n Uithooringe. (*Vgl. boven, bl. 71, 95, 141, 161*).

HOE wil'-je daarachter gaan vragen, zegt er ons een Bruggeling nog, een die zijn stad en zijn volk op zijn duim kent: ons volk 'n is daar niet voor. 't Schoonste bewijs? 't Is dat er van dat perk aan die pompe op de Kiekenmarkt niemand 'n spreekt. Geen mensch 'n zegt er ‘'t is schoon’ of ‘'t is leelijk’; ze laten dat gerust lijk anderen bucht die 't bespreken niet weerd is. En je ziet wel: de nieuwsbladen, die 'n durven niet anders doen. Weet-je wat het is? Zulke perken zijn *buiten ja tegen 't verlangen van 't volk*. In Brugge: die werkt 'n kijkt daar niet naar; en die wandelt trekt ‘naar de vesten’, gaat uit met zijn bende ‘naar buiten’, of gaat ‘een partijtje gaan spelen’, gaat weg van de stad, en 'n zoekt geen voldoening in bloemtjes voor onder zijn voeten... dat 's voor de processie! *Die wandelt in Brugge is gestoord als hij neerwaard moet zien*: de vreemdeling zoowel als ons eigene volk, in Brugge, gaat met zijn oogen halftoe soms maar immer omhooge; en kijkt naar de huizen; of kijkt in de verte vooruit naar 't gekronkel van straten en reien; of kijkt een keer achter hem naar die spelende toppen en tuiten van gevels en schouwen en torens met wat boomen daartusschen. Hij en heeft geen oogen genoeg om te kijken naar 't bouwkundig schoonzijn van Brugge, omhooge; wat geeft hem een bloemtje beneên met een gerzeken om, profijtiglijk omzoomd met met arduin? Wat geeft hem een perkske waar hij, in 't eeuwig omhoog-zien, soms nog over zou vallen?

- Ja, zei de vrouwe - want den mans 's vrouwe was mee -, en omdat ge nu spreekt van te vallen: bedenkt dat een keer voor te winter! Zie'-je die gebuurs hier gaan achter water naar 't pompjen alover die vervrozene terden? Ei? er ligt altijd ijs aan de pompen. Hij 'n is ongetwijfeld geen vrouwmensen die dat perk hier gezet heeft. Ze zouden dien kerel, met zijn trappen ringsom de pompe, hier zelven moeten doen staan als het vriest,

om de kruiken en de emmers opwaard en afwaard te dragen. Nièt' voor een pompe waar-je bij en omtrent kunt voor 't staan en voor 't drooghouden... en perken aanstellen dat ze dat doen in een hof.

...Dat is inderdaad brugsch: een strate is een strate, en een perk doet daar vreemde.

D.B.

Mengelmaren

O.L.V.-Kapellen in 't Ypersche

We lezen in ‘De Standaard’ op 30-VIII-'25;

‘Het zal de Mariaminnende vrienden aangenaam zijn te vernemen dat de kapellen waar vroeger onze vrome geloovigen hunne goede moeder gingen vereeren, stilaan weder opgebouwd worden. Zoo hebben wij de *Lammezarde-kapel* aan het Pauwkenshoekje die dezer dagen onder dak zijn zal. Ook werd met de *Frezenberg-kapel*, welke nu bij deze van den Carmel zal gevoegd worden, aanvang genomen. Het mirakuleus beeld dat onder den oorlog was zoek geraakt is door de opzoekingen van den heer Vermeersch, oud-hoofdonderwijzer van Woesten, wedergevonden, en door de goedwilligheid van de familie Dumélie aan het klooster der Terezianen geschonken’.

Wie weet er meer, en wat, over die kapellen? Ook over andere uit de slagstreke?

* * *

> ‘Vogels die wonen in kapellen 'n moog'-je niet uithalen, en zwaluws ook niet, 't zijn al *Onzen Heeren's beestjes*’.

BECELAERENARE.

Een zonderlinge ontmoeting

Tusschen Loo en Forthem staat een oude landhoeve het Iephof genaamd. Jaren geleden verbleef op deze hoeve een jonge knecht in de wandeling *Pier van 't iephof* geheeten. Pier had de slechte gewoonte zich over te geven aan den drank en ook laat weg te blijven.

Op een avond toen hij nogmaals meteen goed stuk in zijn

kraag rond middernacht naar huis keerde, kwam op korten afstand van de hoeve een groote witte kat naar hem toegeloopen. Ineens hield het dier stil en bleef met vurige oogen hem zitten beloeren. Gansch onthutst en ook zeer bang, bleef de jongen plotseling staan. Daar hij het nachtelijk verschijnsel niet durfde verjagen en daar hij ook niet durfde voortgaan, sprak hij om zijn schrik niet te doen uitschijnen het dier aan, en vroeg op vriendelijken toon:

- Blonde witte katte, van waar komt gij?

Aanstonds zette het beest zich op de achterpooten, flikkerde een dansje en beantwoordde op dc wijze van

naalde en draad zijn altijd goed

.....

de vraag van den zatterik door het zingen van het volgende versje:

Pier van 't Iephof zei tege' mi
Blonde witte katte, blonde, witte katte,
Pier van 't Iephof zei tege' mi
Blonde witte katte, van waar komje gi?

Sedert dien is Pier nooit meer in den laten nacht durven naar huis keeren.

(Loo. Uit den volksmond).

CYRIEL DE VUYST.

Een oud raadselrijm

In een bundel fragmenten van hss. heb ik onderstaand raadselrijm gevonden. Deze fragmenten zijn gebundeld met eene ‘Cronyk van Antwerpen’ in hs. uit de XVe eeuw. Het rijmpje is geschreven in de XVIe eeuw door een onbekend poeet die teekent ‘*Syt sober*’.

Denct ende merct in een figuere
die come[nde] was van eender creatuere
Tweewerf is hy op Eertrycke gecomen
dat was tot onser alder vromen
oock was hij in Eertrycke besneden
dat was tot onser alder salicheden
Van spijsen is hy soet en[de] goet
Alle sijn dage ghinck hy bervoet
Selden dranck hy wijn
dies moet hij glieloeft sijn
die papen nutten hem met de[n] wijne
Soe doen die Leecke oock bij termine
hy en is god noch daer toe man

Nu geraet wie is hij dan.

Ter hoogte van den zevenden regel staat in randnota '*Capoen*',

Dit zou de oplossing van liet raadseltje kunnen zijn.

* * *

En nog altijd niets bepaalds over de familie *Blootacker* (boven, bl. 95) als boekenliefhebbers of binders?

(Antwerpen. Hfdbibl[k]).

J. L'HERMITTE.

Volkswijsheid en -deugd

- *Doet àl dat de klare dag mag zien*, zei moeder tegen heur dochterken, toen 't meiske uitging om te gaan dienen.

(Heule).

J. Vt.

Volksscherts

- Je moe'-je nie' haasten om dood te *gaan*, zeiden ze tegen grootmoeder die er nog frisch uit zag.

- 'k En hebbe nog nooit geen zien *loopen*, antwoordde ze. (Brugge).

T.R.

Zeispreuk

'*Alle gaten trekken, zei Madam, en ze sloot de spinde*'.

(Van een oude meid uit Heule).

J. Vt.

'Zeispreuken' staan er meer in al de jaren schier van Biekorf (b.v. laatst in 1921, XXVII, 96), en in de andere volkskundige tijdbladen. Wie verzamelt ze eens?

[Nummer 9]

Om te weten wat Vlaamsch is.

Een keer een voorbeeld nu. Wanneer in ons dagbladen een ongeluk verhaald wordt, dan eindigt dit verhaal dooreen, medelijdendweg voor de slachtoffers, tevens aandoenlijkweg voor de lezers, en niet het minst nogal-goedkoopweg voor den opsteller, met de woorden: '*de droefheid beschrijven van de diepbedroefde familie is totaal onmogelijk*', of '*de droefheid was onbeschrijfelijk*', en daarachter gedaan. Als wending is dat: fransch. Maar in den grond: een slot in dien aard wordt door ons volk gewenscht; nu echter met dit verschil dat ons volk bij 't vermonden van zulke ongelukken liever zal eindigen met te zeggen: 1. 'ge ziet van hier' of 'ge kunt wel denken' of ''k en moet u zeker niet zeggen' enz., 2. 'wat dat het was toen ze thuiskwamen' of 'hoedat ze gekomen waren' enz., en 3. 'de menschen 'n waren niet troostelijk'... Wat is er nu volledíger als ontleding, gevoeliger en teerer als opvatting, warer als uitdrukking, en vlaamscher? Dit volksche, of dat dagbladgezegde? Het volksche vaneigen. Waarom dit dan niet vorengetrokken?

Nog van de verzevenhonderdjaring van 't Brugsche Begijnhof

DIT om alle misverstand af te keeren.

We zeiden boven (bl. 173) hoe we betreurden dat er

over ons eerbiedweerdig Begijnhof en over zijn laatste vreugdegestoet klaps moesten ontstaan. We zouden het echter nog velemeer betreuren als dit nu moest komen of liever verergeren door ons eigene schuld.

't Weze duidelijk herhaald en wel begrepen dat zoo we sommig gepraat mededeelden, dat we dit niet deden om datzelfde gepraat goed te maken, of om dat gepraat te laten gelden als geloofbare getuigenis; evenmin als dat wij kwetsende bedoelingen en uitdrukkingen als deze van ‘insluipende misbruikers’, ‘wespen’, enz. als de onze wilden doen doorgaan of zelfs als aannemelijk aanzien.

Integendeel; en ten bewijze, wat volgt hier. Namelijk: om alle verder gevaar van misverstaan te voorkomen, trouwens in zulke kiesche zake, hebben we ons voorgenomen dat het maar even rechtveerdig was niet enkel naar één klok te luisteren, maar ook den klank der andere te gaan waarnemen. En we zijn inlichtingen gaan betrachten bij bestbevoegde en tot op het einde naastbijgeblevene lieden, die nu tot ons uiterste voldoening ons hebben weten te betoonen dat ons de zaken verkeerd werden voorgesteld. In 't bezonder: 1) dat werkelijk de stoet en de vermakelijkheden onberispelijk waren, onberispelijk; 2) daarbij dat, indien sommige geestelijke plechtigheden niet op alle uitnoodigingsstukken of aanplakkingsbladen vermeld stonden, dat ze toch zijn geschied, onderander 'n buitengewoon plechtige Hoogmis en Te Deum; 3) even verder dat enkele schikkingen als luiking van deuren en beperking van toeschouwers niet zijn gebeurd uit smaad voor wie het ook zij, maar wel uit redenen van tucht en van geldelijke inzichten volkomen te wettigen; 4) 't zelfde met de taal, dat de inrichters niet moeten aansprakelijk gesteld worden over eene of andere houding van enkele toehoorders door henzelven niet goedgekeurd; 5) nog insgelijks, dat er vóór en na het gespeel niets van ondeftigs is voorgevallen, en wel gewis geen storende ‘baldadigheden’ welke zekere menschen er waarlijk op uit zijn om in dergelijke vermakelijkheden achter alles te ontdekken; 6) eindelijk dat

er dus geen spraak en kan zijn van ‘kwaadmakerij’, ‘slechte daad’ of ‘ontstichting’, of zelfs van eenige verergernis in het gebuurte, welke daarentegen heel deze viering heelemaal meê was.

Daarop moeten we besluiten: te beter.

Inderdaad hoe had anders de Hoogere Overheid al dat vreugdebetoon kunnen goedkeurend bijwonen?

En in dit geval, de schuld van de gewezen klaps allemaal zou nu zijn aan dien eeuwigen ongelukkigen strijd dien we thans beleven onder ettelijke samenscholingen, strijd die ja voorkomt ter gelegenheid van alles, en die immer bereid schijnt om het werk van den tegenstrever ongenadig in schande te brengen. Op wat goeds kan dat uitkomen?

Van de omstandigheid maakten we dan verder gebruik om mede te vernemen wat het doel en de zin is geweest van de middeleeuwsche vermakelijkheid welke trouwens ons Begijnhof in geenendeele heeft onteerd, maar voor een dag-twee-drie metterdaad heeft verheerlijkt. Het doel was niet een vaste herinnering aan 't zooveelste jaar van 't bestaan van dat geestelijk hof, maar een poging om door een deftig en kunstig verzet, door iets buitengewoons, aan een geldelijke stichting te geraken die een borge zou zijn waardoor ons geliefde Begijnhof, zoo ellendig bestolen en verongelijkt voordezen, voortaan op zijnzelven kon rekenen om wederom meertallige en minderbegoede dochters als medezusters te kunnen opnemen.

Deze is gewis eene beste bedoeling.

Ook - zoo verstaan - bekennen wegeren: geen reden dan te hebben tot opsprake, en onze waarschuwinge van boven (bl. 173) met vreeze voor stoornis in ons oude brugsche gestichten en leven, als noodeloos oprecht te herroepen.

Toen: omdat ons alles anders scheen, we betreurden 't ...uit spijt voor 't Begijnhof.

Nu: dat alles beter begrepen is, 't verheugt ons... uit liefde voor 'tzelfde.

BIEKORF.

Wondre macht.

Aan Eerw. Heer J. BLONDELLE
Herder van *Denterghem*.
(Bij 't schilderstuk van *Eugeen Van Maldeghem*, in de kerke aldaar).

WONDERE macht die knie'n doet buigen,
oogen vastzet,
en bij 't slaan van *Sursum Corda!*
d'herten meêvoert; -
leven waar de geest blijft leven
die verhuisd is;
waar onzichtbaar
immer voort de vingers drijven
die verteerd zijn;
puikwerk dat ontroert en aantrekt,
dat blijft hangen
in de wijde en heldere ruimte
van 't geheugen.
***
Heilvorstinne, slank en zeegbaar,
met uw oogen nooit verduisterd,
nooit getikt met
't vliegend vloedschuim van de zonde;
sierlijk in dat keurgewaad, ge-
meten en gesneên uit
't blijdste blauwzijn van de wolken,
samenzwaaiend en voltooid met
't schoonste roodzijn van de roozen. -
Streelend zinkt uw maagdelijk hand, dat
hemelgeesten roept en zendt, en
zwieren doet, als
wilvolbrengers van uw boodschap. -
't Schouderkleedsel, 't uwe en 't onze,
wordt het schutgoed waar de kracht schuilt
van uw hulpe.[1]
***

(1) 't Schapulier 'n wordt hier aan den *H. Simon Stock* niet overhandigd, maar denkelijk voorgehouden en aanbevolen.

Blomme, blomme, 't goddelijk kind, met
goddelijk goedzijn onvergoten,
blomme bloesemend op den stam waar-
uit ze goddelijk opging;
Kind dat kind wierd,
om, hoe klein ook, Adam's kinderen
met zijn kleinzijn groot te maken
oor Gods aanschijn. -
Jesus, Godmensch,
zetelend op dien kuischen arm
weerdig steunsel voor geboren
liefdevolle oneindige Almacht. -
Kind en Moeder
minzaam schouwend op den dienaar
die godzalig, en ompraald, zijn
hoofd besluiert,
't licht laat zimperen in zijn ziele, en
't glanzen weert van voor zijn oogen: -
o 't is daar, dat hij als schepsel,
eerbiedvol, e vonkske vangt van
't ongeschapen goddelijk schoonzijn.
O 't veredelend beeldvertoog!
gloeiend in Gods liefdeleven,
rein, verrukkelijk,
grootsch, eenvoudig,
dat lijk 't opstaan van de zonne,
aardsch is, aardsch, en goddelijk merk draagt;
klankblad zonder deungeluid, en
loflied zonder woorden. -

***

Gij wiens geest nog boven 't lijf wilt,
uit wiens herte warmte welt voor
al dat schoone is,
laat, o laat uw oogen zwemmen
in die prachtzee,
zwijgt en laat uw ziele zomeren
deur dien hemel;
o geniet hier, knielt en bidt hier,
waar de kunste u grijpt en neêrduwt;

zet dien hemel,
giet die zee daar, schuift dien zang in
't alderdiepste dat ge meêdraagt;
verder, op den weg van 't leven,
onder al dat 't leven zwaar maakt,
verder roert en ruischt 'et nog van:
'*Sursum Corda*!...'

Nieuwcappelle.
A. MERVILLIE.

Liefhebbers, tot engelschmans toe, komen dat schilderstuk bewonderen. 't Wierd gemaakt onder *Herder Scherpereel*, zaliger. 'k Was schooljongen nog, en 'k wete er van dat 'et te Denterghem toekwam.

Eerw. Heer Pollie zond mij volgende reken, opgeteekend uit de jaarboeken van Denterghem, en goedjunstig medegedeeld bij 't vriendelijk tusschenkomen van Heer *Ernest Opsomer*. boekhouder van de gemeente:

Gemeente Denterghem - openbaar bestuurde toestand - 1870 - door J.A. Opsomer, burgemeester, notaris en provinciaal raadslid.

Bl. 4. 'Een dezer zij-autaren is verrijkt met eene zeer schoone schilderij, verbeeldende de verschijning der Moeder Gods aan den heiligen Simon Stock.

Dit merkwaardig gewrocht is het werk van een kind van Denterghem, den Heer Eugeen Van Maldeghem, schilder te Brussel, bijzonderlijk beroemd in het vak van godsdienstige tafereelen. - Toen de schilder zijn kunstwerk geplaatst had zegde hij herhaaldemaal met een waar genoegen: "*Dit is mijn meesterstuk*." -

In de kosten der schilderij heeft de Staat willen tusschenkomen met eene toelage van 5000 fr., en de provincie met een hulpfonds van 1500 fr., proeven der verdienste van het werk.

De Heer Van Maldeghem had nauwelijks het schoon gedenkteeken, welke hij zijn geboortedorp wilde schenken, voltrokken, toen men, met diepe smart, zijn afsterven vernam. Hij is overleden te Brussel, den 26 Augusti 1867, in den nog jeugdigen ouderdom van 54 jaren.(1)

Hij was geschiedenisschilder, oud-directeur der koninklijke Academie van Schoone Kunsten te Brugge, Ridder der orde van den H. Gregorius den Groote, en van het Heilig Graf, gedecoreerd van de orde van Nichan Iftikhar van Turkeye, Lid der maatschappij van kunsten, wetenschappen en letteren der provincie Henegouw, Grootprijs van Rome, enz.

Denterghem zal altijd fier zijn over eenen inboorling van die waarde, en steeds zijne vroegtijdige dood betreuren'

(uit d' oorkonden van Denterghem)

(1) Geboren den 25 April 1813 - (A.M.).

't Mirakelboekje van Gulleghem

(*Vervolg van bl. 188*).

10

[10] Alsmen schreef duust vier hondert achte ende || tseuentich soo gheuielt inde prochie van huele || dat een kindeken toebehoorende casin vanden bus||sche zoo zeere gheschuert was dat mer gheene(n) || raet toe vinden mochte zonder snijden de vorseijde || vadere ende de moedere droughent vp onser || lieuer vrauwen van Ghuedelghem ende belof den onser Vrauwe te verzouckene met hueren || kinde mocht ghenesen de bede ghedaen ende de || offerande beloft t'kint ghenas terstont bijder || gratie van onser vrauwen, ende zij dede huer || peilgrimage ende offerande te ghuedelghem || also zijt beloeft hadde lof hebbe godt ende[(1)] || onser vrauwen.

11

Int' Jaer ons heeren duust vier hondert ende || achte ende t'seuentich so gheuielt inde || prochie moorseele datter een kindt ghebooren || was met eenen crommen voete, de moeder || dat aensiende v(er)ghifte[(2)] t'kindt onser lieuer || vrauwen van ghueldelghem ende belofde onser || vrauwen daermede te verzouckene de bede || ghedaen t'kindt ghenas bijder gratie van ons(er) || vrauwen bij min dan binnen eenen haluen Jaere || ende dede haer peilgrimage, en(de) offerande// [11] met haaren kinde, te ghuedelghem alzo zou || beloft hadde lof hebbe godt ende ons vrauwe.

12

Item ende int' voors(eijd)e Jaer gheuielt inde || prochie van Ghuedelghem dat een kindt toe||behoorende Roegaer noppe f^{us} vitoors, zeere || was gheschuert de voors(eijd)e

(1) 't Schijnt ‘enden’, waar deze ‘-n’ is enkel een van de teekens om de reek aan te vullen.
(2) OUDEMANS. ‘Verghiften’ = vergeven. Hij wil, meen ik, zeggen = geven, *toewijden*, dedicare. Zijn voorbeeld daartoe komt ook uit een mirakelverhaal. (Vgl. alhier mirak. 12, 18).

vadere ende de || moedere begiften[1] dit kindt onser vrauwen van || Ghuedelghem ende belofdsn onser vrauwen || te v(er)zouckene metten kinde met offeranden, || de bede ghedaen t'kint wart terstont ghe||nezen bijder gratie van onser vrauwen ende || deden huer peijlgrimage alsozijt beloft hadden, || lof hebbe god ende onse vrauwe van al.

13

Int' Jaer ons heeren duust vier hondert ende achte || ende tseuentigh of daer ontrent soo gheuielt || inde prochie van Iseghem dat t'wijf van maeijlin || sijmoen langhe cruepele gheweijst hadde ende || moeste met cricken ghaen, ende huer cam in haer || vijsijoen[2] dat zou onse vrauwe van Ghuedelghem || v(er)soucken zoude, zou zoude ghenesen, twelcke zou || belofde, de belofte ghedaen het beterde terstont // [12] bijder gratie van onser Vrauwen, ende cam || te ghuedelghem onser vrauwe versoucken ende || liet haer cricken daer lof hebbe godt ende onse || vrauwe.

14

Int' Jaer ons heeren duust vierhondert ende || neghen ende tzeuentich, soo gheuielt dat een || vrauwename[3] vander prochie van ijseghem, || lach vj dagen lanc metter kele vul vande || quinantie[4] ende ghezwelzels zo dat zou broot || noch niet dat was nemen mochte, de welke || vrauwename aen riep vp onser Vrauwe van || ghuedelghem ende beloofdeze te verzouckene || met eender kerse van eenen ponde, de bede ghedaen de vors(eijd)e vrauwename wart v(er)troost || bijder hulpe van onser lieuer vrauwe, en(de) dede || huer peijlgrij-

(1) OUDEMANS. ‘Begiften’ = begiftigen. Vgl. hiervoor (mirak. 11) ‘verghiften’. Hier blijkt het wederom te zijn = *toewijd en*.
(2) ‘Vijsijoen’ = inbeelding, gedacht. 't Woord in dien zin wordt nog heden gebezigd, althans tusschen Yper en Kortrijk.
(3) DBo. ‘Vrouwename’ en ‘Manshoofd’ = vrouwspersoon en manspersoon.
(4) Is ‘quinantie’ een verbasterde leest van ‘kwijning’? Van zinswege schijnt er toch meer in te steken dan kwijning.

mage voors(eij)t onse lieue vrauwe || te ghuedelghem ghesont lof hebbe godt ende || ons vrauwe.

15

Item ende int' zelue Jaer of daerontrent || Marcx bernaert in huele hadde een kint || dat vterlijcken[1] zeere geschuert was, de // [13] voors(eijd)e Marcx belofde met zinnen kinde onser || lieuer vrauwe van gheudelghem te verzouckene, || de bede ghedaen t'kint was terstont ghenezen, || bijder gratie van gode ende onser vrauwen, ende || dede zijn peijlgrijmage ende offerande also hijt' || beloft hadde lof hebbe god en(de) ons vrauwe.

(*'t Vervolgt*).

L. DE WOLF.

Tabacologia

Zoo, om voort te doen, gaan we nu den kweek van den tabak bij den kop pakken.

Niemand die dat beter kan uiteen doen dan onze eenvoudige beste boertjes; maar om ze allemaal in alles gelijk te doen spreken, dat is *andersche toebak*. Zooveel koppen zooveel zinnen... Mijne bezigheden 'n laten me de keure niet van Vlanderen op en af te ketsen en 't noorden aan 't zuiden te vergelijken. 'k Blijve dus al mijnen kant, in 't Brugsche; de liefhebbers uit het Werviksche of van elders zullen medeenen zien of ze 't tonzent beter aan boord leggen dan thunnent. De wetenschap zal er den aap meê houden... da' 's van eigen, maar meer verstand moet ze gebruiken, en inzien dat volkskennis hier voor ons het hoofdzakelijke is. En is de wetenschap daarmeê gediend, enwel we zullen hier en daar als 't pas geeft en als toemaatje ook entwat inschuiven te harer ‘intentie’[2].

(1) = Uitnemend. Vgl. mirak. 16 ‘hard’; vgl. ook boven mir. 4, bl. 158 opm. 2.

(2) Een goe' werkske over den kweek is: P. DE BACKER. *De Deelt van Tabak in woord en beeld*. Thielt, Lannoo, 2.50 fr.

Gusten van den Scheevemeulen is een kleenkweeker uit een arme streke, maar een eeuwiggodsche groote liefhebber; en hoort 'en keer hoe dat hij en zijne meêmaten me dat wisten te verknoezelen:

- Hier te boere, zegt Gasten, spreekt men van twee soorten van toebak - eerst, den lichten of 't breêblad die dient om te smooren, en - dan den zwaren of 't smalblad, 't scheelt de helft in de breedte, bestemd om te knabbelen. Dat smalblad is te zwaar in 't hoofd om te smooren maar is van passe licht genoeg om op te eten!..

Zoo krijgt de geleerdheid van eersten af al een klikker dat ze ronkt, immers, zooals we zien zullen, in 't rooken wordt er al een goed deel vergif verbrand en onschadelijk gemaakt maar in '*t pruimen* integendeel 'n gaat er niets verloren.... Is 't smal zwaarblad in de bete dus niet nog veel zwaarder voor 't hoofd tewege dan 't lichtblad? Of kan de mage beter de nicotine-op-heur-geheele verwerken dan het hoofd bestand zou zijn tegen de dampen ontstaan uit de verbrande nicotine?

Voor Gusten is dat intusschen zoo klaar als de mane:

- Ge 'n moet daar niet langer uw hoofd op breken, 't is zooals *ik* zegge!...

- Toebakzaad, zegt hij nog, is een klein vernukkeld gruis, nog veel fijner dan zeverzaad.

En waarlijk de boeken spreken van 6000 graantjes in een kubiek centimetertje, anderen beweren nog veel veel meer. Die tijd heeft moet ze maar een keer tellen.

- Nu. Ten eersten. Dat zaadje doet men gemeenlijk eerst in een akertjen eerde of in eerden teelen alledage besproeid met lauw water, om te verkiemen. 't Scheelt den dag en den nacht dat 't eenmaal gezaaid eerder zal bovenkomen alzoo, maar ge moet 't binnenhouden in de warmte.

Dan. Ten tweede voor 't zaaien. In de ‘serre’ zijn ze altijd zes weken vroeger aan dan er buiten, daar 'n moet er achter geen koude gekeken worden. Toebak heeft geern dauwende nachten maar 'n is met geen rijmende nachten gediend, 't is een heetlandsche plante die bij de minste ongelegenheid van koude lucht vergaat. Maar

in de sereen waar ze vier maken 'n moeten ze daar niet op letten en zaaien ze al van in Schrikkelmaand. Te lande 'n bevelen ze 't zaad aan moederaarde maar in Grasmaand. Die 't zaad heeft laten verkiemen zaait dan ineens 't gekiemde zaad en eerde aldooreen; maar 't zijn er algelijk die met zuiver ongekiemd zaad te werke gaan, en dezen strievelen dikke en deugdelijk drie keeren rekewijsde de eene lage op de andere. Een eersten keer wordt er lijzetjes over gerakeld, over de tweede zaaiing sleept men nen tak een beetje ginds en weere, maar de derde geute plakt en trappelt men toe met spâ en schuppe. En weetje waarom? Dat is de beste zin om te lukken: is 't te droog weder 't bovenste 'n komt niet uit, 't vergaat van den dorst, en regent het allemenschen te vele enwel 't onderste blijft steken, 't versmoort en 't rot. In tij van nood moet dus het middenste de bezaaidte redden. Als 't nu den Heere wilt believen dat 't bovenkomt dan kan 't zoo dikke staan als 't haar op den hond en dan is 't groot tijd om het úitte dunnen en uit te steken, anders 't eene versmacht het andere. Is de scheute groot genoeg dat ze met heur bladjes opengespreid alzoo door een vijffrankstuk kan gedekt worden, dan is ze ten schoonste om verplant te worden. Gebeurt het dat er schaarschheid is, dan planten ze veel gauwer maar dat 'n is op verre na zoo deugdelijk niet.

En ten derde dus. 't Versteken. De schoonste scheuten, laat ons zeggen twee vingerlets hooge, worden uitgesteken met een klein kloddetjen of foksken eerde daar nog aan, om seffens in den trek te zijn. Nog een keer, in de serren 'n zien ze zoo nauwe niet, dat is daar immers in bakken te doene en schroomelijk dichte bijeen. Daar trekken ze maar de stalen uit geheel dikwijls zouder reuzel of moksken... maar 't zijn er dan veel ook van die daefelaars die niet opkomen, die ‘mankieren’ zooals men zegt.

We zijn nu al zooverre. 't Gaat van zelfs dat de grond goedgevette grond moet zijn noch te licht noch te zwaar, dat 't water goed zimperen kan. Goed diepgronden te wintertij en volmesten dat is 't mannetje! Ha! vette 'n is

er nooit te vele, onthoudt dat. Hebt ge mager land dan moet g' er jandorie goed met den beer op zitten! Ja daarvanswege, toebak is allerdings kostelijk, dat is gekend; nochtans op ouden grond van toebak moogt ge t' jaren al kweeken wat uw herte lust... zonder vetten. 'k Gebruik ik altijd lange vette, dat past best bij mijn' grond, stalvette, 't is te zeggen peerdale of koeimest; en acht of veertien dagen voorderhand smijt ik goed den grond open, en een staanden vuist diepe nog een keer vette. Zoo krijg ik mijn bedde warm en deugdelijk, en dan eer dat we planten, gooien w'er dweersdeure nitraten, superfosfaten en potasch in, dat is om omhooge te jagen.

- Eer dat ge verder gaat, Gusten, weet ge waarom die potasch, en welke potasch best is?

Hier in de streke noch Gusten noch niemand 'n weet er daar bescheid over. De bijzonderste reden is de volgende. Tabak moet kunnen branden en goed branden. Een goê cigaar moet drie minuten branden kunnen, zonder dat 't noodig is er aan te trekken; leeft Zilletje nog achter twee minuten dan is de cigaar nog hebbelijk, maar moet ge ieder halve minuut eraan trekken en trekken lijk een peerd dan is het Pietje Bucht. Enwel die brandbaarheid liegt aan de min of meer groote hoeveelheid organische of leefstoffelijke potasch die in 't blad verwrocht zit en uit den grond komt. Wilt ge weten of assche voortkomt van een goeden of een slechten brander? Giet er zuiver-gestookt water op en laat alles trekken door een verzijpsteen, in 't verzijpte zult ge koolzure potasch vinden van goeden, en zwavelzure en zoutzure potasch van slechten tabak. Welke potasch is er nu best als vette? Nitraat van potasch en koolzure potasch zijn goed maar zijn te duur; zoutzure potasch is niets weerd, helpt tot niets: zwavelzure potasch is best.

Gusten keek blij gelijk een vinke om dat nieuws, en de lezer liefhebber of kweeker 'n zal er niet minder tevreden om zijn meen ik, want 't is gesteund op scheikundig tinten en tasten.

- Bij avondluchte en donkerlinge, zegt Gusten, im-

mers om de wakte daarover te houden, gaan we dan aan 't planten langs een gespannen touwe, en in reken, alle zestig tot vijf-end-zestig centimeter wordt er een putje gestoken, een nesch putje waarin men een plantje met den duim goed vaste zet, de bladjes schoone reize en reize met den grond. Is de reke t' enden, dan begint men een tweede met een ‘spacie’ van vijf-endzeventig centimeter, en is 't tachentig 't en geeft niet, 't en zal nog niet mishanden.

Ten vierde. Eens met de plantinge gedaan, 't is dan dat 't spel begint.

Is 't hard weder, dan moet g' er 's avonds zeker bijzijn om 't hert uit te spoelen met water dat verzond is. Maar gebeurt het dat 't zulk een nat jaar is dat de plante erbij kwelt, dat ze oprecht onnoozel geregend wordt, let dan bijzonder goed op het wie'n met de schave ja zelfs met de hauwe is 't dat het te vele scheelt. Toebak moet lucht en adem hebben en dat zoolange als 't mogelijk is, totdat de blâren beletten van eraan te kunnen met 't alaam. Dat 'n is geen werk voor vrouwvolk, met die roks z'en kunnen er noch bij noch omtrent.

Wanneer de plante nu geschoten is, een spanne of een voet hooge, dan wordt ze opgehoogd, net gelijk de eerappels, in barms om 't onkruid en 't gekriel te verdempen, ook om vezel en voet te winnen. Let op de onderste bladeren dat ze langs den grond niet 'n drendelen, of ze rotten.

Gekomen aan tafelhoogte zoo wilt er een kroone uit: dan is 't hoog tijd om den top *uit te nijpen* en den *toebak te luizen*, dat is de jonge schoten uitknippen, die gelijk lijklakens in de oksels van de blâren zittende alle veite en seve dreigen op te zuigen tot eigen wasdom toe. Dat jong uitschieten gaat er met zulk een geweld op los dat 't niet zeggelijk 'n is, en ge zoudt staan van luizen ei? of vergeten of ontzien... hemelsche deugd! met een zwoel zonneweder, ge zoudt de plante zien gaan een gang tot aan de zolderinge, ze zou striemen in de lucht. Alzoo zou de toebak natuurlijk zijn zelven erbarmlijk te kwiste doen en zijne sterkte verwassen gelijk een lange

fluite van een teringlijder. Dat ware... den aap luizen in plaatse van den toebak. Hoe meer dat ge luist hoe beter, hoe zwaarder dracht, hoe sterker en hertbariger lichaam. Toebak wilt hooren kouten. Ge 'n moogt nooit eruit zijn. 't Is een beetje veel veel werk maar wilt ge den dag zien rijzen dat ge zult mogen preusch staan over al uw slaven, dan moet g' er dàt van af doen. Laat er dan maar de bekijkers en de beknibbelaars ronddrendelen, ze zullen er mogen van spreken. Dan zal ze staan de plante, en met goeste en met heur gedacht. Wil'-je zwaren toebak ge laat acht blâren groeien, en wil'-je lichten ge laat er van tiene tot twaalve gaan.

Ten vijfde. Op nen koelen morgen gaan dan de bladeren aan 't beuzen en aan 't spotten, de toppen willen droogen: dat is teeken van rijpheid. Steekt de plante maar af rads aan den grond en ‘leve de leute!’ ...zei vader zaliger. 't Was toen *toebakommegang*, baarloop en kermis! De schoonste plante van de streke wierd op tafel gezet in de eene of de andere herberg of in 't wethuis, en 't jong volk kwam af, lijk vliegen naar een suikerbrood, om den *toebak te dienen*. Djeemenis toen was 't panne tot aan den steert, leute en leve lijk een muis in de mande! Ge ziet van hier al dat jong goed t'hoope!... Maar ja 't is nu al sport en spotterwiel en voetbal dat de klokke slaat, en 't vieren en 't feesten op de prochie zelve is deerlijk afgestorven. Slacht van de erpelfeeste 't is ook opgeschept.

De afgestoken planten worden dan eerst wat in de zonne gespreid om te verslokeren en te verslenzen, ziet, zoo worden ze slak en slunse, gewillig in 't plooien want anders zijn ze broos en breken. Dan met nen nagel door 't vette van den staal worden ze opgehangen onder 't dak of onder de veuste, 's morgens buiten en 's avonds binnen. Al 't Zuiden worden de bladeren afgetrokken en, in reesems ‘genaaid’, te droogen gehangen onder de ‘lozen’. Dat droogen 'n mag niet te zeere gaan en niet altijd in felle zonnelaaiinge of in den wind, de bladeren worden daarvan te schulferachtig of zwart.

Als nu eindelijk de ribben droog en zonder zop staan,

dan gaat men den 18^{en} in Schrikkelmaand naar den *snijbank* of '*t toebakpeerd* om *hem* te kerven. Dat bijbrengen geschiedt gemeenlijk in twee zakken; zak één mag gekend zijn en betaalt zoovele de plante; zak twee wordt van kante gezet, ieverhands geborgen, vat-je, daar 'n moeten de tolmannen hunnen neuze niet in steken...

Tien kilo per honderd planten is *goed beschieten* en goed gekweekt, de wet 'n rekent er maar zes.

'k Moet nu zeker nog entwat zeggen van bloem en zaad? De bloem is net lijk een trompette met een' nepe in heur nekke en waarvan de muile zou in vijven gesplet zijn; z' is roodachtig van kleur en ze staat te prijken op hooge beenen of stelen geschoten uit 'nen struik die niet getopt 'n wierd. Zulke kerels schieten te met drie tot vier ellebogen hooge; groen en vet van stand zijn ze met breê waaiers van onder. Achter de bloemen komen de 'huizen' opgepropt om te bersten met zaad dat eerst groenendig is en dat dan kastanjebruint als 't rijp is. Vergaart die hulsels zorgvuldig en houdt ze droog maar a.u.b. niet in gesloten blikkenbussen, liever open en luchtig. Geen nood dat ze te warm en te droog gekloesterd worden; toebakzaad is vijs goed moet ge weten. Boven de stove op de schouwe is een beste plekke en met de kopjes neerewaard hangen, ziet? - ...En nu moet ik er zeere van onder, want Eemaa sakerdries!...

- Eer dat ge wegloopt Gust, wat is nu 't beste zaad? doet ge nooit geen komen van Havana of Maryland of...?

- Tut, tut, zei Gusten, 't beste is 't mijne! dat is ten minste *toebak van seve*!

...Kort en bon, dacht ik in mijn eigen, en ge zoudt misschien denken dat is toch een beetje dwaze hooveerdij van Gusten's wege. Enwel 't en doet dan nog. De Backer in zijn boeksken geeft hem ook gelijk: diè tabak schikt hem naar dièn grond en diè streke; andere of vreemde 'n kan dat niet, 't en zij met tijd en boterhammen. In de *toebakvalleien* van Boulonje hebben geleerde mannen

overtijd getracht om echten Havana in te burgeren en weet ge hoe ze voeren? De nicotine bleef bij, en goed, maar de fleure en de geure... bleef te Havana. En dat is 't liedje geweest overal... zoodat er Gusten op zijn Torhoutsche streke niet 'n moet aan ‘probeeren’.

De man steekt er alle jaren en lijf en ziel en zweet in, en stoort ‘hij’ wat fel of brandt ‘hij’ wat hard op de tonge enwel... hij rookt tenminste en... mijn kind schoon kind! Wie neemt er hem dat kwalijk? Dat ware ook van kleiner baten, Gusten, 'n zal er hem niet om storen noch er een *treksken* om laten.

K.D.W.

Zal 't nooit gebeteren?

Nu lees ik in 't brugsche Belfort entwat van een *nachtagent*, als men nochtans in Brugge zoo heerlijk zegt nachtwaker! En ik lees daar ook van *hulde te brengen aan het adres van P.T.*, was 't niet beter geweest aan P.T. zelf, insteê van ‘aan zijn adres’ (= à l'adresse de...)? En wat is dat dan van die *optanten-kwestie* en die *maritieme staking*(!) en die *causerie Poelhekke*, en nog anderen deefel uit De Standaard, standaardigheden gaan we zeggen, zooals: ‘een *grandioos* klinkenden eed: de bedevaart is *in uitmuntende voorwaarden* toegekomen (= dans d'excellentes conditions); drie motoren zullen *het gevaar van een noodlanding opheffen*’ (daar denken ze allicht op ‘lever la séance’, wat ze ook overzetten door *de zitting opheffen*!!)? En dat eeuwig onhebbelijk woordje *provincie* (= la province), ‘de burgemeester eener *provinciestad*, *hoofdstad en de provincie*’; 't volk zou zeggen ‘het Land’!

'n Zal er nooit niemand helpen om de Vlamingen tot opmerkzaamheid aan te zetten? Er is hier geen zake van onderwijs alleen: 't is genoeg hier soms na te denken, en te durven *ons* (en geen vreemde) vlaamsch willen (al het schavende 'k wil wel).

De Vlaamsche Taalvroedschap kan ze niets daaraan doen?

't Davidsfonds of eenderwelk andere ‘-fonds’ kan het niet b.v. een wedstrijd uitroepen, nu en dan, bestaande in de storende franschheden aan te duiden ja zelfs te verbeteren, welke namelijk zouden te vinden staan in een uittrek uit een dagblad of twee? 't Ware toch iets.

Allerminst in de leerhuizen kan men dat toch.

Of gaan de Vlamingen eeuwig maar bijeenkomen, en optrekken, en wenschen uitspreken, en roepen en tieren ter eere van 't Vlaamsch? 'k En spreek er geen kwaad van, van de

Vlamingen! 't Zijn engels voor mij,... maar 't zijn ongelukkig altijd maar kunstengelkens, kopkes met vlerkskes, reizende en vliegende keelgaten, flodderende en galmende wezens met niets bij van lijf of van arms waar handen aan zijn!

Laat ons eens willen iets doen, elk bij hemzelven; laat ons ieder zijn eigen taal halen uit zijn eigenen mond, en niet die gaan trekken van tusschen de tanden of van onder de handen van mannen uit nieuwsbladen, die ons vlaamsch aan 't vergiftigen zijn.

BROM.

De oorlog in Dickebusch en omstreken.

(*Vervolg van bl. 161*).

*1915. Dinsdag, 23*n *in Schrikkelmaand*. Weinig geschot.

De gezondheidstoestand wordt vanlangsom slechter. Uit het leger dienaangaande 'n weten we nietvele: we 'n kennen de mannen niet; en daarbij, scheelt er wat mee, seffens zijn ze weg eer dat 't entwie gewaar is. Maar 't schijnt, toch is er sprake van typhus, verkoudheden, borstvliesontsteking; alleszins neemt het uit onder hen van sukkelaars met vervrozene voeten, meer dan bij 't fransch volk, misschien wel een vijfde van 't leger. Onder onze menschen woekert de typhus met alle geweld, alom, hier en daar van huis tot huis effenop, vaneigen aleens min aleens meer. Aanvankelijk werd weinig daartegen gezorgd; nu wil men ‘de ziekte’ te keere, spijts al en door al. Te ‘Pop’ d.i. Poperinghe hebben de Engelschen een groot gasthuis daarvoor ingericht, s. Elisabeth's gasthuis voor onze inlandsche lieden. De eerste zieken die uit Dickebusch ernaartoe gevoerd wierden hadden 't lijk zelf moeten vragen. Thans komen u de Engelschen halen willen of niet, bij de eerste sperke der kwale. Pop's gasthuis is vol nu; 't zothuis van Yper (minder of nietmeer beschoten) dient ook al. Wie in die huizen niet 'n bezwijkt, en 't vervoeren wordt te vermogen, die moet dan verderop naar dat van S. Omar's. Overal in die huizen zijn 't Zusters of Juffrouwen van 't Roo-Kruise, en de zieken zijn er ten uiterste best.

De geneesheer is heden weerom uit op den kijk, effenop trekt hij binnen ter Neerplaatse. Zeven liên die eraan zijn, worden weggevoerd. Vannuvoortaan alzoo een drie-vier uithalingen te weke. Sommige zieken willen gereedelijk mee; anderen vergruwd, duiken hunne kwale - ten hunnen eigen nadeele dikwijls - weigeren hen te leggen, blijven op, en verbieden den geneesheer te manen. Als geneesheeren hebben we hier HH. Verbeke van Vlamertinghe en Van Walleghem uit Zonnebeke vluchteling te Poperinghe. Die Heeren zijn verplicht waar ‘de ziekte’ is, ervan aan de Engelschen mare te doen

De huizen waar ‘de ziekte’ geweest is worden ontsmet. Overal ten anderen worden de kelders bezichtigd; ook 't water wordt gekeurd: iedereen is gezeid ditzelve te laten ziên een uur lang, of er wat in te doen van een poeier welke men kan krijgen bij den veldwachter. Daarbij bevel ons allen ‘de ziekte’ te laten zetten: geldeloos, op maandag, donderdag en zaterdag van 4 1/2 tot 6 1/2 bij Juul Lauwyck tenden de Kerkstrate.

Die droeve plage woekert even geweldig op Vlamertinghe, te Yper, Boesinghe, Elverdinghe en zelfs Reninghe. Zuidwaarts echter te Locre, Kemmel, enz. min.

*24*n *Woensdag*. Veel gedommel al Langhemarck. Hier achter den noen eenige bommen bij Krommenelst en in den Vyver, en een boven den molen.

Om de vliegers te verschalken begint men nu valsche schietstukken en voorraadwagens op te stellen, lijk verdoken onder de takkelinge.

Vanlangsom meer menschen gaan hun brood verdienen op het vechtgrachtgebied: wel een twee-drie honderd uit alle gewesten. Eerstmaal totzelfs knapen van 13-14 jaar oud; thans evenwel geen meer onder de 16. Ze werken meest tusschen Voormezeele en Vierstrate. Ze hebben daar b.v., vóór iederen gracht een hinderstaan aan te brengen: een hinderstaan is alsof je zou'-zeggen een wielgetrek van onder een wagen, anderhalven meter van hoogten, twee wielen dus, één aan weerkanten 'n liggen-

den boom, maar 't en zijn niet eigenlijk wielen, 't is 't herte ervan, 't zijn de gespeeken alleene zonder de velgen(drievier staken dooreengeschrankt, is lijk alzoo een zes of acht speeken weerzijds), en de wielboom zoogezeid is een balke van een 4 of 5 meter; stekkerdraad wordt dan gespannen top en top meegaandeweg met die balke van speeke tot speeke, zoo een zes of acht draân, met aloverend-over die draân omendomme nog andere draân. Ze moeten ook nog in de bosschen bij den Plas de sperren gaan kappen om die hinderstukken te maken. Ze kappen verder veel ander hout, om ermee een bane aan te leggen van den Ruysschaert naar den steenweg, dwers door die bosschen. Anderen delven grachten. En al dat volk bestaat in 8 ploegen, ieder van 40 man aangevoerd door twee uit de engelsche krijgswerkschap en een taalsman. Drie grachtwerklieden-alzoo zijn reeds dood, getroffen door duitsche kogels die immer daar omvliegen. Verder, wel 150 gasten werken bij dage in de wegen: reinhouden en vermaken, en de vuiligheid delven of wegvoeren. Loon? Allemaal tegen drie frank daags.

Het leven is goedkooper dan 't pleegt: van in gelegd vleesch, 't is er beukens en bakens. Petrol: 0,80 fr. insteê van 1,20. Zwijns 1,10 fr. Eiers ten winkele 0,20 fr., bij de boeren 0,15. Maar 't brood wordt uitgevochten; de vier bakkers 'n kunnen hun steke niet houden, want het leger 'n komt niet toe. Boter: te boere 4 fr., in de winkels 4,50 fr. De hommel aan 30 fr. De sikoreiboonen te Bârnesse 16 fr., nu echter 36, zoodanig dat vele vluchtelingen die ze achterlieten ze zoeken weder te naderen.

*Donderdag 25*n. Sneeuw. Een Duitschman gevangen.

*Vrijdag 26*n. Aan Yper-Kruisstrate zes menschen doodgesmeten, waaronder drie die naar hier togen om in 't grachtwerk te doen. 't Is te Dickebusch immers op Plaatse dat die werkliên vergâren.

(*'t Vervolgt*)

[A.V.W.]

Bloemperken te wenschen in Brugge?

'n Uithooringe.

(*Vgl. boven, bl. 71, 93, 141, 161, 189*).

- Waarom in andere steden worden bloemperken aangeleid?

Die ons dat zei, was een man die van niets anders 'n droomt als van reizen en uitgaan, die heeledagen op dril is, en dus die alvele gezien heeft.

- Waarom? zei hij. Ofwel in oude steên, zei hij, omdat daar huizen en straten verschameld en vuil toogen, en dat men ze moet een beetje wat-opknappen. Ofwel in nieuwere steên, omdat deze uit hun eigen veel te eenmalig en doodsch zijn, zoodat men ze met bloemen een beetjen ooge moet geven. De eene steên, dus bebloemd omdat ze anders onziende zijn, de andere opdat ze 't niet zouden worden. Met bloemen betracht men de liefheid aldus en de aangenaamheid, zoogezeid, maar 't is bij gebrek aan wat-beter's. Welaan en Brugge? Als Brugge vanzelfs niet onziende 'n is, en niet in gevaar schijnt het zoo gauw te gaan worden, als Brugge - zoo 't is -, Brugge's oude gedeelte, vanzelfs al zoo schoon is, dat 't veel beter's bezit dan al dien vergankelijken tooi, wat is er dan daaraan met bloemen te kramen? Dat is geld weggegooid, en de stad niet verbeterd. Voor dat geld stelde men liever een schoon hekken alhier, ofwel een schoonen lanteren of lichtstaak aldaar, een pompe of een bank of een wegwijzer, men doe kleine werkskes die ‘blijven’, allejare drie-viere, en achter tien jaar zullen in Brugge veertig schoonheden meer zijn, voorgoed,... insteê van tien hoopen verslokerde bloemen, allejare een erbij voor de mestzate.

Grooter volmaaktheid 'n heeft ter volleding geen mindere noodig. 't Komt daarmee dat er nooit-niemand 'n spreekt van bloemen in de kerke aan de vensters te zetten; en 't komt daarmeê ook dat er wis in den hemel ook geen bloemperken zijn zullen. Welnu Brugge is een heiligdom, Brugge is een hemel; en Brugge 'n vraagt

òòk niet om getuitematooid en bekruld en bekransd en bebloemperkt te worden. Brugge 'n heeft geen gebloemsel vandoen, Brugge is zelf al een bloeme... en een teêre, die liefst niet bepooteld en wordt.

Laat Brugge op zijn brugsch: zooals het al duizend jaar Brugge is; 't zal dan nog altijd schoonst aan Brugge gelijken.

- Tot op een anderen keer.

D.B.

Mengelmaren

't Capoen-raadsel

Heer J. L'Hermitte (boven, bl. 191-192) mag gerust zeggen dat ‘Capoen’ de oplossinge was van dat oud raadsel.

Ten tijde van de Rederijkers in Vlaanderen wierden dergelijke raadsels voorgesteld aan de ingewijden.

Zoo eens te Sweveghem 't volgende:

> Ik wierd in mijne jonkheid zeer jammerlijk besneden,
> Voor 't menschelijk geslacht heb pijn en sniert geleden,
> Ik wierd genut tusschen brood en wijn.
> Die meenden dat ik Christus ben zouden zeer bedrogen zijn.

Oplossing; *een gekapoende haan*.

FDW.

Deze is dus een jongere leest van 't vorig oud gedacht. En dit vorig oud gedacht kan al stijf-stijf oud zijn; 't smaakt lijk een beetje naar den tijd van de kerkedienaarsleute. Wie weet er meer over?

En aangaande dit laatste stuk uit Sweveghem's Rederijkerskamer, heeft Heer FDW. daar soms een boek of andere gedenkenissen van over? Iets dat zou mogen geboekt worden?

T.R.

Weerdschappen

Dat zijn ‘menu's’. Gezelle verdietschte dat alzoo. Ik heb ook nog weleens gelezen: *Bedeeling* en *Mondspel*.

Gezelle, die heel ons leven weêr vlaamsch wilde, wist dat om op iets groot's uit te komen hij met de kleintjes moest beginnen. En hij 'n verzuimde zelfs niet het vervlaamschen der

weerdschappen. Ik 'n heb dat nog nooit da'-me-dunkt in een zijner Leven's vermeld gezien.

Hij heeft er vele opgesteld. En hij miek daar een kunste van. Hij zei onderander - als beginsels daartoe -: eerst en vooral 't moet *verstaanbaar* zijn; de fransche weerdschappen doorgaans 'n zijn maar verstaanbaar voor de ingewijden. Een tweede nochtans, en deze is misschien wel de reden waarom die onverstaanbare fransche gezegden gegeerd worden, er mag entwat overhangen van mistig's, van *geheimzinnig*'s, om niet te schijnen voor den dag te komen met kost van alledage. Ten derde die gezegden, waar de genooden een keer mogen aan tinten en talen om er den echten zin van te raden, moeten kunnen met smake gelezen en herlezen worden, dus *zwierig* en lief zijn... En vandaar dan zette hij uit met zijn kunstwoorden, klinker- en klankvoegingen, mitsgaders anderen taaltooi.

Men zou 'n keer moeten zijn oude weerdschappen trachten bijeen te krijgen en... ze nadoen ook. Waarom niet? Die er vindt mag ze ons zenden.

In afwachting, hier is b.v. een namaaksel nog onlangs gebezigd.

Vreugdemaal

Weei dschap:

Roô wellinge.
Vleeschgebak.
Brâtonge.
Ossenharst ten rooden wijndope
in zijn Groenseltjes
en met een Knolleken.
Een half Kiekentje
met Kroploof.
Roomvla.

‘Roô wellinge’ bediedde tomaatsoep; ‘dope’ = saus (V Dale ‘doop’ 2.); ‘kroploof, kroesloof, tuinloof’ = sla; ‘roomvla’ = crême-taarte.

T.R.

Die je niet 'n wil zien te werke gaan
'n moet'-je niet zien te kerke gaan.

(Gezeid te Brugge voor dochters die beschaamd zijn van aan huiswerk gezien te worden).

KdF.

De Oopliepoop?

Naar de uitsprake 't kan ook moeten gespeld zijn ‘den Oeplipoep’.
Is te Sweveghem een gehuchte.
Wat is dat voor een naam?
FDW.
* * *

De Luvie?

Is te Ettelghem een herbergnaam, op Plaatse. Men spreekt uit ‘Luvie’ al steunende op ‘-vie’; en boven den naam staat een vogel geschilderd.
Waterwild?
FDW.
* * *

‘Den even driesch?’

Boven, bl. 187, is daarvan gewaagd.
Dat is de bekende *Neveldries* bij Kortrijk.
KdF.

Blauw-huizen en Blauw-kasteelen

Kan er mij iemand uit de Volkskunde rapen welke de bediedenis is van al die blauwe huizen en blauwe kasteelen?
J. Cl.

Heulebeulen

't Had ne veint zijn koren in de schure gestoken van Pee Praters.
Als hij dat ge ware wierd, zeide hij:
- Wat hebben ze hier *geheulebeuld* in mijn schure?

‘*Heulepeulen*’ staat in Schuermans = den tijd aan beuzelarijen verspillen. - ‘*Heulbeul*’ staat in Loquela met de beteekenis van brol. *Heulebeulen* zou dan eigentlijk willen zeggen: moosschen en brielen.

* * *

'nen Teiti

- Dat is nen *teiti*, zei er mij een wijveke. De Bo geeft ook dat woord, maar met een verkeerden uitleg. 't Woord ‘*teyte*’ staat in Kiliaan, 't wil zeggen ‘tata, vader’ en dat woord is in vier werelddeelen in gebruik.

J. Cl.

‘Adam en Eva’ spelen

Een kind (meest onder meisjes gedaan) staat geblinddoekt te midden in een kring van andere, die hand in hand ronddansen. Ondertusschen vraagt het kind dat verblind is (B):

- *Wie zit er in mijn hof?*

Al de andere (A) roepen weder:
- *Adam!*
B: - *En wie nog?*
A: - *Eva!*
B: - *En wie nog?*
A: - *Niemand meer!*

Dan tieren ze allen erbij:

- *Al die hem ommekeeert, g'en heeft* (ge'n hebt) *hem niet*. Een tweetal keeren. Waarbij aanstonds: *zoekt maar!*

En wanneer dit uitgeschreeuwd is, dan schijveren ze rond nog veel wilder dan eerst. 't Blinde kind dat tot nu toe stillestond, grijpt dan wie het grijpen kan; en heeft het iemand gevangen, 't moet raden wie het is: raadt het goed, 't is verlost, zooniet herdoens.

(Brugge)
K.D.W.

Palster-ruiker

't Woord *Palster* staat bekend in de woordenboeken van oud en huidig dietsch, met den zin van ‘staf, pelgrimstaf, enz.’, nergens nog met den zin van ruiker (bouquet).

Te Heule kennen en gebruiken de oude menschen dat woord nog effenop in dezen laatsten zin, en ze spreken 't woord uit: *polster* (dewijl ook Heule inden ‘malkweg’ thuisligt).

Was die staf voorheen soms opgezet met bloemen, zooals nog heden de makken in de inhalingen, waarvandaan dan de zin van een bloemtuil is bijgebleven?

[E.H.]

[Nummer 10]

Om te weten wat Vlaamsch is.

Een Franschman is nauw op de *woorden*: trouwens zijn tale, niet enkel wil duidelijk zijn, ze wil ook en voornamelijk zijn naar den eisch van de grooten; de Franschmans zijn mannen met geest, en deze nauwheid bij hen is uitwendige keurigheid. De Vlamingen, mannen met hert eer, zijn vanaard veel meer uit achter zin en *gedacht*, en veeleer te voldoen met inwendige keurigheid: warmte willen zij, verf en gevoel; duidelijk ja, maar duidelijk liever aan heel hun gemoed dan alleen aan 't verstand. Ook wanneer een Vlaming begint op het woord-maar te letten dan komt dit bij hem, niet enkel uit armoê van tale, maar meer nog omdat hij zijn hert aan 't verwaarloozen is en zijn... vlaamschschap medeen.

Geen slaaf dus te zijn van vreemde, fransche of franschachtige, zegswijzen. Eigenvolksch, zoo weze onze taal, d.i. hertelijk.

Stichting der abdij van Duinen bij Veurne

DE kronijkschrijvers der voormalige abdij van Duinen[1] daarin gevolgd door de latere geschiedschrijvers

(1) JOHANNES BRANDO († 1428) schreef een *Chronodromon*, van af 1384, uitgegeven door KERVYN DE LETTENHOVE *Chronique de Jean Brando et d'Adrien de But*. Bruxelles, 1870 (CRH), Over de handschriften, cfr. V. FRIS. *Les Chroniques d'Adrien de But*. (CRH Bull. 1901, 5e série, t. XI, p. 526-527). - AEGIDIUS DE ROYA († 1478) gaf ervan een korten inhoud. cfr. SWEERTIUS. *Rerum Belgicarum Annales*. Francfurt, 1620. - ADRIAAN DE BUT († 1488). *Chronica abbatum monasterii de Dunis*. Brugis, Soc. d'Emulation, 1839. *Chronica el Cartularium monasterii de Dunis*. Brugis, Soc. d'Emulation, 1864-1867. - Nopens andere kronijken, cfr. C. DE VISCH, hierna vermeld, ‘Praefatio ad lectorem’.

[1] doen de stichting der abdij opklimmen tot het jaar 1107. Allerhande bizonderheden weten ze te vertellen over de stichting en de eerste jaren van het klooster.

Hun verhaal komt op het volgende neêr. In 1107 zou te Coxyde, niet wijdaf van de plaats waar de abdij later stond, een kluizenaar, Ligerius bij naam, geleefd hebben. Vrome lieden sloten zich bij hem aan en volgden samen met hem den regel van Sint Benediktus naar de hervorming van Savigny[2]. Een kerk werd gebouwd en de bisschop van Terenburg, Johannes, kwam ze consacreeren ter eer van Onze Lieve Vrouw. Ook een kerkhof werd alsdan gewijd. Intusschen was de faam van Ligerius ter

(1) J. MEYERUS. *Commentarii sive annales Rerum Flandricarum*. 1561. - CHR. HENRIQUEZ. *Fasciculus Sanctorum ordinis Cisterciensis*. 1623. = A. SANDERUS. *Flandria Illusirata*. 1641. - CAROLUS DE VISCH. *Compendium Chronologicum exordii et progressus abbatice clarissimce Beatce Marice de Dunis*. Bruxellae, Ph. Vleugaert, 1660. - R. DE BUCK, in AA. SS. Oct., t. XIII (1833), p. 91-96.
Andere studies uit lateren tijd zijn vulgarisatiewerk.

(2) Nu Savigny-le-Vieux (Manche). - Volgens JOHANNES IPERIUS († 1383). *Chronica monasterii S. Bertini*. - MG. SS. t. XXV (ed. O. Holder-Egger), die ongeveer hetzelfde verhaal geeft, zou Fulco een monnik geweest zijn van Savigny, en zou de hervorming van Duinen in den geest van Savigny door hem bewerkt zijn. C. De Visch, *o.c*., p. 9 ss., valt deze zienswijze aan, op grond der getuigenissen van de kronijkschrijvers van Duinen. O. Holder-Egger, *o.c*, is de gedachte toegedaan dat Joannes Iperius veel bizonderheden over de geschiedenis der abdijen uit zijn verbeelding haalde.
Over Savigny, cfr. C. AUVRY. *Histoire de la Congrégation de Savigny*. Rouen, 1897.

ooren gekomen van den abt van Morigny[1] die er eenige zijner monniken, onder wie Fulco, heenzond. Deze eenmaal in Duinen aangekomen, verkozen er te blijven, en in 1128, toen Ligerius gestorven was, volgde Fulco hem op in zijne waardigheid van abt.

Dit verhaal dat eerst in de XIVe eeuw geboekt werd, schijnt echter eenigermate legendarisch, aangezien oudere teksten niet alleen geen gewag maken van de verhaalde feiten, maar eerder schijnen zekere gegevens tegen te spreken.

De oudste melding van Duinen ineen kronijk treffen we aan in de Continuatio Valcellensis van de kronijk van Sigebert van Gembloux, welke geschreven werd in de XIIe eeuw door een monnik van de abdij van Vaucelles[2].

In deze kronijkstaat vermeld dat abt Fulco de eerste abt was van Duinen en dat hij zijn abdij begon te bouwen - *construi coeptum est* ~ in 1128. Het woord construere moet wel in dien zin verstaan worden, dat Fulco de abdij stichtte, daar verder staat dat hij de abdij begonnen had: *inchoaverat*.

Buiten de kronijk van Johannes van Thilrode[3], die schreef op 't einde der XIIIe eeuw, en het stichtingsjaar stelt in 1138, maken andere kronijken uit de XIIe en XIIIe eeuw geen gewag van de stichting van Duinen. Eerst in de XIVe en XVe eeuw komen de omstandige verhalen voor van Johannes Longus[4] en de kronijkschrijvers van Duinen.

Verschaffen ons de oorkonden van Duinen[5] zelf geen

(1) Over de abdij van Morigny (gesticht in 't begin der XIIe eeuw in Seine-et-Oise), zie Dom M. BOUQUET. *Recueil des Historiens des Gaules et de la France*. 1e éd. p. 963.

(2) Cfr. C. CALLEWAERT. *La Continuatio Valcellensis de la Chronique de Sigebert de Gembloux*. - An. Em., t. lv, 1905, p. 387-388. Over de geloofwaardigheid van die Continuatio, zie C. CALLEWAERT. *Visite de S. Bernard à l'abbaye des Dunes le 9 avril 1139*. Bruges, L. De Plancke, 1903.

(3) JOHANNIS DE THILRODE. *Chronicon*. - MG. SS. t. XXV, p. 561.

(4) *O.c.*, p. 787.

(5) De voornaamste uitgave der oorkonden van Duinen (samen met die van de abdij van Ter Doest) is de hoogergenoemde *Chronica et Cartularium monasterii de Dunis*. Dit Cartularium behelst 685 oorkonden; de jongste dagteekent van 1519. Deze uitgave beantwoordt volstrekt niet aan de eischen die nu gesteld worden en is ten andere in menig opzicht niet te betrouwen. Reeds in 1900 had de Commission Royale d'Histoire, na verslag van Dóm U. Berlière, besloten een nieuwe uitgave van de oorkonden van Duinen te bezorgen, cf. *CRH Bull*., 1900, t. lXIX, p. (XCIII) en (CVII). Een nieuwe uitgave zijn we dan ook aan het voorbereiden. Vooralsnog verwijzen we naar de oude uitgave.

zekere gegevens nopens de stichting der abdij, we vinden er toch eenige belangrijke aanduidingen in.

De oudste oorkonde dagteekent van 1128[1]. De abdij heet er: *ecclesia Sancte Marie dunarum*. Niets laat blijken dat het klooster reeds een abdij was. Een akt uit 1129[2] spreekt van de *fratres monachi cohabitantes in Dunis in ecclesia in honore Sancte Marie fundata*.

Deze oorkonde geeft Duinen evenmin aan als een abdij. Ook wordt er geen overste vermeld. Uit de woorden: in *ecclesia... fundata* zou men, dunkt me, kunnen besluiten dat Duinen enkel sedert korten tijd bestond. De gift zelf, die in deze oorkonde vermeld staat, te weten de schenking door graaf Dirk van den Elzas, van den grond waarop de monniken wonen en van zooveel land als ze kunnen bewerken en noodig hebben voor hun vee, schijnt dezen uitleg kracht bij te zetten. Deze oorkonde heeft dan ook het uitzicht een stichtingsakt te zijn, daar een eerste voorwaarde tot de vestiging van een abdij toch was, een stuk land voorhanden te hebben, dat in de behoeften van het klooster kon helpen voorzien[3].

(1) *Chronica et Cart*., p. 439. - Het oudste Cartularium der abdij, opgemaakt op het einde der XIIIe eeuw, geeft geen ouderen akt. Dit Cartularium is bewaard in het Archief van het Groot Seminarie van Brugge, n^{r} 169/34. Het stuk bevindt zich op het f° 101 v°.

(2) *Ibidem*., p. 158.

(3) Cfr. E, de MOREAU. *L'abbaye de Villers-en-Brabant au XIIe et XIIIe siècles*. Bruxelles, A. De Wit, 1909, p. 18. Opvallend is het ook dat van die oorkonden drie vidimussen nog bewaard zijn, t.w. een van 19 Januari 1253 (*Chr. el Cart*., p. 441), een van Januari 1267 (*Ibidem*., p. 440) en een van 23 Juli 1309 (niet vermeld in *Chr. et Cdrt*.). Het oorspronkelijk stuk, bewaard in het Archief van het Groot Seminarie te Brugge, draagt n^{r} 202 *bis*). Dat bewijst het grootbelang dat de monniken van Duinen aan die oorkonden hechtten.

Dein tijdsorde volgende oorkonde, dagteekenend van 1131[1] en 1138[2] maken ook nog geen gewag van een abt. Eerst een stuk van 1138 behoorend tot het archief der abdij van Burburg, in Fransch-Vlaanderen meldt onder de getuigen een *abbas Furnensis, Folko*[3]. Hier is zeker spraak van den abt van Duinen Fulco, dewijl Duinen bij Veurne lag en dewijl in de Sint-Nicolaasabdij van Veurne, de toenmalige abt Godefridus heette[4].

Uit hetgene voorafgaat, kunnen we dus besluiten

1° dat het klooster van Duinen, *Sancta Maria dunarum*, bestond in 1128;

2° dat geen zekerheid heerscht nopens het bestaan van een klooster gedurende vroegere jaren, wel integendeel. Of we nu mogen gansch het verhaal der kronijkschrijvers verbeeldingswerk noemen en het bestaan b.v. van den kluizenaar Ligerius betwijfelen, blijkt echter niet. Ligerius en zijn kluis kunnen bestaan hebben en aanleiding gegeven hebben tot de stichting van een klooster omtrent het jaar 1128[5];

3° dat het klooster een abdij werd tusschen de jaren 1128 en 1138, en Fulco de eerste abt was[6].

J. DE CUYPER.

(1) *Chronica et Cart*., p. 442.
(2) *Ibidem*., p. 138.
(3) I. DE COUSSEMAKER. *Cartulaire de l'abbaye de Notre-Dame de Bourbourg*. Lille, 1882-1891, t. 1, p. 39.
(4) Cfr. [F. VAN DE PUTTE en C. CARTON]. *Chronicon et Cartularium abbatice S. Nicolai Furnensis*. Brugis, Soc. d'Emulation, 1849, p. 4.
(5) C. DE VISCH., *o.c*., p. 13, getuigtdat in 1624 de relikwieën van Ligerius naar het nieuw klooster te Brugge overgebracht werden. Ligerius werd als zalige vereerd in de Cistercienzerorde. cfr. AA. SS., Oct., t. XIII, (1883), p. 94.
(6) Dit getuigt reeds A. DE BUT (*o.c*., p. 5). C. DE VISCH (*o.c*. p. 4) noemt Ligerius ‘den eersten abt’. Beiden echter geven in de volledige reeks, als eersten abt van Duinen, abt Robertus (1138-1153), daar ze enkel de reeks der Cistercienzerabten opgeven.

Advesperascit
(Het wordt avond).

't **W**ORDT avond en het duister daalt
op 's levens laatste stonde;
't is angstig, 't is benauwend als
bij 't naadren van de dood.
Mijn sidderend hert klopt bang in mij
in onbepaalden nood,
alsof 't vergaan hem smachtend in
zijn reuzenarmen sloot.
Afstandig doodsch en treurig is 't
en zwijgzaam in het ronde.

Is 't nu dat van de levensboom
de vrucht zich los moet scheuren?
Is dit nu sterven? 't Openslaan
van de akeligen schoot
der onbegrensde nacht? De stap
dien ze al doen, geerne, of nood?
De vrucht is rijp en 't vallen moet
mij vroeg of laat gebeuren!

Kom! dat ik valle! ik waag den sprong,
als ik toch vallen moet:
wordt 's levens raadsel me opgeklaard
dan is me 't sterven zoet.
Het weze me toch eindlijk klaar
wie dat ik ben, waarhenen
ik wandelend was, mijns levenstijds,
op mijn paar wankele beenen.

Ik valle! en moge ginder mij
't ontwaken zijn zoo zoet
als in de lente 't zonsgeschijn
dat 't duister vluchten doet.
Ik valle! en laat me wederzien
alwie hier van beneden,
't zij vriend of maag, in de eeuwigheid
vóór mij zijn bingetreden.

Ach vader, moeder, vrienden al
die ginder aangeland
waarschijnlijk op mij wachtend zijt
op 't eeuwig wachtend strand,
hier ben ik, en, nu kent ge mij
zoo gij mij nooit en kendet,
want, hoe gij vorschend ook alhier
uw oogen tot mij wenddet
toch was daar steeds mijn innigst zelf
dat u verdoken bleef,
waar niemand ooit, tenzij Gods oog
een blik naar binnen dreef.

Nu kent gij mij, zooals ik ben
daar hebt gij mij, en thans
door ziel en geest en hert en lijf
doorschouwt me heel en gansch.
Zult gij nu, over mij, misschien
bedrogen, U verwonderen?
Zult gij me, als u onwaardig, niet
met uwen vloek verdonderen?

Och neen, waarom zoudt ge eigenlijk
uw evenbeeld vervloeken?
Mijn schade of schande 'n zijn toch niet
bij mij alléén te zoeken!
Neen, zult gij zeggen medelijênd
hoe zouden w'hem verwenschen:
Hij is een *mensch* geweest, en wij
wij waren alle *menschen*!

MELCHIOR.

Een roomsch kamp te Brugge weleer

DUCLOS zaliger, in zijn *Bruges*, spreekt van menig spoor van roomsche bezettinge (vanaf 37 vóór tot omtrent 450 na Christus), op de hoogten te weten in den

omtrek van Brugge[1], en zelfs ook in de leegten ervan[2]. Hij schijnt insgelijks aan te nemen dat er zouden (sedert de 11e en de IIIe eeuw) roomsche wegen geloopen hebben aldoor het huidige Brugge: nl. een van de Boveriepoorte en een van de Smeêpoorte beide toe naar de Kruispoorte, en een van de Kathelinepoorte naar de Ezelpoorte, allemaal schrankende op de Groote Markt als nog heden[3]. Wanneer dit was? 't Zal vooral, zegt hij, op 't laatste geweest zijn van het roomsche bewind, ten tijde dat er kreken en zwenen gewerden weg van de kuste 't land in; en misschien-wel hebben de laatste Roomelingen moeten eindigen met een brugge aan te leggen - vandaar Brugge's name - tusschen de hoogten van 't Zand en van de Hoogstrate, om voort vanuit Oudenburg langs hier-door op Aardenburg te kunnen geraken. Wie weet of het lang einde met grondstaken, ten jare 1880 in de Steenstrate tusschen de Groenselmarkt en de Groote Markt blootgeleid, niet eens 'n behoorden tot het steunwerk ervan[4]? En, vraagt eindelijk onze anders-zoo-steeggeloovige zoeker, hadden de Roomelingen alhier niet een ‘castrum’ soms om die brug te verdedigen, of ‘mansiones’ toch voor 't verwisselen van rij- en van trekdieren, of een ‘diversorium’ voor reizigers[5] ... allemaal, of ten meerderen deele als elders zooveel, omtrent de jaren 400 overstroomd en vernietigd[6]?

Een ‘castrum’ alhier? ‘Castra’ liever?... En die vrage bleef hangen.

Doch nu komt er vanwege een vreemden geleerde een antwoorde toe; en deze antwoorde luidt vanja, dat er werkelijk hier een roomsch kamp is geweest.

Deze antwoorde komt van C. Hauptmann[7] die, niet

(1) DUCLUS. *Bruges*, bl. 4.
(2) *Ald*. bl. 5.
(3) *Ald*. bl. 5.
(4) *Ald*. bl. 6.
(5) *Ald*. bl. 6.
(6) *Ald*. bl. S.
(7) Heer C. Hauptmann (Kronprinzenstrasse, 7, Bonn) is de zeergeleerde en geduchte man van de Vrede, die trouwens zijn bedroomde alomheerschende vrede nooit in 't verleden méér verwezentlijkt vond dan in de ‘Pax Romana’, welke immers, onder Roomen's één- en effenmakend bewind alle gegrens en gegrijns tusschen de landen te niet bracht. Vandaar zijn aantrek voor Roomenl zijn bewondering voor Roomen's beheer, zijn verdieping in Roomen's bestuurwerk, dan in 't bezonder zijn zoeking naar Roomsche verledens in Duitschland waar men evenwel van zijn ‘castrum’ van Bonn en van andere onduitschheden niet weten 'n wil, en eindelijk zijn speuren naar roomschheid alhier... waar niemand hem dat kwalijk zal nemen.

wetende van eenige vondst hier of van andere getuigenissen, doch alleen op een zien van de liggingen onzer wegen en waters en van hunne wondere landmeetkundige-vaste bedeeling, tot de volgende veronderstellingen uitkwam.

Hij 'n heeft niet gedaan met het opstel ervan, met 't volle betoog en bewijs, maar sedert te zomer is hij gestadig daarover in gang met de Stad hier(1), vragende en talende achter hulp in zijn zoeken, en achter waarkeuring en terechtwijzinge zoo 't zijn moest in zijn zoo nieuwe bevinding.

Brugge, zegt hij, 'n is niet wat men mag heeten een roomsche stad, eene zooals Bonn is geweest, ‘condita’ al-ineens zulk een jaar en door zulkeen, ‘fundata’ bij een welbestaakte bewindschappelijke en godsdienstige plechtigheid. Brugge was een woonoord van voormaals, echter door de Roomelingen op een koelen morgen tot verstappingsoord aangenomen.

Vandaar twee vragen voor ons: wat deden ten onzent die Roomelingen, en wat bestond hier voordien?

1. 't Gemakkelijkste om verkennen was 't werk van de Roomelingen.

Ze mieken alhier een *klein kamp*, en dan later vergrootten 't.

't Bestaan van dat kleine is vaneigen alleenmaar

(1) Aan Brugge's welwillende Stadsbestuur hebben we al onze inlichtingen te danken.

gebleken nadat 't groote verkend was; en 't mag worden aanzien als het eerste der twee geweest uitreden dat de triangulatie ofte bedrieboominge waarbij zijne ligging werd uitgesteken eenvoudiger was. Dat klein kamp, bestemd voor een afspanningsvlek, lag aan 't water - op de ‘Reye’ zegt Steller - tegenaan den Steenhouwersdijk, en was op zijn lengte en zijn breedte gevierendeeld door als ‘via praetoria’ de Hoogstrate, en als ‘via principalis’ het Kelk- en het Meêstraatje.

Het *grootere kamp*, tendeele ontwikkeld uit 't kleine, en in denzelfden zin strekkende, was de vierhoek die ligt binnen de Spiegelreye, den Verwersdijk en S. Anna-reye, het Groene met den Steenhouwersdijk, en de overwelfde Reye van onder de Waterhalle geweest.

Deze vierhoek lag in twee gelijke einden gedeeld door de ‘via praetoria’ waarvan nog de S. Walburgestrate, rechthoekig zelve doorsneên (een beetje toe naar het Oosten zooals immer 't geval was) door de ‘via principalis’ nu Ridderstrate en Engelsche strate. Vier uitgangen waren eraan (zooals altijd): de ‘porta praetoria’ aan de S. Anna-brugge, de ‘porta sinistra’ aan 't Peerdenbrugsken, de ‘porta dextra’ tegenaan 't Koningsbrugsken, en de ‘porta decumana’ aan de gewezen Wisselbrugge waar de Philipstockstrate op de Markt uitloopt.

Daar had men dus een langwijsden vierhoek, zooals die kampen meestal. Op zijn breedte (N.-Z.) mat hij 0,1 ‘quintarius’[1] of 240 ‘passus’, op zijn lengte (O.-W.) 280[2].

Dat kamp schuinschte op de ‘meridiana’ of halfdagreke met een hoek van 30°.

En hier behooren we nu een woord in te lasschen over 's Stellers werkwijze. Deze werkwijze bestaat in 't na speuren eerst en uitpluizen van de oude roomsche bedrieboominge ergens van een land; deze bedrieboominge zoekt hij te vernemen uit de oude richtingen,

(1) De ‘quintarius’ gold 3,56 Klm.
(2) Bonn's lengte is 380, maar dat kamp van Bonn is een van de grootste-bekende.

verten, en onderlinge verhoudingen van wegen en waters aldaar, waaruit (al steunende op de bekende oude roomsche krijgskundige landbedeelingen) hij dan weet te besluiten tot hier een kamp of daar een stand, of verder een waterdok, of dergelijk meer.

De Roomelingen immers om, meteen 360000 man, den helft van de bekende wereld in bedwang te houden hadden een wegenisse vandoen die gemakkelijk was, niet enkel gemakkelijk om te gebruiken, maar tevens gemakkelijk om te berekenen, aan te leggen, en thuis te doen boeken. En zoo - alleenmaar landmeetkundig gesproken - zijn heden nog veel hunner wegen verkenbaar dewijl b.v. deze wegen *in den rechte getrokken* waren, daarbij opgevat waren als *kanten van driehoeken* welke driehoeken steeds op dezelfde eenvoudige verhoudingen uitkwamen, eindelijk allen *gedeeld waren in vaste en evenlange einden* afgezet door leger- en afspanningsstanden. De landmeters staken de *noeschheid* der driehoeken uit onveranderlijk weg van de halfdagreke, welke reke zelf nooit in weg wierd getrokken daar zij overal lichte te vinden was nl. door de zon uitgeschaduwd. Vaneigen dan, voor uitstralingsverten en -*richtingen*, bestaakte men hier of daar b.v. ergens in een gewichtig oord, ten dienste van hem en zijn omliggend gebied, wat men mag noemen een uitgangsstip of een moerstip. De lengte der verten zelf werd berekend bij den ‘quintarius’ tienledig onderverdeeld.

Eenmaal dus alzoo een moerstip gekend, en daarvan de halfdagreke gewezen, indien men van daaruit het roomsche stelsel van bedriehoeking of bedriebooming in de bestaande wegenis weervindt, dan mag men besluiten tot 'n spoor van oudroomsche liggingen welke weldra hun verleden gezichte leveren zullen.

't Is 'tgene Steller aan 't doen is voor Brugge. Het *moerstip* hier heeft hij bevonden te zijn op de Markt, vlak voor den ingang der Steenstrate; de halfdagreke daarvan loopt oost langs den oever van 't Minnewater. 't Kamp hierboven besproken is genoescht uit die reek heel zoo b'hoort, t.w. op 30 kerf, den helft van een even-

zijdigen driehoek, en verafstand ook op de noodige maten. Mede tal van straten zijn duidelijk verhoekt en gericht naar wetmatige kerven en verten, allemaal daarvandaan uitgerekend: zoo de Wullestrate, S. Jacobsen Ezelstrate, de S. Jorisstrate en het Klaverstraatje, de Steenstrate en Smeêstrate, de Beenhouwerstrate en de Groenstrate, de Peperstrate, enz.

En werkelijk: zooals de algemeene ligging en uitmetinge van 't herte van Stad met 's Steller's gedacht in overeenkomste schijnt, zoo ook nog schijnt het geheel 't ommeland: tot zevenmaal toe, in 't berekenen van verdere gelegenheden aan den kant van de zee en in 't zuiden, vindt hij 't moerstip van Brugge als onwankelbaren uitgang van alles.

't Is alleszins wonderlijk.

Werkelijk nog - daargelaten de maten - even ook 't uitzicht alleen reeds van mindere gelegingen in en om Brugge, komt deze zijne stellinge staven. Alzoo verkent Steller aan den zuidoostkant van 't kamp, nog een spoor van '*t gebied voor de burgerbevolking* geweest, nl. in heel dat stel straten die daar immers ruit- en rechthoeksgewijze dooreengeschrankt liggen, de Preêkheersstrate, de Waalsche strate, de Leertouwersstraten en andere meer, waarvan eene de Zwarte Leertouwersstrate een voortzetting blijkt van de ‘via principalis’ bovenvermeld. Zoo ook wordt de stelling gestaafd door het uitzicht van 't westen van 't kamp. Nooit was een kamp zonder uiterve of *voorgrond* (‘pomoerium’) altoos van diepte als de helft van het kamp, alleen voor het leger bestemd, nl. onderander voor legering en weiding van peerden en slachtdieren, ook voor lochting en kweekte van groensels, voor boeien en schuren, voor kramen van achterloopende koopliên; voornamelijk aan den kant der ‘porta decumana’ (verst zoogezeid van den vijand) was die voorgrond gebezigd voor oefeningsveld, verder voor koop- en voor speeldagen. En ziet: te Brugge inderdaad aan dien westkant van 't kamp ligt heel de reek opene gronden, heden nog ofwel bloot als de Markt, de Eiermarkt, en de breê Vlamingstrate, ofwel

bezet met groote gebouwen als de ‘Oudenburg’ van later, de Hallel S. Christoffelskapelle.

Wat daarover gezeid nu?

Jawel, bij een eerste ziens soms schijnt een en andere stelling van Heer Hauptmann gewaagd, schijnt nl. 'n uitleg van hem eenigszins op te gaan tegen geschiedenis of overlevering, maar schijn vermag 'n bespreking. Hij weigert ze niet, maar vraagt erin geholpen te worden. Een voorbeeld van dergelijk verwonderend nieuws? We zijn een beetje versteld van hem te hooren spreken in al dat roomsch gedoen, van Verwers- en Steenhouwersdijk, ja ook van de Coupure, en van een einde uit de vaart tusschen Damme en Sluis, enz. Maar gewis dat wat later gegraven werd, ‘gegraven’ zoogezeid, kan gemakkelijk alleenmaar ‘verbreed’ zijn uit iets dat voordien was, Alzoo vermoedt Steller (ook op het zien van ligging en maten) dat 't Minnewater een gewezen roomsch *krijgshaventje* is, vanwaar, uit de zee langs de Reye, te Scheldewaard op kon worden gesleept en gedreven immers bij 't wassen der tij.

Vooraf en stelselmatig moet daar toch niet tegen worden gesproken.

II. 'Tzelfde ware te zeggen van dat wat Steller vermeent over 'tgene bestond hier, vóórdat de Roomschen er kwamen.

Wat er was volgens hem? Een druk bewoond oord was er, denkt hij.

Waarom? - Maar die redenen wenscht hij nog verder te staven. - Omdat *wel vier vijfden der hedendaagsche gelegingen hier* metterdaad schijnen uit den roomschen tijd af te stammen, met dien verstande nu echter dat ze blijken *door de Roomelingen alleenlijk te zijn gerecht en gewijzigd*. Alzoo bestonden onloochenbaar schier, zegt hij, in dat vroegere Brugge twee gewesten: eerst een omendom de Groenselmarkt aan de Steenstrate, een ander omendom waar S. Gilliskerke nu staat. Dit tweede geweste evenwel is geschonden geweest ten bate van 't noorderlijk voorveld van 't grootere kamp.

Nu, 't beste zal zijn hierover verderen uitleg en staving te hooren.

Wat is er daarvan geworden, van die roomsche en vóórroomsche doeningen?

Met de IVe eeuwe werden de roomsche legers naar Roomen teruggetrokken. De tijd was verslecht: verval kwam, belastingen, duurte, storing in 't leven en baanstrooperij. De vrede was uit. De menschen betrokken alom de lediggeworden versterkingen, en verwerkten er in 't wilde alles wat wilde begeven, als woningen, wegen en bruggen.

Is het niet ook zoo ten onzent geweest?

Tusschen 860, den tijd dat men schijnt te mogen gewagen van een anderen ‘burg’ in de ‘Oudenburgstrate’, alreeds toen een verouderden burg[(1)], tusschen dien tijd en de jaren 300 weleer, is er ongetwijfeld einde genoeg, opdat daarbinnen een kamp van de Roomelingen hebbe kunnen te niet gaan, en dat een latere sterkte - een franksche misschien - in de Oudenburgstrate hebbe kunnen èn opkomen èn zelve vervallen.

Wat ervan zij, verwachten we nu af met geduld wat Heer C. Hauptmann hier nog allemaal kan bijvoegen tot verder bestakinge nl. en uitleg, en zooverre-mogelijk bewijs.

Is zijn onderstellinge deugdelijk, dan zooals hijzelve besluit, dan zal Brugge het eerste vlek in ons land zijn welke een duidelijk betoog van zijn oorkomst, een onweerlegbaar getuigstuk van zijn allervroegste gewording zou uitbrengen kunnen.

Zooniet... deze onderstelling was geen leelijke droom toch.

L. DE WOLF.

(1) DUCLOS, *ald*. bl. 15.

't Mirakelboekje van Gulleghem

(*Vervolg van bl. 201*).

16

Item ende inder ghelijken zo gheuielt int' zelue || iaer of daer ontrent dat een kindeken daer of dat || pieter van steenlandt schoonheere[1] of es, harde || zeere gheschuert was, de moeder droucht vp ons(er) || lieuer vrauwen van ghuedelghem, ende beloofde || onser vrauwen met haeren kinde te v(er)zouckene || met also vele coorens als t'kint woughe, de bede || ende belofte ghedaen t'kindt ghenas terstont || bijder gratie van onse lieuer vrauwen ende de || moeder dede huer pelgrijmage also zout beloft || hadde, lof ende danck hebbe god ende onse vr(auwe) || van huerer gratie ende mijrakelen, die zou vp || ons laet gheschijen.

17

Int' Jaer ons heeren duust vier hondert ende || tneghentigh[2] zo gheuiel van eenen kindeken // [14] toebehoorende Jasper de poorte t'kindeken ghe||naemt mergarijn wuenende inde prochie van || weuelghem, te wetene dat ghequelt was vande graueele, ende was blendt, en besmet[3] van || vier diuersche siecten te wetene van sinte[4] || Cornelis, van sinte Gheleijn, van sinte Jan, || ende van sinte Dijdrop[5], onser vrouwen te

(1) KILIAEN. 'Schoonheere' = grootvader.
(2) Blijkbaar uit vergrijp staat 'tnegheutigh'.
(3) De '-m-' is gaandeweg verbeterd uit een '-p-' die eerst er stond.
(4) 't Schijnt 'sinten', maar 't is 'sinte' met een aanvulteeken (zooals boven, bl. 199, opm. 1, mir. 10).
(5) Even gemakkelijk .kan men lezen 'eijdrop'. Echter omdat hier àl de andere heiligennamen met een hoofdstaf aanvangen, daarom verkiezen we, niet een aan vangende 'e-', maar een aanvangende 'D-' (Dijdrop), welke 'D-' bovendien hier (vanwege de stelwijze) op-end-opde weergave toogt te zijn van de aanvangende 'D-' in 'Dede' (mir. 19, reek 6, alhier bl. 233). Over deze ziekten onderhoord, zoo meldt mij E.H. Celis dat ze zullen zijn: s. Cornelis en s. Gheleijn (Ghislenus) [is deze laatste soms niet Jelijn, Julianus voor de krankzinnigheid?], vallende ziekte, stuipen; s. Jan vallende ziekte en hoofdzweer; s. Eijdrop, hydropris. 'De h. Hydrop werd vereerd te Gent, zegt hij, in s. Baafs. Kervyn meent dat deze is s. Hidulfus, voorgesteld in bisschopsgewaad met op de linkerhand een open boek waarop drie ampullekens. Wie deze Hidulfus is, zegt E.H. Celis, weet ik niet; ik zou, zegt hij, er liever s. Eutropius in zien, bisschop van Saintes in Frankrijk en aangeroepen tegen hydropsis; gevierd op 30^{n} april'.

ghue||delghem aenroupende, offerande en(de) pelgrijmage || belouende, dit kint voors(eij)t wert ziende dat || blent was, loste twee steenen van(de) graueele, || ende wiert terstont verlost van allen desen || voors(eijd)en siecten vanden voernoemen santen v(er)lost || ende quite, Aldus ghecertifiert van goeden || persoonen te wetene pieter bonte, Claijs || martin, Andries vanden moortere als oerconden(1).

18

Int Jaer XVe ende twee zoe ghebuerdet in || Rolleghem van eenen kinde toebehoerende karel || vanden hecke dwelke gheschuert was ende || beloofde zijn peelgrimage in diuersche plaetzen || dwelc niet en hilpt a labé s(in)te michiels, || te Roeselaere, ende t's(in)te piaet, ende eld(e)rs(2) || de moeder vanden kinde gheenen troest ver||crighende aenriep onser lieuer vrauwen van // [15] Ghuedelghem te v(er)soueken en(de) te verghiftene(3) || met coorne alsoe(4) vele alst kint woughe, dit || ghedaen(5) sijnde t'kindt wart te <r> stont(6) vertroest en(de) || ghenesen vanden gheschuertheijt en(de) quam doen ||

(1) Bij ‘oerconden’ alonderaan, en in XVIII-XIX^{d}.eeuwschen stel, staat gevoegd ‘oorconden (getuygen)’.
(2) Dus in 14'-1500 diende men te Roeselare voor s. Michiel. Is dat geweten? En is er daar nog spoor van over?
Dan, wat doet die ‘labé’ daarbij?
S. Piaet, meent E.H. Celis, kan enkel te Doornijk geweest zijn.
(3) Hier = begiftigen. (Vgl. mir. 11 en 12; boven, bl. 199, opm. 2, en bl. 200, opm. 1).
(4) De ‘-e’ van ‘alsoe’ is gaandeweg hermaakt uit eene ‘-o’.
(5) De ‘-n’ van ‘ghedaen’ en ‘s-’ van ‘sijnde’ ook gaandeweg hermaakt uit ‘ghedaend’.
(6) De ‘-r-’ was eerst vergeten, werd echter bij een herlezen boveningelascht.

huer peelgrimage, ende gaeft te kennene || den prochipape H(eer) Jan de wale ende loijs || vanden gracht, ende meer andere die daer || p(rese)nt waeren, waerof zou gode ende onser || vrauwen zeere loofde ende dancte.

19

Den laesten dagh vanden april a^{o} XVe ende || drie zoe quam Martine vanden hulle, ende || Catheline nuutins(1), Anneken vanden walle, || ende gauen te kennene vanden schoenen mi||rakele ende gr(ati)e die ons vrauwe van ghue||delghem Dede vp dwijf was(2) van Wm de Jonghe || ghenaemt ijsabeele vanden cruucen in lendel <e> de(3), || de welke beuaen was met kinde ende haddet || ghedreghen drije maenden ende drije weken || t'vors(eijd)e kint leuende ghedreghen, de welke || ijsabeele een ziecte quam vanden welker || ziecte datse voer vanden leuende liue ter || doot, ende overleden wesende, de vorseijde || vrauwen die bij heur inden noot waren riepen // [16] vp de moeder gods van hemelrijcke ende ons || vrauwe van ghuedelghem om troest, ende den || troest van onse vrauwe van gheudelghem, en(de) || mids hulpe vanden vrauwen vors(eij)t zoe hadden || zij een leuende kint ter weerent(4) commende, || dwelke ghedoopt was ende leuende naerdien || wel drie vierendeels huers oft een huere, || luttel min of meer. In teecken der waerheden || zoe hebben de vors(eijd)e vrauwen ghekendt(5) voor || den prochipape van gheudelghem ghenamt || heer Jan wale, ende voor(6) de ghulde || zorghers, ghenaemt W^{m} sijmoen ontf(anghe)re, || karel honraet, Alaert bernaert, Roege(7) || bernaert, en(de) meer andere ten daghe en(de) || tijdt vors(eij)t als bouen. ||

(1) TS. zegt ten onrechte ‘Mintins’.
(2) Recht zoo. TS. laat ‘was’ achter.
(3) De <e> is meegaandeweg ingevoegd.
(4) Recht zoo.
(5) ‘Kennen’ is hier blijkbaar nog = getuigen.
(6) Hier stond reeds ‘voo’ (een tweede maal ‘voor’ tewege), maar 't werd aanstonds doodgekrabbeld.
(7) TS. stelt ‘Roegier’.

Ghecollationeert[1] dese extraicten || metten originel(en) handtbouck hier || vooren ghementioneert, syn de || sel(ue) daermede beuonden t'accorderen || bij mij onderschr(euen) openbaer Not(ari)s || resideren(de) tot Cortryck, t'oircon(den) ||

J.B Verbeq not(ari)s

(*Besprekinge volgt*).

[Uit]

L.D.W.

Knkl. Vl. Akademie! Davids- en Willemsfonds.

enz.! We beriepen ons laatstmaal op u; we zeiden: och toch, verzint iets om het verbasteren onzer tale tegen te gaan! Maar ge'n hebt wellicht ons roepen aan uw deure niet gehoord: West-Vlaanderen en Biekorf liggen zooverre van U. En nochtans ge leest gijlieden ookwel dwaasheden als de volgende-hier welke gij zelve kunt uitkennen: ‘hij werd *letterlijk* overstelpt met bloemen; een *spontaan losbarstend geapplaudiseer* (recht zoo! o “Belfort” van Brugge deze is een kemel van u); de bestellingen *die Ued. mij toevertrouwen zult* zullen steeds *mijne bijzondere zorgen ontvangen*; *een open terrein* met houtstapels *letterlijk gevuld*; *de uitgestrektheid der ramp*; de milddadigheid der bewoners *op proef stellen*; *het stilzwijgen wordt bewaard omtrent de verhandelingen*; hij *sloot de oogen te...* (waarom niet gesproken van 't “luiken” van twee oogen?); het tooneelstuk werd door *niet te verschoonen slordigheid mishandeld*; X. en Y. zijn de *zwarte beesten van de Regeering*; *een man van genie die het flair der negotie paart aan de psychologie van den hekeldichter*’!

Hoe kan een Vlaming dat stellen? En hoe kunnen geleerde genootschappen, belast met de zorg over 't vlaamsch, zulke taal onverlet laten?... Of zijn zij ook maar een klucht lijk zooveel thans?

BROM.

(1) Deze waarkenning komt van een andere hand, en gaat achterwaard door sponde en al; ze is ook in geler inkt of stelvocht. waarmee ten anderen, aldoor heel het boek, insgelijks stopreken en -schreven getrokken zijn overal in de vorenste sponde en in de bloote ruimten boven onder en tusschen de stukken: alles blijkbaar het werk van den waarkenner, deelman J.-B. Verbeq waarover bij Th. Sev. een klein bericht (*ald*. bl. 16).

De oorlog in Dickebusch en omstreken

(*Vervolg van bl. 211*).

IX. De eerste slagen van de Engelschen.

*1925. Zaterdag, 27*n *in Schrikkelmaand*. Tegen noen en dan voort smijtschroot tusschen Plaatse en Hallebast. Een peerd gekwetst te Remi Onraet's, een ander doodgeslegen vóór Gysels' maar de taalman die 't bereed ongedeerd. In den namiddag op den Vijverdam twee krijgsliên getroffen, één dood en één doodelijk verminkt. Bommen bij Th. Leroy's.

Weer een tweehonderd man in de kerke, uit reden dat immers de schuilwoonsten welke men optimmerde in de weide en de bosschen, alhoewel dat ze hooge gevloerd staan, onder water gekomen zijn van de overvloedige regens. De natte kan zooveel te moeilijker weg, daar, om erover te rijden, veel grachten gevuld en medeen veel duikers versluisd liggen.

Op Dickebusch zitten we nu met ten minste 20 fransche taalmans, en 5 of 6 belgsche.

*28*n. *Zondag*. De 2/3 der kerke met krijgsvolk. De hoogmis gezongen door R.F. Bowes.

Bommen 's voornoens al dezen kant den Vijver, 's namiddags bij 't Hemelrijk.

*Den 1*n *in Lentemaand. Dinsdag*. Den dag-door bommen alom, maar geen toch op Plaatse.

In den namiddag wel 250 leren ter H. Nuttinge. Z.H. de Paus heeft verleend aan de legermannen die denzelfden dag grachtewaard moeten dat ze mogen nutten zonder biecht in 't bezonder, en zonder nuchter te zijn: een algemeene biecht wordt gesproken door al de gasten tezamen, waarna algemeene absolutie. Het is de eerste maal dat hier in onze kerk van die gunste gebruik gemaakt wordt.

*Den 2*n. *Woensdag*. Omtrent thalvernacht stormen de Engelschen aan op S. Elooi. Ze pakken drie grachten maar verbeuren ze weer; mits daarbij een honderd doôn op

S. Elooi alleen en zeer vele gekwetsten. 't Zelfgerij 'n kan ze niet zeere genoeg opperwaard wegvoeren, en legt ze voor een verbei hier wat neer in de kerke. 't Is er gegaan in den slag met den roerdolk. De stormlui waren meestal kerels uit Canada. Het is veertien dagen dat ze in Frankrijk zijn toegekomen. De snee van hun wezen verschilt bij dat van den Engelschman. Hun dracht is lichtelijk groener. Velen van hen kunnen weg met het fransch.

Even ben ik geroepen naar 't klooster bij een katholieke overheid van hen, die doodelijk gekwetst ligt.

In de voornoene brandt Dumalin's hof over 't Vyverhuis heelemaal af: onvoorzichtigheid van de thuisliggende wapenmannen. In den namiddag brandt dan dàt-nog van Holvoet's, dicht bij de Vierstrate; dit werd in brande geschoten door 't duitsch goed.

('t Vervolgt).

[A.V.W.]

Bloemperken te wenschen in Brugge?

'n Uithooringe

(*Vgl. boven, bl. 71, 93, 141, 161, 189, 212*).

NU kregen wij het aan den gang met een kunstschilder, aan wien we vroegen hoe of hem-zijn gedacht was over dat pompeperk-daar op de Kiekenmarkt met die bloemen-daar immers.

- ‘'t Is onredelijk, zei hij. Hoe is 't mogelijk geweest? Waarom ook alzoo geen perk aangeleid om de rijve van Ursula? Heel Brugge is een rijve... waarvan dat de schoonheid iets eigen's, iets eeuwig's, iets onuitkijkbaarbestendig's is. De schoonheid zit, te Brugge, lijk vastegemetst in bouwkunstige lijven en leesten wier zielenspel -roering en -leven door niets anders gewekt 'n moet worden als door immers het daglicht, iets dat, ook eeuwig zijnde, eeuwiglijk werkt daarop, al immer zelve veranderende maar zonder ooit eenig bederf na te laten. Hoe is 't mogelijk, zei hij, daar, tusschenin heel dat stil en bestendige schoonheidsgepronk, te willen doen meê-

vaste-schoon zijn iets dat verloopt met den tijd van het jaar, met den snof, en met de gading der toeschouwers? Een steenen bloemperk, op de wereld van God! In Brugge, een lomp steenen perk met teeder-vergankelijke bloemen! Met bloemen die verslenzen en verborsteld geraken; die moeten vervangen worden; die nu staan in het geluw en peersch, morgen in 't rood en in 't wit, en die het overmorgen heel ... in het bonte slaan; vandage veel te nieuw en te versch tusschen al dien verouderden trant welke er te vuiler om toogt, en dan algauwe-daarachter verschoten en vaddig zoodat daardoor heel het gebuurte op een verachterde huishouden trekt! Hoe is het toch mogelijk? 'n Bestaat er in Brugge geen Kunstberek meer, ambtelijk immers gesticht als van "mannen die 't kennen"? 't Ware een keer leerzaam te weten hoedat onder die kenders dat perk is gerechtveerdigd geworden, welke hunne redenen voor waren, en welke hunne redenen tegen. Dat moet niet verdoken blijven is t' hopen, vanwege menschen die 't volk willen opleiden. Alleszins ze mogen 't wel weten: buiten henzelf zijn er toch nòg Bruggelingen (ze zijn zijlieden toch niet alleen Bruggeling?) die over Brugge's schoonheid beangst gaan, en die niets beter's en vragen als over Brugge onderwezen te worden, vooral in 'tgeen ze verkeerd zouden ophebben'.

.....

Nog een beetje geduld dus. Maar ondertusschen één dingen is wonder, 't is dat we totnu niemand 'n hoorden die dat perk wou verdedigen; wel die er onverschillig aan bleken, maar niemand die beslist was ervoor.

D.B.

Mengelmaren

O.L. Vr. van den Frezenberg

Te Vlamertinghe.

(Vgl. boven, bl. 190).

'Recht over de herberg "*De Muizenval*"[1], aan den hoek der dreef leidende stroomopwaarts en noord de Vijverbeek, nabij

(1) Deze herberg werd lijdens den oorlog vernield en in deze plaats zijn er nu drie werkmanswoningen gebouwd.

het *Kasteel van den Frezenberg*[1], behoorende aan den Heer Ridder Karel Hynderick de Ghelcke, stond er vóór den oorlog eene kapel, met den ingang naar 't zuiden en langs den eenen kant palende aan de Voormezeelestraat en langs den anderen kant aan eene landsche woning.

Over een zeventig-tachtigtal jaren stond daar eerst een huisje in plak en stak en gedekt met strooi en daarnevens een klein kapelleken insgelijks uit plak en stak en met strooi gedekt. Het O.L. Vrouwbeeld welke er vereerd werd, was opgevischt geweest in 't water der Vijverbeek omtrent de plaats waar dit kapelleke stond.

Omstreeks de jaren 1850 werd door tusschenkomst van den Heer Huughe de Peutevin, toenmalige bewoner van'*t Frezenbergkasteel* de bovengemelde schoone en ruime kapel gebouwd in steen|en gedekt met pannen in vervanging van dit nederig hutje.

Gedurende vele jaren hebben de echtgenooten Ern. Delannoy en Barbara Meersdom, landwerklieden, deze kapel onderhouden; ook was zij hunne eigendom. Nistje en Babbetje, zooals de menschen hen noemden stierven in eenen gezegenden ouderdom[2].

Menige keeren werd het zilverwerk uit deze kapel gestolen.

De kapel en woning met tuin zijn sedert 1892 de eigendom van de familie Jacques Dumelie-Vienne, wasbleekers, in de Elverdinghestraat te Yper, en werden tijdens den oorlog vernield. De kapel zal niet meer herbouwd worden!....

Deze kapel, dragende voor opschrift: '*Nood zoekt Troost*' was door 't volk bekend als ''*t Muizevallekapelletje*' en ook als ''*t Frezenbergkapelletje*'.

Gedurende de Meimaand was er dagelijks vele volk, meest Yperlingen, en met O.L. Vrouw Hemelvaart begon er eene octaaf en dan was er een groote toeloop van bedevaarders uit de omliggende gemeenten, die daar de Moeder Gods gingen vereeren en hulp en troost afsmeeken.

Menige Ypersche familie richtte hare Zondagsche wandeling naar de kapel van '*t Frezenbergje*, zooals de Yperlingen deze kapel noemden in egenstelling met de kapel van den *Frezenberg* langs den oostkant van Yper gelegen. De belommerde voetweg van aan de *Stuikveste*[3] tot aan de *Muizenval* was hun geliefkoosde toegangsweg[4]!

Gedurende de Meimaand was het O.L. Vrouwbeeld met 't beeld van 't Kindje Jezus in 't blauw gekleed; binst de octaaf van O.L. Vrouw half Oogst in 't wit, bestikt met groote gouden bloemen en de andere dagen in 't bruin of 't bleek.

(1) Dit kasteel is insgelijks ten gronde vernield tijdens den oorlog en zal naar hel schijnt niet meer herbouwd worden.
(2) De vrouw stierf in 1888 en was 86 jaar oud en de man den 9 Mei 1892 en was 83 jaar oud.
(3) Herberg 'Het Molenhuis'.
(4) Wegelken dat heden door aanpalers schijnt onwettig opgenomen te zijn.

Het beeld, welke wormsteekte is, meet ongeveer 0,80 m. hoogte en is uit beukenhout gesneden. O.L. Vrouw draagt het Kindje Jesus op de linkerhand en staat niet de voeten op eene wereldbol. Eene eigenaardigheid van dit beeld is, dat aan den rechterarm van O.L. Vrouw die tegen haar lichaam drukt een tweede rechter voorarm aangezet is waarin zij een schepter houdt. Deze voorarm is uit ander hout als het oorpronkelijke beeld gesneden en werd waarschijnlijk erbij gevoegd om het beeld te kunnen kleeden.

O.L. Vrouw hield in de rechter hand een zilveren schepter waarop eene zilveren bol vastgemaakt was en op haar hoofd droeg zij, evenals 't Kindje Jezus, een zilveren kroontje.

De Zusters Karmelietessen, '*Theresianen*', welke sinds 1623 een klooster hadden in de Mondstraat te Yper(1), betrokken in 't begin van November 1924, als eigenaressen '*t Marshofkasteel* te Vlamertinghe, welke vroeger toebehoorde aan den Heer Senator Paul van den Pereboom-Buyse en dat vóór den oorlog hem tot zomerverblijf diende.

Deze Zusters hadden het gedacht opgevat eene noveen te doen ter eere van de kl. H. Theresia van 't Kindje Jesus, ten einde te mogen het beeld van *O.L. Vrouw van den Frezenberg* terugvinden, welke tijdens den oorlog gered werd volgens zij vernomen hadden.

Den laatsten dag dezer noveen, 't was den 17 Mei 1925 (dag der Heiligverklaring van Zuster Theresia van 't Kindje Jezus), kwam dit per geval ter oore van Meester Jozef Vermersch, oud-hoofdonderwijzer te Woesten en thans wonende op de Kruisstraat te Yper, die zich herinnerde dit beeld gezien te hebben binst den oorlog op eene hofstede te Woesteu, en aanstonds de Zusters Theresianen hierover ging verwittigen.

Hoe was dit beeld in Woesten geraakt?

Op 't laatste van 1914 lagen Fransche kanonniers in den omtrek der gewezen kapel; overal rond stonden er kanonnen om den vijand te beschieten en deze kapel werd tot legerplaats ingenomen.

Na het vertrek dezer soldaten in 1915 was geheel de kapel geruimd en het O.L. Vrouwbeeld lag op den grond!...

Emiel Debruyne, die toen nog, ondanks 't gevaar, de herberg '*De Muizenval*' bewoonde, heeft dit O.L. Vrouwbeeld opgeraapt en in 1915 meêverhuisd in twee-drie andere woningen op dezen hoek en eindelijk heeft hij dit beeld toevertrouwd aan Marcel Gruwier, landbouwer te Vlamertinghe.

Insgelijks moetende plaats maken voor 't gevaar, is Marcel Gruwier rond Mei 1916 naar Woesten vertrokken, alwaar hij

(1) Vanaf 1834 tot aan den oorlog in 1914 bestond dit klooster in de St. Jacobsstraat te Yper.

thans nog verblijft, en hij heeft dit beeld meêgevlucht en en bewaard!...

De eigenares der veroorlogde kapel, M^w^ J. Dumelie-Vienne, is dit beeld nu gaan weerhalen op de hofstede van Marcel Gruwier te Woesten en heeft op 13 Oogst 1925 dit beeld bereidwillig afgestaan aan de Zusters Theresianen, die tegenwoordig bezig zijn eene kapel te bouwen, palende aan 't *Marshofkasteel*, waar *O.L. Vrouw van den Frezenberg* in deze nieuwe bedevaartplaats in 't openbaar zal kunnen vereerd worden en dit met bisschoppelijke toelating.

.....

'REMY DUFLOU'.

(Uit 'De Poperinghenaar' 4-x-25).

'Dialectstudie' waaraan De Bo en Gezelle en de hunnen zoo nederig, zoolang, en zoovele gezant en gezift hebben onder het genadig gemonkel van den Oostkant van 't Land, heeft men eindelijk thans aldaar - hoe gezeid? - 'uitgevonden', en pleegt men daar nu plechtig, luidruchtig, afdoende.

'Toponymie' waar in 't stille hier de Flou - om niet te spreken van Dassonville en meer anderen - een halve eeuw aan geslaafd heeft totdat hij daarmee 15 boeken zou vullen, binst dat 'ze' in den Oosten zoogezeid weigerden van den vlaamschen strijd een taalstrijd te maken, hebben ze daar nu even 'ontdekt', duchtiglijk aangevat, en eindelijk een aanzicht gegeven: de Flou noemen ze een van de hunnen.

En nu voor de 'Letterkunde', wees onlangs A. V Cauwelaert te Antwerpen op den 'natuurlijken bloei van ons eigen wezen als bij Stijn Streuvels, G. Gezelle, enz.,' voortaan te betrachten door al onze Jongeren.

...Dus, er deugde toch iets in W. Vlaanderen?...

ZOO!

[Nummer 11]

Om te weten wat Vlaamsch is.

De Franschman, zoomen hem vraagt iets te doen, antwoordt bereidwillig: ‘volontiers, avec plaisir’. De Vlaming, in 'tzelfde geval, indien hij wil kroppen met vlaamsch uit zijn nieuwsblad, zal antwoorden: ‘heel graag, met plezier’. Maar indien hij een Vlaming is die spreekt als zijn volk, ttz. daargelaten alle geblaas en gepronk, deze zal gulhertiglijk zeggen: ‘*ben blij van te mogen..., 't is geren gedaan*’.

'Tzelfde met ‘avoir l'honneur... la douleur’ en zoo meer; de Vlaming die vlaamsch kent, 'n zegt niet geren: ‘ik hebbe de eer’ of ‘de eer en 't genoegen’, of ‘wij hebben de droefheid’, maar vlaamscher-weg: ‘*we zijn er oprecht mee vereerd* of *gelukkig te mogen...*, of *het deert ons te moeten* of *we hebben er dere in te moeten Ued. laten weten*, enz. enz.

De inteekeningen vernieuwen

ALS 't U belieft, beste Lezers, wilt in den loop dezer maand Uw inteekeninge vernieuwen *voor 't jaar '26*.

Gij, gij houdt aan Uwen Biekorf - Gezelle's laatste

levende werk nog -, en wij, we doen wat we kunnen om het U niet lastig te maken. We worden genepen door opslag en duurte, en behouden niettemin de inteekeninge aan 10 frank (10 fr. voor 't Binnenland, 12 fr. voor 't Buitenland); dit kunnen we nog vooralsnu, dank aan de bezondere giften door velen van U ons zoo blijhertig gegund in den *Blok*. Laten we alzoo voort ondersteuning en hulp aan malkander verschaffen.

Hoe gemakkelijkst geld en gifte betaald?

Lijk voordezen, bij storting op onze beschikrekening, t^k 66165 (op naam van: L. Da Wolf, leeraar te Brugge). Dezen die ook zulk een rekening hebben, doen ons daarvandaan hun zende geworden bij overschik. Voor de anderen dan, en voor deze anderen alleen, hebben we hier in dit talmerk een stortbladje bijgesteken, waarop zij ons insgelijks kunnen voldoen.

Aan Lezers en Gevers dank, en de vijve.

't BEREK

Onuitgegeven verzen van Guido Gezelle

Het rood en 't zwarte mutsje[1].

SCHIAFFINO, met zijn roode muts,
een cardinaal, dus ook geen duts,
kwam neergezakt naar Belgenland,
van 's Pausen wege, als afgezant.
Maar neen, hij had geen zaken met
des grooten werelds pronksalet;
hij kwam Carmelus volk bezien,
die ongeschoeide kloosterlien,
die, mantel wit en kleedsel bruin,

(1) Voor eenen broeder-carmeliet uit het klooster te Gent. Hij droeg een zwart calotje en cardinaal Schiaffino een rood. Die cardinaal was beschermer van de Carmelieten-orde te Rome en heeft het klooster te Gent bezocht den Zaterdag 25^{en} Aug. 1888.

hier bloeien in Elias tuin.
Zoo, als die roode cardinaal
gesproken had, in vrije taal,
van zaken die, wilt mij verstaan,
in 't gheele mij niet aan en gaan,
zoo wierd hem, eer hij deure ging,
getoogd des kloosters wonderding!
Te Brugge stond de wiege van
dien uitermunten braven man,
die kersten, van de vont nog nat,
'k en weet niet welken name had.
Een Bruggeling was hij, doordien,
zoo mocht het naderhand geschiên,
dat hij in 't vlaamsch de dichtersnaar
beroerde van zijn tienste jaar,
of 't elfste, dat en komt er niet
op aan, als ik er neffens schiet
een jaar of twee; latijn heeft hij
van 's zelfs geleerd, en fransch daarbij;
zoodanig, als g' hem zingen hoort,
dat 't wonder is en wel t'accoord
met de anderen, die blokten wel
tien jaar op schole, hard en fel.
Hij is van ambacht... wel gewis,
'k en weet niet wat hij niet en is:
barbier en kok en keukenmol,
en koster; maar de liefste rol
die immers hij te spelen heeft
is als hij kranken zorge geeft;
toen is hij heel, van herte en zin,
een moeder, neen, geen voedstermin,
een moeder heel en gansch, 't is waar!
Welnu, dat duurt al vijftig jaar,
dat zwarte muts hier wondren doet;
waarom die cardinaal hem goed
onthaalde en hield zijn handen vast
en zei in 't Italiaansch (of was 't
in 't Fransch of in 't Latijn, 'k en weet 't
niet zeker) 't geen hem weenen deed

van blijdschap: ‘Goede Broêr, gij zijt
den besten Meester toegewijd,
en dient g' hem zoo gij hebt gedaan
zoo lange al, gij zult rechte gaan
ten hemel, en verdienen daar
t' ontvangen uw belooning, maar
geen roode noch geen zwarte muts,
neen, zulk een zwaren, dikken kluts
van glorie, dat geen cardinaal
het zeggen kan!’ Ook zulk een taal
herhalen wij, o Broeder lief,
o zwart gemutste hemeldief,
o kok, barbier, o ziekentroost,
o beste vriend, van zuid en oost,
van noord en west; o Bruggeling,
dien niemand ooit te boven ging,
o dichter die ons dichten doet,
God geve u 't alderhoogste goed
voor jubelgifte, en late u maar
bij ons nog tien, nog twintig jaar;
en, sterft gij dan, zoo laat ons die...
die zwarte muts voor Reliquie!

(get) G.G.

Barren

WOUBRECHT van Brugge, of Galbertus Brugensis, schreef in 1127-28 de Geschiedenis van den moord gepleegd op Karel den Goede, en daar lezen wij:

Walterus, miles ex *Sarran*.

Sarran, nu *Zarren*, is de datief van den riviernaam de *Zarre*.

Om ons rekening te geven van dezen naam, zullen wij trachten de plaats te vinden die hem toekomt in eene reeks riviernamen die er in werkelijkheid, of ten minste in schijn mede verwant zijn.

Sara (ook eens *Saravus*) = die *Saar*, zijtak van de Moesel. La *Sarre* is daarvan eene jonge en dialektische verfransching.

Sara, bij Flodoard, 10e eeuw = la *Serre*. zijtak van de Oise. Ook een dial. vorm; zuiver fransch zou zijn la *Sère*. Vandaar

waarschijnlijk, als verkleinwoord, le *Seron*, die uitwatert in de Henemont, een zijtak van de Méhaigne.

Saare, een riviertje dat zich te Saarmund vereenigt met de Nuthe, een zijtak van de Havel, in Brandenburg.

Sara, klein riviertje in Italië.

Sare is ook de naam van een dorp in 't Zuiden van Frankrijk (Basses-Pyrénées).

Uitgebouwd met een -*io*-suffix:

Sarius, Rav. = *Serio*, zijtak van de Adda, met een meer en eene stad met denzelfden naam. Ook een riviertje *Serio morto* genoemd.

Uitgebouwd meteen -*no*-suffix:

Sarnus bij de oude schrijvers = *Sarno* in Campanië. En vgl. la *Sarine*, eene riv. in Zwitserland.

Hier dienen ook genoemd te worden *Sarnen*, aan het *Sarner* meer, in Zwitserland, *Saarn*, plaatsnaam in Kleef en *Sarnau*, een stadje in Posen.

Uitgebouwd met een -*ro*-suffix:

Sarra(-n) = de *Zarre*. Gesln. *Van der Sarren*. In Zwitserland bestaat een dorp genoemd la *Sarra*, en een ander in Engeland genoemd *Sarre*. - Bemerk verder *Sarria*, rivier en stadje in Spaansch Galicië.

Uitgebouwd met een -*ko*-suffix:

Sarca, riv. in Italië, die in het Garda-meer vloeit. *Sark*, riv. in Schotland. - *Sarkau*, een visschersdorp bij Koningsberg; *Sarkholm*, een eiland in de Golf van Riga.

Sarce (uit * *Sarcia*?), fransche riv. (Aube), die in de Seine vloeit.

Uitgebouwd met een -*to*-suffix:

La *Sarthe*, welbekende fransche rivier, en daarvan afgeleid le *Sarton* (Orne).

Eindelijk moeten hier nog genoemd worden de *Sar*, in Spaansch Galicië, die bij Pomponius Hela onder den zonderlingen vorm *Sars* te voorschijn komt, en de *Sarela* (verkleinwoord), een zijtak van de *Sar*.

Streng genomen zou * *Sarra* in Vlaanderen kunnen ontstaan zijn uit * *Sarza*, door overgang van *z* tot *r*, of uit **Sarna*, door assimilatie of inlijking van *rn* tot *rr*; vgl. *Sterre* = voorhoofd, waarnevens *Sterne* (zie DeBo), hd. *Stírn*, wel verwant met Gr. στέρνον. Doch geene van beide veronderstellingen is waarschijnlijk te noemen.

Zarre zal wel voorgermaansch zijn; het is niet eens zeker dat het woord indogerm. is. In deze voorwaarden ware het vergeefsche moeite een etymon te zoeken. Tot voldoening nochtans

van een of anderen onverzaadbaren geest weze de mogelijkheid toegestaan van een woordkern *sxr*, met de beteekenis ‘kruipen, glijden, vloeien, - water’ waaruit, met eenigen goeden wil, verscheidene indogerm. woorden kunnen afgeleid worden.

Aanm. - Opmerkelijk is het dat ook in Rusland eene rivier *Sara* bestaat, en daarnevens afleidingen als *Sarascha, Sarpa, Sarya*, enz.; ja, tot in Boekharië toe heeft men eene riv. *Sarasu*.

Maar wat nog wonderlijker is, het is dat Amerika wemelt van soortgelijke riviernamen. In het Noorden van Zuid-Amerika: *Sara, Sara Yacu, Sarabita, Saraguro, Sarapiqui* en eene dozijn andere; *Saranac* in den Staat New-York.

A. DASSONVILLE.

Wilde ranke

Wilde ranke,
brooze brame,...
'k zag u staan bij wintertijd;
'k vinde u weder,
en ik vrage u
of ge nog de zelfste zijt. -
Wilde ranke! -

'k Zag u schuilen
diepe in d'hage,
waar de winter snauwde en beet;
'k zag u treuren,
ziek en deerlijk.
zonder lust en zonder kleed. -
Diepe in d'hage! -

Dood daar, onder
al dat dood scheen,
zonder spieren, zonder macht;
houdend om u
slom gedraaisel
niets,... tenzij uw stekkerkracht. -
Slom gedraaisel! -

Eenzaam, zwijgend,
en in 't duister
schouwend naar Gods stergebied;
of bij dage
't wit beschaffend
dat de sneeuw daar wentelen liet. -
Eenzaam, zwijgend! -

't Voorjaar kwam, en
't schudde u wakker,
't zette uw lijf vol bloei en geur;
en ge vocht met
't loof van d'hage,
weerdet 't weg, en kroopt er deur. -
't Voorjaar kwam! -

Kopkes nu, en
rings omzet met
glimmende oogskes, dicht bijéén,
lijk geschapen
in de liefde om
blij te zijn, en nooit te scheên. -
Glimmende oogskes!

Kopkes lacht maar,
lacht, en haast u,
want ge 'n weet, zoo welgezind,
dat g'in 't eerste
van uw vreugde
't laatste van uw leven vindt. -
Kopkes, haast u! -

Brame, 't donkert
in de veite
van uw rustig breed gewaad;
't spant nen opbrengst
die mij groet, en
minzaam mijnen dorst verslaat. -
Milden opbrengst! -

Brame uw goedzijn,
al uw deugddoen
stort ge junstvol in mijn hert,
en 'k vergete 't
van zoo zaan[1] ik
wederom op de bane tert. -
O 't vergeten! -

Slappe slinger,
kweekt uw beiers,
blijft hier uwen stam getrouw;
geeft de vrucht ons,
houdt uw stekkers,
voor die boos u schenden zou. -
Slappe slinger! -

Wilde ranke,
brooze brame,
'k zag u staan bij wintertijd;
toogt ons, toogt ons,
telken zomer,
dat ge nog de zelfste zijt. -
Brooze brame!

Nieuwcappelle.
A. MERVILLIE

't Mirakelboekje van Gulleghem

(*Boven, bl. z55, 184, 199, 231*).

BESPREKING. Bovengezeid Mirakelboekje zouden we beter noemen een kleine verzameling, te vinden op de 9 eerste bladen (9 voor- en 8 aarkanten) van een grooten ingenaaiden ‘bouck’; deze, metende 0,20 br. × 0,25 h. × 0,012 d., besloeg voordien zes handen

(1) Van zoo zaan = van zoo haast; voor *zaan* vergelijkt 't engelsch *soon*.

van vier tweevoudige bladen papier (is 48 bladen waarvan er nog 36 1/2 overzijn). 't Werk, in '1660' daargesteld, was blijkbaar bestemd tot een eerewerk. Het is nooitmeer nadien met eenig ander mirakelverhaal vermeerderd of aangevuld geworden; zelfs werd het dan later, als een verouderd buitendienstestuk, ten nutte gemaakt om er (vanaf 1771 een 5tal jaren lang) de uitvoering in aan te teekenen en (ergens in 't begin van de 1800) de gegeldschap in op te stellen van stichtingen en diensten.

Die 'bouck', uitgeweerd met een beetje slete toch op den rug en met hier en daar een blad eruit (uit het deel dat volgde op de 'mirakelen'), is wel bewaard, mits evenwel de opmerkinge dat de perkamenten slagers van den band zijn uiteengetrokken geworden door een snuisteraar uit onze dagen, die uit was wellicht achter oude oorkonden welke hij vanbinnen in de slagers vermoedde, en waarvan hij er daar werkelijk eenige in vond(1).

Op den voorkant van den band staat in gestel van thalven de 1800 '*Dezen Boek || Behelst de Beschrij||ving der Mirakelen || van O.L.V. Gulleghem*'.

Houden we ons nu bij onze mirakelverhalen alleen.

Deze zijn 'Ghecopiert den i4 febr. i660 vut het oude exemplaer van daten i450'; een afboeking dus, in één haal uitgewerkt door een deelmansdiener (noemen we hem Dd) ten dienste van deelman Verbeq te Kortrijk (noemen we dezen Vb), dewelke Vb daarna 't werk ambtmatig waargekeurd en behandteekend heeft(2).

Alles zal geschied zijn op last van 'onzer vr. ghulde van Ghuldeghem' waaraan Dd, op zijn voorblad, 's werks eigendom toekent.

Voor 't afboeken zelf, Vb 'n zag er allichte zoo nauwe niet op; bij 't overzien liet hij onhebbelijkheden staan(3) of verbeterde die maar half(4). Een geluk voor hem dat Dd zelf zindelijker was: wel een keer verstrooid ja,

(1) Nl. van 1594, 1613, 1654, samen met andere XVI- en XVII^{d}euwsche brokjes opstel, allemaal van inkomstrechten, geldzaken en rekeningen.
(2) Vgl. alhier bl. 234, opm. 1.
(3) Vgl. boven, bl. 184, opm. 7; bl. 231, opm. 2.
(4) Boven, bl. 184, opm. 2.

maar zijn werk meerendeels herkeurend nadien[1]; bovendien over hem de groote gave hebbende van steeds te doen om, or gebeterderwijze, slaafs en enkel over te stellen wat hij vóór hem gesteld en af te boeken vond. Daaraandank werd het ons mogelijk in zijn werk eenigszins het ooropstel van ‘het oude exemplaer’ te herkennen.

Stipt hebben we, hier in Biekorf, Dd's werk wedergegeven, op de ‘ù’ na en de ‘/’ (= de virgula, 't scheidschreefken), welke we vervongen door ‘u’ en door ‘,’. Buiten een krinkel hier en daar als aanvullingsteeken op het einde der reken waar dat de woorden niet toekwamen, is er waarlijk niets buitengewoons aan de stelwijze waar te nemen.

Hoe bestond nu (gezien aldoor 't werk van Dd) ‘het oude exemplaer van daten i450’?

Eerst en vooral daarvan miek geen deel uit: de voorzeg behelzende de toekenning, op 't voorblad, nl. ‘Desen bouck || behoort onser vr. || ghulde van ghul||deghem’. Want de eerste die spreekt van die ‘ghulde’ is de steller van 't laatste ‘mirakel’; dan, deze stelde nog ‘Ghuedelghem’, niet bekwaam om te letten op 't klankenspel van ‘ghulde’ met ‘Ghuldeghem’, welk spel evenwel duidelijk uit- en doorgedrukt staat in gemelde toekenning; bovendien hij, deze laatste verzamelaar, zou gesteld hebben ‘beboert’, niet ‘behoort’, ongetwijfeld[2].

Integendeel de hoofding op bl. 1: ‘Dit naervolghende zijn de mirakelen van onser vrauwe van Ghuldeghem die...’ enz. is van spellingswege blijkbaar verwant met de eerste ‘mirakelen’, uitgeweerd de stelwijze ‘Ghuldeghem’, welke afsteekt op alles wat achterkomt heel het werk door, en welke door Dd alzoo tot ‘G*huldeg*hem’ zal gewijzigd zijn meegaande-weg met zijn voorblad.

Dan stelde Dd het woord ‘Eerst’, waarvan hij

(1) Vgl. boven, bl. 156, o. 1; 184, 8; 185, 3; 187, 2 en 3; 231, 3; 232, 5 en 6; 233, 3 en 6.
(2) Vgl. ten bewijze, wat staat alhier op bl. 255.

echter de weerga reeds achterliet vanaf 't volgende stuk, waar hij gemakkelijker vond liever het getal ‘2’ bij te stellen, waarom hij dan ook het getal ‘i’ bij het eerste weer stelde.

Vandanvoort boekte Dd bloot af wat er stond.

En 't is zoo dat we zien dat ‘mirakel’ 1 tot 16 volkomen verschillen van de reeks 17-19, nl. in opzicht van spelling en trant; daar heeft men duidelijk twee einden twee afdeelingen aan 't zien, waarvan 't eerste ten anderen zelf (nu eerder in opzicht van geest) kan ingedeeld worden, trouwens in een deel 1-8 en een deel 9-16.

I. Deel 1-8 werd gesteld door een waarnemenden geest van 'n mensch (heeten we hem W), op bladjes afzonderlijk (vgl. alhier bl. 254); geschiedkundig-weg, droog, en met ‘oorconden’ of getuigen erbij; deel 9-16 veeleer door een liefhebber (zeggen we L) die eensdeels 1-8 overnam (maar met slechts enkele van de namen der ‘oorconden’, waarachter ‘etc[a]’), en anderdeels 9-16 verhaalwijsde en zonder gemaar van getuigen aaneenbracht.

II. 't Ander einde (17-19) zal zijn van een mensch die medeen èn een waarnemende geest èn een liefhebber saam was, herder ‘Jan de Wale’ misschien (heeten we hem WL) die hemzelf als getuige erin meemelde, en die schijnt, in 17-19, aldooreen den geschiedkundigen trant van 1-8 mede met den verhalenden trant van 9-16 te hebben willen vermengden. 'k Zou denken[(1)] dat WL (Herder de Wale?) de ‘ghulde’ gesticht heeft omtrent 1503: daar hij de eerste haar vermeldt, en tevens eerst haar ‘zorghers’ doet tusschenkomen in datzelfde 1503. En omdat 't boekje dan even ook stopte, mogen we zeggen wellicht dat hij zijn boekjen heeft opgevat (dat werk nl. van W+L met 't zijne daarbij) als een stuk oude gedenkenis om te leggen in de lâ van de ‘ghulde’, of wie weet ook om gedrukt te worden; verdere gevallen-tewege gingen misschien dan op een nieuweren ‘bouck’ moeten worden gesteld, een die in de handen mocht zijn, maar die ongelukkig òf nooit ernstig begost òf eenmaal verloren gevocht is. WL om zijn boekjen aaneen te krij-

(1) Vgl. verder, bl. 255.

gen (we meenen dat werkelijke ‘oude exemplaer’ zooals het door Dd wordt genoemd), moest dus ander's niet doen in 1503 als 't werksken van L volledigen (nl. er 18 en 19 bij voegen, want 17 kon hij er reeds in 1490 bijgebracht hebben... indien we op de spelling alleen mogen voortgaan).

Diensvolgens ons dunkens:

1. 1-8 werd eerstmaal gesteld door W zoogezeid. Uitreden eensdeels van zijn woorden ‘Ghrietken... die *zint* heeft ghenomen Goessin vander beque te huele’ (1), ‘ende es *noch leuende man*’ met of zonder ‘wonende’ of ‘wonachtig te...’ (2, 3, 4); uitreden anderdeels van de daadzaak dat Hannekin (2) en Jooskin (4) alle twee, ten tijde hunner genezing ‘oudt ontrent vj Jaer’, mede ten tijde van 't opstellen ‘oorconde’ of getuige en dus merkelijk ouder geweest zijn, valt er te denken dat W zijn acht eerste getuigstukken tamelijk laat en alverre in één smete heeft bewerkt. Zal dit soms niet geweest zijn in '76? Metterdaad 't en 8 die even dat jaar zijn geschied, blijken bij 't lezen veelmeer dan de vorigen meelevenderwijze verhaald. Alleszins later dan 1476 kan W bezwaarlijk die reeks **1-8** gesteld hebben, want in '77 gebeurde 't geval van Causselle (9), 't eigenaardigste geval dat te Gulleghem voorviel, en W 'n ging het toen niet zooals nu eenvoudiglijk achterlaten: wel gezeid ‘achterlaten’ want 9, weet wel, is van een anderen trant, en dus van een anderen steller, zooals we even gaan zien.

Bovendien tot bevestiging: men neme nu aan eens dat 1-8 algelijk na '76 ware gesteld, en bijgevolg dat 1-8 dit ware geweest samen met 9, het ging moeten zijn een behoorlijken tijd na '77 ('t jaartal van 9), immers omdenwille van wat er staat van ‘de coorde’ welke ‘noch’ hong daar ten dage des opstels (als een verschijnsel waarvan lijk de zin was een beetje vergeten gerocht); evenwel echter ‘merkelijk na '77’ zou allichte de tijd zijn dat L aan 't opstellen was; en, zoozijnde, W's opstel 'n ging toen nietmeer noodig geweest zijn.

Zeggen we dus dat 1-8 *is gesteld daar-of-daar in 1476*.

Toen waren: Ghrietken (1) reeds een 38 jaar, Wanneken (2) een 50. Hannekin (2) 26, Roegekin (3) 23, en Jooskin (4) 15.

2. Daarachter kwam L (een liefhebber nu) die, naar onze meening hierboven, ten eerste W afboekte, een beetje beknopt[1], en ten tweede 9-16 eraan toevoegde. Hij werkte naar der menschen geheugen, en met ‘daer ontrent’'s[2] bij de jaartallen. Ook hij bewerkte zijn eigen gedeelte (9-16) alineens Onloochenbaar staat dat deel afgezet door zijn heel-eigenen trant.

Eerst en vooral het verschik van 1-8 en van 17-19 door zijn meer-ongeschiedkundigen aard, te weten b.v. door zijn verzuim van getuigenaanwijzing, ook door zijn gebezig van een meer-volksgeneeskundigen uitleg. Dan, weer tegenover 1-8 en 17-19, komt het voor vele-vlugger en vlijtiger, en velemeer gevoeligerwijsde: 't luidt als een eerelied voor O.L. Vr., waarin ieder ‘mirakel’ als een schokske geuit wordt, immers vanaf 10 telkens uitgaande op ‘*lof hebbe godt ende onse vrauwe*’; dees is als een weerzang, welkes aanzet in 9 reeds aanklinkt in de woorden: ‘*gode lof ende onser vrauwen die dit mijrakele daden zoo geschijen*’, en welkes ‘longior conclusio’ in 16, het laatste stuk, wordt ‘*lof ende danck hebbe god ende onse vrauwe van huerer gratie ende mij rakelen die zou vp ons laet gheschijen*’.

Dat de reeks 9-16 ineens werd gestéld is weer nog te zien bij een nader beschouwen der tijdenaangevinge: 9, gebeurd in '77, is slechts (bedenkt het nog-hangen der ‘coorde’) een merkelijken tijd nadien-maar geboekt; 11 vermeldt een genezing uit '78 welke maar een half jaar daarop was voltrokken; ook nog 13, en even 15 en 16, konden door L alreeds niet-meer stipter worden bestaakt dan met een ‘daer ontrent’ bij hun jaartal '78, '79. En wanneer dus zal L zijn werk hebben verwezenlijkt? *Tamelijk-wel na '79 wis, maar ook toch vóór '90* (toen immers 17 is geschied).

(1) Namelijk al de reeks der getuigen inminderend (**1, 2, 3, 4, 5** en **6**). Hij was niet voor getuigenaanwijzing, 't is te zien aan **9-16**.

(2) Vgl. **13, 15, 16**.

Ten slotte merken we hier op dat het ‘geschiedkundige’ deel 1-8 wel zal op losse bladjes geboekt geweest zijn (iets dat men meer deed alstoen); anders bestond er voor L geen reden om nu bij 't aaneenbrengen van een algemeen ‘eerbetuigende’ werkjen eerst eens 1-8 daarin af te boeken: stond immers 1-8 op een boekjen alreeds, L (die vanzelfs voor 't langste werk niet 'n was) L ging veel gemakkelijker hebben ontstaan met dat bestaande boekje liever voort in te vullen., zooals verder, na L, het WL heeft gedaan.

3. L had hem een beetje gevoegd naar den trant van W; maar WL nu, al had hij - dit spreekt - onvermijdelijk W en ook L doorlezen, WL 'n nam er haast niemendalle van mee, hij liet onveranderd het werk van zijn voorgangers staan, en - op 'tzelfde boekjen alvast (nl. gemaakt door L) - ging nu even een heelen gang op zijn eigen.

Inderdaad: 18 en 19 (en 17 doet met hen mee, want 17 kan den ijverzuchtigen opstel van 18 niet loochenen[1]), 18 en 19 voeren een tale, reeds aan 't geworden in 17, een tale zoo verschillig van die van W en van L, dat er geen twijfel kan zijn of 17-19 zijn door een derden man opgesteld, t.w. WL. Deze - WL - boekte zijn zaken daar-of-daar *meegaande-weg met de voorvallen. Werkelijk* 17, gebeurd *in 't jaar 1490*, dus in tijd niet te verre af van de opstellinge van 9-16 (ja min verre daarvan dan van 't gebeuren van 18 en 19 zelf), doet in opzicht van spelwijze mee met 18 en 19, maar schijnt toch in dit eigenste opzicht van spelwijze een beetje min vreemde aan 9-16 dan het 18 en 19 zijn: is dit niet een teeken bijgevolg dat deze twee laatste veel later zullen gesteld geweest zijn? Aan een anderen kant 18 en 19, omtrent samen geschied, nl. *in 1502 en 1503*, zijn volkomenlijk onafscheidbaar vaneen, en volstrekt heel iets anders als al het voorgaande van 1 tot 16. Inderdaad hoe erg toch verschillig bij W's en bij L's, is WL's spelling ten eerste: sedert p*i*ne (in 3, 4, en 9) was er niets-

(1) In 't verheffen b.v. van Gulleghem boven de andere beêvaarten.

moer dat trok op zijn l*i*ve (19), vercr*i*ghende en h*i*lpt (18); we waren gewoon aan w*a*rt w*ae*rt h*ei*ft p*ei*l- en p*eij*lgrimage gew*eij*st vr*au*we l*eu*sde w*o*nen w*o*nachtig w*oe*nde zelfs (1 en 9) en -*oo*- overal, terwijl het nu schielijk w*e*rt is, en w*ie*rt (17) p*ee*lgrimage isab*ee*le (18, 19) vr*o*uwe (17) l*o*ste (17) w*ue*nende (17), en anders (stilaan in 17, en in 18 en 19 uitsluitelijk) -*oe*-, z*oe*, v*oe*rn*oe*men, *oe*rc*oe*nden, sch*oe*ne, beh*oe*rende, tr*oe*st. Dan de zwaai van den zin, tevoren bij W en bij L eenvoudig en helder, boektalig, wordt bij WL verhakkeld, verwrongen, klapvoerig. Eindelijk bij WL ontvallen de gebruikelijke wendingen; W en L werkten invulwijsde of zoovele, WL liever afwisselend-eigen. '*Hier of zijn oorconden*' uit 1-8 luidt heelemaal anders in 17 en 19; van '*de bede ghedaen* Ding *wart ghenezen*' (2-5, 7-8, 10-16), of van '*ende dede huer peilgrimage*' (4, 8-12, 13, 14-16) of van '*lof hebbe god ende onse vrauwe*' (9-16) blijft alleen over een verre gedacht in enkel 18; en van 'ghenas... *bijder hulpe godts ende onser lieuer vrauwen*' (1-16) geen spoor meer te zien bij WL, nievers. WL is oorspronkelijk, en velemeer volksch: hij is 't in zijn tale, en die tale brengt uit dat hij, zooniet uit een anderen tijd[1], dan toch uit een ander gewest is; volksch toogt hij evenzoovele in zijn geest, trouwens uitnemende thuis als hij schijnt ín de kennis van 'diuersche plaetzen' die de steekte aan Gulleghem deden, en met een werkdadigen ijver bezield om daartegen stand te behouden.

Zou 't nu zijn (ja eerst uit godvruchtigheid wis - geen reden om dit te betwijfelen -) ook niet een beetjen uit alzoo zulke volksche strijdmoedigheid dat hij mogelijks zooals we boven[2] vermeenden, een 'onser vrauwen ghulde' van Gulleghem stichtte? Hij is de eerste om daarvan te spreken, en wel in 't laatste 'mirakel'. Heeft hij 't boekje, dat 'oude exemplaer', volledigd en terzelfdertijd afgeknoopt als handvestelijken

(1) W ten vroegste in 1476 en WL ten laatste in 1503, taalkundig gesproken, 'n leefden toch nietverre vaneen.

(2) Bl. 251.

inzet voor zijne ‘ghulde’? En hij, WL, was hij soms niet de ‘prochipape van ghuedelghem Heer Jan de Waele’? We zouden durven gissen vanja... doch 't blijft bij een gissen.

Medeen zou het aannemelijk worden dat het boekje niet voorgezet werd, daar het voor de ‘ghulde’ lijk gold als een stamblad eens voorgoed opgesteld.

Dan, 't was wellicht uit deze reden om 't even, dat, in 1660, de ‘ghulde’ ervan hield dat het op-een-her en ambtmatig zou afgeboekt worden, een keer heel weer in het nieuwe. Deelman Verbeq, op zijn deelman's (toen zoowel als nogheden) trok er dan plechtig onder en boven, bezijds en tusschenwaard-in, allemaal trekken en schreven om, die moesten beletten het stuk ooit verder te wijzigen.

.....

Nu, dat 't werkje gedrukt staat, zal het nog te beter bewaren.

.....

Is eentje om nevens Lombardzyde's te stellen. Dan hebben wij ookal Dadizeele's tewege. Wie weet er dan nog?

L. DE WOLF.

Ter gelegenheid der Vriendenvergaring voor het vieren onzer Zilveren Bruifoft.

't **W**ORDT avond, Vrouwe, voor ons' oogen,
dáár straalt een zilvren glans...
Laat, dankbaar, blikken ons ten hoogen
met onzen kindrenkrans;
vóór 's Heeren voet, als offer dragen
de vruchten van den dag,
en Hem een langen avond vragen
vol licht en sterrenlach!
Heb dank, o Jesus, om den zegen
van onzen huwlijksstond,

om al de bloemen op de wegen,
om zoen van kindrenmond!
Heb dank om 't Brood dat Gij kwaamt breken
ter Kerk en in ons huis,
om 't vrome Woord dat Gij kwaamt spreken
dáár hoog van op Uw kruis!
Heb dank ook om de donkre dagen
van onrust en van smart,
zij leerden ons het leven dragen
met vromer liefde in 't hart!
Heb dank omdat Gij liet beleven
ons dezen avondstond
en dat Gij ons, langs najaarsdreven,
zoovele vrienden zondt!...
O mocht die avond lang nog duren
en zalig zijn lijk nu!
En komt de nacht. Heer, doof de vuren,
't is immer dag bij U!

O.L.V. Geboortedag, 1925.
X.

De oorlog in Dickebusch en omstreken

(*Vervolg van bl. 236*).

*1915. Woensdag, 3*n *in Lentemaand*(1). Betrekkelijk stille.

*4*n, *Donderdag*. Smijtschroot om en over Plaatse.

*5*n, *Vrijdag*. Van 'tzelfde omendom de kerke. Tusschenin 'biddag... tot na de negenmisse. Hebbe geen vreemde biechtvaders bijgekregen. 300 HH. Nuttingen. Lof ten twee'-en-half. En... van na de negenmisse tot den zessen van den avond gestadig berechtingen, waarvan eene op Voormezeele in de herberge ‘'t Paviljoen’. Daar, bachten 't huis, 'n stond het niet van 't gesmijt. Aan de Krommen-Elst-reke is een peerd doodgeslegen en twee

(1) Boven, op blz. 236, staat kwalijkgezet; ‘den 1n Dinsdag; den 2n Woensdag’; 't is te verbeteren dat, in Maandag en Dinsdag.

krijgsliên gekwetst. In ‘Café Français’, ‘Café Belge’, en nog twee andere huizen dier reke waren de menschen even teruggekomen, en nu zijn daar drie woningen in diezelfde reke besmeten en ingeslegen; zooals ten anderen ook 't huis van Beun den groenselman en de hofsteê vóór den ‘Café Français’.

Van de zes die berecht zijn, reeds vijve gestorven.

*Zaterdag, 6*n. Boer Jul. Delanotte - God loone zijn goêhertige ziele - overleden te Poperinghe in 't Gasthuis: had de ziekte betraapt van onder zijn ontelbare vluchtelingen ten zijnen huize milde binnengenomen.

Van vroeg reeds in de kerke hoor ik weere de ‘schuifelaars’. Opnieuw is 't te doen tusschen Zweerd en Hallebast. Een gevaarlijken hoek, omreden van 't eendelijk verkeer dat er is, 'tgene de Duitschers schoone gewaar kunnen zijn vanuit hunne grachten op Wytschaete. Ben er allange in verwonderd dat de Engelschen den toren van Wytschaete rechte laten: vandaaruit kan de vijand heel ons dorp hier doorschouwen. 't Is waarlijk om te denken dat de Engelschen hier geen gedacht van de streke 'n hebben. Dikwijls, vanzoohaast dat hun weg-en-weeregeloopsel begint, is het ook dat de smijtvlage losbreekt; en dan telkens gaan de Engelschen op van bespieding en uitloererij, maar nooit 'n schiet het hun in dat de vijand geen bespieders vandoen heeft. 'k Heb het meer dan eens al aan de groote mannen gezeid.

*Zondag, den 7*n. Nog veel HH. Nuttingen. Alreeds een 600 in deze dagen... Maar nog een keer de kerke vol krijgsvolk... Weerom gesmijt ringsom ‘Het Zweerd’.

Driemaal te weke komen de engelsche snijheeren in de herberg ‘Het Hoekske’ om de ziekte te ‘zetten’. De eerste keeren hadden ze maar heel-weinig nering: enkel een 25 tot 30 liefhebbers iederen avond. Zotte dingen worden daarover verbabbeld, en 't volk heeft er 'n schrik voor: drie menschen, zegt men onderander, zijn te Vlamertinghe gestorven daarvan. Dezen avond nochtans waren er hier een 125 aan 't mes. Op sommigen die het hun lieten gedoen, heeft het een beetje gegrepen, en ze liepen wat met de koorts; van anderen, 't is alleen

omendom den stek dat er wat moeringe aangroeit; doch geene zijn ziek. Later, 't doet, is 't gebeurd met tweedrie'n dat ze er erg van geweten hebben, maar die en waren al nietmeer te goed bij het zetten.

Iedereen, wordt er uitgebeld nu, moet de schade gaan aangeven hem door het fransch leger berokkend.

*Maandag, den 8*n. Halfnachts brandt het huis van Henri Desmarets', door de onvoorzichtigheid van belgsche geschutsliên op 't hof daar gelegerd.

Reeds drie dagen gebulder al de kanten van Boesinghe.

Heden zet ik eens uit naar Vlamertinghe Van Reninghelst voort, veel engelsche schuilwoonsten en vluchttimmers, vooral aan Smijter's hof: 't is er als in een berdelen dorp Te Vlamertinghe op Plaatse stropt het van Engelschen. Westnieuwkerke weeral besmeten, E.H. Masschelein kapelaant thans aldaar insteê van E.H. Reynaert die er gedood is geweest.

Te Remi Onraet's alreeds voor de tweede maal braken de Engelschen in den kelder, en stolen daar boter.

Dan weere met velen in ‘'t Hoeksken’ om hun te laten de ziekte zetten: ik ook, nog 't en kwol me niet.

Alswanneer een vliegtuig opdaagt, steekt de schildwacht het schuifeling, en al wat van 't leger is kruipt dan ievers op kant om uit de ooge te zijn.

('t Vervolgt).

[A.V.W.]

We gaan naar den diepen,...

en gaan we naar den diepen. In een beschaafd-vlaamsch bestek voor verwarminge, lees ik: ‘we verzekeren zooveel *surface de chauffe*; de *radiateurs* zijn met *robinet à cadran*, dubbel *réglage* en aanteekening *chaudfroid*, ook met *luchtpurgeurs*, maar zonder *cache-radiateurs*; de buizen zijn *speciaal* voor *chauffage, tubes bleus à emboîtement de la Meuse*; de ketel is een *système* van onze *constructie gesondeerd* met *autogeen*; daarbij is een *thermometer*, een *robinet de vidange*, een *hydrometer* en de *ustensiles de chauffe*; op den zolder wordt voorzien een *vase d'expansion* en een vrieswerend *dispositief*. Alle *appareits* zijn *onder uw responsabiliteit*’. De Vlaming voor wien dat gemaakt was, een vriend van me, vroeg me dan: zou er daar nog iets bij ontbreken? En ik heb hem geantwoord: ja 't... nog een woordenboek.

BROM.

Hoe Gezeid,...

HOE GEZEID, vraagt er een Lezer, ‘les arts précieux’? (Vooreerst ons gezwicht van het vlaamsch op te vatten alsof het vanaard was bestemd om 'n vertaling te moeten zijn van het fransch). Denken we in 't vlaamsch: ‘les arts précieux’? = *tooiwerkkunst* of *kleintooi*. Daaronder de *boekbetooiing* met ‘enluminures’ = *kleinschildering* en ‘miniatures’ = *kleinteekening*. Ook ‘émaux’ of *glimsteentooi*: ‘ - champlevé’ - *steekglim*; ‘ - cloisonné’ = *zetglim*; ‘ - translucide’ = *gielglim*; ‘émaillage’ = *aanglimming, aanglazing, verbrandverving*. ‘Incrustations’ = *tooilegkunst*; ‘mosaïque’ = *steenlegtooi, steenleg*; ‘parquetage’ - *houtlegtooi, houtleg*.

Bloemperken te wenschen in Brugge?

'n Uithooringe. (*Vgl. boven, bl. 71, 93, 141, 161, 189, 212, 236*).

BLOEMPERKEN? Te wenschen? Alleszins niet meer in dezen tijd van het jaar!

Om eerlijk te zijn, moeten we stoppen hier nu. De menschen 'n zouden voortaan de zake in heurzelf niet beschouwen; maar zouden op den hals van de bloemperken veel kwalijkheden weten te leggen die meer aan het wintertij' liegen.

- Maar even hierin, zei er ons een tuinbouwer nog (de laatste wiens meening wij afvroegen) even in dit doen van de menschen die zoo gemakkelijk vervallen bloemen verstooten, ligt er iets dat 't inschouwen weerd was bij 't aanleggen van perken alhier. Een bloeme, zei hij, is een voorbijgaande schoonheid; ook, eens dat ze weg is, niemand 'n hecht hem eraan. Alzoo, zelfs waar de bloemen te zomer nòg zoo voldeden, daar gooien te winter de menschen ze geren aan kante. Maar de bloemen geven 't hun weere. Een bloeme groeit ook, voor heurzelve; ze is even zelfzuchtig, veel meer dan gebouwen die de eene de andere verheffen: ze is geren bekeken voor heur; ze staat liever alleen dan met veel - als ze schoon is -; ze 'n houdt er niet van te moeten helpen tot anderman's opschik; zelfs hoe schooner de bloem is, hoe meer ze lijk doet om, ringsom heurzelf, het allemale voor heur te doen dienen tot achtergrond. Zooals ge

ziet, tusschen menschen en bloemen, dat is lijk katje mij katje-weere.

- Maar dan, zeiden wij, voor die dat dieper wilt inzien, dus om Brugge schooner te maken (neemt in den zomer nog), Brugge, niet 'n bloemhof maar Brugge, ge 'n moet er dan geen bloemperken uitstallen?

De man 'n had nog zoover niet gedacht, maar zei hij:

- Inderdaad, 'k en zeg niet van-neen: ‘schoone’ bloemen te Brugge zouden doen om zelve bekeken te zijn, ten nadeele van wat er is omendomme, van Brugge dus zelf; en ‘leelijke’ bloemen, vaneigen 'n moe'-je nievers vertoogen, en nog minst toch te Brugge.

... Toe! Daarop stoppen we dus.

We hebben de menschen uitgehoord, de Bruggelingen over hun eigene Brugge; en de Bruggelingen, durven we zeggen, hebben liever geen ‘perken’ te Brugge. Gers ja, boomen ja, linden, kastanjen, inlandsche-van-hier! Maar geen bloemperkerij op zijn engelsch, noch ook op zijn fransch, noch ook op zijn duitsch, noch op zijn Antwerpsch ook niet, noch op zijn Oostendsch of zijn Kortrijksch.

Maar enja, sedert dat Brugge ‘gekend’ is als schoone, alles wat vreemde is wilt hem hier komen moeien met Brugge, om Brugge nog schooner te maken... alsof zezijlieden dat éérste schoon Brugge gemaakt hadden. De Bruggelingen 'n kennen er niets van voor hen... al is 't dat er zonder de Bruggelingen nooit geen Brugge 'n ging zijn! En die vreemden, ze doen er wat mee! Allemaal gril,... tot dat er morgen een nieuwere gril komt.

Dan de Bruggelingen, wat blijft er hun over daartegen te doen? Als 't niet en mag zijn om, zijzelf, hun eigen Brugge op hun eigenbrugsch nog brugscher te maken, dan 'n kunnen ze anders nietmeer, als wachten tot dat al dat gegril een keer uitzij, en dat al die vreemde opschikkerij doe als het perk op de Kiekenmarkt, heur eigen dood sterven en, is te hopen, eerst of laatst een keer uitgebroken en op een karre gelaân, met den leegsten dienst (den ‘reinigingsdienst’) al de Gentpoorte uit, daar ievers aan 't IJzerhekken uitgekeerd worden.

Brugge! Uw brugschheid kost moeite, sedert dat velen die U niet 'n kennen, U spijts Uzelven, op een nieuw willen verbrugschen... laten we zeggen verbrodden.

DE BEER.

Mengelmaren

Boekennieuws

K. Van den Oever. De '*Hollandsche Natie*' *voor een Vlaamsche Spiegel*. Roermond, Romen, 1925, in-8^{n}, 110 bl. met Steller's afbeelding.

Mooi vanbuiten en verzettelijk vanbinnen.

Karel Van den Oever in zijn oogen bekeken, ziet er een man uit die eensdeels met zijn rechterooge de dingen alom onrustig en alleszins priemde doorangelt, maar die dan met zijn linkerooge goedhertig ook doet om - reeds alleen met zijn blik zoo - al zijn stekskes en kwetskes zacht te overstreelen en weer maar te heelen.

En ja inderdaad, zoo is hij hier waarlijk. Zijn boekske is een verzameling van losse gedachten van hem, gericht op hier en op daar al verschillende kantjes van 't kettersch Hollandsche leven, kunst en bewindschap en huishouden, waarvan hij scherptalig het hertelooze uitboort, met telkens echter een vermaningske erbij, zoetaardiglijk-lief, hoedat uit het roomschgeloovige Vlaanderen daartegen hulp kan worden gevonden. En... wanneer Vlaanderen soms, tot dat werk van verpleging naar Holland door hem overgetrokken, wanneer Vlaanderen zou rieschen niet naar zijn zin alzoo-seffens mede te willen, dan, slacht (met oorlof) den trekhond voor wien hij scheen te verantwoorden doch die koppiger staat dan hij meende, dan geeft hij hem, hij, uit eigen allerhoogste gezag, - want hij is als de menner van Vlaanderen's voertuig - dan geeft hij hem duikerlings duchtig een duw alvanachter. Gezelle b.v., die lijk niet gevraagd heeft aan Steller en weergaân, wat er hem toen stond te doen om meê te helpen in 't bestrijken van 't Hollandsche ruw met het zoete van Vlaanderen, Gezelle heeft het ook al te boeten 'n twee-drietal keeren: 'Gezelle's kadans is uit de oude doos' (53); Gezelle vertaald in een andere tale [en dus ontdaan van zijn vleesch en beschouwt op 't gebeente] is enkel 'een dichterlijke schim' (55); en, wat hij heeft van gestalte, hij zoowel als Vermeylen, Verriest. Streuvels, Van de Woestyne en Van Langendonck, heeft hij, om zijn gevoel te hebben 'gelaafd aan de verstandelijke bron van Hollands cultuur' en te hebben 'versterkt aan Hollands intellektueele rijpheid' (70-71)!

Dat alles is een keer geestig om te hooren; meestendeel smakelijk; verheffend altijd; te lezen om eens te vernemen hoe Steller's gedacht is. Steller ten anderen 'n eischt hoegenaamd niet dat ge hem in alles gelooft.

Waar hij op uit is hoofdzakelijk, staat in een herdruk die volgt, nl. van zijn ‘Hollandsch-Belgische Toenadering’, van welke toenadering immers te weten ‘de barrière in Vlaanderen ligt nergens anders’ (66).

Allemaal zulke werken, door zulke eigenaardige geesten aaneengebracht, bevelen we geren ter lezing: 't is diepzinnig, blijverwig, aantrekkelijk, voor een verstrooiing een keer....Doch voor die ‘Toenadering’ - 't doel van den Steller - we blijven bij de meening dat Gezelle b.v. er eenigszins meer voor gedaan heeft, met aan de dietsche kunst, zoo hier als in Holland, evengelijk den weg naar het volk en 't verleden te wijzen, dan al onze nieuwere Hooge-Beschouwers en werkelijk alleen-in-delucht-bouwers!

* * *

Al. Walgrave. *Het Leven van Guido Gezelle*. Amsterdam, Wereldbibliotheek, 1923-'24, 2 dln, kl. in-8^{n}, 402-386 bl., met talrijke afbb.

We zijn 'n beetje ten achteren daarmee.

Maar 't werk 'n heeft er niet bij geleden is te hopen. 't Is immers genoeg alom besproken en aanbevolen geworden. Bovendien dat zijn van die werken die aanbevelinge kunnen ontberen.

Gezelle staat erin, voor ons hier die immers Gezelle gekend hebben, waarlijk als de eenvoudige man gelijk hij geleefd heeft alhier, en zooals hij van eenvoudigen geestelijke 'n Guido Gezelle gewerd.

In andere gewesten als hier, heeft men zelfs een beetje leelijk gekeken omdat Gezelle, welke daarin te eenzijdig vertoond scheen (nl. enkel in opzicht zijner ontwikkeling van stillen godvruchtigen priester tot 'n grooten geest van een vinder), er niet genoeg zoogezeid aan zijn menschelijken kunstenaarskant wordt aanschouwd... dus teveel is met kinderlijke liefde en te weinig uit leeraarsgevonnis besproken. In die ander gewesten loopt men geren een beetjen hoog op met allemaal gespraai van ‘Lettercriticism’; en die Heeren Hoogvliegers aldaar, zijn er altijd iet-of-wat op hun ongemak mee wanneer ze meegenood worden op een leeger gebied, waar alles eer enkel-end-een ligt, en alles op zijn Gezelle's eenvoudig-maar-weg als de bleekte in de zon op het gers wordt te blinken geleid.

Elk zijn meuge vaneigen. Latertijd, meenen we toch, zal men gelukkiger zijn om dat één effen en gezapige ‘Leven’ van Walgrave, dan om tien en twintig en meer kunstveerdige beoordeelingen van uit den hoogen uit vliegtuigen nedergoocheld.

Eén dingen nochtans hadden we geren toch bijgewenscht: 't ware dat Gezelle's vindergeworden nagespeurd mocht geweest zijn, niet alleen al den kant van de bronne waaruit het onstond, maar ook al den kant van het werktuig waarmeê het bedrijvig geweest is. 't Is te zeggen: Gezellens leven en omstand, de tijd en de vrienden, hielpen ongetwijfeld veel mee om zijn geest en zijn gading eigen te zetten; maar had nu Gezelle zijn volksvlaamsch niet gehad, zijn veêrachtig volksvlaamsch van voormaals en van heden ten dage, zijn volksvlaamsch aldurvend en stout op zijnzelven, met àl wat er in zit van zwiermacht, van beeldkracht, van eeuwenlang aangeworven gevoel- en gedachtenschat, zou Gezelle's geworden gebeurd zijn? Als er tonzent entwie met zijn werktuig geen weg kan, en dat hij 't zou wijten aan 't werktuig, dan bijt men hem tegen: 't werktuig is goed, maar de handhave 'n deugt niet. Welaan Gezelle nu speelde met 't zijne, zijn werktuig, zijn tale; en, is hij een onzer beste vakliên geweest, 't is dat hij als handhave de beste gewerd welke welke men ooit aan dat werktuig hier kende. Doch dan, waarom van dat tuig, van die tale, zonder dewelke hij een noodelooze handhave was, maar met dewelke hij vergroeid zat en werd wie hij is, waarom wordt er daar nooit naar gezien? Vanwaar hem die tale gekomen is, en hoe zij aldoor heel zijn levensgebeuren in hem is ontwikkeld, en wààr in zijn werken en hoe daar, en hoevele en hoedanig men ze er ziet aan 't bedijgen... waarom wordt dat nooit uitgezocht en gezeid? Ja, 'k wille, dit, zijn volkstaalkundig geworden, dit schijnt misschien enkel een opzicht als vele, een nieuw, naar hetwelk men zijn ‘Leven’ zou kunnen herschouwen zoogezeid benevens al 't ander,... maar moet het blijven om áchter al 't ander? Was 't niet hoofdzakelijk gewichtig in hem?

Vriend A., gij, met uw eeuwig geduld en uw grondige kennis van Gezelle's verleden en werken, mogen we niet hopen U dat eens te zien aanvatten en daarmee hier-uw reeds zoo schoon werk te zien aanvullen?

L.D.W.

[Nummer 12]

Om te weten wat Vlaamsch is.

Een vriend, leeraar, zei ons: Biekorf's opmerkingen betreffende ‘wat vlaamsch is’ lees ik met smaak; de liefheid der gewestspraak bewonder en geniet ik meer en meer. Aan de kinderen spreek ik erover: 't bestaan ervan behooren ze gewis te kennen benevens dat hunner algemeene omgangstaal.

Maar, gaven we hem weder, we bedoelen hier geene gewestspraak, we bedoelen hier de innige hoewezendheid der zoogezeide ‘algemeene omgangstaal’ zelf. Onder al-Vlamingen thoope behoort deze toch vlaamsch te zijn? Welnu kan ze dit anders of 't moet zijn op zijn vlaamsch? ‘Op zijn vlaamsch’, de gewestspraak, kinderen kennen zulks; men behoort niet, hun dat te doen bewonderen als staande *benevens*, maar als staande *aan den grond* van wat eigenlijk zoo waarlijk zal vlaamsch wezen aan hun ‘algemeene omgangstaal’. De aard, en de trant, en de zwier, en de zang, m.e.w. het wezenlijke uit hier en daar de eigene volkstaal, dat is immers wat vlaamsch is.

Pimm's Kerstlied

SCHOON kind dat komt tot ons
om zooveel schuld te dragen

van zonden die gij, vlekloos zelf,
wilt met uw bloed uitvagen;

Arm kind, en 't is zoo bitter koud
dat moeder in haar armen
en os en ezel met hun aâm
U zoeken te verwarmen;

Wie kan, in 't kribbeke daar gij ligt,
wie kan U, kind, aanschouwen,
Uw lief en teeder lijveke zien
en niet de handen vouwen;

En weenen zooals de herderkes doen
die 't kribbeken omringen,
en knielen zooals de engelkes en
met dankbaar hert U zingen:

We loven U, lief engelke, dat
voor ons, om onze zonden
van uit den hoogen hemel zoet
hebt willen zijn gezonden.

We aanbidden U, we minnen U,
ons lief, ons leed, ons leven,
het is U en het worde U al
uit weêrliefde gegeven.

EMILE E. LAUWERS.

Moen

HENRICUS de *Mouden* 1247. V. Lok. Ch. S.P. Bland.
Mouden, 1296. Chron. Doest.
Maes van *Moude*, 1425. De Potter. Gesch. v. Kortrijk, I, bl. 44.
Rugger van *Monden* (lees *Mouden*), 1481-90. - Rentenboek van den H. Geest te Kortrijk, in Gesch.- en Oudh.-kundige Kring te Kortrijk, 4e jaarg., bl. 342.
Maes van *Moude*, ib. bl. 350.

(Rente) te *Mouwen*, ib. bl. 358.

Mouden, 1581. Sevens. Gesch. v. Aalbeke, bl. 72.

Moen, 1594. ib. bl. 72, nota 1.

Andries van *Moe*, 1681-82. De Potter, o.c. I, bl. 57.

Ik vergelijk hierbij *Maulde* (Heneg.), *Maulde* (Nord), en *Maulde* eene rivier in Frankrijk (Haute-Vienne), die in de Vienne loopt. En aangezien de riviernamen dikwijls een *r*-suffix aannemen, meen ik hiertoe ook de *Maudre* te mogen voegen, een riviertje dat dicht bij Parijs zijne wateren in de Seine ontlast. Daaruit volgt dat ik *Mouden, Moen* voor een datiefvorm neem van *Moude, Moe*, en deze voor een riviernaam, waarvan de oudere vorm zou *Malda* zijn. *Malda* wordt in het fransch regelmatig *Maude* (waarschijnlijk rond 1100), en in het nederlandsch *Molde*, dan *Moude*, in de 11^{e} eeuw. Nog lang schreef men *ol* (voor tandklank) wanneer reeds *ou* (= ow) gesproken was, evenals wij in Westvlaanderen *galge* schrijven, een woord dat wij als *go*^{l}*ge*, of *go*^{w}*ge* uitspreken. Naderhand is de tweeklank *ou* in Westvl. de enkele klank, duitsche *u* of fransche *ou* geworden, zoodat bij het wegsterven der intervocalische *d* (rond 1500?), *Moude-n* overgegaan is tot *Moe-n*, evenals *scoudere, houden, vouden*, (vouwen) tot *schoere*, (*h*)*oen, voen*. In de overige gouwen van Nederland, ook in die deelen van W.-Vl. tusschen Leie en Schelde waar Oostvlaamsch gesproken wordt, moest *Mouden* overgaan tot *Mouwen*. Zie *te Mouwen*, hooger aangegeven op de jaren 1481-90. En *Moen* behoort tot dit O.-Vl.-sprekend gebied, maar of deze vorm nog in de volkstaal bewaard is, weet ik niet te zeggen. Nooit heb ik anders dan *Moen* hooren spreken, en veronderstel dus dat deze uitsluitend W.-Vl. vorm de zegepraal behaald heeft.

Van Moe, als geslachtsnaam, was in het Kortrijksche nog al gemeen in de 16e en 17e eeuwen; ik heb dienzelfden naam tegengekomen te Veurne, rond 1800, en hij bestaat nog te Duinkerk e, alwaar hij op zijn fransch geschreven word *Van Moé*.

Malda is dus een voorgermaansche, ook wel een voorromeinsche riviernaam. Dat hij een riviernaam is, blijkt ook uit de samenstelling *der Mouden*, die ik in een middeleeuwsch stuk gelezen en daaruit opgeteekend heb, dat ik echter niet meer weet thuis te wijzen. Zoo zegt men nog '*der Vichten*' voor Vichte, die ook een riviernaam is, maar een germaansche. In W.-Vl. zijn er, zooveel ik weet, geene voorromeinsche plaatsnamen - qua talia - maar wel zijn er zulke riviernamen, waarvan een deel in de historische tijden plaatsnaam geworden zijn. *Moen* dus, als plaatsnaam behoort niet oud te zijn, maar *Moe-n* als riviernaam is zeker overoud.

Is het woord soms keltisch? Men mag het veronderstellen, maar ik weet geene keltische uitdrukking met hetwelk het rechtstreeks zou kunnen vergeleken worden. In alle geval kan men denken aan den kroostrijken indogermaanschen stam, waartoe ons ‘malen’, dat is ‘fijn maken’ behoort. Dit is ook de beteekenis van eng. *to grind*, verwant met ons grind (of grint) = gravier; zoodat *Malda* zou kunnen de beteekenis hebben van ‘grindbeek, zandbeek’. Er zijn waterloopen genoeg die Zandbeek genoemd worden.

Bestaat er eenige betrekking tusschen *Maldan, Moen* en *Malden*, naam van een vlek in Gelderland, *Maldon*, een dorpsnaam in Engeland, en *Modave*, prov. Luik? - Niet onmogelijk is verwantschap met de *Moldau* in Bohemen, de *Moldava* in Moldavië (Roemenië), en zelfs met de *Mulda* in Duitschland.

Aanm. - Hiertoe behoort zeker de *Moubeke*, ook nog *Mondebeke* geschreven, indien ik mij niet vergis, een vlietje, loopende van Wijnendale, door Aartrike, naar Brugge toe.

A. DASSONVILLE.

De Ganzenwachtster

ER was eens een jonge graaf, kloek en wel gebouwd en daarbij een gouden herte, die lust en gading hadde op reizen. Hij verdroot hem bij zijnen broeder en zuster die maar en leefden om te fooien en beslag te maken.

Zoo, op zekeren dag, vertrok hij blijgemoed de wereld in. Hij ging drie dagen en drie nachten zonder rusten, en kwam aan een grooten bosch met breede lange lange dreven. De nacht viel stilaan, en de man zocht eene schuilplaats om te rusten. Hij vreesde de wilde dieren die 's nachts hun prooi zoeken, en kroop daarom op eenen hoogen boom en dook hem boos weg tusschen de dikke sprietelende takken. Als hij 's anderendaags wakker wierd was de zon reeds hooge; 't moest dichtbij den middag zijn. Hij haastte hem naar beneden en spoedde zijnen weg voort. Hij en had nog geen levende ziele ontmoet toen hij al met eens een geruchte vernam van krakende takken. 't Moest een keer een

beer of een leeuw zijn, dacht hij, 't ware gedaan met mij, 'k ware levende verscheurd en opgeëten. Hij was tewege weer op een boom als hij met een groote verwondering en blijdschap zag dat het een oud vrouwtje was heel neerstig aan 't houtrapen. Hij ging erbij, en zag dat zij reeds twee zware bondels brandhout vergaderd had, en hij sprak ze aan:

- Wel, vrouwtje, zei hij, twee zulke groote bondels, en wie zal dat dragen? 't is een zware vrecht voor een kloeken manskerel, en gij zijt zoo oud en versleten.

- Ja jongeling, antwoordde zij, en zij bezag hem met hare grijsde stralende oogen door eene lange witte haarstresse die voor haar geluw gerompeld gezicht slingerde; ja, oud ben ik en versleten ook; maar ik moet toch branding hebben om mijn potje te koken, en 'k geraak ik algelijk wel thuis met zulk een vrecht op mijnen krommen rugge.

De graaf die een goed herte had, kreeg medelijden met dat arme schaap en vroeg:

- Woont gij verre van hier, vrouwtje?

- Neen jongeling, niet al te verre; maar met zulke pakken is alle weg te lang.

- Enwel, toont mij den weg, ik zal uwe bondels dragen. Komt.

- Zoudt gij mijne bondels dragen? Gij zijt wel goed voor mij. En zij zette haren tandeloozen mond open en loech dat het schonderde in dien eenzamen bosch.

Met haar kromme handen bond zij de bondels te gare, en zei:

- Kruipt er dan daar maar tusschen en neemt ze maar op. Een van voren en een van achter; zoo is 't gemakkelijkst om dragen. Ik draag ze ook altijd alzoo. En zij begost wederom zoo overluid te lachen, dat de graaf meende dat hij eene uitzinnige voorhanden hadde.

Hij nam de twee bondels op, en zij wogen gelijk lood.

- En nu vooruit, schetterde zij, al kletsen op hare handen.

Als de jongeling tien minuten verre gegaan had, docht het hem dat zijne vrecht zwaarder en zwaarder wierd.

- Alhier jongeling, alhier de hoogte op! mijn huizeke staat langs den anderen kant.

- Nu nog klimmen, zuchtte hij, hoe zal dat gaan? En hij klom; maar zijne beenen wierden moede en stram; het zweet liep van zijn voorhoofd en zijn adem piepte.

- Vooruit kloeke jongeling, riep zij; zoudt gij niet kunnen wat een oude versletene vrouw kan? Gauw, moed jongen.

Hij wilde die bondels afschudden; want hij voelde dat hij ging vallen klaar van uitgeputheid. Maar wat hij schudde of deed, die duivelsche bondels waren gelijk aan zijn lijf gegroeid en ze wilden niet af.

- 'k En kan niet meer, vrouwtje, 'k en kan niet meer, zuchtte hij. Al mijn leden sidderen en begeven, mijn ooren tuiten en 't draait al wat ik zie.

- Zijt gij niet beschaamd zulke dingen te zeggen, en nog zoo jong zijn, en kloek gebouwd zijn, riep zij lachend; en met een wip zat ze boven op de bondels en sloeg van daar met eene wisse dat het kletste op zijne beenen.

De graaf die nu zeker meende met eene tooveresse te doen te hebben, wierd vol schrik en angst, kreeg gelijk nieuwe krachten en stapte voort.

Hij gerocht op den top van de hoogte al snakken achter adem.

- Ziet, daar in de diepte staat mijn huisje, riep zij; en loech zoo luid dat de ganzen die rond dat aardig klein huizeke zaten, opvlogen en bij die oude hekse kwamen zitten op de bondels en op hare schouders.

Schoorvoetend en met kleine korte stapjes, daalde de graaf de hoogte af en stond eindelijk, uitgeput men kan niet meer, bij dat leeg leeg huizeke.

- Wij zijn er! wij zijn er! tierde zij; en met al hare ganzen was zij neerewaard gesprongen. Nu vielen de bondels als vanzelfs op den grond; maar hij ook, hij viel er bij en was buiten zwee.

Wanneer hij tot zijnzelven kwam, lag hij in een schoon net beddeke, en 't oud vrouwtje was bezig met eten te bereiden, terwijl eene andere vrouw, nog een jong meisje, bij het vensterke zat en spinnen.

Deze was zoo arm en slordig gekleed als de oude. Zij had een zwarten hoed op haar hoofd, aangetrokken tot in hare nekke; en de breede vooien waren met groene banden onder hare kin toegebonden zoodat hij haar gezicht niet zien en kon, zooveel te meer, dat zij hem nooit bezag en half gestopen maar hemelstorme en spon.

- Kom', lief dochterke, gij hebt nu al lang genoeg gesponnen. Ga' nu en wacht de ganzen ginder bij de bronne. Ik zal u laten roepen als ik u noodig heb.

Dat oud wijf sprak nu zoo zoete als eene moeder spreken kan, en de graaf in zijn bed lag daarover geheel verwonderd na te denken.

- Ja moederke, antwoordde het meisje; en hare stemme was als een hemelsch muziek in zijne ooren.

Nu kwam dat oud sloortje met eene kom warm drinken bij zijn bedde, en in eene moederlijke bezorgdheid sprak zij teeder:

- Brave jongeling, drinkt dezen drank warm uit, gij zult daarvan geheel hersteld zijn en uwe reize kunnen voortzetten.

De graaf dronk die kom ten gronde uit; want hij had een helschen dorst, en inderdaad, seffens was hij geheel hersteld en frisch zoodat hij uit zijn bedde wipte en geen de minste vermoeienis meer en gevoelde.

Hij groette de vrouwe en wilde seffens weg, maar zij hield hem vast.

- Eerst moet ik u nog bedanken, zei ze, voor den dienst dien gij mij bewezen hebt, en 'k zal u ook nog eene belooning geven. Gij hebt dat verdiend; gij zijt een goed herte, tracht het maar te blijven.

Al spreken had zij uit eene beurze van haren rok een gouden doosje gehaald; 't was geheel bezet met schitterende perels en 't zat ook vol van zulke kostelijke edelgesteenten. Zij gaf dat aan den verbaasden jongeling en zei:

- Dat is voor u, bewaart dat weigerlijk, het zal uw geluk zijn. 'k En zegge maar dat. Goede reis, jongen. Goede reis, en denkt soms aan mij en aan mijn dochterke, dat onschuldig schaap. Dat God u geleide.

- Dank ul vrouw, dank u. 't Was al wat hij kon uitbrengen klaar van verwondering.
Daarop verliet hij dat aardig oud wijf en trok nog eens de wereld in.
(*'t Vervolgt*).
J. LEROY.

En nu?

'*Mijn droefheid grenst aan de wanhoop*', zoo zegt mijn dagblad; en 't spreekt ook van de '*insignien* zijner waardigheid'; en 'k lees er verder gestadig van *cheminots* en van *députés*, en van *naturellen-politiek* en van *einde-seizoen* en van het *Kind-Koning* (l'Enfant-Roi, Louis XVII), en, bij een tuimeling van velen op 't ijs, van: '*wat een salaad*' (quelle salade)!
Aai! Liever... wat een hutsepot!
BROM.

De laatste sprong

JA! 't is een rare sprong, mijn vriend,
die ons nog blijft te springen,
en 't eenige dat wel verdient
gedaan van alle dingen;
de laatste! En wat erachter komt
wie zal 't bekend ons maken,
wie zal gered zijn, wie verdomd,
hoe de eeuwigheid zal smaken?
Met elken dag die henengaat
treedt hij een stapke nader
zoo dat hij vóór mijn deure staat
veel té dicht allegader!
Wij waren kindren, jongeliên,
- kom wil dat lachen staken -
en mannen, en, g'en wilt 't niet zien
maar nu zijn we oude kraken:
waar dat ik ook mijn ooge wend'
waar dat ik hen ontware,
mijn makkers, of 'k ben stekeblend
zijn grijsaards al te gare.
Voorbij is 't lijk een rook, dooreen
het kwade lijk het goede:

getreur, gejoel, gelach, geween,
voorbij; de ziel is moede,
ze neemt de wereld voor wat zij
voor velen is van jaren,
een treurspel of een comedij
alvolgens de gebaren.
Ze 'n laat zich zoo gemaklijk niet
als vroeger meer bedotten,
ze zift het kaf uit 't koorn en ziet
de wijzen uit de zotten;
doch daarmeê is de glans eraf,
de leute is uit het leven,
en 's levens waarheid, 's levens straf,
is, ruw en woest, gebleven.

Kom, 'k voel het wel, mijn tijd draaft aan,
't wordt mijne beurt om springen,
't en helpt noch klagen noch weerstaan,
't en helpt geen handenwringen,
en daar er toch gesprongen moet,
laat ons het lot maar dragen
en ingaan met een kalm gemoed
den jongsten onzer dagen.

Och ja, we zullen 't boeten, man,
dat wij eens menschen waren.
Er is nog Eén die 't beteren kan,
die heeft als wij gevaren,
die weet wat er van menschen is,
en heeft, zelf menschgeworden,
gedeeld de droevige erfenis
met ons, van einde te orden.
Hij mag niet al te zwaar de boet
op ons ooit laten wegen,
of anders spreekt zijn eigen Bloed
zijn eigen Vleesch hem tegen.
Wij hebben - en wie kan er meer? -
gedaan hetgeen wij konden,
en hebben 't spel van op te neer
gelaten zoo we 't vonden.

Op God betrouwd! en, springen wij,
laat ons de kanse wagen
dat beter dan al de andere zij
de jongste van onz' dagen.

MELCHIOR.

Zoo! Van dat verwarmvlaamsch

(boven, bl. 259). Hoort wat ik vernam bij een kennis die ook een ‘éénvuur’ in huis heeft, met tevens een dienstmeid erbij die green fransch kent. Ze zeggen daar 'n *éénvuur* (chauffage central), *hittestrekte* (surface de chauffe), 'n *broeistaan* of enkel 'n *staan* [en de meid zegt ook soms 'n *dingelare*] (radiateur), 'n [*uit*]*wijskraantje* (robinet à cadran), met *twee zettingen* (à double réglage), *op koud-en-warm* (chaud-froid), 'n *luchtlosser* (purgeur), 'n *scherm* (cache-radiateur); de buizen zijn daar ook al *vereischte* (speciaal), *blauwstaalde* met *inschuivinge* (tubes bleus à emboîtement); het *vuringval* (chaudière) door den leveraar opgesteld is ook een stelsel van zijn eigen *gemaak* (constructie), gelascht met een *thuislasscher* (autogeen); ook nog zegt men daar 'n *hittemeter* (thermometer), 'n *loskrane* of *uitleek* (robinet de vidange), 'n *waterstandmeter* (hydrometer), *stookgetuig* (ustensiles de chauffe), 'n *zwelger* (vase d'expansion), met *bedooiinge* of *vorstbrekinge* (vrieswerend dispositief). Ziet! Al het *gekraam* (appareils) heet daar vlaamschweg... en 't en ‘heet’ er niet minder voldoende om.

Tabacologia (*Vervolg van bl. 112 en 201*; *en slot*).

'k **W**EET-nie'-wat moe'-je zijn, om te durven beweren dat tabak onschadelijk is, zeggende dat immers de beesten daaraan kunnen smullen, smekken en lekkebaarden net als 't ware kropsala, zonder het minste letsel of ongemak te laten blijken. Waar-dan was het daarentegen, dat de peerden moesten gestakeband worden omdat ze stekeblind tegen muren en deuren liepen door de schuld van een handsvol tabakblaren die ze hadden binnengespeeld?

En geen keure.... Tabak bevat vier plantenzouten (alcaloïden) waarvan 't nicotinum meest gekend is en deureslaat, en toch als vergif moet duimtje leggen voor nicotienum dat nog veel kwaadaardiger is maar in schaarscher hoeveelheid daarin zit.

Wij gaan van dit laatste en van de andere zwijgen, 't ware van de bate wegklappen, ze 'n zijn noch gekend noch geacht.

Hebt ge nog zuiver nicotinum in handen gehad? Enwel, scheikundig zuiver is dat een bitter olieachtig sap, smeltbaar in water, aether en alcohol; kleurloos, maar wordende langsom bruiner en bruiner bij de zuurstof van de opene lucht; reukloos daarbij, of bijna, in de koude; maar wordende wakker bij de warmte, en bijtende dan en stralende in keel en oogen om er vanonder te loopen.

Nicotinum en blauwzuur (HCn) mogen gerust thoope gaan, 't eene 'n moet als vergif niet onderdoen voor 't andere. Een druppeltje blauwzuur in de ooge gestreken van eene duif.... 't beestje is al te gange naar de eeuwigheid, als van den bliksem geslegen. Evenzoo een druppel nicotinum in de ooge van een redelijken hond... zoo zaan is hij aan 't dolen; 't en duurt geen Onze-Vader biddens hij tuimelt omverre lijk een dronkaard, op zijn *rechtere zijde*; zijn kop slaat achterover en blijft zoo, stakestijf, zweren zoudt ge 't is de klem; beidt e' lijtje... hoogstens twee minuten... daar komt slakte in zijn lijf, maar dit is machteloos, slutse en slunse; nog een beetje... de hond geraakt rechte maar 'n kan geen voetje verzetten, dat duurt tien minuten;... zijn maagske keert, hij doet 'n keer van Jantje een gulpje maar, en geraakt tot zijnzelven, schoon het bindvlies zijner oogen greinrood en vurig ziet, en 't hoornvlies, dat helder en doorschijnend zijn moet, mat is en melkachtig. Wilt gij vijf druppels op zijn tonge smeren, dan hebt ge daaromtrent de zelfde verschijnsels: dolen, water verliezen, naar asem snakken, op de *rechtere zijde* vallen, de oogen die puilen en glarieën;... reeuwreutelend en 't schuim op de lippen gaat Baron, met den kop stijf in de lucht of liever in den nekke, den hondenhemel in. 't Heeft geduurd al thoope geen tien minuten. En varings opengesneden, zult ge tusschen den 1^{en} en den 2^{den} nekkewervel *rechts* een groote bloeduitstorting vinden. Het hert is overspannen met geklonterd bloed, bijzonderlijk *rechts*. De tong is lijk doorvreet en 't oppervlies peelt men met een mesje

weg gelijk een niet. In de mage is er een kleverig zwartachtig sap met bloed doormengeld. De twaalfvingerenderm is hier en daar ontstoken. Verders schijnen de dermen van ends-ont-ends gezond en de longen onverlet en onverlept. 't Is te zeere gegaan... want anders!!...

Zooals ga ziet, wie nicotinum bezit, doet best dat fleschje te bewaren buiten alle peerdevoeten. Tot de levelingen der varrottinge toe duchten en zwichten voor die doodelijke dampen. Hangt een stuk vleesch onder een goed geslotene glazen klokke met eenige druppels nicotinum in een schotelken, en zie' maar binnen eenige maanden... daar en is op dat vleesch nu 'n keer geen 't minste bederf te bespeuren, 't ziet er integendeel haast rooder uit en frisscher dan ooit.

Dat hadden ze in 't graf van Tut-Unk-Amon ook moeten doen, de jongen ware er misschien minder doodsch en deerlijk uitgekomen.

Buiten drie-vier dompelaars, in 't slag van Gustaaf Fougnies in 1851, 'n heeft er hem algelijk niemand veel aan zuiver nicotinum verbrand, maar daar zijn er integendeel oneindig vele die overeinde gevallen zijn met den tabak.

In tabak 'n zit het nicotinum niet vrij noch op zijn eentje, daar zit het vastgebonden, en verbonden met appel- en citroenzuur.

In onbewerkte blaren kan men er, volgens oorije, alzoo van 2 tot 10 ten honderden vinden.

Gusten's ‘toebak’ van den Scheevemeulen, bij voorbeeld, waarvan we den laatsten keer spraken, is frisch uit den grond gedroogd en gekorven, blijft dus ongepooteld, onverkept, in zijn volle kracht, met alles-er-in en niets-er-uit, en ge moet al bijzondere hersens, tonge, mond en mage hebben, 'dat je van Gusten geslacht, om ‘den-dezen’ te verwerken. Alzoo 'n kan ik mij niet vorenstellen dat er veel truntebazen en cigarettemamzels met dien Scheevemeulenschen zouden over de bane kunnen. Gusten, hij, 'n houdt van geen vervalschinge, ‘da's nat(u)rel’, zegt de man.

De tabak daarentegen dien we vinden in de winkels is

altijd wat vertroeteld, in dien zin dat men de blaren, vóór dat er cigaars, of snuif, of roltabak van komt, eerst te gisten spreidt; dat wilt zeggen dat ze met of zonder middenribbe, met zoutwater - tegen 't rotten - besprenkeld worden, en getast de eene op de andere met gewichten bovenop. Door gisting ontstaat er vlug loogzout of ammoniak die appel- en citroenzuur-nicotinum te keere gaat en ontbindt. Hoe langer heffinge of gistinge hoe meer nicotinum dat er te kwiste gaat en hoe flauwer jut. De turksche tabak b.v. is arm, te weten in nicotinum, en fleeuwsch, nu weet ge waardoor.

Na dat gisten worden de blaren wederom gedroogd, de schoonste bewaard om ervan cigaars te rollen en de andere gekorven om tabak te maken of snuif.

Snuif bestrievelt men nog met wat keukenzout, en overgiet men met een geutje oliezoet of glycerinum om er de wakte in te houden, want snuif moet plakken anders vliegt hij de keel in. Dan steekt men er soms nog eene tonkaboone in omdeswille van den geur. Dat keukenzout kan kwaperten spelen: alzoo is 't gebeurd dat de tinnen bladjes waarin men den snuif rolt om de wakte niet te verliezen, dat die bladjes van geen zuiver tin 'n waren en lood inhadden. Nu, tin en lood en keukenzout maken chloorzouten die smeltbaar zijn, die dan in den tabak trekken en meê den neus en het lichaam ingaan! Daar zijn betere dingen dan lood in eens lijf.

Wat kwaad nu kan gestookt worden door nicotinum van opgesnoven tabak? Enwel de snuivers loopen in 't eerste doorgaans met een fel ontstoken neusvlies, ze niezen ‘snot en kwijl’ en ze hebben een gevel die leekt lijk een euzie. Daar komen ze wel aan gewoon, maar ze krijgen nogal dikwijls een roo ‘gorre’, en worden half doof, alswanneer de ontstekinge, verder kruipende, in 't gangsken van Eustachius komt nestelen. Maakt dat maar wijs aan 'nen snuiver, hij zal u vierkante uitlachen.

Pruim- of roltabak komt van vochtige bladeren in touwe gerold, overgoten en doortrokken met een doppe van gebrande suiker en zeem mitsgaders een beetje van alles.

Kauwers of pruimers hebben mond, tandvleesch, verhemelte en tonge zoodanig ontstoken, en de speekselklieren bijzonderlijk, dat ze het speeksel gedwongen zijn... niet in te slikken. Daarop een drooge keel, die om nat te worden moet aantijden gelaafd en gelescht worden. Gebeurt het dikwijls dat die kele alzoo sponsiedrooge staat, dan 'n kunnen die menschen daar ook niet aan helpen als ze soms poereloere geraken,... zwijgt van dat nicotinum!

Smoorders nu, en eerst deze van den eersten broek wanneer ze mijdzaam hun allereerste pijpjes smooren, gevoelen ook dat ongemak van dat overmatig speeksel, zoodat ze genegen zijn het maar geregeld uit te spuwen. Evenzoo komt het keeltje droog, en 'n kan een beginneling zijn glaasje maar moeilijk laten staan. Zoo we dat verder eens goed nagaan, dan zien we eerst zijn adem al stilletjes aan verdapperen; zijn herte tevens klopt gelijk een zotje; alles, in plaatse van stille te staan, alles gaat aan 't wierelen voor zijn oogen; dan vaart er lijk een koude daverare, een ridde over zijn lijf; 't koude en klamme zweet komt zienderooge op zijn voorhoofd uitgepereld;.. arme bloed! uw veste en uw broek spannen, en die vijlstake van 'nen ‘col’ en die knop dat duwt en knelt u op den nekkenwervel!... ei? stukkenvaneen zou'-je 't trekken, en langen om los en vrij in ongerepte stilte, gerust gelaten en onbeguwd te mogen liggen uitgestrekt in een zacht warm beddetje... En ziek! en slecht! maag en longen gaan in één smete naar boven en vallen even rap lijk een koolzak ineen... Nooit 'n is men openhertiger, alles wilt van binnen naar buiten en 't zal er nog om doen dat men bovendien, met de koortsen op 't lijf, ook entwaar moet gaan zitten. 't Past altijd... Ja die werking op de dermen is dikwijls betracht, en gezocht zelf, door lieden die 't smooren gewoon zijn; menschen die een zittende leven slijten, die geen voetbal spelen, geraken pianewijs verstopt, en met een pijpjen achter eten zoo 'n hebben ze geen pille vandoen. Nicotinum, nicotinum, voor den apotheker een ware ‘concurrencie’!

Geweldige smoorders, doorrookte kaven, cigaar- en

cigaretteverslinders, met den nagel van ‘lekkerpoot’ en den binnenkant van ‘lange rape’ bruin geboend, al is 't dat ze 't smooren gewend zijn, kunnen daarom algelijk sluiksgewijze en zeker getikt worden. Bezie'-me dat gezichte... hoe grauw, hoe grijsde, 't wordt lijk een beete; die mensch 'n is zijn zenuwspel niet meer meester; zijn geheugen gaat om zeepe; hij wordt aamborstig, kortademig, bevangen; zijn herte klopt lijk een hamer; 't schijvert soms àl voor zijn oogen; en die krampen aan de mage... 't neemt uit!! 't Straal van zijn oogen is gewillig een spellekop groot. En 't oogweefsel dat zoo teer ís van maaksel! 't Is zoo gevoelig aan gift, gevoeliger dan alle andere weefsels, hebt ge 't nog onthouden van Bizoe van daareven met dien druppel in zijn ooge? De oogzenuw deelt van de brokken, 't besef van de kleuren gaat weg, de scherpte van 't gezichte 'n is maar een twintigste meer bij vroeger, en 't zijn al hemel en vliegen die rondom u wemelen en wriemelen zelfs te midden den winter. Voor die dat geware wordt nochtans, en hij wilt hand over herte leggen, en zeggen: ‘'k wil, en 'k en zal... en adju aan de pijpe!...’ al die misrake en die zwarte vliegen 't verzwindt al van d'szelfs... en nog een keer zonder pillen...

Maar is dat waarlijk al de schuld van het nicotinum? Ha! 't wil toch gezeid zijn ter ontlastinge van onzen ‘concurrent’, dat het zijn schuld niet 'n is ten minste voor de smoorders. 'k Moete bekennen dat men gemeenlijk al het kwaad op den nek legt van alleen het nicotinum; en dat is ten deele mis. Natuurlijk wanneer de tabak gesnoven of gepruimd wordt, daar speelt dat spook de aldereerste fluite, daar gaat er niets verloren van al zijn booze eigenschappen. Maar in 't smooren wordt het ten deele ontbonden en vliegt aldus, ontbonden, de gaten uit in rook. In rook 'n is er geen spier nicotinum te vinden. 't Andere nog niet ontbonden deel, bachten de brandende schijve van den cigaar of onder deze van den rookhoorn, zou er wel geern ook vanondertrekken en is juist van passé geroosterd (250 kerf wa' belief'-je!) om dat te doen, maar zit leelijk gevangen en zoekt een uitweg door

't steen van de pijpe of naar den mond toe van den rooker... Echter seffens komt het daar veel koelder lagen tegen, zoodat het hem nederlegt, niet verder kunnende, te wachten op een nieuwe schoeperinge. Eens dat de kop te ijdel wordt en 't klokhuis te kleene, of het topje cigaar te kort, 'n is er geene koelte meer, en het nicotinum lijk vuile zwarte zeever plakt en tast en kast hem, en kalfatert geheel den grond van de pijpe vul, of vliegt den mond, de keel, de longen en 't bloed van den cigaarrooker binnen. Maar dat 'n duurt niet lange, ge proeft het allichte. Die een uitgedoofden cigaar herontsteekt, smaakt den bitteren onaangenamen giftigaard goed. Dus 't eene deel dat opgaat in rook naar lucht of keel 'n is geen nicotinum meer, en 't andere, als ge oplet, blijft in den pijpekop of in 't cigaretopje.

En wat maakt er een mensch dan ziek? Luistert, bij de ontbinding verandert Nicotinum in Pyridinum en Kooloxydum (CO)... nieuwe duivels met hoorns allebei en even boos. Daarbij in tabak zijn er nog, wat men noemt, eiwitinhoudende stoffen die onder 't branden ook in bronnen (bases) van Pyridinum veranderen en nog een keer in Kooloxydum. Kwakzalverij is het dus tabak te maken en te venten die ‘gedenicotiniseerd’ is. Vooreerst 'n gelooft dat zoo lichte niet: negen keeren op tien is 't 't ‘etiketje’ alleen dat ‘gedenicotiniseerd’ is. We 'n mogen geen kwaadzeggen b.v. van Muratti ‘Iplec’, van Neuerburg ‘Manegold’, van Halpau Rarität ‘Special’ zoogezeid allemale nicotinum-vrij,... maar... als we maar mochten!... Ten tweede, aangenomen dat het nicotinum weg is of ten deele, daar blijven nog altijd die eiwitinhoudende stoffen over (matières albuminoïdes), en daar 'n spreekt er gemeenlijk niemand van.

Wilt dat nu zeggen dat ik eenieder de pijpe uit den mond zal slaan? Bijlange niet!... ‘De hemel smoort en de aarde smoort, waarom zouden 't wij niet doen?’ Laat mij algelijk, voor den opsluit, en uit al dat vorenging het volgende rapen. Luistert naar mijn beles, beminde Christenen, 't is lijk van uit den preêkstoel:

'n Smoort nooit nuchter nochte vóór eten; liefst na

eten; anders snijdt ge ten deele den eetlust af, en de maag is altijd min gevoelig aan tabak giften als ze voldaan is. Nog, voor de gevoelige menschen, een potje koffie en een glaasje wijn werken als tegenvergif.

'n Drinkt of 'n slikt den tabakrook niet in, 't en is niet noodig de longen rechtstreeks bloot te stellen, ze zijn al teer genoeg.

't Gebruik van cigarekokers en pijpen met redelijke steerten is prijzelijk.

Laat den cigaar niet uitgaan, want herontsteken 'n is niet smakelijk.

Als ze ievers gerookt hebben, dat ge er niet door 'n ziet, smijt dan deur en venster wagewijd open, en vooral 'n gaat in dat geluchte niet slapen - 't heeft nog gebeurd - dat is doodelijk.

Hertlijders en menschen met kalkaders (artériosclérose) laat het smooren voor anderen, dat 'n is U niet dienstelijk.

Anders een treksken doen in weelde en welligheid is wel geestig en verzettelijk. 't Is ten andere een teeken van gezondheid, zieke menschen laten het pijpje van d'szelfs. Daarbij heel ons leven 'n is maar een pijpje tabak, doch 't is Onze Lieve Heer die het smoort; en... beschaft een keer dien rook ervan, en zijn kleuren en wat 't bediedt:

Hoe meer walmen uit ons pijpje
dat er hangen, drijven, weg gaan,
zwarte of witte of blauwe walmen,...
hoe meer dagen dat er dalen
droeve of blijde levensdagen...

Maar als 't klokhuis valt tot asschen
op den palme van Gods handen,
dan is 't tijd van spitst-uw-ooren,
dan is 't tijd van hoort uw oordeel:
of uw tabak smiek en goed was,
of ‘hij’ beet, gemeene en slecht was...
Da' 's al volgens... dat ons leven
deugdzaam was of ongodsdienstig.

Ei, beminde parochianen,
mocht uw klokhuis en het mijne
lange nog in vonke blijven
en den Heere zoo behagen
als ‘den besten’-uit van Wervik.

K. DE WOLF.

De Dood spreekt:

't Jaar is om. -
'k Belde aan 't eendelijk prachtgebouw, en
'k trok de klinke op onder 't stroodak. -
Wiegen heb ik omgekeerd in
't zuchtend diep van moederherten. -
Heerdvier heb ik toegereekt, 't ge-
luk doen treuren,
waar 't geluk aan 't leven vastlag. -
't Schoonzijn heb ik weggesmoord in
't derfzijn van zijn wangen,
diep gestopt zijn tooverend zoet in
d'holten van zijn oogen. -
't Vlugzijn snoerde ik om-end-om in
't klemmen van mijn dwangkleed. -
't Jongzijn liet ik ouder worden
in 't geheugen van die weenden. -
't Oudzijn pakte ik bij zijn leên, en
duwde 't naar zijn grafsteê. -
Rijkdom heb ik weggespeeld van
hem die naar dat weggaan greep nog. -
Hoogmoed heb ik neêrgedrukt, ont-
sierd, gesmoezeld en vertrapt, lijk
distelkruid, volop aan 't bloeien. -
Geleerden heb ik uitgelicht bij
't laatste schemeren van hun geestkracht,
uitgelicht en afgeleid op
't praalbed van hun wijsheid. -

Den schilderborstel nam ik op, en
over 't wezen van den kunstenaar
maalde ik wat geen kunste 'n maalde ooit:
't echtzijn van mijn eigenzelven,
't akelig *waarzijn* van de Dood. - Ik
gaf nen drank in, *mijnen* drank was 't,
waar mijn hoofd, met
twee geschrankte menschebeenen
als blazoenmerk iedereen aansprak,
en 'k genas, 'k genas van 't leven,
zij wier leven 't ziekzijn heelde, en
lijm geleid had voor mijn voeten. -
Beeldvast stond ik vast voor hem, die
roem vond in zijn beeldgestalten. -
't Rochelen vestte ik in de keel, waar
nachtegalen uit verhuisden. -
Tokkelen kwam ik op die vingeren
waar de kracht tot snaarbezielen
gansch ontredderd en vergaan lag. -
Ginds, bij 't zwijgend dichtertalen,
als de veder moedeloos neêrzeeg,
als de mond aan 't hert ne klank vroeg,
kwam het laatste woord van mij nog:
'*Sterven*'! -

***

't Jaar is om, en
nieverst iemand aangetroffen
die met mij den strijd dorst aangaan
voor de zege;
niemand ooit, in 't lang verleden,
die mij perk of wetten stelde,
niemand, niemand,
buiten één, die stervend meêging,
en die, dood, mijn macht in tween brak,
mij ontsnapte en juichend uitriep:
''*k ben het Leven*'. -

Nieuwcappelle.
A. MERVILLIE.

De oorlog in Dickebusch en omstreken

(*Vervolg van bl. 259*).

*1915. Dinsdag 9*n *van Lentemaand.* Roergeknetter in den nacht. Tegen avond schieten ons vuurmonden mee. Groote putten heb ik gezien langs den steenweg al 't Zweerd.

*Woensdag, 10*n. Roergeschot al Vierstrate en S. Elooi De grachtdelvers, die nu reek-aan slechts van ten elven des nachts tot 's morgens ten vijven aan 't werk zijn, waren de kogels geware van dichter.

In de kerk hebben de Engelschen onbetamelijke dingen bedreven. Ik ben daarover mijn beklag gaan doen bij den Area-Commandant die me welwillend aanhoorde.

Zoodra de Engelschen een lapje van een grond bij de baat hebben dat er een beetje streke toe geeft, liggen ze aan 't voetballen. De menschen hier krijgen dat spel in de gaten, en gaan 't allicht achterdoen meê met de vreemde of alleene.

Het regent wat minder nu die dagen, doch de koude die bijt.

Donderdag, *den 11*n. Het legergedoen gaat uit de kerk, en 'n wordt er door niemand anders vervangen. Stillen dag.

*Vrijdag den 12*n. Buischende gebulder van de Engelschen over den Vyver heel den namiddag.

Duitsche gevlieg boven Poperinghe: 3 bommen, 4 doôn en 20 gekwetsten.

*Zaterdag, 13*n. Schoon weêre: en de gronden droogen. Dat geeft moed,... en versterkinge daagt.

Op 't land aan 't Molenhuis over 't wegelke naar den Vyver maakt men een grooten steenput, met een trekgrippe ernaartoe van aldoor den Vyverdam. Nuttig werk: we gaan 't gaan-zien aan de waterkarren die er bij hoopen gaan heenkomen. Werkschepper Vanderghote van Yper is 't die 't werk er bestuurt.

Na eten van den noene, ontdoen we de schilderijen uit de kerke; we rollen ze over malkander, en Louis Ghys

voert ze mee naar Poperinghe waar E.H. Pastor er verder voor zorgen zal.

Kolen zijn toegekomen, en eindelijk krijg ik er 100 kilo voor 5,20 fr.

*Zondag, 14*n. Een 50 man hebben opnieuw in de kerke gelegerd. Hoogmis door den engelschen krijgsherder.

Vóór den 5n van den avond nog niemendalle bezonders,... als almedeens de Duitschen een geweldigen aanval uitsteken al S. Elooi en Voormezeele. God toch! Wat een geschot! Op! 't Springt al overeinde. Al wie beenen heeft is te loope naar 't kerkhof, om te zien, 't is daar de meest-opene ruimte: bomme op bomme, 't en stopt niet, 't ontploffen er alom, op Voormezeele, in den Plas, en erover, en aan de Vierstrate, nogal, ge 'n kunt ze niet tellen. De Engelschen braken en brieschen maar tegen, aan den ouden Vyverdam meest, elders wat minder. Iedereen schruwelt: ‘'t is een aanval’. En werkelijk 't was het. Gauw-al kwamen in volle vlucht afgesneld ruiters en wielspotteraars achter 't volk van den voorraad, en om de overheid aan te manen. En 't wierd me een geweld. Een halve ure later, in woesten rit, stormden toe àl schietraadwagens, en nog, en nog, en nog altijd maar de eene op de andere. 't Was immers alles op 't onverwachtsche geschied, en de vuurmonden lagen weinig voorzien. Dat hellegeschot 'n verminderde niet. Nooit gehoord of gezien. En als er 'n gapingske tusschenviel m' hoorde 't nijdig geknetter van kogel- en schrootroers. Geen legerman achter! Allen aanstonds toe naar de grachten. Ondertusschen, hulpe kwam af uit alle gewesten; ook àl naar de grachten... En van al wie daar stond, niemand 'n sprak van zijn bedde. Niet durven gaan slapen vaneigen.

(*'t Vervolgt*).

[A.V.W.]

Mengelmaren

Vergissing.

Daar is een missinge te verbeteren in mijn opstel boven, bl. 76. Die eeredicht van Gezelle voor kanonik

Verdegem 'n kan niet wel in 't jaar 1871 gemaakt zijn (toen de man 50 jaar priester was) immers Gezelle zegt er ievers:

Napoleon *één*, 't is nu *drie*...

en Napoleon III was al afgesmeten, in 1871. Zoo, 't moet vroeger gemaakt zijn, ievers bij een andere leute.

A.W.

Boekennieuws

Monstrey, Osc. C. SS. R. *Gezelle-uurtjes*. Esschen, s. Alfonsus' drukkerij, 1925. Fr. 3.

Dit is een bloemlezing van geestelijke gedichten uit onzen grooten Gezelle. Als dusdanig, uitstekend, en zeer aan te bevelen.

Maar! Pater Monstrey hadde Gezelle's taal moeten eerbiedigen en haar drukken zoo ze is. Hij mag het mij niet kwalijk nemen, maar zijn veranderingen aan die taal zijn geen verbeteringen, op verre na niet!

Voorbeelden: ‘Spijt' al wie 't benijdt’ van Gezelle (bl. 31) verandert hij in: *Spijts*... Gezelle's inzicht was: *Spijte* al wie 't benijdt, een toegevende vorm; dus goed. Daarbij de aangevoegde *s* maakt die lettergreep te zwaar.

Waar Gezelle den vocatief *Jesu* gebruikt, zet M. *Jesus*. Met wat recht? En meest altijd valt het plomp uit, b.v.: ‘Jesu, wil mij Jesus zijn’ (43) wordt: ‘Jesus, wil mij Jesus zijn’. Wie fijn voelt, wordt een pijnlijk verschil gewaar!

Kijkt en luistert hier eens: in *Blijdschap*. Gezelle: ‘O blijft bij mij, blaakt deur-end-deur mij nu!’ Hier: ‘O blijf bij mij, blaak door en door mij nu!’ Als ge peist dat het vers niet verleelijkt met die *door*'s in plaats van *deur*'s, die *oo-oo* voor *eu-eu* dan hebt gij stoppe in uwe ooren!

Erger nog in 'tzelfde dicht (46). Gezelle: ‘Wat gaat mij om in 't wondre van die stonden’... Hier: ‘Wat gaat mij *aan* in 't wondre van die stonden’... De gewilde klank niet alleen, de zin is vermooscht. *Wat gaat mij om* is toch verre van 'tzelfde te zijn als: *wat gaat mij aan*? Omgaan en aangaan?

Wat zou Gezelle gepeisd en gezeid hebben van deze ‘verbeteringe’ hier:

Het oude Brevier.
Als zorgen mijn herte verslinden
als moeheid van 's werelds getier
dan zoek ik weerom het beminde,
dan grijp ik het oude brevier.

Hij had geschreven:

Den ouden brevier.
...dan zoeke ik weerom den beminden

dan grijpe ik den ouden brevier!

En dat rijmde op... ‘zorgen mijn herte verslinden’; en daarbij, hij zei, zooals wij allen, vlaamsche pastors zeggen: *den* brevier, ik ga mijn*en* brevier lezen... En zeiden wij 't niet, wij moeten laten staan wat hij schreef. Hij wist toch waarom, zou ik denken.

De eindletter *e* kapt Monstrey af waar hij 't maar kan; het ontkennende *en* ('k en zal, b.v.) verdonkelmaant hij waar 't mogelijk is (zie bl. 31: ‘nooit... een beschaamde vlamme ['n] schoot’). Of hij zet er een teeken op; dit 'n ware niet kwalijk, doch 't weze dan niet *é* maar liever *è*, want dat ontkennend *en* is doffer dan 't voegwoord *en*; *moest* er verandering zijn, ik zette *overal*: '*n*.

Verklaringen aan den voet der bladzijde, als: ‘terdt = treedt; reeken = reiken; dellinge = terreinglooing(!)dal; geslegen = geslagen; duizend werven = duizend malen; leste = laatste’, enz. zijn nutteloos en doen glimlachen. Andere, als ‘veeg = bedreigd’ en ‘ongevalscht = zonder valschheid’... zijn bedriegelijk. *Veeg* beteekent: stervend; en *ongevalscht* wil zeggen onvervalscht, zonder vervalsching, en dat is wat anders.

Veel opmerkingen voor zoo een klein boekske. Maar wij mogen dien weg niet laten opgaan. Laat Gezelle toch Gezelle zijn.

A. Walgrave.

Antwoorden

PALSTER
(*boven, bl. 216*)

GOD BOEF-JE
(*boven, bl. 168*)

Palster is wel zooals er staat. - God *bouv-je* zal ontstaan zijn door verwarring, namelijk uit het dooreenloopen der twee voorstellingen *behoen* (= behouden en behoeden) en *behoeven*. - In de middeleeuwen, evenals nu, heeft *behoeven* alleen de beteekenis van ‘noodig hebben’.

A. DASSONVILLE.

* * *

Blauwhuizen en blauwkasteelen

(*boven, bl. 215*)

Uit Leuven: In GG's Duikalmanak lees ik: 1 october Bavo; Vlaamsche namen: *Blauwe, Blauwens, Baef, Baes, Bau, Bavinkhove*, enz.

Soms geen verwantschap aldaar?

L.V.

Verder uit Brabant, een Wesvlaming:

Al dat ‘blauwen’ riekt misschien naar *bedriegerij*, blauwverwinge, blauwen-maandagviering, blauwe-schortenuithang, blauwe-bloemekensvesting, door-'t blauwsel-trekking, en ook

blauwerij, korten-drank- en melkblauwing, en evennog *uitkloppinge* als vlasblauwinge.

‘Blauw’ is ook een beetje... van 't ander geloove.

Herinneren die Blauwhuizen niet daaraan?

EEN GEZELLEVRIEND.

En waren 't eens eenvoudig; huizen met schaliedaken blauwziende tusschen de strooien daken, zooals de steenenhuizen in steê een ‘steen’ heetten? ‘Een dak in *blauwe* schaliën’, dat heb ik meermaals gehoord in den buiten.

T.R.

Nog een woord over den H. Eydrop.

Wanneer mijn eerwaarde vriend De Wolf mij ondervroeg over den H. Eydrop (boven, bl. 231) vermoedde ik dat er spraak was van den H. Eutropius. Dezes relikwieën werden, vóór den geuzentijd naar Heule bij Kortrijk overgebracht, ‘alwaer, zegt Van Loo in zijn “Levens der Heylige van Nederlant” (bl. 275) de feeste van den H. Eutropius seer solemneel geviert wort met groot geloop van menschen die aldaer komen bevaren doen om synen bystant te versoeken’.

In hetzelfde boek vind ik een leven van den H. Hidulfus (II, bl. 38). Deze was choor-bisschop te Trier en later abt te Moyen-Moutier, en vriend van S. Dié (Feestdag 11 Juli). Doch uit dit leven vind ik niets dat betrekking heeft op de iconografie die we in St. Baafs te Gent zien.

G. CELIS.